TARSUS İŞÇİ SINIFI TARİHİ

UĞUR PİŞMANLIK

Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi

UĞUR PİŞMANLIK

YAZILAMA

Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi

19. Yüzyıldan Günümüze

Yazılama Yayınevi: 65

Türkiye Yazıları: 15

Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi

19. Yüzyıldan Günümüze

Uğur Pişmanlık

Kapak Tasarımı
Gökçe Erbil, Levent Karaoğlu, Uğur Pişmanlık

Sayfa Tasarımı
Gülgün Keneş, Özgür Aydoğan

Birinci Baskı
Nisan 2013

© Yazılama Yayınevi

ISBN
978-605-5892-61-6

Baskı
Kayhan Matbaacılık
Güven San. Sitesi C Blok No: 244
Topkapı - İSTANBUL
(0212 576 01 46 / 0212 612 31 85)

İrtibat
Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker cad. Osmancık sokak Betül Han 9/13
Kadıköy – İSTANBUL
0 216 338 52 59

www.yazilama.com
iletisim@yazilama.com

Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi

19. Yüzyıldan Günümüze

Uğur Pişmanlık

Yazılama

İçindekiler

Sunuş 13

Bölüm 1: Emeğin Yarattığı Bir Kentin Tarihine Bakarken 17

Bölüm 2: Osmanlı'nın Son Yüzyılı ve Tarsus'ta Emek Mücadelesi .. 25

Bölüm 3: Cumhuriyet Sonrası Tarsus'ta İşçi Hareketleri 63

Bölüm 4: 27 Mayıs İhtilali ve 1961 Anayasası sonrası toplumsal hareketler 101

Bölüm 5: 12 Mart Askeri Darbesi ve Yükselen Sınıf Mücadelesi (1971-1980) 161

Bölüm 6: 12 Eylül: Bir karşı devrim; ya da işçi sınıfı ve sosyalist mücadelenin yükselişine karşı yapılmış bir darbe... 207

Bölüm 7: 1990-2000 Arası Tarsus'ta Sol Örgütlenme ve İşçi Hareketlerine Dair... 293

Bu kitabı,

Tarihin motorunu hep ileriye çevirmiş ve özgür insanlığın yaratılmasında bedel ödemiş işçi sınıfına ve önderlerine adıyorum...

Teşekkürler...

Yaklaşık on yıldır üzerinde çalıştığım Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi'ne yayın aşamasına gelene kadar çeşitli katkılarda bulunan; başta sosyalist siyasetin ve sendikal mücadelenin bölgemizdeki deneyimli insanlarından Nihat Göküş'e, Nilgün Türkler'e, Ayhan Oran, Teoman Çataklı, Celal Tezel, Tuncay Akdağ, Özgür Daşlı, Erkan Alkaç, Pelin Arslan, Hasan Özpehlivan, Yeliz Türkmen, Arzu Kutludoğmuş, Murat Gül ile yazı ve fotoğraflarla katkıda bulunan tüm dostlara yürekten teşekkür ediyorum.

200 Yıllık geçmişin izlerini taşıyan Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi kitabının hazırlık sürecinde emeği geçen Nevzat Evrim Önal, Murat Akad ve yayımlanmasını üstlenen Yazılama Yayınevi ile değerli çalışanlarına da ayrıca katkıları için teşekkür ederim.

Uğur Pişmanlık

Tarsus İşçi Sınıfı Tarihi, antikçağdan günümüze bir kentin belleğini oluşturmanın çalışması aslında. Tarsus'un hikâyesi, bir yanıyla da Çukurova'nın hikâyesi. Uğur Pişmanlık'ın yayınevimizce yayımlanan bu kitabı hem bir tarihselliği hem de bu tarihselliğin içinde bugüne dek unutulmuş, kenara itilmiş Çukurova işçi sınıfının hikâyesini ele alıyor, aslında temel alıyor.

Türkiye işçi sınıfını oluşturan bölgesel dinamiklerin; öğrenci hareketinin, kamu emekçilerinin ve elbette işçi sınıfının kendisinin grevlerle, direnişlerle, eylemlerle örülmüş; sendikal ve siyasal örgütlenme ve mücadelelerle taçlandırılmış; acılar, ölümler ve yenilgilerle harmanlanmış tarihine dolaysızca tutulan bir ışık...

Tarsus-Adana-Mersin hattında nakış nakış işlenen sınıf mücadelesi bugün ısrarla, inatla ve hâlâ Türkiye sosyalist devriminin tarihsel arka planının bir parçasını oluşturmaktaysa, bunda kuşkusuz o dönemi bugünkü yeni kuşaklara aktaran bu çabaların büyük bir etkisi vardır.

İlk işçi hareketleri, ilk örgütlenmeler, ilk grevler, ilk sendika, ilk dernek... Osmanlıdan 2000'li yıllara uzanan süreçte ameleden işçiye, memurdan kamu emekçisine değişimin ve dönüşümün de tarihi ele alınmakta kitapta.

Türkiye işçi sınıfının geçmiş mücadele deneyimlerinden öğreneceğimiz kuşkusuz çok şey var. Türkiye'nin ve dünyanın aydınlık geleceğine olan inancımızla Çukurova'yı aydınlatan işçi sınıfına armağan olması dileği ve umuduyla...

Yazılama Yayınevi

Sunuş

Bir kente bakarken, baktığımız kentin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yapılarındaki değişimleri incelerken, hiç kuşkusuz o kentin tarihine de uzanmak gerekiyor.

Kent bir yerelliktir. Bu yerellikten yola çıkarken, o kentin gelişim evrelerinin olgunlaştırdığı süreçlere ve tarihsel arka planına bakmak, nesnel bir değerlendirme yapabilmek için zorunludur.

Tarihselcilik olarak tanımladığımız bu yaklaşım, kavramaya çalıştığımız kentin, ne ölçüde kendi iç ve dış dinamiklerinin belirleyiciliği altında şekillendiğine dair bütünsel bir değerlendirmeyi de olanaklı kılmaktadır.

Bu çalışma, bugün 21. yüzyılda yol alırken, özellikle Cumhuriyet yıllarından başlayarak yakın dönem Tarsus tarihinin, onu var eden dinamiklerden biri olarak emekçi sınıfın mücadelesi ekseninde yazılması gerektiği düşüncesiyle ortaya çıktı. Elinizdeki bu kitap, bir anlamda, yakın dönem Tarsus sınıf hareketleri ve siyasi tarihine bir bakış, bir yerel tarih denemesidir.

Bugünden geriye bakıldığında elinizdeki çalışma, Tarsus'un son 200 yıllık tarih süreci içinde, kentin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel evrelerindeki değişimlere sınıfsal eksende uzanmayı da amaçlamaktadır.

Yakın tarih söz konusu olduğunda 1800'lü yıllar, bir anlamda Tarsus'taki değişimin ve gelişim süreçlerinin hem başlangıcı hem de kilit noktası sayılabilir. Gerçekte ise, kentin değişim ve dönüşüm süreçlerinin temelinde, üretim ve paylaşım ilişkileri ile alt yapı ve üst yapı kurumları arasındaki uzlaşmaz (antagonistik) çelişkiler yatmaktadır. Bilimsel açıdan sınıflar mücadelesi olarak tanımladığımız bu ilişki sürecinin, hiç kuşku-

suz belirleyici iki temel dinamiği bulunmaktadır: Bir yanda burjuvazi ve onun siyasal temsilcileri, diğer yanda işçi sınıfı ve bu sınıfın kendisini kurtuluşa taşıyacak ideolojisi ile bunun aracı olan partisi.

İşçi hareketlerini ve sendikal mücadeleleri temel alan bir çalışmanın, sınıf-siyaset ilişkisini iç içe ele alması, gerek tarihsel gerçekliğin ifadesi, gerekse metodolojik açıdan nesnel yaklaşmak adına kaçınılmazdır. Bu nedenle, çalışmanın tarihsel akışı içerisinde olabildiğince dönemlerin özelliklerine göre sınıf-siyaset ilişkisine dair olaylara ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Her ne kadar işçi hareketleri yerel bir ölçekte ele alınsa da bu durum yerelliğin, gerek dünyada, gerekse içinde yaşadığımız ülkede gerçekleşen değişimlerin belirlenimi altında olduğunu unutmadan, dışındaki nesnellik ve dinamiklerden nasıl etkilendiğine ilişkin diyalektik bağların da kurulmasını gerekli kılar.

Dünya işçi hareketleri ya da Türkiye işçi sınıfının genel tarihi önemlidir. Günümüz dünyasında sosyalizm ve sınıflar mücadelesi açısından yerel tarih çalışmalarının da önem kazandığını vurgulamak gerek. Bu hem mücadelenin iniş ve çıkışlarındaki seyri hem de onun yarattığı birikimin ortaya koyacağı deneyler açısından anlamlıdır.

Dünya işçi hareketi tarihi, yerel alanlarda yapılan siyasal ve sınıf eksenli çalışmaların oluşturduğu deneylerle doludur.

Uluslararası alanda 1871 Paris Komünü'ne adını veren "Komün"ler, 1917'de Rusya'da işçi sınıfı partisi RSDİP'nin oluşturduğu "Sovyet"ler, Faşist Almanya'nın 1945'te işgal ettiği Fransa'daki yeraltı direniş örgütü gibi çok sayıda örnek sayılabilir. Ülkemizde ise işçi sınıfının devrimci siyaseti, 15-16 Haziran kalkışması, Kavel, Tariş, Paşabahçe, Zonguldak Maden işçilerinin eylemleri ile 2009-2010 yılına damgasının vuran Tekel İşçilerinin Ankara direnişi vb. birçok örnekleriyle mahalle komiteleri ile işçi konseylerinin, yarattığı zengin birikim ve deneyimin ışığında, her zaman yerel alanlarda hayata geçmiş ve karşılık bulmuştur.

Kitap, adından da anlaşıldığı gibi Tarsus'ta işçi sınıfı tarihini merkeze koymakla birlikte, kentin sanayileşme sürecine ve tarihsel süreçler içinde toplumsal ve kültürel yaşama dair bilgilere de yer vermektedir.

Kitapta, kentin ekonomik ve sosyal gelişmeleri Osmanlı'nın son yüzyılına dek incelenmekte ve Cumhuriyet sonrasında ise onar yıllık dönemler halinde ele alınmaktadır. Önce bu dönemlerin öne çıkan temel özellikleri verildikten sonra da işçi hareketleri alanındaki gelişmeler başlıklar halinde ve kronolojik olarak sunulmaktadır. Kayda değer önemli işçi eylemleri ise eldeki veriler ışığında ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmaktadır.

Tarsus işçi sınıfı tarihi, belirli dönemlerde öne çıkan öğrenci/gençlik hareketlerinin ve geniş anlamda siyasi mücadelelerin de tarihidir. Bu anlamda hem işçi hareketi hem de gençlik hareketi 1960-1980 arası dönemde en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu dönem solun toplumsallaştığı bir dönemdir. Bu açıdan Tarsus'ta sosyalist ve devrimci hareketler oldukça güçlüydü. Kimi olumsuz yanlarına karşın Tarsus, özellikle 1961-1980 arası süreçte hem siyasal hem de sosyal ve kültürel açıdan canlı bir kenttir.

Bu çalışma sırasında, Tarsus'la ilgili kaynaklara, bilgi ve verilere olabildiğince ulaşılmaya çalışıldı. Ayrıca; kitabın zenginleştirilmesi amacıyla Tarsuslu işçi önderleri ve sendikacıların görüşleri ile kimi yazarların söz konusu alana dair yazı ve makalelerine yer verildi. Çalışmanın kimi bölümlerinde zorunlu olarak boşluklardan kaynaklı tarihsel kopukluklar bulunmaktadır. Bu bir yanı ile arşiv oluşturma geleneğinin eksikliğinden, diğer yanıyla da mevcut belgelerin de, sıkıyönetim sırasında, askeri darbe süreçlerinde hemen her dönem işçi sınıfı ve sosyalist yapılara yönelik baskı ve operasyonlar sonucu, örneğin parti, dernek, ev ve işyerlerine yapılan operasyonlarda örneğin, fotoğraf, parti, sendika kimlik kartı, belki bir eyleme dair gazete haberi vb. belgelerin polis tarafından delil olarak alınması ya da korku nedeniyle bunların yakılması gibi durumlar nedeniyle çok sayıda belge ve fotoğrafın yok olmasından kaynaklanmaktadır.

Yüksel Işık, *Osmanlıdan Günümüze İşçi Hareketlerinin Evrimi* adlı kitabının önsözünde *"Türkiye, işçi hareketinin gelişim seyri en az bilinen ülkelerin başında gelmektedir"* diyor.

Bu açıdan bakıldığında ülkemiz kentlerindeki işçi hareketleri ve sendikal mücadelelere ilişkin yerel kaynaklara ulaşmak oldukça zordur. Bu eksiklik *Türkiye Sendikalar Ansiklopedisi* başta olmak üzere yine bu alanda yayınlanmış bazı kitaplarla kısmen giderilmişse de, tümüyle orta-

dan kalktığı söylenemez. Yine bu açıdan bakıldığında Türkiye işçi sınıfı tarihinden genel olarak söz edilse de daha ayrıntılara inmek istenildiğinde söz konusu eksiklik kendini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin genel işçi hareketleri tarihinin eksikliklerinin tamamlanmasının bir boyutu da, hiç kuşkusuz yerelliklerdeki işçi hareketleri tarihi çalışmalarının artmasına bağlıdır.

Özellikle yazılı-sözlü yerel tarih çalışmalarının hem belge, bilgi anlamında hem de fotoğraf gibi görsel unsurlarla son derece zengin bir birikimin açığa çıkartılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Öte yandan bu tür çalışmalar, yerel araştırmalar ve yayınlar bir yanıyla genel işçi hareketleri tarihine bir katkıda bulunurken diğer yanıyla da resmi tarihin dışına çıkılmasını sağlıyor.

Yerel işçi hareketleri tarihinin bir özelliği de, temas edilen noktalarda kimi zaman grev ya da yürüyüş gibi eylemlerin, kimi zaman da bir işçi önderi ya da sendikacının hikâyesine uzanması ve bir arka plan sunmasıdır.

İşte bu kitapta da, bir kentin emek tarihiyle birlikte, bu tarihin hem tanığı olan, hem de yaratılmasına katkıda bulunanların hikâyelerini ve izlerini bulacaksınız.

Bu kitap vesilesiyle, geçmişteki emek mücadelelerinin biriktirdiği deneyimlerin, gelecekteki işçi sınıfı mücadelesine ışık tutmasını diliyorum.

Uğur Pişmanlık

Bölüm 1
Emeğin Yarattığı Bir Kentin Tarihine Bakarken

Antik Çağ: efendiler, köleler...

Tarsus, Toros dağlarının orta bölümündeki Bolkar Dağları ile Akdeniz arasında Berdan Çayı'nın suladığı bereketli toprakların bulunduğu geniş bir ovada yer alır.

Geçmişi Neolitik ve Kalkolitik dönemlere kadar uzanan kentin 10 bin yıl öncesine uzanan bu yolculuğu, Luviler olarak adlandırılan yerli bir halkın bölgede ilk yerleşimler kurması ile başlıyor.

Tarsus, M.Ö. 2700-300 arasında Hitit yönetimi altına girer. Sonrasında ise, Hurrilerin kurduğu Kizuvatna Krallığı'nın bölgeyi ele geçirmesi sonucu M.Ö. 630-547 yılları arasında Tarsus Kizuvatna Krallığı'nın başkenti olur. Kent daha sonra Asurlular'ın denetimine geçer.

Pers uygarlığının ele geçirdiği topraklar, önce Seleukoslar'ın, ardından da Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girer. Tarsus bu dönemde imparatorluğun Kilikya eyaletinin başkenti olur.

Antik Çağ'da Tarsus, kendi sikkelerine basma yetkisine sahip az sayıdaki kentlerden biridir.

Tarsus, ilk yerleşim başladığı Neolitik dönemden itibaren üretimin

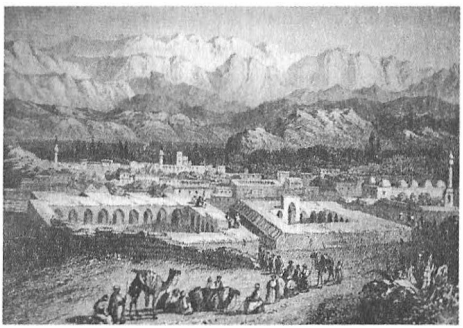
gerçekleştiği ve giderek ticaretin yapıldığı bir kent olur.

Bu anlamda Tarsus'ta 1934-1939 yılları arasında Amerikalı kadın araştırmacı ve arkeolog Hetty Goldman'ın yaptığı Gözlükule Höyüğü kazılarındaki bulgulara göre Neolitik döneme ait, *"bir çiftçi ve çoban topluluğunun yaşadığı saptanmıştır... Burada ev duvarlarından kalma sıva parçalarına, ezilerek sıkıştırılmış ve bir anlamda parlatılmış toprak tabanlara rastlanmıştır. Koyu yüzlü açkılı kapların çoğunlukta olduğu çanak-çömlekte izli bezekler görülmektedir... Gözlükule'de bulunan obsidyen araç-gereçler, ok uçları, küçük mızrak uçları, Kilikya halkının ilerlemiş teknolojik bilgisini ve ticari etkinliğini yansıtmaktadır"* (Yurt, s. 3631).

Yine Gözlükule Höyüğü'nde *"bu dönem katmanlarında bulunan çok sayıda tahıl, üretim biçiminde bir gelişme olduğunu göstermektedir. İnsanlar gereksinmelerini sağlamayı başardıktan sonra, artı ürünlerini yuvarlak, taş temelli tahıl ambarlarında saklamışlardır. Bu ambarların yanı sıra, hayvan barınakları ile ağıllar hayvancılığın, kil ağırşaklar ise dokumacılığın göstergeleridir"* (Yurt, s. 3632).

Kilikya korsanları

Antik Çağ'da Tarsus gerek dış tehditler gerekse ekonomik ve sosyal konularda sıkıntılı süreçlerde yaşadı. Bu dönemde *"Tarsus, İskenderiye'den sonra en önemli bilim merkezi durumuna gelmişti. Özel mülkiyet ve servet giderek yaygınlaşıyor, zengin tüccarlar paralarını toprağa yatırıp malikâneler, büyük çiftlikler ediniyorlardı. Bütün Ortadoğu hemen hemen koşut bir gelişme içindeydi. Ne var ki, bu gelişmenin bir başka yönü de küçük mülk sahibi özgür kentlilerin, köle emeği kullanan büyük malikâne sahiplerinin rekabetine dayanamayarak hızla mülksüzleşmesiydi. Yoksullaştıkça borçlanan, borçlandıkça yoksullaşan özgür kentlilerle büyük toprak sahipleri arasında, giderek derinleşen bir uçurum oluşuyordu. Nitekim bu dönemde mülk sahipleri, durumlarını korumak ve güvenliklerini sağlamak için, çeşitli dernek ve birlikler kuruyorlardı. Mahkemelerdeki borçlu alacaklı ilişkilerini konu alan davaların sayısı hızla kabarıyordu. Kentli halk borçların yok sayılması, toprakların bölüşülmesi istemiyle sık sık başkaldırıyordu. Kısa süre içinde yalnızca Doğu ve Güney Akdeniz kıyıları değil, Ege'deki Yunan kentlerinde de art arda ayak-*

lanmalar baş gösterdi" (Yurt, s. 3637).

Roma yönetiminin askeri birlikleri, ortaya çıkan bu ayaklanmaları bastırmaya çalışsalar da başarı sağlanamaz. Seleukoslular'ın yönetimindeki Kilikya bölgesinde yoksul halkın direnişi öyle bir noktaya geldi ki; M.Ö. 113'te Kral Antiokhos'un iktidarındaMersin kıyılarından Pamfilya'ya (Antalya) dek yayılan yeni çatışmalar birbirini izledi. Antiokhos, can güvenliği bakımından kaçmak zorunda kaldı. Daha sonra yeniden Kilikya'ya dönerek, işsizliğin ve yoksulluğun yarattığı toplumsal kargaşayı sona erdirmek için korsanlığı özendirdi ve "*M.Ö. 2. yüzyıl sonlarında, Kilikya kıyılarında, Selökid Devletinin gücüyle hiç de orantılı olmayan korsan gemisinin baş göstermeye başlaması, Akdeniz'de üstünlük kurmaya yönelen Romalıları, ürküttü. Bu duruma son vermek için Kilikya kıyılarına art arda baskınlar düzenleyen Roma donanmaları, bu kıyılardaki gemi barınaklarını yerle bir ettiler... Kıyıyla bağlantısı kesilen deniz korsanları da, Romalı komutan Pompeius döneminde kesin olarak ortadan kaldırıldılar*" (Yurt, s. 3637).

Ketenciler sendikası işçilerinin direnişi

Tarsus'un Mezopotamya geçiş yolları üzerinde bulunması ve bir limana sahip olması, kenti hem ticari hem de siyasi olarak öne çıkartıyordu. Gerçekte, Seton Lloyd'un belirttiği gibi, "*Kydnos ırmağının geçtiği yerde, en eski zamanlardan beri pazar ve tecim merkezi olagelen Tarsus vardı. Tarsus aslında kıyı kenti değildi; limanı işini gören bir denizkulağı birkaç kilometre kadar yanına sokuluyor, böylece Tarsus kervan uğrağı olduğu ölçüde liman kenti de oluyordu. Çadırcılıktan para kazanan Aziz Pavlus'un usta işi dokumalarıyla ün yapmış Tarsus için 'yoksul kent değildir' demesi boşuna değildi*" (Lloyd, s. 220).

Bu çağlarda Tarsus Kilikya bölgesinde, "*Gülek Boğazı'ından aşağı,*

Güney'e doğru uzanan toprağın büyük ölçüde verimli olması nedeniyle ovadaki Tarsus, Adana, Misis ve Anazarbos gibi büyük kentler çok zengin oldular. Burada tahıl ve şarap üretimine ek olarak keten yetiştiriliyor, bu da gelişen keten dokumacılığının hammaddesi oluyordu" (Lloyd, s. 240).

Tarsus'ta bir keten dokumacıları loncası ve keten tecimenleri sendikası vardı.

Antik Çağ'da, M.S. 2. yüzyılda Tarsus birçok sorunla karşı karşıyaydı. Bu sorunları çözmek için, Roma İmparatorluğu adına devleti temsil eden yüksek bürokrat ve aynı zamanda stoacı yanı ağır basan bir hatip olan Dion Khryostomos M.S. 2. yüzyıl başlarında Tarsus'a gelir. Dion Khryostomos, Tarsus Halk Meclisi toplantısında bir konuşma yapar.

Tarsus'un en önemli kurumları arasında sorunlar vardır ve büyük bir ivme kazanan ekonomik değişimlerin kentteki sosyal yapıda ciddi etkileri olmaktadır. Burada, "*Bir diğer sorun kentteki keten işçilerinin vatandaşlık hakkı için çıkarmış olduğu ayaklanmalardır. Sayıları oldukça kalabalık olan keten işçilerinin, halk meclisi toplantılarına katılma hakları olduğu halde oy kullanma hakları yoktur. Oy hakkı elde edebilmek için 500 drahmilik bir para ödeyerek vatandaşlık kaydı yaptırmaları gerekmektedir. Dion'a göre kentteki ketenci ayaklanmalarının temelinde, onların vatandaşlık hakkından yoksun olmaları yatmaktadır. Vatandaşlık hakkının parayla satılması ve politographos'lara vatandaşlık hakları üzerinde oynama yetkisinin verilmesi son derece yanlıştır. Kentteki bu huzursuzluğu çözmek için, "ketencilere" acilen vatandaşlık hakkı verilmeli ve karşılığında da ücret alınmamalıdır.*

Dion'a göre Tarsus'taki problemlerin bir diğer kaynağı, üst sınıfların bencilliğidir. Kentteki politikacıların pek çoğu kendi tacını, tahtını, erguvani giysisini ve en önde oturma hakkını düşünmekte, yalnızca çok azı gerçekten kentin problemleriyle ilgilenmektedir. Bütün bunlar halkın yöneticilere olan güvenini sarstığı için, halk yalnızca kamu hamamlarının bakımından sorumlu olan görevli (gymnasiarkhos) ve kamu eğlenceleri düzenleyen yöneticisine (eponymos magistratus demiurgos) itibar etmektedirler.

Üst sınıfın bir kısmı ise, politik yaşamı güvensiz bulduğu için, ya po-

litik yaşamdan tamamen çekilmekte ya da nadiren ilgilenmektedirler. Memuriyetleri üstlenenler ise görevi yalnızca altı ay icra etmekte, bazı cesur davranışlarla ün kazandıktan sonra, kentin işlerini ihmal etmektedirler" (Ertekin, Kollokyum II, s. 52-53).

Roma'nın Kilikya eyalet başkenti Tarsus'ta ayaklanmalar ya da keten işçilerinin direnişi gibi ortaya çıkan huzursuzluklar, yöneticileri geri adım atmaya zorlamıştır. Bu anlamda "*başlangıçta huzur, alt sınıfların baskı altında tutulmasıyla sağlanabiliyordu. Ancak aradan geçen yıllar kentteki ekonomik koşulları çok değiştirmişti. Özellikle Tarsus gibi ticaret ve endüstriyel faaliyetlerin çok arttığı bir kentte sosyal yapıda çok ciddi değişmeler meydana gelmiş; toprak aristokrasinin yanında endüstri ve ticaretten büyük kazançlar elde etmeye başlayan bir burjuva sınıf ortaya çıkmıştı.*

Artık huzuru sağlamanın tek yolu siyasal yaşama katılımı genişletmekti. Bu durumda Roma'nın yerel (yöneticiler) seçkinden beklentisi de değişmişti... Yani yönetimde alt sınıflara da yer verilecek, onlar kendilerini siyasal yaşamın bir parçası olarak görecekler, fakat ipler yine seçkinlerin elinde olacaktır" (Ertekin, Kollokyum II, s. 52-53).

Tarsus, bir anlamda aynı zamanda bölgenin siyasi bir merkezidir. Öyle görünüyor ki, Tarsus'un eyalet başkenti oluşu, sadece kentin bir ticaret merkezi olmasından kaynaklanmıyor. Tarsus'un Roma İmparatorluğu'nun Kilikya eyalet başkenti olmasının temelinde, iktidar mücadelesinin; bir başka deyişle sınıflar mücadelesinin önemli bir rolü var. Bundan asıl anlaşılması gereken, belki kölelerden daha çok "özgür yurttaşlık" hakkına sahip ama emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan *(Capite Censii)* mülksüz alt sınıflardır.

Kentin bu konumu nedeniyle yaşadığı sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler, aynı zamanda Tarsus'u bilim ve felsefe gibi alanlarda da öne çıkarmıştır.

Tarsus Antik Çağ'da bir üniversite kentidir. Tarihsel kaynaklar, Tarsus'ta çok sayıda felsefe okulunun bulunduğunu ve kentin felsefe konusunda, Roma, Atina ve İskenderiye gibi dönemin önde gelen kentleri arasında yer aldığına dikkat çekmektedir.

Daha çok Stoa felsefesinin takipçisi olan okulların bulunduğu bu kentte doğmuş, eğitim görmüş, gerek Tarsus'ta gerekse Roma ve Atina ve İskenderiye gibi kentlerde hocalık yapmış filozoflar yetişmiştir. Tarsuslu filozoflar arasında sayabileceğimiz isimler arasında Orta Stoacılığın önde gelen düşünürlerinden Khrisippos, astronom, matematikçi ve şair Aratos, İmparator Agustus'un hocası Athenodoros, Zenon, Antipater (Antipatros), Herodotos, Diogenes, eczacı-hekim Areios ve Hermongenes ile daha pek çokları yer alır.

Öte yandan Tarsus'un gerek ticari ilişkiler gerekse savaşlar nedeniyle sık sık el değiştirmesi, kentin hem batı hem de doğu kültürlerini bir arada yaşamasına neden olmuştur.

Kilikya bölgesinin İç Anadolu ile arasında duvar gibi duran Toros dağları ulaşımı zorlaştırıyordu ve bu zorluk "*...tarihte kimi zaman Gülek Boğazı'nın, Kilikya'nın siyasal bakımdan ve coğrafi açıdan Anadolu'yla ilişkisinin kesilmesinde ve bunun sonucu olarak da (Tarsus'un) güneydeki ülkelerle yakınlık kurmasında etkili olmuştur*" (Lloyd, s. 220).

Bu durumun, kentin doğulu yanının ağır basmasına neden olduğunu ve söz konusu yönelimin de Tarsus'un kültürel olarak zenginleşmesini sağladığını belirtmek gerek.

Kültürel etkileşimlerin bir sonucu olarak, bilim ve felsefeyi yoğun olarak yaşayan Tarsus, zaman zaman dinsel çıkışların da kaynağını oluşturur. Burada, daha çok Pers kökenli olmakla birlikte, Antik Çağ'da Tarsus'ta bir yeraltı tapınım inancı olarak ortaya çıkan Mithra (Mithraizm) dininden ve bu inanç kültürünün kentteki güçlü etkisinden söz etmek gerek.

Tam tarihi bilinmemekle birlikte, M.Ö. 1. yüzyılda Tarsus'ta çok güçlü bir etkiye sahip olan Mithra dini, Kilikyalı korsanlar ve Romalı lejyonerler aracılığıyla Anadolu'ya, Yunanistan ve İtalya'ya kadar yayılmış, çok sayıda insanı etkisi altına almıştır.

Pagan dönemin kapanmaya yüz tuttuğu M.S. 2 ve 3. yüzyıldan sonra Mithra dininin etkisini yitirmesi ise Hıristiyanlığın sonraki yüzyıllarda güç kazanması ile mümkün olmuştur.

Sonuçta, Tarsus bütün tarihsel süreçler içerisinde onca uygarlığın hüküm sürdüğü kültürleri, inançları, savaşları, barışları, istila ve kuşatmala-

rı ile birçok kez yıkılır ve yeniden kurulur.

Antik Çağ olarak anılan bu köleci dönemde, emek mücadelesine ait bilgiler yok denecek kadar azdır. Ama tarih gösteriyor ki, her şey köle emeği üzerine inşa edilmiş ve en çok da her şeyi yeniden üreten bu sınıf ezilmiştir. Dolayısıyla, kölelerin özgürleşmesi ve alınıp satılan bir varlık olmaktan çıkıp yurttaş kimliği kazanması hiç de kolay olmamıştır.

Tarsus tarihindeki bu köleci Helenistik dönemin etkisini yitirmesinin ardından bunu Roma dönemi ve Doğu Roma İmparatorluğu (Bizanslılar) izler. Özellikle M.S. 6. yüzyıldan itibaren başlayan Arap akınlarıyla Tarsus sıkça el değiştirir. Ancak 9. yüzyıldan sonra Selçuklular'ın egemen olduğu bölge toprakları daha sonra Anadolu beyliklerinin eline geçer ve ardından da Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu gerçekleşir. Ama bu kez de İslamiyet'le tanışan Türk toplumunu ümmetçi ve kul diye tanımlayabileceğimiz bir yaşam biçimi ile karşılaşır.

1526-27 yılı ayaklanmaları

Burada sadece, Tarsus ve çevresinde Osmanlı döneminin 1500'lü yıllarına tarihlenen iki önemli olayı not düşmek gerekiyor. Bunlardan ilki, 1526 yılına ait Domuzoğlan ve Yenice Bey ayaklanmasıdır: "*Toprak ve nüfuzlarını kaybeden Domuzoğlan ile Yenice Bey'in Tarsus ve Adana'da Türkmenlere öncülük ederek başlattıkları bu ayaklanma, Adana beylerbeyi Piri Paşa tarafından bastırılmış, sonunda Domuzoğlan ölmüş Yenice Bey kaçmıştır*" (STMA, c. 6, s. 1766).

Bugün Tarsus'un bir beldesi olan Yenice'nin, adını da Yenice Bey'den aldığı sanılmaktadır.

İkinci olay ise bundan bir yıl sonra 1527'de gerçekleşen Veli Halife ayaklanmasıdır: "*Tarsus ve Adana yöresinde Veli Halife'nin öncülük ettiği bu isyan dinsel kökenli olup, katılanların çoğunluğunu toprağını işletecek gücü olamayan ve pamukta çalışan ırgatlar oluşturmuştur. Ayaklanma yine Piri Paşa tarafından bastırılmıştır*" (agy).

Bölüm 2
Osmanlı'nın Son Yüzyılı ve Tarsus'ta Emek Mücadelesi

Irgatlıktan işçiliğe... (1832)

1800'lü yılların başları Çukurova bölgesi için bir dönüm noktasıdır. İlk pamuk ekimi ve sanayileşme süreçlerinin başladığı bu dönem bölgede canlı bir ekonomik ve sosyal gelişmenin habercisidir.

19. yüzyılın başında sadece yöresel gereksinimi karşılamak için sınırlı oranda yapılan pamuk ekimi 1832-1840 yılları arasında Çukurova bölgesini yöneten Mısırlı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa döneminde hızla gelişerek pazar için üretim yapar hale geldi.

İlk sanayileşme hareketi Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılına rastlamakla birlikte, bu dönem içinde Tarsus'ta, el zanaatları atölyelerinden oluşan, küçük imalat sanayi olarak adlandırabileceğimiz dökümhaneler, demirciler, boyahaneler, dericiler, zeytinyağı ve üzüm üretiminden kaynaklı şıra mahsereleri[1] ve un değirmenleri bulunmaktadır. Aynı şekilde çeltik, şeker kamışı ve susam ekiminin yapıldığı yörede ayrıca susam yağı çıkartan mahsereler ve değişik mesleklerden esnaftan söz edilebilir. Tarsus'ta asıl sanayileşme pamuk ekimiyle birlikte başlar.

[1] Bölgede zeytinyağı, susam vb. tarımsal ürünlerin imalatının yapıldığı küçük işletmeler.

Çukurova'da pamuk ekimi...

Bu tarihten önce, Osmanlı İmparatorluğu'na başkaldıran Kavalalı Mehmet Ali Paşa, oğlu İbrahim Paşa'nın emrine ordu vererek Osmanlı'nın üstüne gönderir. Mısırlı İbrahim Paşa 1832'de Çukurova bölgesini ele geçirir ve yaklaşık on yıl kendi egemenliğinde tutar.

Çukurova'da pamuk ekiminden Amerikan içsavaşına...

İlk sanayileşen kapitalist ülkelerin başında gelen İngiltere, tekstilde kullandığı hammadde olan pamuğun önemli bir bölümünü Kuzey Amerika'dan alıyordu. Bu anlamda kıtanın Güneydoğu sahil kesimi daha çok tarım eyaletiydi ve önemli ölçüde pamuk üretimi yapılmaktaydı.

1861-1864 Amerikan İçSavaşı yıllarıdır. Kuzey-Güney savaşı olarak geçen bu içsavaş döneminde Amerika'da verimlilik önemli ölçüde düşer ve İngiltere iplik, dokuma gibi ürünler için tekstil sanayinin hammadde ihtiyacını karşılayamaz duruma gelir.

İngiltere'nin pamuk aldığı ülkelerden biri de kendi sömürgesi olan Mısır'dır. Öte yandan kısa süren işgalden sonra, Mısırlı İbrahim Paşa Çukurova'dan çekilmiş, bölge tekrar Osmanlı egemenliğine geçmiştir.

Bölgede Antik çağdan beri kısa lifli pamuk üretimi yapılmaktaydı. Ancak bugün iplik ve dokuma sanayisinde kullanılan uzun lifli pamuk üretimi ilk kez 1830'lardan sonra başlamıştır.

Çukurova'da lifli pamuk üretiminden yaklaşık otuz yıl sonra İngiltere, böylece yıllarca sıkıntısını çektiği hammadde ihtiyacını önce Mısır üzerinden alırken bu kez Osmanlı yönetimiyle anlaşarak Çukurova'dan karşılamaya başlar.

Mısırlı İbrahim Paşa Çukurova yöresinde tarımsal faaliyete girişerek pamuk ekimi başlatmıştır.

İşte bu dönemde Çukurova'da özellikle Adana ve Tarsus'ta pamuk ekimi yapılır. Çukurova'nın uçsuz bucaksız verimli topraklarında tarım yapmak için pamuk ekimi ve hasadında da deneyimli iş gücüne ihtiyaç

vardır.

Bölge nüfusu hem bu işgücünü karşılayacak sayıda değildir, hem de pamuk üretiminde deneyimli iş gücünden yoksundur.

Mısırlı İbrahim Paşa, biraz Mısır ve Lübnan olmak üzere ama daha çok Suriye'den on binlerce Arap tarım işçisini, kadın, çoluk-çocuğu getirerek Adana ile Tarsus'a yerleştirir.

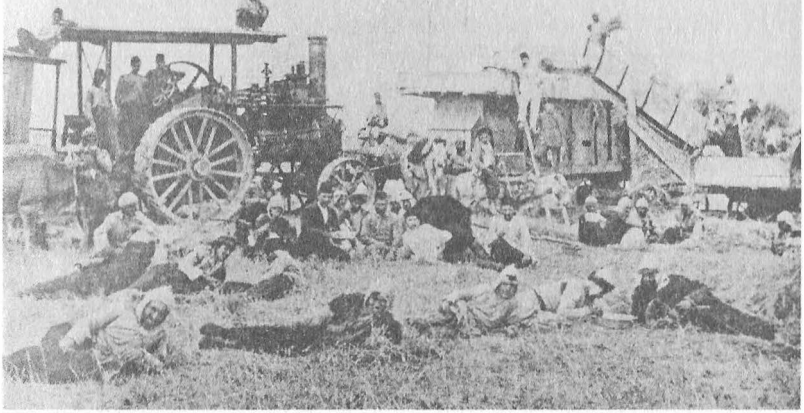
Bu dönem aynı zamanda sadece pamuk ekiminin yapıldığı değil, sulu tarıma geçildiği bir süreç olmuştur. Tarsus'ta kent içinde ve çevresinde onlarca küçük ırmaklar ve hendekler açılarak Berdan çayı ile tarım alanlarının sulanması sağlanmıştır.

Böylece pamuk dışında çeşitli meyve ve sebzelerin de yetiştirilmesi sağlanmış ve Tarsus kısa bir süre sonra, hem çeşit hem de üretim miktarı açısından oldukça gelişmiştir.

Tarımdan sanayiye doğru... (1860)

Bu dönemde henüz bir sanayiden ve işçi sınıfından söz edilemezse de, pazar için üretim yapılıyor olması hem sanayileşmenin önünü açar hem de tarımda işçilerin çalışma yöntemlerini ve şartlarını değiştirmeye başlar.

Daha 1800'lü yılların ilk yarısında, gerek işgücüne duyulan ihtiyaç gerekse varolan işgücünü elde tutma kaygısı sonucunda işçilerin çalışma

yöntemleri ve şartları değişmeye başlamıştır. Hiç kuşkusuz bölgenin zor şartlarında yöre insanının toprakta çalışmak konusundaki isteksizliği, hatta direnci de bu şartların değişmesinde etkili olmuştur.

Bu anlamda, "*1860, Çukurova yöresinin bu yüzyıl içinde, ülkenin tarım ve sanayi bakımından en canlı bölgelerden biri olmasına katkıda bulunan gelişmelerden biri de, Fırka-i Islahiye'nin çalışmalarıdır. Yörede düzenli olarak tarım yapılmasını ve buna bağlı olarak tarımsal ürünün artışını engelleyen Türkmen, Yörük ve benzeri aşiretlerin yerleşime zorlanması amacıyla, 19. yüzyılın ilk yarısında çeşitli girişimlerde bulunulmuştu. Ancak, bu konuda 1865'te Derviş Paşa ve Cevdet Paşa komutasında bölgeye gönderilen Fırka-i Islahiye başarılı olabilmiştir. Büyük aşiretleri ve aileleri dize getiren Fırka-i Islahiye, bu konar-göçer toplulukları belli bölgelerde yerleşime zorlamıştır.*

Çukurova yöresinde gelişme yolunda olan pamuk tarımı, büyük ailelere de çekici görünmeye başlayınca, aşiretlerin sürekli yerleşime geçiş süreci hızlanmış ve yüzyıllardır bölgede yaşayanları derinden etkileyen 'yayla kültürü' ilişkileri de çözülmeye yüz tutmuştur" (Yurt, s. 3639).

19. yüzyıl içerisinde Anadolu nüfusunun yüzde seksene yakın bir bölümü kırda yaşamaktaydı. Tarımda ilk işçileşme, bu yüzyılda pazar için

üretimin yapılmasının bir sonucu olarak ortaya çıktı. Tarımda ücretli işçilik döneminin o yıllarda Ege ve Çukurova bölgesinde pamuk ekimi ile başladığı söylenebilir.

Osmanlı ekonomisinde sanayileşme (1913-1915)

1913 ve 1915 yıllarında yapılan sanayi sayımları, bugünkü Türkiye sınırları içinde kalan Batı Anadolu ve Marmara bölgelerinde, yani ülkenin en gelişmiş yörelerinde, 1908'den önce kurulmuş sınaî tesislerin, 20 un değirmeni, 2 makarna, 6 konserve, 1 bira fabrikası, 2 tütün mağazası, 1 buz, 3 tuğla, 7 kutu, 2 yağ, 2 sabun, 2 porselen imalathanesi, 11 tabakhane, 7 marangoz ve doğrama atölyesi, 7 yün, 2 pamuklu iplik ve dokuma, 36 ham ipek, 1 ipekli dokuma ve 5 "sair" dokuma fabrikası, 35 matbaa, 8 sigara kâğıdı, 5 madeni eşya ve 1 kimyasal ürün fabrikasından ibaret olduğunu ortaya koyuyor. Şüphesiz bu liste, 1908'den önce kurulup sayım tarihinde tasfiyeye uğramış kuruluşları ve Adana, Samsun ve Tarsus'ta var olduğu bilinen birkaç sınaî tesisi kapsamadığı için, Meşrutiyet öncesi Türkiye sanayinin eksiksiz bir dökümünü vermemektedir. Ancak ülkenin sınaî profilinin büyük bölümünü içerdiğinde şüphe olmayan bu kuruluşlar, 1908 yılında çağdaş anlamıyla bir Osmanlı sanayinin var olmadığını açık seçik ortaya koymaktadır.

(*Korkut Boratav, Türkiye İktisat Tarihi*)

Tarımda makineleşme ve ücretli işçiliğin başlaması, kapitalist gelişmenin hızlanmasına yol açtı. Özellikle, *"çiftliklerde tarım, alet ve makineler ile yapılmaya başlandı. Öte yandan toprağın köylülere kiralanması durumunda ayni ücret, yarıcılık, ortakçılık vb. yerine para ve ürünlerin bir bölümünün toprak sahiplerine satılması şartı yer aldı. Ürünün kirayı karşılamadığı yıllarda köylüler borçlandılar. Bunların büyük bir bölümü zaman içinde ücretli işçi konumuna geldi"* (TSA. c. 3, s.145).

1860 öncesinde, pamuk işleme ve presleme işlemlerinde son derece ilkel yöntemler kullanıldığı gibi, kişi başına günde en çok 6 kg. dolayın-

da elde edilen temizlenmiş pamuk elverişsiz koşullarda balyalandığı için standart boy ve ağırlık tutturulamıyordu. Balyaların yabancı gemilerde gereğinden çok yer kaplaması da sürekli bir sorundu. Bu ilkel yöntemlere son vermek amacıyla bazı girişimlerin ortaya çıkması gecikmedi.

Tarsus'ta sanayileşme süreci 1860'lı yıllarda ilk çırçır fabrikalarının kurulması ile başlar. Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni* adlı kitabında, araştırmaları içerisinde "*Modern Sanayileşme Çabaları*" başlıklı yazı içerisinde Tarsus'a ilişkin şu bilgiyi kullanmaktadır: "*Daha 1864 yılında, makinelerini gümrük vergisi ödemeden getirtmek şartıyla, James Gont, Tarsus ve Mersin'de iki çırçır fabrika inşaat ruhsatı almıştır.*"

Bu Tarsus'un sanayileşmesinin ilk adımıdır. İngiliz tüccar James Gont'un Tarsus'ta kurduğu çırçır işletmesinde 90 makine, 2 su cenderesi ve 2 su türbini vardı.

Ancak, Çukurova bölgesinde pamuk yetiştiriciliğinin bu yüzyıl içerisinde başlayıp geliştiği göz önünde tutulduğunda Tarsus'ta kurulan çırçır işletmelerinin sayısının 1800'lü yılların sonunda 10-15 civarında olmasını, hızlı bir gelişmenin göstergesi olarak değerlendirebiliriz.

Osmanlı İmparatorluğu 19. yüzyıla girerken eski gücü ve görkeminden çok uzaktı. Yükseliş dönemi çoktan bitmiş, ekonomik sıkıntılar ile siyasal çekişmelerin içinde bocalıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyıl içinde başlayan kapitülasyonlar ile yabancı yatırımcılara tanınan imtiyazlar bu ilişkileri kuracak ve yürütecek bir diplomasi ağının da oluşmasını beraberinde getirmişti.

Bu, Anadolu'nun önde gelen ticaret kentlerinde konsolosluklar açılması ya da temsilcilikler verilmesi şeklinde gerçekleşiyordu.

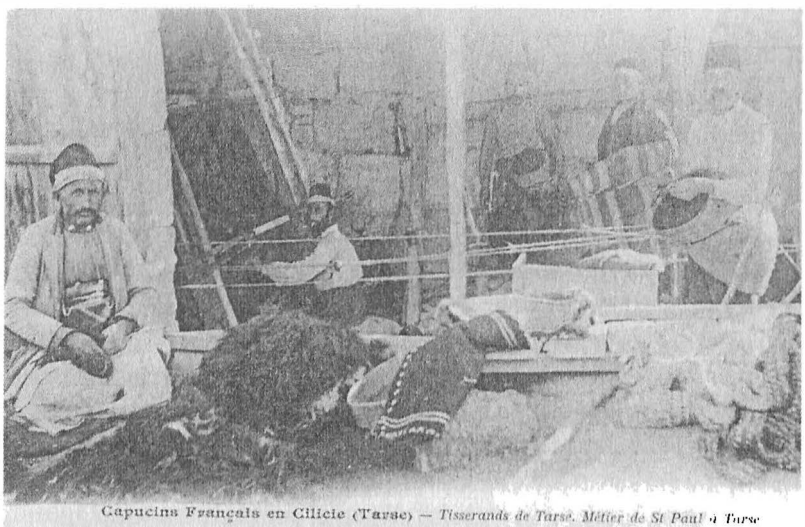
Ülke içindeki yabancılar birer istihbaratçı gibi çalışıyordu ve "19. yüzyıldaki evrimleşme ile birlikte bu konsolosluklar giderek emperyalist nüfuz bölgelerini yerine oturtma işinin öncü müfrezeleri, mahalli gayrimüslim ahalinin koruyucuları ve başları en sonunda da, o mahallin gayri resmi ama gerçek karar mercii haline gelir.

İstanbul'daki büyük elçilikler (Anadolu'nun değişik bölgelerindeki-yn) ticaret ve sanayinin mahalli durumu hakkında hazırladıkları raporlar bir yana, ilgi çekici maden yataklarının yerini belirtmek veya stratejik bilgi-

ler edinip onlara yollamak amacıyla, haritacılıkla ilgili veriler toplamaya giriştiler" (S. Yerasimos, c.2, s. 941).

1800'lü yıllar yabancıların çeşitli nedenlerle gezgin, konsolos, arkeolog, gazeteci gibi farklı kimliklerle Tarsus'a ve genel olarak Çukurova (o dönemin adlandırması ile Kilikya) bölgesine ilgi duydukları dönemdir. İlerde nedenleri ile göreceğimiz gibi, bu ilgi artarak devam edecektir.

Bu ilgi eser yağmacılığına kadar uzanıyordu. Örneğin Tarsus'ta bulunan ve "*...ovanın rahatlıkla gözetlenebileceği bir yüksekliğe sahip olması nedeniyle Gözlükule olarak bilinen ilk yerleşimde, ilk kazıları İngiliz Konsolosu W.B. Barker ve daha sonra 1852 yılında Fransız gezgin V. Langlois yaptı. Buldukları çok sayıdaki eser yurt dışına götürüldü*" (İçel 75. Yıl s. 26).

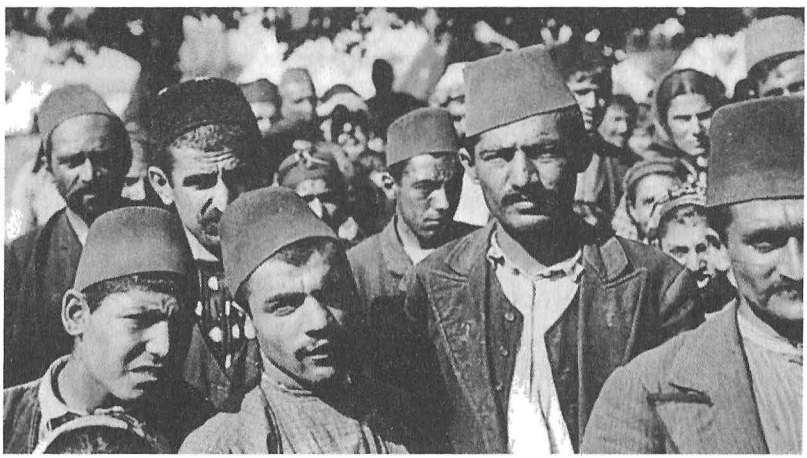
Capucins Français en Cilicie (Tarse) — *Tisserands de Tarse. Métier de St Paul à Tarse*

Osmanlı'da ekonomik, sosyal yapı ve işleyiş (1868)

Osmanlı devleti bir fetih devletidir. Dolayısıyla toplumsal yaşam üretime dayalı bir ekonomi üzerine kurulmayan Osmanlı, savaşlar, fetihlerle elde edilen ganimetlerle varlığını sürdürüyordu. İmparatorluk, fetihler dur-

duktan sonra ise tımar sistemine geçerek halka ağır vergiler dayatıyordu.

Bir tebaa toplumu olan Osmanlı döneminde özellikle Çukurova bölgesinde kentlerde nüfus az, öte yandan göçebe yaşam oldukça yaygındı. Hiç kuşkusuz bölgede göçebelikten yerleşik yaşama geçiş olukça sancılı gerçekleşti.

19. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde çalışanların hak mücadelesi, örgütlenmesi ve direniş gibi durum ya da gelişmelerden elbette söz edemeyiz. Bunlar ancak kapitalist üretim biçimini ortaya çıkartan sanayi devrimleri ve onu izleyen aydınlanma süreçleri sonrasında gündeme gelir. Bu da Osmanlı'nın son yüz yılına rastlar. Batılı anlamda güçlü bir lonca sisteminden bile söz etmenin mümkün olmadığı Osmanlı topraklarındaki direniş ve ayaklanmalar emek mücadelesinden çok imparatorluğun baskı ve zulmü ile vergi politikalarına karşı durmak için gerçekleştirilmiştir.

Pir Sultan Abdal ayaklanması, Şeyh Bedrettin ayaklanması ve aynı türden küçüklü büyüklü direnişler ise insanların derinlerdeki daha eşit, özgür ve onurlu bir yaşam arayışının önemli dışavurumları olarak tarihteki yerini alır. Sanırım Osmanlı'nın yüzyıllar süren baskıcı ve gerici yöneti-

mine karşı en ciddi, en onurlu ve aydınlık direniş de bunlardır.

Sınıfsal anlamda ilk işçi örgütlenmesi ve direnişleri Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüz yılındaki sanayileşme süreciyle başlar ve çözülen iktisadi, sosyal ve siyasal yapı, feodalite kapitalizme doğru evrilirken emekçiler de tarih sahnesine çıkar.

Fransız Devrimi Osmanlı aydınlarını yakından etkilemiş ve onları harekete geçirmiştir. Osmanlı'nın devlet yapısı kazanması ve modernleşme sürecinde çeşitli tarihlerde "Tanzimat Fermanı", "Islahat Fermanı" gibi fermanların çıkartılmasında hiç kuşkusuz ülkesinin kötü gidişine karşı duran aydınların da katkısı bulunmaktadır.

Dış dinamikler ve diğer başka etkenler dışında 1876'da II. Abdülhamit döneminde kabul edilen Kanun-i Esasî de[2] Osmanlı aydınlarının bu yöndeki çabalarının izlerini taşır. Bu yasayla birlikte Meclis-i Mebusan'ın oluşturulmasıyla ilk kez yeni bir anayasal kurum ortaya çıkar. Ancak, *"Kanun-i Esasi'de çalışanlara ilişkin ve onları doğrudan ilgilendiren bir madde görebilmek olanaksızdır"* (Yüksel Işık, s. 19).

Öte yandan, *"...bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü topraklarda kimi iş kollarında gelişmeler olmuştur. Madencilik, taşıma ve tersane işleri, bu iş kollarının başlıcalarıdır. Bu iş kollarının geliştiği kıyı kentlerinde bir işçi yoğunlaşması yaşandığı da bilinmektedir. 1800'lerin başından itibaren Osmanlı topraklarına giren kapitalizmin gereksinim duyduğu ölçüde, dönüşüme izin vermiş; doğal olarak bu ölçüde feodalizm çözülmüş ve kapitalist ilişkiler buralara egemen hale gelmiştir"* (T. Sendikacılık Ansiklopedisi, 359).

Yardım derneği niteliğinde de olsa Osmanlı topraklarındaki ilk işçi örgütü 1871'de kurulan Ameleperver Cemiyeti'dir.

Bu zamana kadar her şeyin sultanın iki dudağı arasında olan ve emirle konulup kaldırılan kurallar, Kanun-i Esasî ile yazılı hale gelmiş ve yasa niteliği kazanmıştır.

2. Abdülhamit döneminde 1. Meşrutiyet ile birlikte kabul edilen,

[2] Kanun-i Esasi sadece 2. Abdülhamit döneminde kabul edilmedi; 2. Abdülhamit, Meşrutiyet'i ilan etmek ve Kanun-i Esasi'yi geçirmek için başa getirildi. Bunun için 5. Murat tahttan indirildi.

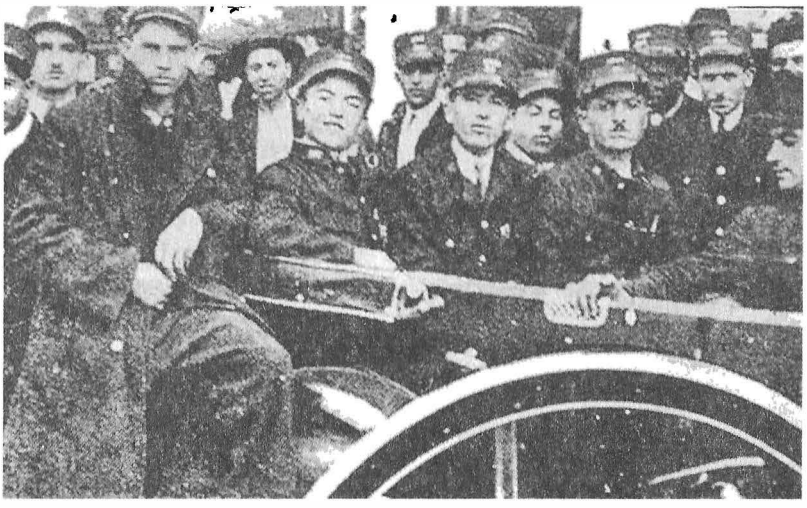
Kanun-i Esasî, daha sonra otuz yıllık istibdat dönemi yaşanır. Bu istibdat döneminin ardından gelen İttihat ve Terakki iktidarı 2. Meşrutiyeti kurar.

Ancak Kanun-i Esasî 'nin İttihat ve Terakki iktidarıyla rafa kaldırılmasıyla çalışanların örgütlenmesine yönelik baskılar artmış ve işçi dernekleri kapatılmıştır. Buna karşılık Avrupa'da işçi hareketlerinden etkilenen Osmanlı işçileri de baskılara karşı faaliyetlerini sürdürmeye çalışmışlardır.

Buna karşılık Avrupa'da işçi hareketlerinden etkilenen Osmanlı işçileri de baskılara karşı faaliyetlerini sürdürmeye çalışmışlardır.

Üretim sürecinin lonca teşkilatı ve usta-çırak ilişkisine dayandığı Osmanlı Devleti'nde, batı tipi bir sendikalaşma geç bir tarihte ortaya çıktı. Ameleperver, Amele Siyanet gibi cemiyetler, Levantenler ve batıcı Osmanlı aydınlarının işçilere destek için kurdukları ilk derneklerdi. İlk grev de tersane işçileri tarafından 1872'de yapıldı. O dönemde İstanbul'da ezici bölümü savunma, tekstil, tütün, gıda, cam, haberleşme ve ulaşım sektöründe çalışan 50 bin kadar işçinin büyük ölçekli kuruluşlarda istihdam edilen 15-20 bini, Osmanlı işçi hareketinin dinamik çekirdeğini oluşturuyordu.

Onların etrafında daha modern teknolojiyle çalışan ve ağırlığını Ermeni, Rum, Yahudi ve Bulgar işçilerin oluşturduğu ikinci bir halka vardı. En

dıştaki niteliksiz işçiler halkasında (örneğin inşaat sektöründe) ise daha çok Müslüman Türk işçiler yer alıyordu.

II. Meşrutiyet ve mütareke dönemi

1880-1908 dönemindeki işçi eylemlerine dair bilgiler ise sınırlıdır. 1885'te Odunkapı bıçkı işçilerinin, 1886'da Beyoğlu'ndaki bazı tezgâhtarların, 1906'da İstanbul'daki tütün ve matbaa işçilerinin grev ve direnişleri biliniyor.

İlk işçi örgütlenmeleri açısından iki örgütten söz edilebilir: Ameleperver Cemiyeti ve Osmanlı Amele Cemiyeti.

Ameleperver Cemiyeti 1 Nisan 1871'de İstanbul'da kuruldu. Osmanlı döneminde ilk sosyalist işçi örgütlenmesi olarak görülen Ameleperver Cemiyeti, daha çok, içinde Türklerin, Rumların ve diğer azınlıkların yer aldığı bir hayır derneğidir. Cemiyetin, çalışanlar arasında dayanışmayı sağlamak, çeşitli iş kollarındaki zanaatçılara geri ödemeli küçük çaplı kredi sağlamak, yine yoksul çocuklara zanaat öğretmek gibi amaçları bulunuyordu.

Öte yandan Osmanlı Amele Cemiyeti ise, 1894-95'te Tophane Fabrikası işçileri tarafından kuruldu. Bu, yukarıda anılan Ameleperver Cemiyeti'nden farklı olarak, işçi örgütlemesini amaçlayan ve çalışanların hakları için mücadele eden daha sınıfsal karakterde bir örgütlenmeydi.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) II. Abdülhamit'e Meşrutiyet'i ikinci kez ilan ettirdiği 1908'den itibaren İmparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi İstanbul'da da işçi hareketlerinde büyük bir sıçrama yaşandı. Osmanlı Devleti'nde ilk "Amele Bayramı" 1 Mayıs 1909'da Selanik'te kutlandı.

Kimi kaynaklar, Osmanlı topraklarında ilk 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamalarının 1909 yılında Üsküp ve İstanbul'daki değişik sektörde çalışan işçilerin bir araya gelerek ilk defa 1 Mayıs'ı kutladıklarını dile getirmektedir.

Öte yandan yine ilk kutlamanın 1911 yılında Selanik'te tütün, liman ve pamuk işçilerinin 1 Mayıs gösterisi düzenleyerek kutladıkları, İstanbul'da ise 1912 yılında 1 Mayıs kutlaması gerçekleştirildiği çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir.

Ancak yeni ortaya çıkan bir belge ise ülkemizdeki ilk 1 Mayıs kutlamasının 1906 yılında İzmir'de yapıldığını ortaya koymaktadır.

Arapça ve Türkçe çevirisini sunacağımız belge 1906'da Basmane'de bulunan işçi kıraathaneleri civarında 1 Mayıs kutlamasının yapıldığını bize aktarmaktadır. Bulunan bu belgenin aslı Disk'e bağlı Genel İş Sendikası'ndadır. Belgenin aslı Arapçası aynen şöyledir:

El-ihvatü'l-vataniyye
El-Âmiline fi'l-ceraidi el-vataniyyetü'ş-şürefa
Nidaen leküm bi-münasebeti îdü'l-ammâli'l-âlemî fî evveli şehri Mâyû sâatün li-ictimai ve'l-ihtinali hüve mevkii muhittati'l-kıtâru fî civari'l-mekahi...
Vekilün Reîsü'l-Cem'iyyeti. Celîl ve İsameddîn Efendi. 1906

Belgenin günümüz Türçesine çevirisi ise aynen şöyledir;

Yurtsever Kardeşlerim!
Şerefli Gazete Çalışanları!
Haberiniz olsun ki,
1 Mayıs Dünya İşçileri Bayramı münasebetiyle amele kıraathaneleri civarındaki tren istasyonu mevkiinde toplantı ve gösteri vardır.
Dernek (Cemiyet) Reis Vekili Celil ve İsameddin Efendi 1906

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu sürecin getirdiği özgürlük ortamının da etkisiyle baskı altındaki işçi örgütleri faaliyetlerine hız kazandırmışlar ve çok sayıda grev direnişi örgütlemişlerdir.

Osmanlı hükümetini zor durumda bırakan, grevler ve daha iyi çalışma koşullarının talep edildiği bu işçi eylemleri, yeni yasal düzenlemeyi zorunlu kılmış ve bunun sonucunda Tatil-i Eşgal Yasası çıkarılmıştır.

Arapça karşılığı "İşleri-güçleri bırakma" olan Tatil-i Eşgaal, bugün dilde grev anlamına gelmektedir.

Osmanlının son yüzyılı içinde, 1908'de bazı grevler ve eylemler yaşanır. 1908 yılında birinci ve ikinci Meşrutiyet'in ilanını takip eden aylardaki yaygın grevlerden sonra Tatil-i Eşgaal Kanunu yayınlanır.

İstanbul ve Rumeli'de grevler geniş boyutlara ulaşmış, İzmir ve

Adana'ya da sıçramıştır. Grevler çalışma koşullarının düzeltilmesiyle ilgili istemlerin karşılanmaması sonucu başlamış ve yayılmıştır.

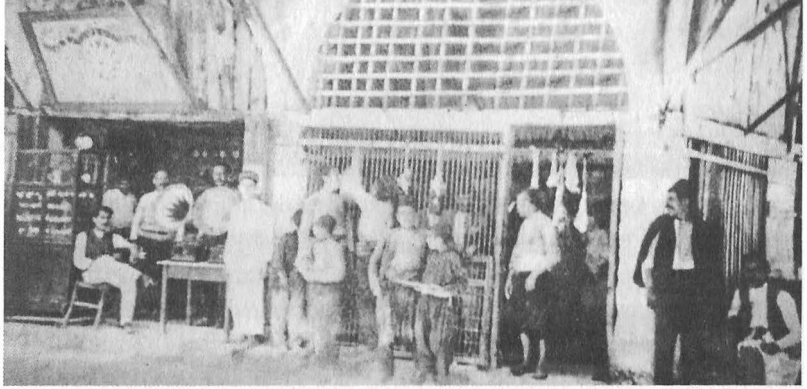
İttihatçılar, işçilerin desteğini almak için onları Osmanlı hükümetine karşı desteklemişler ve vaatlerde bulunmuşlardır. Ancak iktidar olduklarında da vaatlerini yerine getirmediği için birçok ilde işçiler iş bırakmışlardır. Meşrutiyet yönetimi, grevlerin üzerine polis ve askerle gitmiş, zor kullanarak iş bırakmaları önlemeye çalışmıştır.

İttihatçılar, 25 Eylül 1908'de geçici bir yasal düzenleme ile Tatil-i Eşgaal tebliğini yayınlamışlar sonra da Tatil-i Eşgaal Kanunu olarak düzenleyerek iş bırakmayı yasaklamışlardır.

Başlangıçta resmi daire çalışanlarının grev yapmasını yasaklayan kanunun kapsamına toplumsal çıkarlara aykırı bulunan demiryolu, su, gaz, elektrik, tramvay, rıhtım, liman işçileri ve müstahdemlerinin de grev yapamayacakları maddeleri eklenmiştir.

27 Temmuz 1909 tarihinde çıkan Tatil-i Eşgaal Kanunu ile iş bırakma eylemine (grev), sendika kurmaya yasaklar getirmiş, kurulu sendikaları kapatma yoluna gidilmiştir.

Daha çok sermayenin ve devletin çıkarları gözetilerek hazırlanan Tatil-i Eşgaal Yasası bu niteliğine rağmen aynı zamanda artık emeği ile

çalışarak geçinen işçi sınıfının muhatap alınmasının zorunlu hale geldiğinin göstergesidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda böyle bir süreçten gelerek adım adım mücadele alanını genişleten işçi sınıfı, cumhuriyet sonrası da içinde bulunduğu zorlu koşullara rağmen yoluna devam etmiştir.

Tarsus'ta emek mücadelesine bakıldığında ise, özellikle Osmanlı döneminin son yüzyılında sınırlı çabalara ve birkaç eyleme rastlanabilmektedir.

1869 Tarsus Salnamesi'nde kentin ticari ve sanayi durumu

Osmanlı İmparatorluğu 1869 yılı Tarsus Salnamesi, bu kentin sanayi ve ticari durumuna ilişkin şu bilgileri vermektedir:

"İlçe merkezinde 7 cami, 110 mescit, 36 medrese, 1 ortaokul, 5 ilkokul, 51 çocuk okulu, 5 tekke, 8 kilise, 10 gayrimüslim okulu, 1 Amerika misyonerleri vasıtasıyla yönetilen Protestan okulu, 18 han, 19 fırın, 76 kahve, 1297 dükkân, 11 kapı tabakhane, 2 hamam, 1 tatar konağı, bir tane büyük garipler hastanesi ve askerî depo ve kışlası, 1 saat kulesi, 1 tane yeniden yapılmış hükümet konağı, 2 hotel, 108 adet çiftlik binaları vardır. Su ve ateş ile çalıştırılır 9 adet pamuk, 1 adet iplik fabrikası, 4 adet su ile çalıştırılır çalışan fabrikası ile yine su ile çalıştırılır 18 adet çalışır değirmenleri vardır ve bayındırdır.

Tarsus'ta bulunan sanayinin başlangıcı makinistlik, marangozluk, dülgerlik, demircilik, kunduracılık, mimarlık sanayi olup kilim, seccade ve buna benzer şeylerle hamam takımı dokunur ve üretilir. Bu sanatlar için ayrıca sanayi okulu olmayıp bir takım üstat katında ve fabrikalarda çalıştırılan vatan evladının çalışması sonucu olmaktadır" (Güven Akyan, Salnamelerde Adana, Altınkoza Yay.).

Zaten Antik Çağ'ın Anadolu'daki önemli kentlerinden biri olan Tarsus, kentleşme ve kent yönetimi açısından önemli bir yere sahipti. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılına rastlayan ve pamuk ekimiyle başlayan sanayileşme hareketi ile yörede ticaretin gelişmesi sonucunda, Tarsus Belediyesi'nin de kuruluşu gecikmedi. Tarsus Belediyesi 1872'de kurularak, o yüzyıl içinde Anadolu'da kurulan ilk belediyeler arasında yer aldı.

1800'lü yılların son çeyreğinde gerek iktisadi ve gerekse toplumsal

alanda zaman zaman olumsuz gelişmeler de yaşandı. Bunlar ise şu şekilde sıralanabilir: *"1873-1874'te pamuk ürününü neredeyse yok eden sel ve kuraklığın yanı sıra, ovada iklim koşullarının çok kötü oluşu, halkın sıtma, dizanteri gibi salgın hastalıklardan kırılması ve Çerkezler ile Ermeniler arasındaki etnik kavgalar gibi etmenler, bu yerleşim sürecinin olumsuz yönlerini oluşturmaktadır.*

Sonuç olarak İçel ve Çukurova yöresinde pamuğun varlığı, 19. yüzyılın sonlarında, daha önce aşiret ilişkileri içinde egemen olan ailelerin, bu kez büyük çiftlikler kurmalarına yardımcı oldu. Geniş alanlarda tekeller oluşturan ve yoksul halkı ucuz işçi olarak çalıştıran bu aileler büyük servetler edinirken, bölgenin kapitalistleşme sürecini de hızlandırdılar" (YURT S.3639).

Bölgede artan ticari hareketlilik bu yıllarda konsoloslukların ve ilk banka şubelerinin de açılmasını beraberinde getirdi. Artan ticari ilişkiler bir ticaret odasının kurulmasını da zorunlu hale getirmişti. Türkiye'de ilk Ticaret ve Sanayi Odası, *"Islahat Fermanı gereğince çıkartılan nizamnameye dayanılarak 1879 yılında Tarsus'ta kuruldu"* (TSA c. 2 s. 143).

Bölgede pamuk ekimi ile birlikte bir ulaşım ihtiyacı olarak demiryolu hattının açılması gündeme geldi.

Demiryolları Projesi (1886)

Osmanlı Devleti'nde ilk demiryolları Rumeli'de İngiliz Fransız şirketlerine verilen bazı imtiyazlar ile gerçekleştirilmişti. Osmanlı Devlet yönetimi, daha sonra Anadolu'da yapılacak olan hatların devlet hazinesi ile yapılmasını kararlaştırdılar. Bunun ilk denemesi Haydarpaşa İzmit arasında yapılan hat oldu. Bu tecrübe ile demiryolu yapmanın pahalı bir iş olduğu ve devletin o günkü imkânları ile yeni hatların yapılamayacağı anlaşıldı. 1880 yılında II. Abdülhamit döneminde demiryolu inşası için

Mersin-Adana demiryolunun Tarsus kısmının açılış töreni

yabancı şirketlere imtiyaz vererek başlatıldı.

Demiryolu, vilayetleri, eyaletleri birbirine bağlayacak en önemli ulaşım aracıydı. Yapılan ilk demiryolları geçtiği şehirlerin, kasabaların kalkınmasına önemli kakı sağlamışı. İlk tecrübelerin olumlu etkilerinin görülmesi Osmanlı yönetimini daha büyük demiryolu projelerine sevk

etti. Bunlardan biri de İstanbul'dan Bağdat'a kadar uzanan bir demiryolu projesiydi. Bu demiryolu hattı Anadolu ile Irak'ı birbirine bağlayacaktı. Proje hem ülke ekonomisine hem de bölgedeki asayişin sağlanmasına büyük katkı sağlayacaktı.

İstanbul Bağdat arasında yapılacak olan hat, İzmir-Eskişehir-Kütahya-Afyon-Konya-Adana-Halep-Anbarlı'dan Fırat nehrinin sağ yakasını takip ederek Bağdat'a ulaşacaktı.

Padişah II.Abdülhamit 24 Eylül 1888 tarihindeki iradesi ile Anadolu demiryollarının inşası ve işletme hakkını Wüttenberglsche Vereins-Bank Müdürü Alfred von Kaulla'ya verdi.

Demiryolunun geçeceği, devlete ait olan toprakların mülkiyeti imtiyaz sahiplerine bedelsiz devredilecek, bina yapılacak topraklara kira ödenmeyecek, kum, çakıl ve taş ocakları bedelsiz kullanılacak, demiryolu yapımı için gerekli keresteler devlet ormanlarından kesilecek, demiryolunun her bir yanındaki yirmi kilometre genişliği olan şeritlerdeki madenler işletilebilecekti.

Anadolu ile Bağdat'ı oradan da Basra'yı birbirine bağlamak gibi siyasi bir hedefi olan ve bölge ticaretini geliştirecek olan bu demiryolu projesinin bir ayağı da, Çukurova bölgesinde başta pamuk olmak üzere tarımsal ürünlerin ulaşımını sağlamak amacıyla Adana-Tarsus-Mersin bağlantısının kurulmasıydı. İşte bu ihtiyacı karşılamak için *"imtiyazı 1883 yılında verilen 67 kilometre uzunluğundaki Adana-Tarsus-Mersin demiryolu 1886 yılında işletmeye açılmıştı. Hattı Baron Evain de Vandeuvre adlı bir Fransız'ın kurduğu Tarsus, Toros ve Adana Demiryolu Kumpanyası döşedi"* (Chester Projesi, s. 51-52).[3]

Bağdat demiryolunun tamamlanması 1917 yılını bulur. Ancak hattın döşenme sürecinde 1886 yılında Adana-Mersin demiryolunun işletmeye açılması, bölgede ticaretin giderek canlanmasını ve yabancı sermayenin bu ticari hareketlilikteki rolünün artmasını sağladı. Yörede üretilen buğ-

[3] Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra kapitülasyonlar kalktı ancak bunun uzantısı olan imtiyazlar cumhuriyetin kurulmasından hemen önce, 9 Nisan 1923 tarihinde, meclis tarafından çıkarılan bir kanunla "Chester" adlı bir ABD şirketine verildi. "Chester Planı" olarak da bilinen bu proje bir imtiyaz anlaşması kanunudur.

day, arpa ve pamuk başta İngiltere olmak üzere dış ülkelerde alıcı bulurken, ürünlerin olabildiğince düşük maliyetle alım yerlerine ulaştırılması için yeni ulaşım olanakları yaratılmaya çalışılmaktaydı. Canlanan ticari yaşam, yabancı devletleri, başlıca yerleşim merkezlerinde konsolosluklar açmaya yöneltti.

Bu dönem içerisinde Türkiye'nin ilk sanayi kuruluşlarından biri olan, "Mavromati ve Şürekası" adıyla anılan bir iplik ve dokuma fabrikası 1887 yılında Tarsus'ta kurularak faaliyete geçer (Bu işletme daha sonraları, 1930'larda Karamehmet ailesinin eline geçecek ve Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş.adını alacaktır). 1. Dünya Savaşı'nın başlamasından hemen önce, toplam kapasitesi 5000 iğe[4] ulaşan bu fabrikada 350 işçi çalışmakta, yaklaşık 8 milyon kuruş değerinde yılda 200 ton pamuk ipliği üretilmekteydi.

Anadolu'daki misyoner okulları ve Tarsus Kiliseleri (1888)

Batılı güçlerin kıskacındaki imparatorluğun giderek zayıfladığı ve çaresizlikten emperyalistlere taviz üstüne taviz verdiği bu dönemde, Osmanlı topraklarında misyonerler faaliyet gösteriyor ve misyonlarını yaymaya çalışıyordu.

İşte bu süreçte Amerika Anadolu'da, Kayseri, Harput, Maraş, İzmir, Antep gibi birçok kentte okullar kurdurdu. Bu konuda çalışma yapanlardan biri olan Uygur Kocabaşoğlu şunları yazıyor: *"Tüm 19.yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk çeyreği misyonerliğin altın çağıdır. Zira bu çağ aynı zamanda kapitalizmin emperyalizme dönüştüğü çağdır. Bu dönüşümde araçsal görev üstlenen kurumlardan birisi de mis-*

Tarsus'ta 1924 yılında yıkılan (Meryem Ana) Surp Astvadvadzadzin Ermeni Kilisesi

[4] İğ; pamuk, yün ve benzerlerinden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkin, iki ucu sivri ve çengelli olan, ağaçtan yapılmış araç, eğirmen, kirmen. Yukarıda verilen sayı, iplik makineleri üzerindeki kirmen ya da eğirmen sayısıdır.

yonerler dizgesidir.

Görüntüdeki ereği dinsel, gözlerden saklanan ereğiyse ekonomik, siyasal, kültürel özellikler ortaya koyan misyoner faaliyet, matbaa, hastane, okul gibi modern kurumlar ekseninde yürütülmüştür. Okul, Amerikan misyoner faaliyetinin bir tür vitrini olmuştur. Bu vitrine konan mostralık ürünlerse yüksek okullar ya da College'lerdi. Kolejler bir yandan Osmanlı İmparatorluğu'ndaki 'Amerikan çıkarlarının' bel kemiğini oluşturuyor, bir yandan da 'Yeni Dünya'nın eğitim alanındaki prestijini simgeliyordu.

Misyoner dizgesinin, ABD'nin emperyalist yayılmasına en büyük katkısı tanıma ve tanıtma konusundadır. Tanımak, nüfuz edebilmek için, tanıtmaksa öncelikle bu nüfuz edişi haklılaştırmak için zorunluydu. Dolayısıyla misyonerlerin en kalıcı etkileri, ülkelerinin insanlarının kafasında, bulundukları ülkelere ve halklara iyi ya da kötü bir imaj yaratmak konusunda ortaya çıkmıştır" (Kocabaşoğlu; Uygur, Anadolu'daki Amerika).

Anadolu'da istasyonlar kurarak örgütlenen *"bu ilk misyonerler, sadece Yahudiler arasında başlattıkları Hıristiyanlaştırma çalışmalarını, daha sonra keşfettikleri 'eski' kiliselerin hâkim olduğu Hıristiyan azınlıklar arasında yoğunlaştırdılar... Bu çalışmalar, ABCFM* (American Board Commissioners for Foreign Missions/Amerika Yabancı Misyoner Örgütü) *adına 1830'da Eli Smith ve Harrison Gray Otis Dwight'ın bölgeye yaptıkları gezinin ardından büyük bir hız kazandı. Bu tarihten sonra çalışmalar büyük bir hızla özellikle Ermeniler ve Rumlar arasında yayıldı: 1848'de Antep'te, 1852'de Harput'ta, 1859 yılında ise Tarsus'ta misyonerlik merkezleri açıldı"* (Chester Projesi, s.84-85).

1850'lerde Tarsus'ta iki okul ve 11 kilise bulunuyordu. Bunlar arasında Katolik, Protestan ve Ortodoks cemaatlerine ait kiliseler vardı.

Hıristiyanlığın ortaya çıktığı ve Anadolu'dan yayılmaya başladığı bölgelerden biri de Tarsus'tur. Hıristiyanlığın hem kurucusu hem de yayıcısı olarak bilinen Aziz Pavlus (St. Paul) M.S. 9 yılında Tarsus'ta doğmuştur. Bu nedenle Tarsus'ta da kiliseler kurulmuş, ancak ilk kiliseler özellikle savaş ve yıkımlar nedeniyle günümüze ulaşmamıştır. Bugün Tarsus'ta bilinen en eski kilise M.S. 3. yüzyılda inşa edilen St. Paul Kilisesi'dir (Eski

Kilise-Cami).

Kaynaklar, 1880'li yıllarda Tarsus'ta 7 cami, 8 kilise, 36 tane de medresenin var olduğuna işaret etmektedir. Bu kiliselerin bir bölümünün adı, yeri, yapılış tarihi ve geçirdiği evreler tam olarak bilinmemekle birlikte, çoğuna ilişkin sınırlı bilgiler mevcuttur.

Tarsus Ortodoks Rum Kilisesi (Şimdi St. Paul Kilisesi Anıt Müze olarak biliniyor)

Buna göre Tarsus kent merkezinde, ilk kilisenin inşa edildiği 3. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geçen zaman diliminde şu kiliselerin varlığı saptanmıştır:

Surp Astvadzadzin/Meryem Ana Ermeni Kilisesi
Aziz Pavlus (St. Paul) Katedrali/Eski Kilise Cami
Aziz Sofi (St. Sophie) Kilisesi
Aziz Pier (St. Pierre) Kilisesi
Ortodoks Rum Kilisesi/St. Paulus Kilisesi/Anıt Müze
Maroni Kilisesi
Gregoryan Katolik Kilisesi
Protestan Kilisesi

Katolik Ermeni Kilisesi
Fransız Kilisesi
Ayos Yorkiyos Kilisesi (İskiliç)

Yine kayıtlarda Tarsus'ta iki yabancı okul olduğu yer almaktadır. Bunlardan biri cumhuriyetin başlangıç yıllarına kadar var olduğu bilinen Protestan Okulu'dur. Bir diğeri ise, 1888 yılında kurulan ve varlığını günümüzde de sürdüren Özel Tarsus Amerikan Koleji'dir. Ayrıca 20. yüzyıl başlarında, Tarsus'ta bir Fransız Kız (Rahibe) Okulu'nun varlığı da kayıtlarda geçmektedir.

Bu okul, aynı zamanda kültürel yayılmanın yanı sıra istihbarat amaçlı olarak da kullanılıyordu.

Öte yandan yabancılar Tarsus'ta özel posta işletmeleri de kuruyorlardı. Bu anlamda, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisine başlatılan kapitülasyonlar ve yabancılara verilen imtiyazlar arasında özel posta işletmeleri de yer alıyordu.

Şark postaları ya da Levant postaları diye isimlendirilen posta işletmeleri, 1791 yılından başlayarak emperyalist devletlerin, küçük ya da yarı sömürge devletlerle yapılan anlaşmalar gereği elde ettikleri imtiyazlardan birisidir.

St. Paul Enstitüsü: Tarsus Amerikan Koleji

Bugünkü Tarsus Amerikan Koleji'nin kuruluş öyküsü ise şöyledir:

Aziz Pavlus'un (St. Paul) doğduğu rivayet olunan Tarsus'ta kolej türünde bir Amerikan okulunun açılması isteği, alışılmışın aksine, ne yöre halkından ne de ABCFM'li (American Board Commissioners for Foreign Missions) *misyonerlerden kaynaklandı. 1885 yılında Kudüs'e hacı olmaya giderken Tarsus'a uğrayan New York'lu zengin iş adamı Albay Eliot Shepard, bu kasabayı çok sevmiş ve kendisini burada bir okul kurma fikrine kaptırmıştı. Amerikalı zengin Albayın bu düşüncesi ABCFM yerine bir başka misyoner örgütü olan BFMPC (*Presbyterian Board)[1]

tarafından desteklenince okulun kuruluşu gerçekleşme yoluna girdi. Her zaman olduğu gibi, ilk iş olarak Amerikalılardan oluşan bir mütevelli heyet belirlendi. 1887 yılında okulun kuruluş sözleşmesi New York Eyalet Senatosu'nca onaylandı. New York'un ünlü Beşinci Caddesi'ndeki Presbyerian Kilisesi'nin Papazı Muhterem Peder Howard Crosby'nin başkanlığındaki mütevelli heyet para bulmak üzere kolları sıvadı. Bu arada okulu yönetmek üzere, dördü Amerikalı dördü Ermenilerden oluşan bir danışma komitesi kurulması da ihmal edilmedi. Alışılagelmiş uygulamalardan farklı olarak, okulun başına bir Amerikalı değil de Anadolu'daki misyoner okullarında ve ABD'de öğrenim görmüş bir Ermeni'nin getirilmesi kararlaştırıldı. Harutyun S. Cenanyan adındaki bu Ermeni vaiz, Anadolu yollarına düşmeden önce, "Tarsus'taki bu projeyi bir Amerikan girişimi olarak kurabilmek için gerekli talimatları almak ve yetkililerin işbirliğini sağlamak üzere" *Washington'a uğradı. İkinci iş olarak evlenip yanına bir Amerikalı gelin aldıktan sonra Servia vapura binerek 1888 yılı Ocak'ında yola koyuldu. Aynı yılın sonbaharında, 22 Kasım 1888'de Aziz Pavlus'un Enstitüsü Tarsus'ta üç öğretmen 17 öğrenci ile öğrenime açılmıştı.*

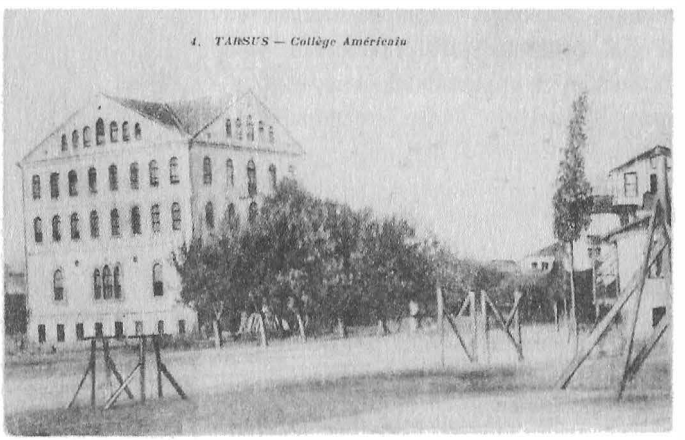
Harutyun S. Cenanyan 1893 yılında, kimisi kişisel çeşitli nedenlerle okul yönetiminden ve Tarsus'tan ayrıldı. Bu tarihte bir ABCFM misyoneri olan Dr. Thomas D. Christie okula müdür olarak atandı. Bu olaydan birkaç gün sonra ölen Albay Shepard, mirasından 100.000 dolarlık bir bölümü okula miras bırakmıştı. Okul asıl gelişmesini Dr. Christie'nin 27 yıl süren müdürlük döneminde gösterdi. Mütevelli heyetinin ve danışma kurulunun kararıyla, 1903 Kasımında Aziz Pavlus'un Enstitüsü, doğrudan ABCFM'in yönetimine geçti.

Eldeki belgelerden, okulun 1895-1896 ders yılında yedi öğretim elemanı ve 80 öğrencisinin (65 Ermeni,14 Rum, 1 Amerikalı) bulunduğunu ve öğrencilerin 30 ayrı yerleşme biriminden geldiğini

---

* ABCFM (American Board Commissioners for Foreign Missions), ya da BFMPC (Presbyterian Board) BOARD gibi kuruluşlar Amerika'daki yabancı misyoner örgütlerden biridir. Dünyanın birçok ülkesinde misyoner örgütü olan BFMPC ya da ABCFM'ye bağlı başta okul ve hastane olmak üzere yüzlerce kuruluş bulunmaktadır.

öğreniyoruz. Bu öğrencilerden 60'ı hazırlık sınıflarında, 20'si ise Enstitü'nün kolej kısmında okuyordu.
Okulun bastırdığı bir broşürde, 1897 yılında öğretim süresinin dört yılı hazırlık dört yılı da 'kolej' bölümünde olmak üzere toplam sekiz yıl olduğunun belirtilmesine karşılık, çağdaş bir araştırmacı, Enstitü'nün beşi 'akademi' (lise), beşi de 'kolej' olmak üzere on yıllık öğrenim süresi olduğunu ileri sürmektedir.
Başlangıçta bir ilahiyat okulunu da içermesi öngörülen Aziz Pavlus'un Enstitüsü, hiçbir zaman böyle bir kimlik kazanmadı.1897 yılında okulun öğretim elemanı sayısı 11'e, öğrenci sayısı da 134'e yükselmişti. Bu öğrencilerin 59'u kolej bölümünde öğrenim görüyordu ve tüm öğrencilerin yaklaşık %70'i (95) öğrenci yatılıydı. Öte yandan öğrenci kitlesinin yaklaşık %16'sı Rum, geri kalanlar ise Ermeniydi. Okula çevredeki yedi ayrı vilayetten öğrenci geliyordu. Dil ve müzik öğretimine önem verilen okulda,

1902-1903 ders yılında 204 öğrenci öğrenim görüyordu. Bu öğrencilerin 152'si (%75) Ermeni, 36'sı (%18) Rum, 12'si (%4) Arap, ikisi Türk, biri Kürt ve biri de İtalyan'dı.
Aziz Pavlus'un Enstitüsü ilk mezunlarını 1893 yılında verdi. Mezunların sayısı 1906'da 80, 1914-1915 ders yılı sonunda ise 163'ü bulmuştu. Bu 163 mezunun mesleki dağılımları şöyleydi:

İş hayatına atılanlar	*35*	*% 21*
Din görevlileri	*35*	*% 21*
Tıp öğrenimi görenler	*32*	*% 20*
Öğretmenlik yapanlar	*32*	*% 20*
Hukukçular	*7*	*% 4*
Değişik meslekler	*19*	*% 12*
Bilinmeyen	*3*	*% 2*
TOPLAM	*163*	*% 100*

Aziz Pavlus'un Enstitüsü 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başındaki olaylardan, gelişmelerden etkilenmesine rağmen varlığını korudu. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, yeni devletin milli eğitim sistemi ile bütünleşerek günümüze kadar ulaştı... (Kocabaşoğlu; Uygur, 159-160-161).

Avusturya, Almanya, İngiltere, Rusya ve Fransa gibi dönemin güçlü ülkelerinin yanı sıra Yunanistan ve imparatorluk vesayeti altında bulunan Mısır Hıdivliği de Osmanlı sınırları içinde posta işletmeleri açmışlardır.

1783'ten itibaren faaliyete geçen *"Rus Postaları da 1857'de R.O.P.I.T. (Ruskoye Obşçiyestvo Parohodstva İ. Torgovli), yani 'Rus Buharlı Gemi ve Ticaret Şirketi' adında bir şirket haline gelmiş ve 30.09.1914 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir.*

Rus Postaları şu yerleşim merkezlerinde faaliyet gösteriyordu: Akka, Aynaroz, Batum, Beyrut, Çanakkale, Giresun, Hayfa, İnebolu, İskenderun, Tarsus, İstanbul, İzmir, Kudüs, Ordu, Rize, Mersin, Sakız, Selanik, Samsun, Trablusşam, Trabzon ve Yafa" (Popüler Tarih dergisi, Dünya Yayıncılık).

1890'ların sonunda Tarsus'taki sanayi ve ti-

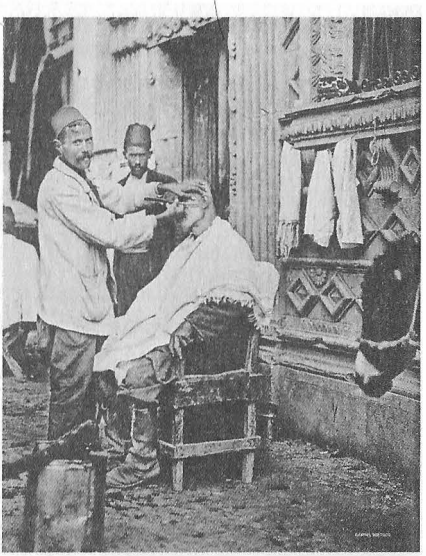
cari kuruluşlara bakıldığında sadece: *"Gıda sanayisinde de Osmanlı A.Ş. ve Tarsus Konserve A.Ş. adında iki şirket kurulduğu görülür"* (T. S. A.).

Bu dönemin bir diğer önemli gelişmesi ise 1888 yılında Mersin'in Tarsus'tan ayrı bir merkez yapılmasıydı. Adana vilayetine bağlı olan Tarsus ise Mersin'e bağlı bir ilçe oldu.

Bu yıllarda Tarsus'ta kalabalık bir Afgan kolonisi yaşamaktaydı. Halk arasında "Avgan Mahallesi" olarak bilinen yer, Afganların yerleştiği yerdi.

1890 yılına gelindiğinde Tarsus'ta 6 pamuk temizleme atölyesi, yani çırçır fabrikası vardı.

Son olarak burada ilginç bir anekdotu aktarmak gerek. Doğan Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi* kitabında, ABD-Türkiye ilişkilerinden söz ederken Tarsus'a dair ilginç bir olayı ve değerlendirmesini şöyle aktarmaktadır: *"ABD, Türkiye'de tipik sömürge ilişkileri sürdürmüştür. 1894 yılında Tarsus'ta D. Christie adlı bir Amerikalı'nın saldırıya uğradığı iddiası üzerine, Marblehead gemisi Mersin limanına yollanmıştır"* (Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, Cilt 1, s. 353).

1800'lü yıllardan bu yana bir yanda Almanlar, Anadolu'da demiryolları döşüyor, yine Almanlar, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar, ticari konsolosluklar ile şirketler oluşturuyorlar ve çeşitli işletmeler kuruyor ya da kimi devlet kuruluşlarının işletmesini üstleniyorlar. Diğer yanda da ülke kaynaklarını yurt dışına taşıyorlardı.

Osmanlı İmparatorluğu, bu bağımlılık karşında hukuki engelleri ve ticaretteki sınırları kaldırmaya yönelik yasal düzenlemeler yapmaya zorlanıyordu,

"ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun yarı-sömürge niteliğinin en açık belirtisi, dış borçlanmalar -Düyun-u Umumiye- sürekli imtiyazlar arayarak ülkeye giren yabancı sermaye yatırımları- giderek ağırlaşan ve yaygınlaşan kapitülasyonlar zinciri sonunda ülke yönetiminin önce iktisadi, sonra büyük ölçüde askeri ve siyasi alanlarda emperyalizmin denetimine girmiş olması idi. İmparatorluktan cumhuriyete geçişin sancıları kısmen de bu ekonomik tutsaklığa karşı verilen çetin mücadelelerden kaynaklanacaktır" (Boratav, 13).

1900'lü yılların ortasına gelindiğinde, 1838'de imzalanan Baltalimanı Ticaret Sözleşmesi ile başlayan bir sürecin de sonucu olarak, Osmanlı devleti batılı emperyalistlerin boyunduruğundaydı artık.

1900 ile Cumhuriyet'in kuruluş yılı olan 1923 arasındaki süreci ele alan bölümde görüleceği gibi Tarsus bu yıllarda gerek iç, gerekse dış dinamiklerin etkisiyle şekillenmesini sürdürüyordu.

Ekonomiden toplumsal yaşama ve kültürel gelişmeye kadar önemli adımların atıldığı bu süreçte kimi zaman olumsuzluklar öne çıksa da, Tarsus, zaman içinde bir emekçi kentine dönüşecekti.

1901 Adana Vilayet Salnamesi
Tarsus kazasının başlıca taşınmaz mal varlıklarına ait tablo

Taşınmaz Mal	Sayı
Hükümet Konağı	1
Cami	7
Mescit	110
Medrese	36
Rüştiye	1
İlkokul	5
Sıbyan Mektebi	51
Tekke	5
Kilise	8

İlkokul (Müslüman olmayan)	10
Protestan Okulu	1
Askeri Kışla	1
Menzilhane	1
Han	18
Hamam	2
Fırın	19
Dükkân	1.297

Türkiye'de ilk kent elektriği: 1902 Tarsus...

Türkiye, yaygın anlamda elektrik ile ilk kez 1902 yılında Tarsus'ta tanışır. Türkiye'de elektrik enerjisi ilk kez Osmanlı döneminde 15 Eylül 1902'de elde edildi. Bir su değirmeninden sağlanan enerji, transmisyon kayışıyla 2 kilovatlık bir dinamoyu çeviriyor, buradan elde edilen elektrik enerjisi Tarsus'a veriliyordu.

Tarsus'ta elektrik enerjisi üretme düşüncesi, 20. yüzyılın ilk yıllarında, Tarsus Belediyesi'nde teknik eleman olarak çalışan Avusturyalı Dörfler'den (Tarsusluların Torfil Efendi'si) çıktı. Saraya başvurulduğun-

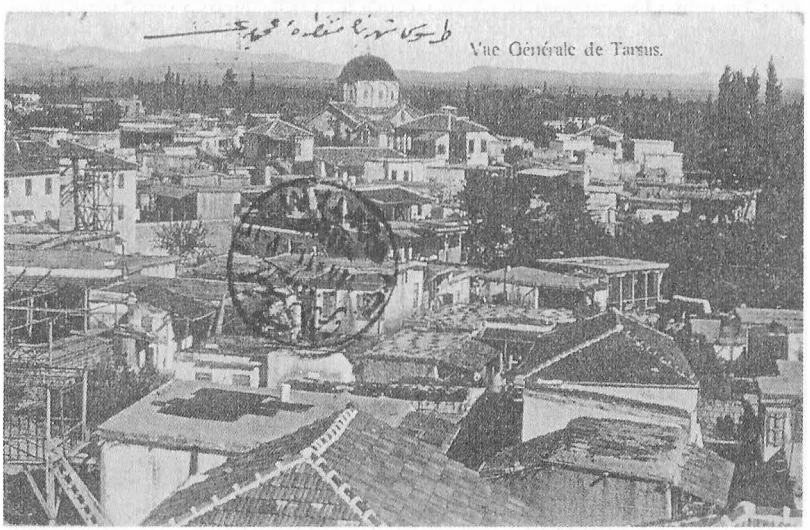

da, Yıldız Suikastı'ndan sonra dinamite benzettiği dinamodan kuşkulanan Padişah II. Abdülhamid bu öneriye karşı çıktıysa da, o dönemde sarayda etkin bir kişi olan Tarsuslu Karamüftüzade Hulusi Paşa gerekli izni sağladı.

Böylece ülkenin ilk hidroelektrik santrali Tarsus'a 1880 metre uzaklıkta Bentbaşı yöresinde kuruldu. Su burada ikiye ayrılıyor, bir kolu 1958'de selde yıkılan Avanye Bendi'ne giderken, öteki de Berdan Çayı'nın doğal yatağını oluşturuyordu. Suyun alt başında, daha sonra belediye başkanı olan Eliyeşil ailesinden Müftüzade Sadık Paşa'nın değirmenleri olduğundan, Dörfler, değirmenlerin daha düzenli çalışmasını sağlayacağı düşüncesini başkana benimseterek, 1905-1906 yıllarında elektrik santralinin işletmeye açılmasını başardı.

Direkleri ağaçtan olan santralin alçak gerilim hatları çoğunlukla binalara ve duvarlara bağlıydı. Santralde kullanılan ilk türbinin yapımcısı, Italo Suissera Firmasıydı.

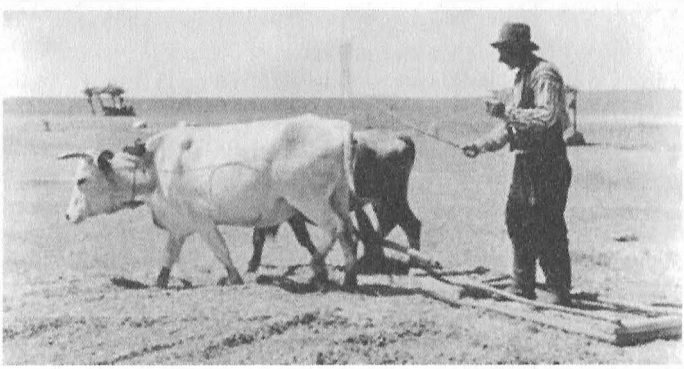
Önceleri yalnızca sokaklar aydınlatılıyordu. Daha sonra birkaç ev de elektrikten yararlandı. Bunlar Müftüzade Sadık Paşa ile Tarsus'un köklü ailelerinden Ramazanoğulları'ndan Sorgucu Yakup Efendi'nin evleriydi.

1. Dünya Savaşı'na değin elektrik enerjisi bu yolla sağlandı; savaşta gaz sıkıntısı başlayınca halk, evine elektrik bağlatmayı yeğledi. Ancak evlerde elektrik anahtarı (düğmesi) yoktu. Santralde şartel indirildiğinde, ilçe karanlığa gömülüyordu. Savaş döneminde, askeri kuruluşlar da ilçeye yerleşince, hidroelektrik santrali yetersiz kaldı. Bu nedenle Avanye Bendi üzerine, savaş sonuna değin çalışan bir tesis daha kurulması gerekti.

1918'de Fransızlar Tarsus'u işgal ettiklerinde, evlerde kullanılan lamba sayısı üzerinden bir ödeme almaya başladılar. 1920'de Fransızlara karşı direniş başladığında, santral iki düşman hat arasında kalmıştı. Santralde makinist olarak çalışmış olan çeteci Hasan, dinamonun kömürlerini sökünce ilçe elektriksiz kaldı. (TEK 50. YIL-1973).

İkinci Meşrutiyet ve Çukurova

Meşrutiyet yıllarında yörede pamuk üretiminin verimini artırmak için epey çaba sarf edildi. O günlerde yapılan tahminlere göre, çağdaş üretim yöntemleriyle, ayıklanmış tohum kullanarak, buharlı lokomobillerle 30 santimetre kadar toprağı daha derin sürerek verim hektar başına 200 kilograma kadar çekilebilecekti. Nitekim savaş arifesi 125 kilograma kadar ulaşılmıştı.

I. Cihan Harbi'ne kadar 30.000 dönüm çağdaş denebilecek tarım girdileri kullanılabilmişti. Yapılan hesaplara göre 200 kilogramlık 100.000 balya pamuk elde edilebilmesi için 100.000 hektar toprak yeterli olacaktı. Bu miktar Adana vilayetinin ekilebilir topraklarının yüzde 15'ini oluşturuyordu. Tüm vilayetin ekilebilir toprağı 1,5 milyon hektardı.

Yörenin diğer bir sorunu sulama idi. I. Cihan Harbi'ne kadar yapay bir sulamadan söz etmek olanaksızdı. Tanrının rahmeti yağmur, su ihtiyacını gideriyordu. Meşrutiyet yıllarında sulama projeleri gündeme gelmişti.

Tarsus, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin debilerinden yararlanılarak 250, hatta 300 bin hektar arazinin sulanabileceği düşünülüyordu. Nitekim bu amaçla savaş öncesi Philipp Holzmann and Co. şirketi Osmanlı yönetimine bir proje sunmuştu.

Osmanlı'da dokuma uzun yıllar zanaat olarak kalmıştı. Ancak I. Cihan Harbi öncesi Adana yöresinde bir dokuma sanayi de oluşmaya başlamıştı. Adana'da iki, Tarsus'ta iki iplik fabrikası vardı. Adana fabrikalarının sırasıyla 10.000 iplik eğirme makinesi ve 200 tezgâh ve 6.500 iplik eğirme makinesi ve 50 tezgâhı vardı. Keza Tarsus'taki iplik fabrikalarının sırasıyla 5.700 ve 15.000 iplik eğirme makinesi vardı. Tarsus'taki fabrikaların birinde ayrıca 600 dokuma tezgâhı bulunuyordu. Son olarak pamuk çekirdeğinden yörede yağ elde ediliyordu. Vilayette birçok yağ presi vardı. Ayrıca fabrika düzeyinde iki işletme bulunuyordu.

*Zafer **Toprak**, "Çukurova'da Emek ve Sermaye", Tarih Vakfı Yayınları, sayı 96, İstanbul*

Tarsus'un Türkiye'de elektriğin ilk üretildiği kent olması, aynı zamanda sanayide de kullanılmasını beraberinde getirdi. Demiryolunun döşenmesi, fabrikaların kurulması ve dahası 1900'lerin başında gerçekleşen elektrik üretimi Tarsus'un ekonomik ve sosyal yaşamını değiştiriyordu. Çeşitli iş kollarında işletmeler kuruluyor ve yeni istihdam olanakları ortaya çıkıyordu. Fabrikaları ve çok sayıdaki pamuk işleyen çırçır işletmesinin ihtiyacı olan yeni iş gücüyle Tarsus bir emek kentine dönüşüyordu.

Bu işletmelerden biri de 1887 yılında kurulmuş olan Rum bir ailenin işlettiği Mavromati ve Şürekası'na ait iplik-dokuma fabrikasıydı.

1908'de yeniden ilân edilen 2. Meşrutiyet dönemine denk düşen bu yıllara ilişkin bildiğimiz tek eylem, Mavromati ve Şürekâsı İplik Dokuma Fabrikası'na aittir: "*İmparatorluk döneminde Çukurova sanayi işçilerinin en önemli eylemi, 1908 yılında iki iplik fabrikasındaki grevler oldu*" (TSA c. 1, s. 249).

Daha önce belirttiğimiz gibi Tarsus'ta 1800'lü yılların ikinci yarısında başlayan gelişmelerle birlikte, belediyenin kuruluşu, ticaret odasının kuruluşu, demiryolu inşaatı ve yabancı konsolosluklar ile ticari elçiliklerin oluşturulmasının yanı sıra kentte bankalar kuruluyor ve gazeteler yayınlanmaya başlıyordu.

Adana-Tarsus ve Mersin arası demiryolu taşımacılığını yabancılar yapıyordu. Yine bu dönemde başta Almanlar olmak üzere, Fransızlar ve Amerikalılar bölgenin jeolojik incelemesini yaparak değerli maden yataklarını tespit etmeye çalışıyorlardı.

طرسوس

1908 yılında Osmanlı Bankası ve Die Deutsche Orient Bank Tarsus'ta birer şube açarlarken, "Tarsus" gazetesi de yayın hayatına başlar.

Çukurova'nın üç büyük kentine bakıldığında bölgeye ilk matbaaların Ermeni ve Rumlar tarafından getirtildiğini ve bu matbaa makineleriyle bir yandan ticari matbua işleri yaparken diğer yandan da kendi dillerinde gazeteler ve dergiler yayımladıkları görülür.

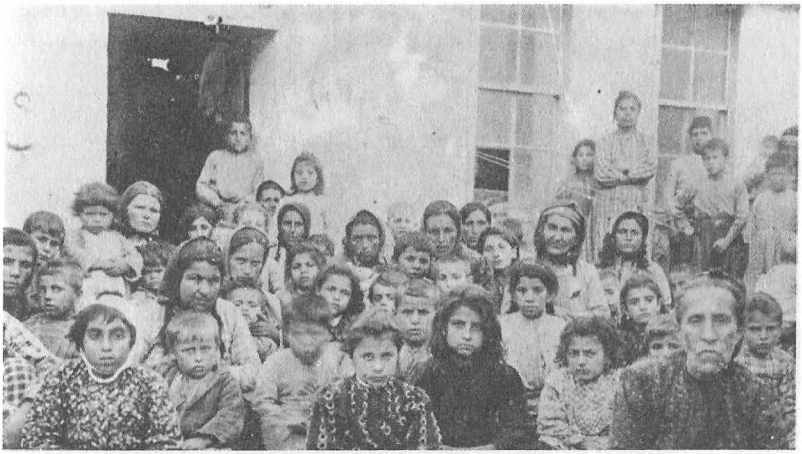
Bu yönüyle bakıldığında, 1800'lü yılların sonlarına doğru Tarsus'ta ve Mersin'de ilk gazetelerin de Ermeni ve Rumlar tarafından çıkartıldığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Tarsus, gazeteyle Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüz yılında tanışır. Tarsus'ta ilk Türkçe gazete 1908 yılında yayımlanır. Mersin'de henüz gazete yayımlanmadığı yıllarda, Tarsus'ta Müezzinzade Mehmet Tahir (Üncü) Bey, ilk Türkçe gazeteyi yayınlar.

1877 yılında Tarsus'ta doğan Mehmet Tahir Bey, Fransa'da öğrenim görmüş, üç dil bilen aydın bir kişidir. Tarsus'ta mal müdürü iken tayininin çıkması üzerine istifa etmiş ve Tarsus'ta Mıgırdıçyan'ın matbaasını satın almıştır. Fransa'dan yeni ve çeşitli hurufat (harfler) getirterek genişlettiği matbaasında 1908 yılında Tarsus Gazetesi'ni yayımlamaya başlar.

1909 Ermeni Olayları

Osmanlı'nın son yüzyılı içinde Anadolu'nun birçok kentinde olduğu gibi, Tarsus'ta da Ermeniler ve Türkler arasında ciddi sorunlar yaşanır. Her iki taraftan da insanların öldüğü bu olaylar sonrasında kentte ilk Ermeni göçü başlar.

Bu olayların yaşanmasında, Fransız emperyalist işgal güçlerinin milliyetçi Ermenileri kullanması kadar, yüzyıllardır bu topraklarda yaşamış Ermenileri ırkçı bir tutumla dışlayan Pan-Türkist, Turancı zihniyetin büyük etkisi olur.

Adana ve Tarsus'ta meydana gelen ilk olaylar 1909 yılında olur. Daha sonra 1915'te daha kitlesel göçlerin yaşanacağı olaylar gerçekleşir ve bu tehcirle Ermeniler Anadolu'yu terk eder ve etmeye zorlanır.

Osmanlı ordusunda subaylık yapmış bir yabancının Tarsus'a ilişkin yazdığı notlar bu açıdan son derece ilginçtir.

1877 Venezuella doğumlu Rafael de Nogales Mendez[5] Avrupa'da birçok savaşa katılmış bir subaydır. Kendini Osmanlı'ya yakın hisseden Yüzbaşı Rafael de Nogales, Osmanlı ordusuna katılmış ve görevler almıştır. Enver Paşa ona bir taburun komutanlığını verir. Yüzbaşı Nogales, Kafkas cephesinde savaşa katılır. 1915-1919 tarihleri arasında yaşadıklarını ve gözlemlerini kaydettiği günlüklerdeki bu askerlik anıları, 1924 yılında Bouines Aires'te bir Alman Yayınevi tarafından "Osmanlı Ordusunda Dört Yıl" adıyla yayınlanır.

Yüzbaşı Rafael de Nogales, anılarında, Osmanlı ordusundaki görevi

[5] Pişmanlık; Uğur/Köroğlu; Burak, Gezginlerin Gözüyle Tarsus, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012-İstanbul

Ermenilerin Tarsus'tan Suriye'ye göçünü gösteren bir fotoğraf

sırasında Anadolu'yu dolaşırken Tarsus'tan da şu birkaç cümle ile söz eder: "Mamuriye'ye geldiğim zaman, Tarsus, Kelebek ve diğer civar dağlardan ilk Ermeni göç kervanları iniyordu. Binlerce aile, Suriye çöllerine doğru, nereye gittikleri belirsiz, yalnız yürüyorlardı..." (Pişmanlık-Köroğlu, s. 95).

Rasim Dokur İplik ve Dokuma Fabrikası

1910 yılında Rasim Dokur ve Şürekâsı (ortakları) adıyla Tarsus'ta bir iplik-dokuma fabrikası kurulur. Mısırlı bir iş adamının kardeşleriyle birlikte İngiltere'den makineler getirtip Tarsus'ta kurduğu bu fabrikanın toplam 10.800 iği vardı. İşletmede yaklaşık 500 işçi, yılda ortalama 300 ton pamuk ipliği ile 1 milyon metre kumaş üretmekteydi.

1913 ve 1915 yılları arasında sınırlı da olsa Osmanlı toprakları içerisinde yer alan sanayi kuruluşlarının sayımı gerçekleştirilir.

Bu istatistiklere göre, "Osmanlı topraklarında sanayi kuruluşlarının önemli bir kısmı İstanbul ve İzmir çevresindedir. Adana ve Tarsus'taki dört iplik fabrikasıyla bazı kentlerdeki un ve deri fabrikaları dışında Anadolu'nun başka yörelerinde sınaî işletmeye pek rastlanmaz" (Türkiye

1910 yılında makineleri İngiltere'den getirtilip Tarsus'a kurulan Rasim Dokur İplik ve Dokuma Fabrikası 1970'li yılların ortasına kadar üretim faaliyetini sürdürdü

Tarihi Cem Yayınları, c. 3, s. 251).

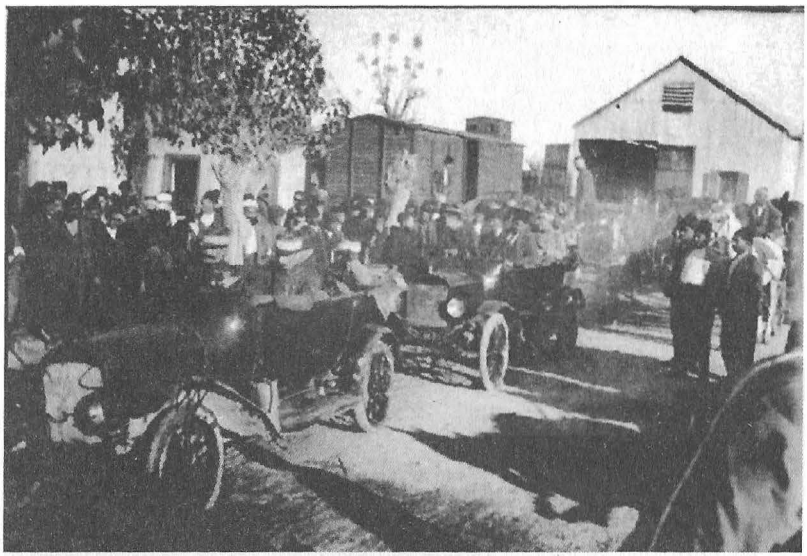
Bu tarihlerde Tarsus'ta 1888 yılında kurulan ve 350 işçinin çalıştığı Mavromati ve Şürekası İplik ve Dokuma Fabrikası, 1910 yılında kurulan ve 500 işçinin çalıştığı Rasim Dokur ve Ortakları Dokuma Fabrikası ile sayıları 8-10 civarında olan çırçır ve pres fabrikaları bulunmaktaydı.

Fransız işgali ve Kurtuluş Savaşı sürecinde Tarsus (1918)

Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıf düşürülmesi ile birlikte, emperyalistler tarafından Anadolu işgal edilmeye başlandı. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesiyle başlayan bu paylaşım sürecinde Çukurova Bölgesi Fransızlara düşer.

Anadolu Batılı emperyalistlerin işgali altındadır. Gerek Osmanlı yönetimi ve aydınlar arasında, gerekse cumhuriyeti kuracak kadrolar arasında mandacılık tartışmaları vardır.

Bu manda tartışmaları içerisinde, ABD Başkanı Wilson'un emriyle General James G. Harbord'un başkanlığında bir heyet, Ermenistan üzerinde egemenlik kurmanın olanaklarını araştırmak üzere Anadolu'ya ge-

Fransız işgalciler Tarsus Tren Garında

lir. Bu araştırmanın bir boyutu ise Türkiye üzerinde de bir manda kurmanın mümkün olup olmadığının incelenmesidir.

Böyle bir misyonla Anadolu'ya gelen 46 kişilik ABD heyeti İstanbul'dan sonra 1919 yılının Eylül ayı ortalarında Adana ve Tarsus'a gelir.

Heyet, Adana ve Tarsus'ta Mülkiye heyeti, kentin önde gelen eşrafı ve cemiyetleri ile görüştükten sonra Sivas'a hareket ederler.

General Harbord ülkesine döndüğünde ABD Kongresi'ne yazdığı raporunda şu görüşlere yer veriyordu: "*Anlaşılıyor ki, Türkiye sorununu halletmek için Milli Mücadelecileri hesaba katmak gerekiyor*" (Popüler Tarih dergisi, s. 12, 2001).

Tarsus, 17 Aralık 1918'de Fransızlar tarafından işgal edildi. Başlangıçta işgal güçlerine karşı küçük çaplı direnişler olsa da, bir süre sonra örgütlü bir gücün oluşmasına ihtiyaç duyulur ve 19 Mart 1920'de Belenkeşlik'te Tarsus Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı kurulur.

Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi daha sonraki süreçte Kuvayi Milliye'ye katılacak olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de, Tarsus'ta

Fransızlarla bir dizi çarpışma yaşar.

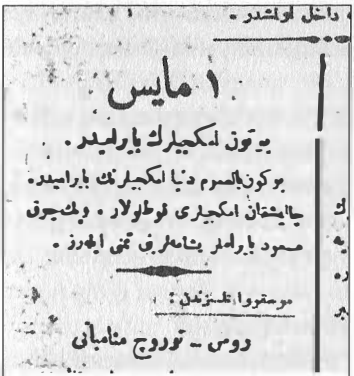
Tarsus cephesinde Kuvayi Milliye ile Fransızlar arasında meydana gelen önemli çatışmalar, Eshab-ı Kehf, Hacıtalip, Bağlar Savaşı ve Rasim Bey fabrikası baskınıdır.

Mustafa Kemal'in öncülüğünde başlayan antiemperyalist direniş, Anadolu'da önemli başarılar elde etmeye başlamıştı. Emperyalistler geri çekiliyorlardı; ancak bu geri çekilişte, artık klasik sömürgecilik döneminin bittiğinin batılı emperyalist güçler de farkındaydı. Geri çekildiler.

Ankara Antlaşması ve Tarsus'un Kurtuluşu

Aralık 1918'de Kilikya bölgesini işgal eden Fransızlar aradan geçen iki buçuk yıl içinde egemenliklerini kuramamışlar; işgali büyük kayıplarla sürdürebilmişlerdi. Ayrıca Fransa'da da işgale karşı tepkiler başlamıştı. Bu şartlarla Fransız Hükümeti savaşı sona erdirmek için diplomatik girişimlere başladı. 20 Aralık 1921'de Ankara Hükümeti ile Fransa arasında Ankara Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre özerk bir yönetim öngörülen İskenderun sancağı dışında tüm Kilikya Türkiye'ye bırakılıyordu. Fransızların Tarsus'u boşalttıkları 27 Aralık 1921 tarihinde Adana muhafız taburunda mızıka ve bir bölük özel trenle Tarsus'a geldi. Buna 1. Alay'ın 1. Tabur'u ve bir süvari bölüğü de katılarak Tarsus'u teslim aldılar.

Bölüm 3
Cumhuriyet Sonrası Tarsus'ta İşçi Hareketleri

داخل اولشدر .

١ مايس

بو كون لمكيلرك بايراميدر .

بو كون بالعموم دنيا امكيلرنك بايراميدر .

جهانشمول امكيلرى قوطولار . ويك چوق

مسعود بايرامار يشاملرى تمنى ايلرز .

موسقووا تلغرافندن :

روس - توروج مناسباتى

1 MAYIS

Bütün emekçilerin bayramı. Bugün bütün dünya emekçilerinin bayramıdır. Çalışan emekçileri kutlar ve pek çok mesud bayramlar yaşamalarını temenni ederiz.

1 Mayıs 1923 Tarsus gazetesi

İmparatorluktan Cumhuriyete...

Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından gelen cumhuriyetin ilk yıllarında, İstanbul'da 35 bin, İzmir'de 10 bin, kömür ve maden ocaklarının yoğun olduğu Zonguldak ve Ereğli'de ise 15 bin işçi bulunmaktaydı. Ülke çapındaki toplam işçi sayısı 110 bine ulaşmıştı ve Tatil-i Eşgaal Kanunu yürürlükteydi. İzmir İktisat Kongresi'ne hükümet tarafından seçilmiş amele temsilcileri de katılmıştı. Kongre'de o güne kadar amele denilen emekçilere "işçi" denilmesi, iş gününün sekiz saat olması, ücretli izin ve 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kutlanması gibi bir dizi liberal karar alınmıştı. Ancak bunlar uygulanmadı. 1924'te İstanbul'daki belli başlı işçi kuruluşları bir araya gelerek Amele Teali Cemiyeti'ni kurdular.

Türkiye'de birbirinden çok farklı çı-

karlar izleyen ve bu yüzden birbirleriyle mücadele eden sınıflar olmadığı görüşü, CHP'nin (o sıradaki ismiyle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın) 1927 tarihli tüzüklerinde ve 1931'de kabul edilen parti programında tekrarlandı. 1930'lardaki millileştirme hareketleriyle birlikte Türk sanayisinde yabancı sermayenin yerini ulusal sermayenin alması, CHP'yi sendikalaşma ya da greve yol açacak bir ortamın veya bir çıkar çatışmasının olmayacağına inandırmıştı. Başka bir deyişle, işçi örgütlenmelerine ya da eylemlerine gerek yoktu, bu yüzden de onları engellemek en doğru hareketti. Ancak 1926 ve 1927'de liman işçileri, 1928'de demiryolu işçileri, 1929'da tramvay işçileri, 1929 ve 1931'de tütün işçileri, 1932'de Seyr-i Sefain İdaresi işçileri greve gittiler.

1929 Büyük Bunalımı ile birlikte hükümetin 1 Mayıs'a karşı tavrı iyice sertleşti. 1931 ve 1932'deki küçük çaplı tutuklamaları, 1933'te Türkiye Komünist Partisi (TKP) Merkez Komitesi'nin 1 Mayıs bildirileri bahane edilerek daha yaygın tutuklamalar izledi.

Yeni rejim, böylece emekçilere ve sola karşı baskı uygulamaya başlar.

Tarsus'ta da cumhuriyetin getirdiği bir dizi değişimle yeni ekonomik, sosyal ve kültürel adımlar uygulanmaya konulmaya çalışılır. Ne var ki savaştan çıkmış bir ülkenin ekonomisinin durumu hiç de iç açıcı değildir. Birçok Anadolu kentinde olduğu gibi Tarsus'ta da cumhuriyetin kuruluş sürecinin sancıları vardır.

Cumhuriyet'in ilk on yıllarında bunlar aşılmaya çalışılır.

Tarsus 1923-1930 arası dönemde bir yandan Kıyafet Devrimi, Harf Devrimi gibi cumhuriyetin getirdiği toplumsal atılımlara ayak uydurmaya çalışırken, diğer yandan halk zor koşullar içinde bir yaşam mücadelesi veriyordu.

Bu dönemde 20 bin olan Tarsus nüfusunun yüzde 15'i tarım ve sanayi işçisiydi.

İşgal yılları ve sonrasında işçi hareketi ve sol örgütlenme

1920 ve onu takip eden ilk yıllarda cumhuriyetin ilanıyla birlikte tüm Türkiye'de olduğu gibi Tarsus'ta da yeni bir dönem başlamış oluyordu. Bu dönemde emek mücadelesi, cılız da olsa varlığını her koşulda ortaya koymaya çalışıyordu.

Bu konudaki bir saptama şöyle: "*1920 yılında, komünist öncüler bölgede sendikalar kurmayı planladılarsa da bunu gerçekleştiremediler. İmparatorluk dönemi boyunca İstanbul, Selanik gibi ücretli işçiliğin başladığı yerlerde çok sayıda işçi örgütü kurulmasına rağmen Çukurova'da tek işçi örgütü bile kurulamadı*" (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, s. 349).

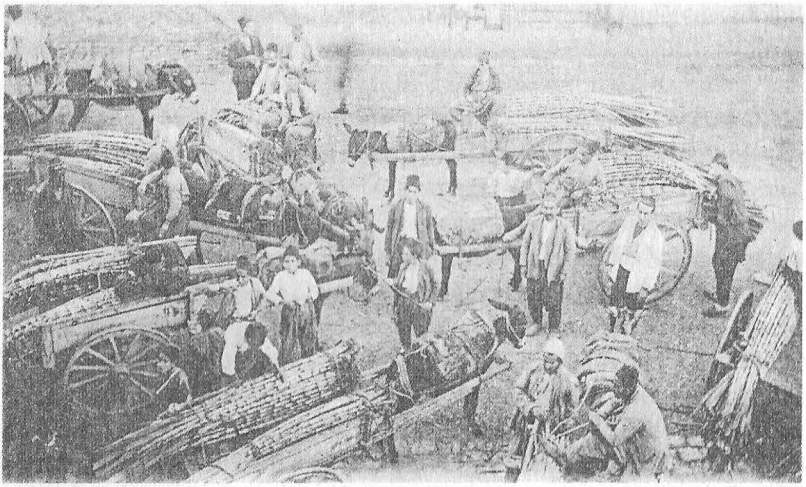
Ama az sayıda sosyalistin ve işçi önderinin çabalarıyla, bölgede zaman zaman sınıfsal ve siyasal eksenli örgütlenmeler gerçekleştirildi. Daha sonra görüleceği gibi; cumhuriyet sonrasındaki kimi kadrolar işte bu dönemin öncülerinin devamcısı olarak yetiştiler ve eylemleri örgütlediler.

1922'de sosyalistlerin işçi sınıfına dönük bölgede yürüttüğü çalışmalara ilişkin bir gelişme ise şu şekildedir: "*Anadolu'daki çatışma sona erer ermez, örgütlenmenin Anadolu'ya yayıldığı görülüyor. 1922 yılı Ekim ayında Türkiye Halk İştirakyun Partisi'nin insiyatifi ile Mersin'de Kilikya İşçileri Konferansı toplanıyor. Bu konferansa Adana, Tarsus ve Mersin proletaryasının temsilcileri katılıyor.*

Kızıl Profintern'in kayıtlarına göre, konferansın aldığı kararların bir bölümü şöyle: Batı emperyalizmine (karşı) mücadelesinde hükümetin iç ve dış politikasını destekleyen bu mücadelede oğullarını veren işçi sınıfı, hükümetin çıkarlarına ters hareket ettiği, iç reformları yavaşlatmaya devam ettiği zaman, işçi sınıfı hükümetten desteğini çekmek zorunda kalacağını açıklar. İşçi sınıfı kendisine diğer sınıflarla eşit tanınmasında kararlılıkla ısrar eder..." (Küçük, Yalçın, TÜT c. 1 s. 46-47).

Kimi bilgilere göre 1927 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne TKP'ye yönelik ilk tevkifat yapılır. Partinin birçok yöneticisi ve üyesi tutuklanır. Yargılama sonucu bir grup TKP'li sürgüne gönderilir. Bu tutuklama sonrası, Merkez Komiteden Salih Hacıoğlu ve İsmail Bilen'in de aralarında bulunduğu bir grup parti üyesi Tarsus'a sürgüne gönderilirler. Salih Hacıoğlu , bu sürgün döneminde Tarsus'ta Rasim Dokur Fabrikası'nda çalışmaya başlar ve burada TKP'nin ilk işçi hücresini kurarlar. Yine bu yıllarda TKP, Çukurova bölgesindeki ilk 1 Mayıs kutlamasını Adana yakınlarındaki Kurtepe Köyü'nde gerçekleştirir.

Yukarıdaki bilgiyi kısmen doğrulayacak bir belge ise *Savaş Yolu* adlı

kitaptır. Önsözünü büyük şair Nazım Hikmet'in yazdığı, S. Üstüngel tarafından kaleme alınan kitap, bir yanıyla siyasal mücadelede TKP'nin geçirdiği süreçleri, diğer yanıyla da Türkiye işçi sınıfının içinde bulunduğu ekonomik, toplumsal ve kültürel konumunu ortaya koyuyor. Kitabın, TKP'nin Adana'da yapılan Çukurova Konferansı'dan söz edilen kısmında, Tarsuslu emekçilerin de bu siyasal örgütlenmenin içinde olduğu anlaşılıyor.

Üstüngel, 1920'li yılların sonunda olduğu sanılan bir zamanda Adana'da bir köyde gerçekleştirilen 1 Mayıs kutlamasında bulunuyor. Kitapta ise bunu şu şekilde aktarıyor:

"...Çağrışımlar göl göl oluyor içimde. Çukurova. Torosların dorukları-na ak bulutlar sarılmıştı. Gökyüzü sapsarı. Ova, pamuk tarlaları bembeyazdı. Seyhan bulanık. Çakıt suyu ışıl ışıl. İki ırmak, bir kesimde birbirine karışıyor.[6] *Bir adacık. Tek bir ağaç. 75 komünist. Adana İl Komitesi'nin, Çukurova örgütlerinin Konferansı toplandı. İki kadın yoldaş. Biri öğretmen. Biri dokumacıdır Tarsus'tan. Al kızıl bir kumaşı çakıl taşları-*

[6] Burada kastedilen Çakıt suyu ile birleşen Seyhan nehridir.

na seriyorlar. Zehra, dokuduğu bu kumaşı konferansa armağan ediyor. Toplantıdan sonra bu örtüyü, kızıl bayrak yerine, ağacın tepesine çektiler... Bayrak anılarımda dalgalanıyor..." (Üstüngel, 1977).

Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Sayfalar...[7]
"Burjuvazinin Suratında Şaklayan Tokat"[8]
TKP Programı Davası

Yeniden Adana

1927 yılının başları. Isı havaya, toprağa, suya düşmüştü. Seyhan ılık akıyordu. Çakıt'ın suları soğuktu. "Sarı Sıcak" inmemişti ovaya. Tarlalara ırgatlar yayılıyordu ucundan, kıyısından. Yumuşacıktı toprak. Yollarda çamurlar yeni yeni kurumuştu. Toz duman yoktu.

Kasım bu kez hem Kasım'dı, hem değildi. Trende polise Çamlı kimliğini göstermişti. İstasyondan, doğru randevu yerine gitti. Yoldaşları, parti komitesini bulmakta hiç zorluk çekmedi. Onu Kasım diye karşıladılar. O da Çamlı'dan söz etmedi. Öylece kaldı...

Komite, bu toplantıya bir kır, bağ "eğlencesi" havası vermişti. Bağ ırmak kıyısındaydı. Bir yanı sazlıktı. Gözcüler, bahçede ağaçların dibine uzanmışlardı. Bağın koruyucusu eski bildikti.

Konuşmalar dingin sesle gidiyordu. Gündemdeki sorunlar güncel di. Başta gelen parti komitesinin çalışmalarıydı. Gelişme durmamıştı. Çözüm bekleyen yeni sorunlar çıkmıştı. En önemlisi, fabrikalarda, demiryolu işçileri arasında bir kıpırdamanın başlamış olmasıydı. Anadolu Demir Yolları'nın Mersin-Nusaybin kesimi Fransız kumpanyasının elindeydi. Kumpanyaya karşı bir direniş gelişiyordu. Bu çalkantı, kıpırdama, çok geçmeden ünlü bir greve, Türkiye işçi hareketinin savaş tarihine geçen bir savaşa dönüştü. Komünistlerin girebildiği, parti temel

[7] Bu yazı Yeni Çağ dergisinin Mart 1978 tarihli TKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri İ. Bilen Yoldaşın Kısa Biyografisi (6) başlıklı yazısından alınmıştır.

[8] Taştan, Ahmet: Ürün Sosyalist Dergi Türkiye Komünist Partisi'ne Özgürlük, Kasım 1979-İstanbul.

örgütlerinin oluşmaya başladığı işyerlerinde, işçi sorunlarının somut ele alındığını fabrikalarda çalkantılar, yavaş yavaş direnişlere dönüşüyordu. Mersin'de liman işçileri arasında, Tarsus'ta dokuma fabrikasında, Kozan'da, Kadirli'de, Ceyhan'da tarım işçisi makinistler arasında böylesi bir uyanma, filiz sürme seziliyordu. Parti komitesi bu gelişmeleri değerlendirdi. Temel örgütlerin kurulması, bunların çalışmalarına önem verilmesi üzerinde durdu.

Komite'nin önüne başka bir sorun daha çıkıyordu. Komite, parti örgütlenmesini başa almakla birlikte, legal alanda, yığın örgütleri oluşturma görevini yana itemezdi. Sonra, Çukurova'da, Güney illerinde, özellikle Adana ve Mersin'de 1922'de Komünist Partisi, komünistler, gizli "Kızıl Sendikalar Federasyonu"nu kurmuşlardı. Daha sonra, 1925'te, gene bu illerde "Amele Teali Cemiyeti"ne bağlı sendika örgütleri oluşturulmuştu. Hükümet bu örgütleri kapatalı iki yıl oluyordu. Bu sendikaları oluşturanlar, onlara üye olanlar sağdı, yaşıyordu. Bunlardan TKP'ye girenler vardı.

Memlekette, o dönemde, politik iki parti vardı. Birisi CHP, ötekisi TKP idi. TKP yasaklanmış, gizli-illegal çalışmaya zorlanmıştı. CHP egemenliğini, diktatoryasını kuran, Meclisi, hükümeti elinde tutan burjuvazinin partisiydi...

Bu iki süreç, burjuvazinin bu iki tutumu Çukurova'da daha çıplaktı. O sırada CHP'nin bütün Çukurova illerini kontrol eden yetkilisi Hilmi Uran işçi hareketine ayrı bir ilgi gösteriyordu. Bundan başka, Çukurova'da, Güney-Doğu'da özellikle Fransız sömürgecilerine, bu arada Fransız demiryolu kumpanyasına karşı halk arasında, en başta işçiler arasında düşmanlık güçlüydü. Antep'ten Mersin'e kadar bütün o yörelerin halkı, işçisi, köylüsü Fransız salgıncılarına karşı kurtuluş savaşı yürütmüştü...

Parti il komitesi, demiryolu işçileri arasındaki çalışmalara ayrı bir önem verilmesini, buradaki parti örgütünün güçlendirilmesini önerdi, karar aldı...

Adana İl Komitesi konferans toplamak, kongreye hazırlanmak önerisini, özel bir raporla Merkez Komitesi'ne Kasım'la göndermişti...

Bir gün bindiler Kasım'la "küheylana", gittiler kırlara. Yol yamrı yumruydu. Toz topraktı. Seyhan'ın kıyısında, bir dönemeçte mola verdiler.

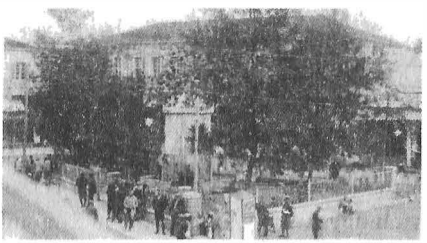
Şahin askerlik yapmıştı. Bir tepeye çıktılar. Meydan savaşına girecek bir komutan gibi bakıyordu Şahin uzaklara; Seyhan'la Çakıt'ın birleştiği bir adacığa. Ağaçlar vardı. Yeşillik vardı. Çakıt beyaz, mavi, köpüklü, akıyordu. Seyhan bulanıktı. Konferans için yer seçtiler...

Bu hazırlıklarla günler çok çabuk geçiyordu. Demiryolu işçileri arasındaki kıpırdama üsteliyordu. Polis, Kuruköprü'de bazı işçileri karakola götürmüştü. "1 Mayıs'ta işten niye erken çıktınız? Paydos, paydos diye bağırmışsınız. Kim, kim çıkardı bunu?" gibi sorular sormuşlar...

Gene o sırada Amerikalıların fabrikasında, daha başka yerlerde bildiriler dağıtılmıştı. Un fabrikasının duvarlarına, dükkânların kepenklerine yapıştırılan bildirilerde; patronların azgınlığı, işyerlerinde çalışma koşullarının ağırlığı, iş güvencesinin olmadığı, patronun istediği zaman işçiyi kapı dışarı ettiği, işçilerin en ilkel demokratik haklardan yoksun bulunduğu sıralanıyor, protesto ediliyordu. 8 saat işgünü, paralı hafta dinlenmesi, işçinin sağlığının korunması gibi istekleri ileri sürülüyordu. Fabrikalarda işçilere dayak atılıyor, para cezaları kesiliyordu. Bu, açıktan soygunculuktu. Un fabrikasında, sonra Amerikalıların fabrikasında geçen bu tür baskı olayları, somut birer örnek olarak veriliyordu. Dağıtılan bildirilerin altında: "Türkiye Komünist Partisi-Adana Vilayet Komitesi" yazılıydı...

Sıcaklar bastırıyordu. Kasım Tarsus'a, Mersin'e gitti. Altında bir "Chevrolet" araba vardı. Araba eski bir paşa oğlunundu. Bu paşa oğlu fabrikatördü. Bir fabrikası Tarsus'taydı. Şoförünü bir iş için oraya gönderiyordu. Şoför Celâl, Ali Şahin'in yetiştirmesiydi. Arabayı Kasım'la değişik

sürüyorlardı. Piyasa şoförlerinin tersine, konuşkan pek değildi. Kulağı delikti. Okumayı severdi. Patronun iyi İngilizce bildiğini, Amerikan Kolejinden çıktığını, Amerikan fabrikasının direktörüyle aralarının iyi olduğunu anlattı yolda Kasım'a. Celâl'in gözleri mavi, kaşları, saçları, kirpikleri sarıydı. Göz kapaklarını yarı kısar, nişan alır gibi yapar, gaza basardı. Celâl'in patronu CHP'nin kodamanlarıyla, valiyle, polis müdürüyle içli-dışlıymış. Arabasına binerlermiş. Bir defasında, polis müdürü, söz arasında, yakınmış. "Komünistler 1 Mayıs'ta hepimizi atlattı" demiş. "Beyaz tren" olayını anlatmış. Celâl'in patronu gülmüş. "Niye hepimizi? Sizi atlattı" demiş. Polis Müdürü: "Yok, beyim. Uyumuyoruz" diye yanıt vermiş.

Tarsus'a geldiler. Celâl, Kasım'ı eski bir konağın yakınında bıraktı. Saat kaçta, nerede buluşacaklarını söylediler. Ayrıldılar. Konak bir taş yığınıydı. Kim bilir ne zamandan kalmaydı. Belki "Romalılardan?" iyesi öyle diyormuş...

Tarsus'taki konakta iki "kiracı" oturuyordu. Birisi, karı-koca, öğretmendi. Ötekisi, dokuma fabrikasında işçiydi. Bu üç yoldaş, Tarsus Parti Komitesi'ni oluşturuyordu. Öğretmen Haydar yoldaş komitenin sekreteriydi. Bu yoldaş, bir yandan da, CHP'nin yerel örgütünde-Halkevi'nde bir "görev" almıştı. Sarışın bir delikanlıydı. Girişken, ataktı. Eşi, tersine dingin, her şeye parlamazdı. Esmerdi. Özveriliydi. İstanbulluydu. Kardeşi işçiydi tersanede-havuzlarda, ablasının tersi, kavgacıydı. İstanbul parti komitesinin çıkardığı bildirileri yaymakta, dağıtmakta üstüne yoktu. Adı Yunus'tu. Arkadaşları ona "Reis" derlerdi. Galata'da otururdu. O semtin "havası"nı yaşamını bilirdi. Kopuk takımı onu sayardı. "Reis"in komünistlere saygısı, sevgisi vardı. Sempatizandı. Kasım Benekli'ye yataklık yapmıştı.

Tarsus'taki konağın yapısı bir başkaydı. Uzunlamasına bir sofa. Mermer döşeme. Alt katta, bu sofanın bir başı mutfağa, öteki başı dört

köşe bir havuza bağlıydı. Koridorun ortasından, derince bir arktan gür, soğuk bir su akıyordu. Havuz, bir bakıma, "buzdolabı" yerine kullanılıyordu. Şişelerde "boğma" rakı, bakraçlarda yoğurt, tenekede yağ, peynir. Turfanda biber, bakla, patlıcan, domates birbirine karışmıştı. Haydar'ın eşi yemek pişirirmiş. Havuz başında sini-sofra kuruldu. Kelem-top lahana yemeği vardı. Kelem tepside bir hamam kubbesini andırıyordu...

Tarsus ve Mersin parti komitelerinin önlerinde duran görevler, çözüm bekleyen sorunlar ele alındı. Toplanacak olan Çukurova parti forumuna-konferansına kimlerin katılabileceği, forumun ana konusu üzerinde duruldu.

Kasım hemen Mersin'e gitti. Mersin komitesiyle de toplantı yapıldı. Ayrıca, demiryolcular bir greve giderse Mersin liman işçilerinin dayanışmalarını sağlamak sorunu ileri sürüldü. Liman işçileri arasında bir komünist küme oluşturmak için çalışılıyordu. Aktif öğeler vardı.

Kasım, o gece, gene Celâl'ın arabasıyla Adana'ya döndü. Celâl'ın evinde damda yattılar. Birkaç gün sonra, Adana parti komitesi toplandı. Forum hazırlıkları bir kez daha ele alındı. Hazırlık komitesi bilgi verdi. Toplantının yeri, günü saptandı. Konferans, bir forum biçiminde oluyordu. Geleceklerin, toplantıya katılacakların sayısı geniş tutuluyordu...

Toprakkale'den Mersin'e, Kozan'dan, Karaisalı'dan Yumurtalık'a kadar bir örgüt ağı kurulmuştu. Delegeler şendi, coşkuluydular. Curcunaları yoktu. Ağırbaşlıydılar. Gözcüleri, koruyucularıyla foruma katılanların tümü 70 yoldaşın üstündeydi. Tarsuslu dokumacı kadın yoldaş, dokuduğu bir top kırmızı bezi, gene Tarsuslu öğretmen kadın arkadaşıyla birlikte, beyaz çakıl taşlarına serdi. Sanki taşların üstüne, birden alev alev tutuşan bir ateş yaktılar. Gün ışığında, güneşin altında, gelenler bu ateşin çevresine oturdular. İşi uzatmadılar. Ellerini çabuk tuttular. Toplantıyı Adana İl Komitesi sekreteri açtı. Mustafa Suphilerin, Türkiye proletaryasının, işçi sınıfının ve halkının kurtuluşu uğrunda can verenlerin kutsal anılarına saygı duruşu yapıldı. Lenin'in küçücük bir portresini yerdeki al kumaşın ortasına koymuşlardı. Delegeler selam durdu dünya ve Türkiye emekçilerinin ölümsüz yüce önderinin önünde.

Birçok yoldaş söz aldı, konuştu. Onlar da, rapora uygun biçimde parti-

nin yeni bir kongreye gitmesi istemini vurguladılar. Partinin, memleketin durumu, uluslararası gelişmeler, komünist ve işçi hareketleri, ulusal bağımsızlık direnişleri, özellikle kapitalizmin, emperyalizmin genel bunalım süreci Türkiye komünistlerinin konumlarını, durumlarını baştan aşağı gözden geçirmelerini zorunlu kılmıştı. Egemenlik burjuvazinin konumunu, politikasını, bu burjuvazinin nereye yöneldiğini incelemek, irdelemek, ona göre sonuç çıkarmak, partiye yön çizmek gerekiyordu.

Konuşmacılar, demiryolu işçileri arasındaki gelişme ve kıpırdamaların üzerinde ayrıca durdular. Bu olayı, işçiler arasındaki gelişmeleri, Adana demiryolu deposundaki parti komitesinin sekreteri Kazancı İsmail yoldaş, ayrıntılarıyla anlattı. Depoya Aleattin adında bir "demirci ustası"nın geldiğini bildirdi. Bu "usta" gerçekten demirciymiş. Ama karanlık birisiymiş. Onu, İstanbul'dan, polisten, Birinci Şube'den gelen birisiyle sık sık konuşurken görmüşler. Kumpanyaya küfrediyor, Türk işçisini eziyor diyormuş. Arkasından da: "Hükümeti tutmayı, onun sözünden çıkmamayı" salık veriyormuş. Grev değil, "gözdağı vermek" diyormuş.

Konferans, bu demiryolu olayları karşısında işçileri, kamuoyunu uyarmak, parti komitesinin bu olaya iyice eğilmesini sağlamak, depodaki parti komitesine yardım etmek önerisini onayladı. TKP kongresinin yapılması, önerinin Merkez Komitesi'ne bildirilmesi oy birliğiyle kabul edildi. Komitern'e selâm gönderildi.

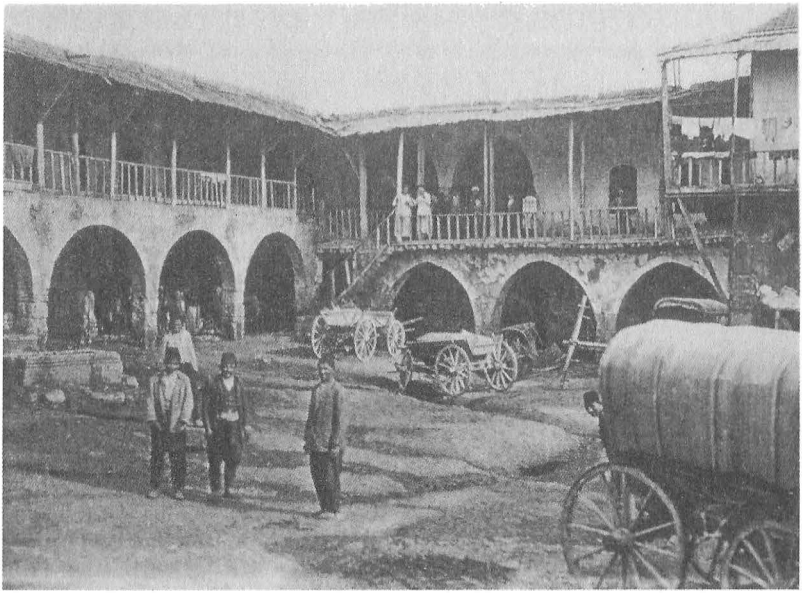
Toplantı, ayakta söylenen Enternasyonal marşıyla kapandı. Yere, çakıl taşlarına serilen kırmızı kumaş, al bayrak yerine bir kavak ağacına çekildi. Gelenler, peri misali, yel oldu, bulut oldu, güneş oldu! Dağıldı...

Tarsus'ta ticari yaşam

1900'lü yılların sonundan başlayarak ve Cumhuriyet sonrasına kadar çok değişmeden devam eden ekonomik yaşam içerisinde, ticaret, az sayıdaki imalatheneler, çeşitli dükkanlar ile bunlardan mal alıp satan tüccarlar üzerinden yapılmaktaydı.

Bu yıllarda Tarsus, demiryolu üzerinden Anadolu'nun tahıl, sebze ve meyve gereksiniminin büyük bir bölümünü karşılıyordu.

Toprak sahibi ağalar, çiftçiler, tüccarlar ve az sayıdaki küçük işletme sahibi ile esnaflar kentin ticaret eşrafını oluşturuyordu.

Bunlar sonradan palazlanacak olan kentli burjuva sınıfının ilkel sermaye birikimini gerçekleştirmekte olan öncülleriydi.

Tarsus'ta ilk ciddi sermaye birikim sürecinin oluşması, birkaç temel yaklaşım üzerine kurulabilir. Biri, kentin önde gelen ticaret eşrafı ile toprak sahiplerinin imparatorluğun çözülüş sürecinde (doğal sınıf refleksi olarak) cumhuriyetin kurucu kadrolarının yanında yer alma uyanıklığı göstermeleridir. İleride görüleceği gibi özellikle Sadık Eliyeşil ve Karamehmetzade Hafız Mehmet Bey'in Fransız işgali sürecinde Tarsus Müdafa-i Hukuk Heyeti'nde görev almaları, bölgede pamuk ekimi ve bu ürünün işlenmesi için gerekli çırçır işletmesi kurmaya yönelmeleriyle sanayiciliğe doğru adım atarlar.

Bir diğer etmen ise yine Tarsus'un önde gelen ticaret eşrafı ile toprak sahiplerinin, kenti terk eden Rum ve Ermenilerin mallarına el koyarak ya da ucuza kapatarak elde ettikleri söylenebilir.

Bu anlamda söz konusu sürecin zenginleştirdiği sermayedarlardan, Karamehmetler ve Sadık Eliyeşil gibi isimler anılabilir.

Karamehmetlerin sermayesinin, Karamehmetzade Hafız Mehmet Beyin, tutmalık yaptığı Ermeni toprak sahibinin ülkeyi terk ederken emanet ettiği mallara el koyması, buna ek olarak onların geride gömülü olarak bıraktıkları bir teneke altını bulmasıyla oluştuğudur.

Sadık Eliyeşil Paşa ise toprak ağalığı dışındaki zenginleşmesini girişimciliği ile elde eder.

Doğan Avcıoğlu, "Türkiye'nin Düzeni" başlıklı kitabında, Doç. Mübeccel Kıray'ın bir araştırmasına yer vererek şunları yazıyor, "Boş kalan Rum ve Ermeni çiftlikleri, çeşitli yollardan nüfuzlu çiftçilerin eline geçmiştir. Kadastrosu bulunmayan ve kimsenin arazisinin mülkiyetinden kesinlikle emin olmadığı bir ortamda, arazilerin güçlü kişilerin elinde toplanmaya yöneleceği açıktır. Bununla birlikte, tarımda kapitalizmin henüz pek az geliştiği cumhuriyet sonrası yıllarında tarım, pek kârlı bir faaliyet değildir. Bu alanda ortakçılık yoluyla ufak işletmecilik hâkimdir. Ama, arazi mülkiyeti büyük ve nüfuzlu çiftçiler elinde toplanma yolundadır... Tipik bir örnekle; Adana eşraflarından D.A. (ki bu da aynı yolla zenginleşerek sonradan da milletvekili olan Damar Arıkoğlu'dur. Yn), Kurtuluş Savaşı'na katılmış ve Atatürk'ün güvenini kazanmıştır. O kadar ki, Adana'nın (ve Tarsus'un. Yn) ileri gelenlerinden Sadık Paşa (Eliyeşil)

ve kayınpederi Suphi Paşa düşmanla işbirliği ettikleri şüphesi üzerine tevkif olunacaklarken, D.A.'nın bir sözü üzerine Atatürk onları serbest bırakmıştır. Milletvekili olan ve CHP Grup İdare Heyetine seçilen bu kişi bu nüfuzlu kişi, zaferden sonra arazisini genişletmeye koyulmuştur..." (Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni, c. 1, s. 437)

İlginçtir ki, tarih Sadık Eliyeşil Paşa ile Karamehmetzade Hafız Mehmet Bey'i bir kez daha yan yana getirir. Kuvayi Milliye'de üstlenilen rol, Eliyeşillerin CHP divan üyeliği ile sürecek, bu ilişki pamukla içli-dışlı olan "Çukurova"lıların sanayiye geçişine de basamak oluşturacaktı.

Eliyeşil ve Karamehmetler'in ilk ciddi girişimi, 1887'de kurulan azınlıklara ait eski "Mavromati ve Şurekası İplik Fabrikası"nın 1925'te devralınmasıydı.

Bunlar dışında, birçok kentte olduğu gibi Tarsus'ta da ticari hayatın nabzı tüccar yazıhanelerinin de bulunduğu çarşı ve pazar yerlerinde atardı.

Bugün neredeyse tamamı ortadan kalkan çarşı ve pazarların bir bölümü şunlardı: Demirciler, Palancılar, Urgancılar, Dökümcüler, Bakırcılar, Kalaycılar, Kuyumcular, Sepetçiler, Kasaplar ve Manifaturacılar Çarşısı ile Buğday, Karpuz, Yoğurt, Hayvan ve Saman Pazarı.

Öte yandan bu çarşı ve pazarlar, yine kentin başka yapılarını oluşturan çok sayıdaki han ile işlevsel bir anlam kazanırdı.

Tarsus dışından ya da çevre köy ve kasabalardan kente alışveriş için gelen insanlar, bir ya da birkaç günlük konaklamalarını bu hanlarda gerçekleştirirlerdi.

Bugün Tarsus'ta neredeyse tek bir örneği bile kalmamış olan eski hanlardan bazıları şunlardır: Abacı Han, Hindi Hanı, Saray Hanı, Yeloğlu Hanı, Müftü Hanı, Gön Hanı ve Şadırvanlı Han.

1925-1926 tarihlerini kapsayan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi'nde, bu yıllarda Tarsus'un durumuna ilişkin şu bilgiler yer almaktadır: *"Kazanın başlıca muamele-i ticariyesi pamuk, buğday, arpa, susam, susam yağı üzerinedir. Merkez kazada yalnız bir ticaret odası vardır. Merkez kazada yedi adet muhtelif fabrika mevcuttur. Bu sene zarfındaki pamuk ihracatı on üç bin balya yani bir milyon altı yüz doksan bin(kilo) kıyyedir. Pamuk hâsılatı umumiyesi olan on sekiz bin balya*

pamuktan yukarıda gösterilen miktardan mütebakisi kısmen tüccar nezdinde kısmen de yerli fabrikalarda sarf olunmaktadır. Geçen ve bu seneki mahsulâttan iki milyon yedi yüz yirmi yedi bin kilo buğday ve bir milyon dört yüz yirmi yedi bin beş yüz doksan kilo arpa İzmir vesait dâhil vilayete sevk ve ihraç edilmiştir.

Kazada sıtma, trahom, kızamık hastalıkları varsa da yapılan sıhhi tedbir sayesinde mündefi olmaktadır.

Seyhan nehri ile merkez kaza içerisinden geçen Berdan nehri taştığı zaman 160.000 dönümlük araziyi bataklık haline getirir. Bu bataklığın kurutulması ve nehrin mecralarının tathırı esbabına tevessül edilmiştir.

Bir sene zarfında merkez kazada vuku bulan mütenevvi cürümlerin adedi 551 adettir.

Kazada Halk Fırkası, Türk Ocağı, İhtiyat Zabitler Cemiyeti, Hilali Ahmer Cemiyeti, Tayyare Cemiyeti vardır. Ziraiyat-ı muhtelifesi 1495785 dönüm olup bu sene ihraç ettiği mahsulatın kıymeti on buçuk milyon raddesindedir. Tarsus kazasının erkek ve kadın olmak ve 1324'ü gayrı Müslim olmak üzere 70289 nüfusu vardır.

341 (1925) senesi zarfındaki varidat-ı umumiyesi 78721 adet lira olup masarifat-ı umumiyesi 65612 adet liradır" (Akt. Tarsus TSO Rehberi, 1986).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarımda işçilik ve ücretler

Prof. Dr. Zafer Toprak cumhuriyetin ilk yıllarına ilişkin olarak tarımda işçilik ve ücretler konusunda şu bilgileri vermektedir:

"1.Yaz ya da kış kalan yanaşma ve tutmalar, yaz tutmaları ve kış tutmaları diye iki türdü. Kış tutmaları Ekim ayından Mayıs'a kadar tutulurdu. Ekim'de genellikle pamuk ekimi son bulmuş ve sapan işi bitmiş olurdu. Kış tutmaları normal zamanlarda ortalama 75 lira, bir çift çizme, bir takım elbise ve ikramiye olarak 4 dönüm kadar bir pamuk tarlasını ekilmiş olarak alırlardı. Yeme-içme ve yatmaları, iaşe ve ibateleri çiftliğe aitti. Yaz tutmaları 13 Mayıs başlangıç olmak üzere beş ay süreyle 13 Ekim'e kadar tutulurdu. Bunlar pamuk hasadı ile uğraşırlardı. Yaz tutmaları yaz işlerinin

fazlalığı nedeniyle normal yıllarda 85 lira ücretle bir çift çizme, bir takım elbise alırlardı. Kendilerine ikramiye olarak, kış tutmalarında olduğu gibi bir şey ekilmezdi. Yaz ve kış tutmaları çiftliklerin bütün sürekli işlerini görürlerdi.

2. İkinci tür amele çapa amelesiydi. Genellikle pamuk çapası ve ikinci derecede de diğer bitkilerin çapasını yaparlardı. Çukurova'da iki ay kalırlar, haftada 5,5 gün çalışırlardı. Haftalık ücretleri 150-350 kuruş arasındaydı. İaşeleri çiftlik sahibi tarafından sağlanır. Tahıl hasat amelesinin iaşelerinden de çiftçi sorumluydu. O gün addedilen haftada ortalama 7 lira alırlardı. Pamuk hasat amelesinin çoğunluğu Adana dâhilinde oturan çiftçilerdi. Bunlara ücret olarak pamuk kozasının % 9'u ve çekirdekli pamuk için de her okkada ortalama 10 kuruş verilirdi. İaşe ve ibateleri kendilerine aitti.

3. Yevmiyeciler üçüncü tür geçici işçilerdi. Günde ortalama 60 kuruş alıyorlardı. İaşeleri çiftçiye aitti. Aylıkçı diye adlandırılan işçiler ise saman çekmek, arabacılık, bekçilik, tohum ekmek

(bidercilik) gibi fazla işleri zamanında yapmak için tutulurlardı. Aylıkları 25 lira dolayındaydı. İaşe ve ibateleri mal sahibi tarafından karşılanırdı. Adana'da ayrıca makine işçileri vardı. Ustalarına 90, yardımcılarına 30 lira ücret verilirdi." (Toprak; Zafer)

Mübadele yılları (1924)

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ardından kurulan Cumhuriyet'in ilk dönemlerinin önemli gelişmeleri arasında 1924 yılında yaşanan Mübadele yer almaktadır.

Bu dönem Tarsus yaşamında sosyal ve kültürel değişimin yaşandığı Rum ve Ermeniler'in göç ettiği bir süreçtir. Bu göç hareketliliğinin Tarsus'un ekonomik yaşamına da yansıdığı söylenebilir. Söz gelimi, ekonomik yaşam içinde gerek ticari gerekse çeşitli zanaat dalarında etkili olan Rum ve Ermeniler'in ayrılmasının olumsuz anlamda sonuçları ortaya çıkmışken, mübadele ile gelen Giritliler'in yine ucuz gücü olarak istihdamı söz konusudur.

Girit'ten mübadele sonucu Tarsus'a yerleşen ve bugün zeytinyağı üretimi yapan Boltaç ve Şendağ ailelerinin ilk kuşak temsilcileri bir arada.

Giritliler'in Anadolu'ya göçünün ilk başlangıcı 1897 yılındaki Türk-Yunan savaşında Girit'in Osmanlılar'dan Yunanistan'a geçmesiyle olur. Kurtuluş Savaşı sonrasında ise, 30 Ocak 1923'te imzalanan Lozan anlaşması gereğince, Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen Rumlar'a karşılık Girit'te yaşayan Türkler gemilere bindirilerek Türkiye'ye gönderilir.

Mersin Limanı'na yanaşan gemilerden karaya ayak basan ve o zamana kadar doğup büyüdükleri topraklardan koparılan bu insanlar, yeni ve zorlu bir hayata adım atarlar.

Bu mübadele döneminde Tarsus'a da çok sayıda Giritli yerleşti. Tarsus'a gelen Giritli Türkler'in bir bölümü, kendi yaşama kültürleri içe-

risinde meslek olarak yatkın oldukları zeytincilik ve zeytinyağı üretimine yöneldiler.

Bir Akdeniz kültür bitkisi olan zeytin yetiştiriciliği o yıllarda Tarsus'ta bugünkü biçimde yapılmıyordu. Bunun temel nedeni, Antik Çağ'da bugünkünden farklı olarak yörede daha çok yabani zeytin yetiştiriciliği yapılması ve bundan elde edilen zeytinyağı üretiliyor olmasıydı.

Ancak Giritliler'in bölgeye gelişi ile birlikte yaban zeytinleri aşılandı. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren bölgede zeytin yetiştiriciliği ve zeytinyağı üretimi önemli bir artış gösterdi.

Bugün hâlâ, Tarsus'ta üç kuşaktır zeytinyağı üretimi yapmakta olan birkaç Giritli aile vardır. Bunlar içerisinde 1928'den beri faaliyet gösteren Boltaç Zeytinyağı Fabrikası, Şendağ ailesi, Ali Rıfat Gülsayın ve Çocukları sayılabilir.

1970'lerin sonuna kadar eski teknikle, yani hayvan gücü ile yapılan zeytinyağı üretimi, bugün modern makineler ile gerçekleştirilmektedir.

Ne var ki; bu aileler dışında mübadele sonucunda Tarsus'a gelen Giritliler'in bir kısmı devletin verdiği küçük bir toprak ya da sermaye ile ticarete atılırken büyük çoğunluğu yaşamlarını işçilik yaparak sürdürmek zorunda kaldılar.

"Tarsus St. Paul Enstitüsü" (Amerikan Koleji) öğretmenlerinin grevi (1924)

1888 yılında St. Paul Enstitüsü adıyla kurulan Tarsus Amerikan Koleji, tarihinde iki kez kapanır. İlki 1923 yılında Tevhid-i Tedrisat (Eğitim Birliği) Yasası'nın yürürlüğe girmesi nedeniyle, ikincisi de bir grev nedeniyle...

Öğretmen Roger P. Matteson

Elimizdeki kaynaklar, cumhuriyet sonrası bu kentteki ilk grevin şimdiki Tarsus Amerikan Koleji'nde yapıldığını göstermektedir. O zamanki adı Tarsus St. Paul Enstitüsü olan okul, öğretmenlerin grevi nedeniyle bir süreliğine eğitim vereme-

miştir. 1923-1927 yılları arasında okulda öğretmen olarak görev yapan Amerikalı Roger P. Matteson, yakın zamanda yayınlanan anılarında bu durumu şöyle anlatıyor:

"Baharın son günlerinde maaş zammı ile ilgili sorunlar bazı öğretmen arkadaşlarımın grev yapmasına sebep olmuştu. İçlerinde Andre Gaglio ve Lewis'in de olduğu bir grup arkadaş ücretlerinin arttırılmasını istiyordu. Grev gerçekten büyümüştü. Paul Nilson maddi yetersizlikler yüzünden bu artışın imkânsız olduğunu bildirdi ve bunun üzerine toplu istifalar gerçekleşti. Lewis Amerika'ya Andre ise Fransa'ya döndü. Daha sonra, Andre'nin ülkeye girişinde asker kaçağı olarak yakalandığını öğrendik. Bunun ardından orduya alınmış ve bir ayaklanmayı bastırmak üzere bir birlikle gittiği Afrika'da hayatını kaybetmişti. Okuldaki Türkçe derslerini artık şehre yeni gelen Giritli bir Türk olan Hasan Efendi verecekti. Bu zor günler okulun bir süreliğine kapanmasıyla sonuçlandı" (Matteson P. Roger).

Daha önce belirtildiği gibi, cumhuriyetin başlangıç yıllarında Tarsus'ta yayınlanan tek gazete haftada iki gün çıkan "Tarsus" gazetesidir. 1908'de yayınlanmaya başlanan Tarsus gazetesi Tarsus'ta cumhuriyetin hem öncesi, hem de sonrasının tanığı olan tek yayın organıdır. 1928 yılına kadar yayınlanan ve sahipliğini Müezzinzade Mehmet Tahir Efendi'nin yaptığı Tarsus Gazetesi'nin sorumlu müdürlüğü Fuat Efendi, muhabirliği ise Halil Zeki bey tarafından yapılmakta ve gazete Mersin Yıldız Matbaasında basılmaktaydı (Pişmanlık; Uğur, Tarsus Basın Tarihi).

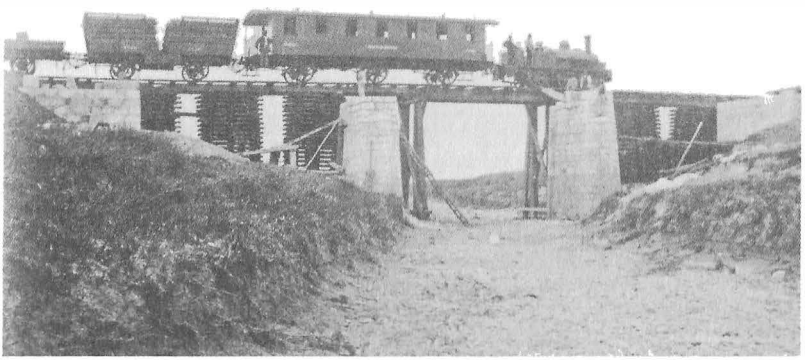
Kentin ekonomik gelişmesi içinde özellikle hububat pazarının düzenlenmesi için borsanın kurulması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar.

1927 yılında Tarsus Ticaret Borsası kurulur. Sanayinin henüz yok denecek kadar gelişmediği bölgede tarımsal üretim belirleyiciydi çünkü, *"Türkiye'de ücretli emeğe dayalı bir sanayileşmenim varlığından söz etmenin zor olduğu 1920'li yıllarda, Çukurova, tekstil alanında önemli bir yer tutmaktaydı. 1927 Sanayi Sayımı'na göre başı tarım çekmekte, bunu tarıma dayalı sanayi kolları izlemekteydi"* (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi).

Demiryolu işçilerinin grev ve eylemleri

Çukurova'da pamuk üretiminin artması ve pamuğa dayalı sanayinin gelişmesi, yörede hem istihdam yaratıyor ve işçileşmeyi sağlıyor, hem de ekonomik ve sosyal bir hareketlilik yaratarak toplumsal değişimi tetikliyordu.

Özellikle tekstilin hammaddesini oluşturan pamuğun taşınmasında demiryolunun kullanılması büyük bir önem taşıyordu.

Tarsus yakınlarında (Cydnos) Berdan çayı üzerine inşa edilen demiryolu köprüsü

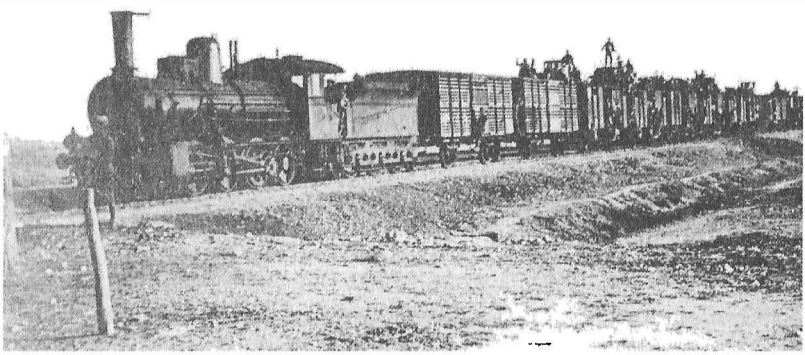
Bölgedeki demiryolu işletmeciliği Fransız sermayesinin elindeydi. Fransız şirketleri bölgedeki taşımacılıktan büyük kâr elde ediyorlardı. Ancak demiryolu çalışanları hem düşük ücret alıyorlar hem de kötü koşullar altında çalışıyorlardı.

Adana-Nusaybin demiryolu işçileri 9 Haziran 1927'de ücret artışı ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi talebi ile greve gittiler. İşi bırakan işçiler işverene 30 maddelik bir talep listesi verdi. 10 Ağustos'ta işverenin, grevci işçilerin taleplerini kabul etmemesi üzerine, istasyon memurları ve müstahdemler de greve katıldı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerine inşa edilen cumhuriyet,

Osmanlı'nın yasakçı ve baskıcı zihniyetini sürdürmekteydi. Demiryolu işçilerinin grevinde ve sonrasında da bu hep görülmüştür.

Demiryollarında başlayan *"grevin beşinci günü olan 14 Ağustos'ta Mersin-Tarsus-Yenice hattı ile İslâhiye hattı demiryolu işçileri greve katıldılar... Adana-Nusaybin hattı grevi sırasında işverenin grev kırıcı girişimleri çeşitli olayların çıkmasına yol açtı. Grevin ilk günlerinde işveren grev kırıcılarına destek vermek amacıyla Adana'dan Mersin'e bir tren gönderdi. Bu duruma şiddetli tepki gösteren işçiler trenin hareketini engellemek için raylara yattılar. Bazı kaynaklarda bu eyleme işçilerin eş ve çocuklarının da katıldığı belirtilmektedir. Eylem sırasında olay yerine gelen zaptiye, işçilerin kalkmalarını istedi. Uyarıya karşı eylemlerini sürdüren işçilerle zaptiye arasında çatışma çıktı. Olay sırasında silah kullanılması yüzünden bazı işçiler yaralandı, 29 kişi gözaltına alındı...*

Hattın Suriye'de bulunan Genel Müdürü işçilerle görüşmek için özel bir trenle Adana'ya gelmek istemiş; hatlar kapalı olduğu için tren Adana'ya ancak grevcilerin özel izniyle gelebilmiştir. 15 gün süren grev 24 Ağustos 1927'de işçilerin, işverenin önerilerini koşullu olarak kabul etmeleri üzerine sona erdi" (TSA c. 1, s. 9).

Bu grevin bir başka özelliği de öncülerinden biri olan Alaaddin ustanın TKP üyesi olması ve grevi günlüğüne aktarmasıdır.

Bir işçi önderinin kaleminden 1927 demiryolu grevi notları[9]

1927 yılında Yenice-Nusaybin hattında yaşanan demiryolu grevinin Çukurova bölgesindeki sürecinin önderlerinden Türkiye Komünist Partisi (TKP) işçi temsilcisi Alaaddin'in o günlerde eski Türkçe olarak yazdığı 47 sayfalık anlatısında Tarsus'taki işçilerin de greve katılımından söz etmektedir:

"...gece saat on birde Hacıtalip istasyonuna geldik. Otomobillerden iner inmez makasçı koşup yanımıza geldi. Bizi görünce titremeye başladı ve hemen istasyon müdürü Salih Efendi'yi uyandırmasını söyledik. Salih Efendi grevcilerdendi. Ve çalışmadığı için diğer bir istasyon müdürü Nevres tarafından tayin edilmiş ve Salih Efendi işten çaıkarılmıştı. Fakat grevin nihayetine kadar istasyonu terk etmemeye karar vermişti. İşte Salih Efendi yatağından entarisi ile kalkıp ellerimizi sıktı. Meseleyi anlattık yarından itibaren hiçbir tren bırakmamalarını tenbih ettik. Fakat yeni istasyon müdürü bize muhalif olduğu için onu da yatağından kaldırdık. Titreyerek bağırageldi, "ben bitaraftarım. Bir şeye karışmam. Siz ne yaparsanız yapın" demeye başladı. Fakat "Sen de çalışmayacaksın. Çalıştığın takdirde hayatınla ödersin. Bu kadar ailenin istikbalini ayak altına alarak çalışırsan seni köpek gibi öldürürüz" dememiz üzerine ağlayarak yemin etti.

Bu defa otomobilde üç kişi idik. Mersin'den yanımıza Yenice istasyon amele çavuşunu da almıştık. Tarsus'a nısfü'l-leylden sonra geldik, herkes uyumuştu. Köprü kenarında otomobilin lambalarını söndürerek biz ve şoförler otomobilde kaldık. Çavuşu, oradaki çavuşun evine gönderdik. Geldi; ona da Mersin'deki vaziyeti izah ettik ve yarın hepsinin greve başlayacaklarına kati teminat aldık. Fakat bu kifayet etmediği için ellerimizde tabancalarla hep beraber amale koğuşuna girerek çavuşlar vasıtasıyla pompacı Ali'yi uyandırdık. Hareket şakirlerinden iki kişiyi çağırdık, onlara da meseleyi anlattıktan sonra su depolarının boşaltılmasını tembih ettik...

Gece saat 1:30'da Yenice'ye geldik... Gizlice hareket memurlarının vagonuna gittik... Yarından itibaren yine greve devam etmelerini ve bizden

[9] Oğuz; Şeyda, 1927 Adana Demiryolu Grevi, Tüstav Yayınları, 1. Basım, Mayıs 2005-İstanbul.

talip alınadıktan sonra katiyen işe başlamamalarını ve Mersin, Tarsus'ta yarından itibaren greve başlayacaklarını söyleyerek Adana'ya şafak sökerken vasıl olduk.

Dokuzuncu gün sabahleyin, Mersin, Tarsus, Yenice greve başladıklarını bildirdiler... Ayrıca şimdiye kadar greve iltihak etmeyen Mersin memurlarından bir grup dahi Adana'ya gelerek grevcilere iltihak etmişlerdir. Adana-Mersin hattında greve iştirak etmeyen yalnız Tarsus mevkıf memuru Emin Hanna, Halil Hanna ismindeki Katolik kardeşler kalmışlardır" (Oğuz; Şeyda, 66-67).

Grev gittikçe büyüyor[10]

"Mersin ve Tarsus greve iltihak etti. Kumpanya için memleketin hayatını ve iktisadiyatını düşünmek zamanı geldi geçiyor.

Son saatte haber aldığımıza nazaran tatil-i eşgaal eden Yenice-Nusaybin hattı Türk işçilerine tatil-i eşgaal etmeyen Mersin ve Yenice istasyonları işçileri de iltihak ederek grev ilan etmişlerdir. Bu suretle bundan sonra Mersin'e ve Tarsus'a da tren gidip gelmeyecektir..." (Oğuz; Şeyda, 109).

[10] Yeni Adana gazetesinin, 14 Ağustos 1927 tarihli haberi.

1930'lu yıllar Tarsus için hareketli yıllardı. Bir yandan Cumhuriyet döneminin atılımları hayata geçirilmeye çalışılırken diğer yandan da kent kendi ekonomik ve sosyal yaşamını bu yeni sürece uygun hale getirmeye çalışıyordu. Kentte sanayi oldukça zayıftı. Tarımda makineleşme yeterli değildi; kültürel açıdan ise yeni gelişmeler yaşanıyordu.

Bu açıdan bakıldığında kentteki gelişmeler şunlardı: 1931 yılında Tarsus Halkevi faaliyete geçti. 1933 yılında binası bir Sovyet mimara yaptırılan 10.Yıl Şar Sineması ve Tiyatrosu kuruldu. Kentteki sıtmanın da kaynağı olan Aynaz Bataklığı 1934'de kurutularak bugünkü Karabucak Ormanı oluşturuldu.

1936 yılında Alman mimar ve şehir planlamacı Hermann Jansen tarafından Tarsus'un kent imar planı hazırlandı. Kentin tarihsel dokusunun yanı sıra kültürel ve sosyal yaşamı da göz önünde tutularak hazırlanan bu imar planı, ekonomik nedenlerden ve daha çok öngörüsüzlükten kaynaklı olarak uygulanamadı. Bunun temel nedenlerinden biri, o dönemin yöneticilerinin kentin iktisadi ve sosyal gelişmesini kavrayabilecek birikim ve donanımdan yoksun oluşları, ileriyi görememeleri diğeri de, söz

Tarsus Şoför Cemiyeti

konusu imar planın uygulanmasının kendi mülkleri olan ev, işyerleri ve arazilere dokunacak olmasının verdiği rahatsızlıktı. Böylece, Tarsus'un kent imar planı rafa kaldırıldı.

1937 yılında ise, Prof. Hatty Goldman Gözlükule Höyüğü'nde arkeolojik kazılara başladı. Kazılar 2. Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğradıysa da, savaş sonrası kısa bir dönem daha devam etti. Bu ilk bilimsel kazılardan çok sayıda çıkan eser o yıllarda Adana Bölge Müzesi'ne taşındı.

Bu dönem Tarsus'ta ne sendika ne de başka işçi derneği vb. örgütler olmadığı için bir işçi örgütlenmesi, sendikal mücadele ya da grevden söz edemeyiz.

Tek partili dönemden çok partili yaşama geçerken

Türkiye 2. Dünya Savaşı yıllarını yaşamaktadır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Tarsus'un Yenice Beldesi istasyonunda kör bir hatta çekilmiş bir vagonda İngiltere Başbakanı Wilson Churchill'le görüşmektedir. Churchill'in Türkiye'yi Alman faşizmine karşı savaşa girmeye ikna etme çabaları sonuçsuz kalmış, bu dönemde Türkiye açıkça olmasa da Almanya'dan yana tavır almıştır.

Savaş sonrası ABD'nin de aralarında bulunduğu batılı müttefik devletler, savaştan zarar gören ülkelere yardım kararı almış; savaşa girmediği halde Türkiye'ye (Sovyetlere yakınlaşmasını önlemek için) bu yardımdan pay verilmiştir.

2. Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin 'Marshall' adıyla verdiği yardımla, Türkiye'de tarımın gelişmesi, ihracatın arttırılması öngörülmüş, ürünün pazara kolay ulaşımını sağlak için yol yapım makineleri alınarak, Mersin, Tarsus, Adana, İskenderun ve Pozantı-Ulukışla yolları 'Milli Şoseler' olarak yapılmıştır. Bu nedenle Adana-Mersin ve Tarsus arasındaki karayolunun yöredeki diğer adı "NATO yolu"dur. Bu ismin bir nedeni de, Adana'da yapımı başlanan İncirlik Amerikan Üssü'ne bu yol üzerinden

yıllarca Mersin limanından ağır tonajlı araçlarla malzeme ve mühimat taşınmasıdır. Bu ulaşımı sağlamak için önce sağlam bir yol gerekliydi.

Çukurova'yı Anadolu'ya bağlayan bu yolların açılmasıyla öncelikle ticarette iç pazara yönelik belirli bir canlılık ve gelişme gösterdi.

İleride görüleceği gibi Türkiye'deki Marshall yardımının , yeni yatırımlar yapmaları için girişimcilere verilen kısmından Tarsus'ta bir firma da yararlandı.

Tarsus'ta özellikle iplik-dokuma tekstil gibi sanayinin gelişmesi kurulan fabrikalarda binlerce işçinin çalışmasını da beraberinde getiriyordu. Ancak ücretlerin düşüklüğü ve çalışma koşullarının ağırlığı nedeniyle çeşitli iş kollarında sendikal örgütlenme ve hak arama çabaları ortaya çıkmaya başladı.

1946'da İşçi Sigortaları Kurumu adıyla çalışmaya başlayan SSK'nın hizmetlerinden, aynı yıllarda Çukurova bölgesindeki işçiler de yaralanmaya başlamıştır.

Bu yıllarda Tarsus'ta da tek partili dönemden çok partili döneme geçişin etkileri yaşandı. Sendikalar yasasının çıkmasının ardından kentte çeşitli iş kollarında çok sayıda bağımsız sendika kuruldu. İleride de görüleceği gibi Tarsus'ta da çeşitli iş kollarında örgütlenmiş irili ufaklı yerel bağımsız sendikalar vardı. Bu sendikaların bir bölümü sonradan kurulan Türk-İş konfederasyonu içinde yer aldı. ABD sadece "Marshall Planı"yla para vermedi. Bir de Türk-İş'le, Amerikan sendikacılığını vermiş oldu.

TARSUS'TA KURULAN BAĞIMSIZ SENDİKALAR
KONFEDERASYONALARA BAĞLI ŞUBELER
İLE İŞÇİ DERNEKLERİ VE EMEKÇİ CEMİYETLERİ

SENDİKANIN ADI	K. TARİHİ
Çukurova Mensucat Sanayi İşçileri Sendikası	1950

Türkiye Tekstil Örme İşçileri Sendikası (Tüm-İş)	1950
Çukurova Çırçır Fabrikası İşçileri Sendikası	1950
Çukurova İnşaat Kalfaları Derneği	1950
Otel Lokanta Eğlence İşyerleri Sendikası	1952
Tarsus Fırıncıları ve Un Fabrikaları ile Unlu Maddeler İşverenler Sendikası	1952
Tarsus-Mersin Pamuklu Mensucat Sanayi Birleşmiş İşçileri Sendikası	1952
Tarsus Mensucat Fabrikaları İplik ve Dokuma İşçileri Sendikası	1956
Karam Yağ Sanayi İşçileri Sendikası	1967
Yapı-İşçileri Sendikası (YİS)	1967
Tarsus Akdeniz İşçi Sendikaları Birliği	1967
Yeni Türkiye Toprak-Su Tarım İşçileri Sendikası	1968
ÇTS-İş (Türkiye Güney Bölgesi Çimento ve Toprak Sanayi İşçileri Sen.)	1968
Biçer-İş Sendikası	1969
OLEYİS (Otel Lokanta ve Eğlence İşyerleri İşçileri Sendikası)	1969
ÇUKOSEN (Çukobirlik Çalışanları Sendikası)	1969
Seramik-İş Sendikası	1969
LOHEYİS (Lokanta Otel ve Eğlence İşyerleri İşçileri Sendikası	1970
Çam-İş (Türkiye Ağaç Mamulleri İşçileri Sendikası	1970
TAS-İŞ (Türkiye Ağaç Sanayi İşverenler Sendikası)	1971
BİÇER-İŞ Sendikası	1971
Yapı-İş sendikası (Mersin Yapı-İş'in tek şubesi)	1971
İnşaat-İş Sendikası	
Tarsus Tarım İşçileri ve Elci Cemiyeti	1972
Tarsus Çukurova Bölgesi Mensucat Sanayi İşçileri Sendikası	1972
Tarsus ve Havalisi Rollergin ve Sawgin Sanayi İşverenler Sendikası	1972

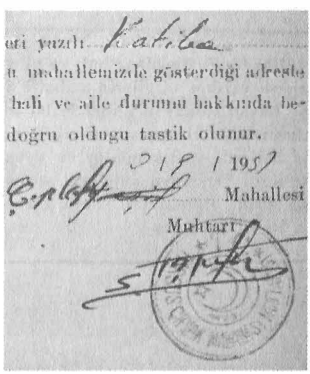
TAYMİS (Teknik Ağır Yapı Montaj İnşaat Sanayi İşçileri Sendikası	1972
ÇAPA-İŞ Sendikası	1974
Güney İlleri Seramik İşçileri Sendikası	1975
Besin-İş Sendikası	1975
Çitos-İş Sendikası	1976
Torna Aynası İmalat Sanayi İşçileri Sendikası	1979

Makale

Anlılarda Kalan Bir Dünya: TARSUS "ÇIPLAK MAHALLESİ" [11]

Uğur Pişmanlık

Tarsus'ta bir zamanlar Çıplak Mahallesi vardı. Bugün adı değişmiş olan Çıplak Mahallesi, Gözlükule Mahallesi ile Tekke Mahallesi'nin (ve bir anlamda da Tabakhane diye anılan semtin) arasında yer alan yerleşim yeridir. Burası, 1800'lü yıllarda kurulmuş ve Çıplak Mahallesi adını alarak varlığını 1960'lı yıllara kadar sürdürmüştür.

Tarsus Çıplak Mahallesi Muhtarlığı'nın mührü

Çıplak Mahallesi'nin öyküsü, 1830 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na baş kaldıran Mısırlı Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'yı gönderip Çukurova Bölgesini ele geçirmesiyle başlar. İşte bu dönemde bölgede pamuk ekimini başlatan Mısırlı İbrahim Paşa, ağırlıklı olarak Suriye, biraz da Mısır ve Lübnan'dan getirdiği Arap köylüleri Adana ve Tarsus'a yerleştirilir. Bu yeni gelenler, Arapça "çiftçi" anlamına gelen "Fellah" diye adlandırılırlar.

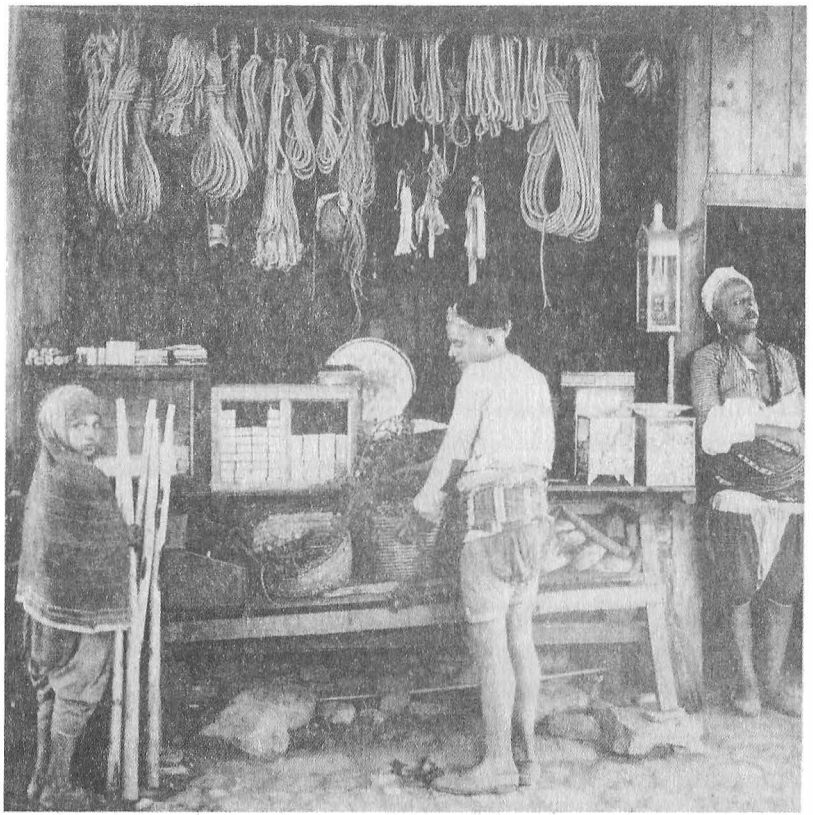
Bölgeye getirilen Araplar, başta pamuk tarlaları olmak üzere sebze ve meyve bahçelerinde sıcağın altında gün boyu çalışan tarım emekçileridir.

[11] Bu yazı, Aratos kültür sanat dergisinin Temmuz-Ağustos 2010'da 38. sayısında yayınlanmıştır. TRT tarafından da 2011 yılında "Çıplak Mahallesi" adıyla belgesel film olarak çekildi. 8 Nisan 2012'de TRT Belgesel Kanalında gösterime girdi.

Bu yoksul insanlar, üstte yok, başta yok, çıplak ayakları ile kendi yerel kıyafetleri içinde yaşam sürdürmektedir.

Özellikle burjuva aileler, kızlarını yoksul gençlerle arkadaş olduğu ve onlarla gezdiği zaman "kızım bu baldırı çıplaklarla niye takılıyorsunuz" diye uyarırlar.

Fransız devrimindeki San Külotlar (*Sans Culottes* - donsuzlar), ya da Antik Roma'daki Plebyenler gibi kent yoksulu olan bu insanlara kimi zaman "fellah", kimi zaman "çıplaklar" diyen yerli halk, yaşamak için yerleştikleri yere de Çıplak Mahallesi adını vermiştir. Mahalle kurulurken buranın adı da Çıplak Mahallesi olarak resmi kayıtlara geçmiştir.

Elimizde, Çıplak Mahallesi'ni ve bu adlandırmayı doğrulayan ve geçmişe ait resmi ve özel kayıtlarda oluşturulan çeşitli belgeler bulunmaktadır. Bunlar içinde en önemlisi de Karamehmetler Çırçır ve Prese Fabrikasında (Karam Yağ Fabrikası) çalışmış Arap bir kadın işçinin vergi karnesinde yer alan vesikalık resmin altına vurulmuş muhtarlık mührüdür.

Çıplak Mahallesi'nde oturan ve çırçır fabrikasından işçilik yapan Arap kadın Katibe Dişsiz

İçel Defterdarlığı Tarsus Vergi Dairesi'nce Kâtibe Dişsiz adına düzenlenmiş, 28 Eylül 1951 tarihli ve işçi vergi karnesinde vesikalık fotoğraf üzerine vurulmuş mühürde "TARSUS ÇIPLAK MAHALLESİ MUHTARLIĞI" yazısı bulunmaktadır. Kâtibe Dişsiz adlı çırçır işçisinin açık ev adresi ise belgede "Çıplak Mahallesi 133 Sokak Kapı No: 17 Tarsus" olarak kayıt edilmiştir.

Bir başka belge ise, 57 yıl önce yerel bir gazetede basılmış olan bir ilandır. Bu ilanda adres olarak Çıplak Mahallesi verilmektedir. İlanın sahibi şair Hayali Hasan Yavaş'tır. 1953 yılında yayın hayatına başlayan Hilal gazetesinin 24 Nisan 1953 tarihli sayısında yer alan şu duyuru Tarsus'taki Çıplak Mahallesi'nin varlığına somut bir örnektir: *"Gazetemize gönderilen yazılar ve yapılan müracaatların, Çıplak Mah. No: 127 Ev No: 1 Hayali Hasan Yavaş adresine göndermeleri önemle rica olunur."*

Duatepe İlkokulu Diploma Defteri'nde yer alan, "Nezahat Altınel" adlı Öğrenciye ait 1926 tarihli kayıttaki adresi ise yine "Çıplak Mahallesi"dir.

Belki o zamanlar kentte birkaç yoksul mahalle vardı. Bugün ise işsizliğin ve yoksulluğun pençesindeki bu kentte tersine birkaç mahalle dışında hepsi yoksul durumdadır.

Çıplak Mahallesi'nde, Soydanlar'ın Konağı, Kamil Yanç'ın Konağı gibi mahallenin birkaç zenginine ait yapılar dışında Arap Alevilerinin gelip mum diktikleri, tütsü yakıp adak adadıkları ziyaret vardır.

Çıplak Mahallesi'nin önceki adı resmi kayıtlarda nasıl geçiyor bilinmez

ama halk arasında burası "Ermeni Mahallesi" olarak da anılmaktadır.

Burası daha çok Ermeni, Giritli ve Araplar'ın bir arada yaşadığı bir mahalleydi. Çocukluğu Çıplak Mahallesi'nde geçen aşçı Hakkı Usta Ermeni komşularından Palancı Karabit ile Bakırcı Agop Göçeroğlu'nu ve 1950'lerin Çıplak Mahallesi'nin simaları arasında Araboğlu Hatca, Kahveci Abit, Tenekeci Şaban, Giritliler'den Bakkal Haydar, Kahveci Kazım, Bakkal İsmail, Bankacı Boyboy Ahmet ve Berber Ali'yi sayıyor. 1970'lerin sonunda Tarsus Belediye Başkanlığı yapan Derviş Sefa Özşenoğlu da Çıplak Mahallesi'nde doğup büyümüş kişiliklerden birisidir.

Ama hiç kuşkusuz Tarsus halkının neredeyse çoğunun tanıdığı, tanımasa da adını duyduğu Çıplak Mahallesi'nin tanınmış ve sevilen siması olan iki önemli isim vardı: Kuaför Roza ve Anjel kardeşler. Onlar, Tarsus'un en eski kuaförleriydi. Tarsus'ta yıllarca birçok genç kızın nişan ve düğünlerinde gelin başlarını yapan Roza ve Anjel.

Bugün tarihi bir kentin ortasında yüzyıllar öncesinden kalmış kerpiç evleri, sokakları, yaşayan yüzleri ve duvarlarda çınlayan sesleriyle, Çıplak Mahallesi'nin ne eski hali ne de adı kalmadı belki ama ondan belgelere geçmiş kayıtlar ile kim bilir hangi yaşanmışlıklar acı tatlı anılar kaldı geriye?

Tarsus'a 'Marshall Yardımı' geldi

1947 yılında 2. Dünya Savaşı'ndan zarar gören ülkelere 'Marshall Yardımı' adı altında ABD tarafından parasal yardım yapılıyor. Türkiye'nin payına düşen kısmı 137 milyon tutarındaki bu yardımdan Tarsus'taki bazı köklü aileler de yararlanıyor. Bunlardan biri de, 1950'lerde Ekenler Çırçır ve Dokuma Fabrikası'nı kuran, sonradan Berdan Tekstil adını alan işletmenin sahibi Kasım Ekenler'dir.

Bu yıllara gelindiğinde, artık Tarsus'ta üç büyük fabrika vardır. Şadi Eliyeşil-Mehmet Karamehmet ortaklığındaki Çukurova İplik-Dokuma ve Basma Fabrikası, Rasim Dokur ve Ortakları ile Ekenler Tekstil (Berdan Tekstil A.Ş.).

Bu işletmelerin her biri çeşitli yaşlarda binlerce işçi çalıştırıyordu. Aralarında çocuk yaşta kız ve erkek işçiler de vardı.

Kadın ve çocuk işçilerin sanayide çalıştırılması ve emek sömürüsünün

en yoğun alanlarından biri de tekstil sektörüdür.

Çukurova bölgesinde başta Adana ve Tarsus olmak üzere gerek sanayide gerekse tarımda çocuk emeği yoğun olarak kullanıyordu. Bu gerçeği şu bilgiler çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır: "*Adana'da yayınlanan İşçi Sesi gazetesinin 13.7.1949 tarihli nüshasında Tarsus'ta bir fabrikada kadın ve 12 yaşından büyük çocuk işçilerin 12 saat gece postalarında çalıştırıldığı, 23.10.1949 tarihli nüshasında ise bazı çırçır fabrikalarında kadınlarla çocukların geceleri 12 saat çalıştırıldıkları belirtilmektedir*" (Makal[12], 172).

[12] Makal, Ahmet; Ameleden İşçiye, s. 172, İletişim Yayınları, 2007, İstanbul

Yerel bağımsız sendikalar kuruluyor

1950'de Okyay Tahin ve Helva Fabrikası kuruluyor ve aynı yıl Kemal Tursunbay'ın kurduğu "Tarsus" gazetesi yayın hayatına başlıyor.

1950'li yıllar, sanayileşme ile birlikte işçi sınıfının sayısının da nicel olarak artmaya başladığı dönemler oldu. Bu yıllarda başta Adana ve Tarsus olmak üzere çok sayıda işçi sendikasının kurulduğuna tanık oluruz.

Bu dönemde Tarsus'ta kurulan ilk sendikalar Türkiye Tekstil Örme İşçileri Sendikası (Tüm-İş), Çukurova Mensucat Sanayi İşçileri Sendikası, Çukurova Çırçır Fabrikası İşçileri Sendikası ve Otel Lokanta Eğlence İşyerleri Sendikası'dır.

Burada, işçi hareketleri açısından 1950 yılına kaydedilebilecek bir olay olarak 1500 işçinin çalıştığı Rasim Dokur İplik-Dokuma Fabrikası işçilerinin bir eyleminden söz etmek gerek: "1950 yılında Rasim Dokur İplik-Dokuma Fabrikası'nda zorunlu tatil nedeniyle ücret ödenmeyen iki işçinin işvereni tehdit etmesi üzerine savcılığın ifade almak istemesi işçilerce protesto edildi" (TSA c. 1, c. 250).

Çukurova bölgesinde sendikal yapıların henüz çok güçlü olmadığı bir dönemde gerçekleşen bu eylem, büyük olasılıkla kendiliğinden (spontane) bir eylemdir.

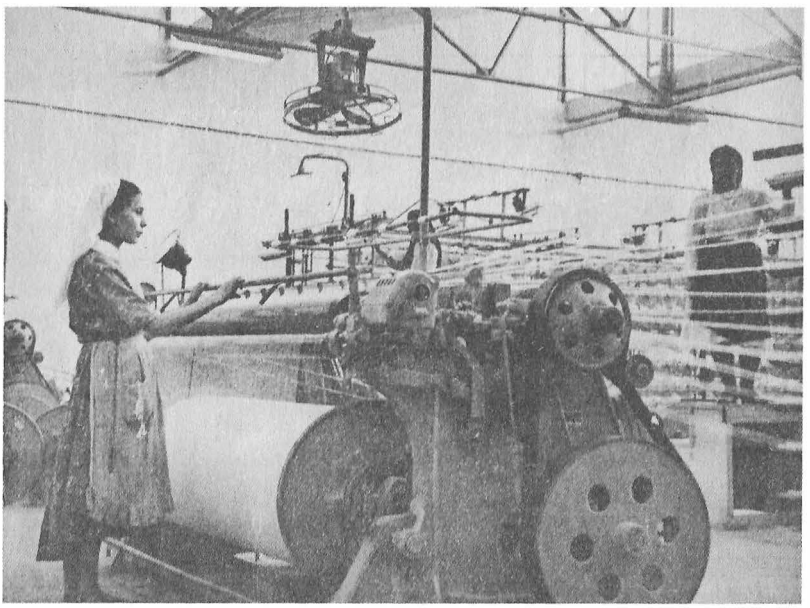
Yine de bu durum, işçiler arasında eylemi örgütleyen az sayıdaki bilinçli unsurun varlığına da işaret etmektedir: "*1950'li yıllar boyunca başta Adana olmak üzere İçel ve Hatay'da çok sayıda sendika kurulurken, Ceyhan, Tarsus, İskenderun gibi sanayileşmenin geliştiği, ücretli işçiliğin yaygınlaştığı ilçelerde de sendikalaşmalar başladı*" (TSA, 256).

Bu konuda Kemal Sülker şunları yazıyor; "*1950'li yılarda bir yanda iktidarda bulunan Demokrat Parti (DP) hükümeti, diğer yanda da muhalefet partileri ve sendikalar, grev tartışmaları yapılıyordu. Bu tartışmaların yaşandığı yerlerden birisi de 19 işçi sendikasının üyesi bulunduğu İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin kongresidir. 1950 yılında yapılan bu kongreye grev tartışması nedeni ile büyük önem verildi. Çalışma Bakanı ile birlikte çok sayıda partinin milletvekili ile sendikacının davet edildiği*

ve katıldığı sendikanın kongresi ateşli grev tartışmaları ile geçti. Çalışma Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, kongrede bir konuşma yaparak grev aleyhindeki görüşlerini dile getirdi. Bakan Sirer, 'işçiler grev istemiyor' derken kongreden bir gün önce İstanbul ve Ankara'daki gazetelerde çıkan ortak bir demece dayanılıyordu. Malatya Mensucat, Nazilli Mensucat Fabrikaları ile Eskişehir DDY işçileri adına Ankara'ya davet edilen işçiler verdikleri ortak demeçte 'İşçi grev değil, işinde emniyet ve huzur istemektedir. Siyasi partilerden ve gazetelerden rica ediyoruz, işçi davasını politikalarına alet etmesinler.' deniyordu...

Greve karşıt olmak için ayarlanmış bu işçiler dışında kongrelerde cesaretle grev hakkını savunanlar görülüyordu. Nitekim Çukurova Mensucat Sanayi İşçileri Sendikası'nın 12 Şubat 1950'de yaptığı olağanüstü toplantıya Çukurova Çırçır Fabrikası İşçileri Sendikası işçileri de katılmıştı. Bu iki örgütün toplantısına Adana İspirtolu İçki ve Tütün İşçileri, Çukurova İnşaat Kalfaları Derneği üyeleri de davet edilmişti. Toplantıda konuşulanları ilgililere duyursunlar diye bazı resmi kurum yetkilileri de davet

edilmişti. Toplantıyı Şevki Erencan yönetmiş ve işçilere sormuştu: 'Grev hakkı isteyenler parmak kaldırsın!'

Konuklar dışındaki bütün işçiler ellerini kaldırmış ve 'Grev, grev' diye tempo tutmuşlardı" (Sülker; Kemal, Türkiye'de Grevler).

Türkiye'de bir yanda grevler tartışılırken yeni sendikalar kuruluyor ya da örgütlü işyerlerinde greve çıkılıyordu.

1951-1960 arası döneminde, Tarsus'ta hem yeni fabrika ve sendikalar kuruldu, hem de ilk ciddi işçi eylemleri gündeme geldi.

1951'de, Ekenler Çırçır ve Dokuma Fabrikası kuruldu. Bu işletme daha sonra görüleceği gibi Berdan Tekstil A.Ş. adını aldı.

1952'de ise Tarsus Ticaret Borsası yeniden kuruldu. Aynı yıl, Otel Lokanta Eğlence İşyerleri Sendikası 1952'de Tarsus'ta kuruldu. Ancak bu sendikanın faaliyetine rastlanmadı (TSA c. 2, s, 280).

16 Şubat 1952'de ise gıda sanayi işkolunda, Tarsus Fırıncıları ve Un Fabrikaları ile Unlu Maddeler İşverenler Sendikası kuruldu.

Kurucuları Ali Alıcı, Kamil Benz, Salih Dağgeçen, Hüseyin Kesen, Mehmet Sürmeli, Kasım Alkan ve Rıfat Talay'dı.

Bu dönemde tekstil işkolunda faaliyet göstermek üzere 3 Eylül 1952 tarihinde Tarsus Pamuklu Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası kurulmuştur. Sendikanın kurucuları arasında şu isimler vardır: Yakup Gülekci, Yakup Özküçük, Yusuf Rüya, Ahmet Ocakoğlu, Ramazan Erbenek, Suphi Püsküllü, Ali Balıkçıoğlu, Şevket Eryaşar, Hüseyin Uzun, Mustafa Ayman, Salim Çayan, Edip Sancar, Abdullah Eruncu, Hüseyin Kara, Sabri Yetiş, Mustafa Büyükpınar, Ali Çelimli, Niyazi Özkurt, Mahmut Kenar, Yusuf Seçer ve Mustafa Turaç (TSA c. 2, s, 281).

Yeni sendika yasası ve sendikal mücadele yılları

Yerelliklerde çok sayıda bağımsız sendika buluyordu. Bu duruma dönemin DP hükümet yöneticilerince iktidar yanlısı bir federasyon kurdurularak çözüm ürettiler ve 30 Temmuz 1952'de Türk-İş kuruldu.

Türk-İş'in kuruluş sürecinde Tarsus'taki sendikaların bazıları da yer aldı: *"Türk-İş'in kuruluş aşamasında 6 Nisan 1952'de gerçekleşen Bursa toplantısında tartışılan ve daha sonra İzmir'de yapılan ilk genel kurulda kesin şeklini alan 5. Madde'de 'Genel Kurula mahalli ya da bölge birlikle-*

ri tarafından gönderilecek delegelerin mesleki federasyonu olması şarttır' deniliyordu. Federasyona katılmamış sendikaların konfederasyonda temsilini engelleyebilecek olan bu madde, bazı sendikaların bağımsız kalmasına yol açtı. Karabük Demir Çelik Sanayi İşçileri Sendikası ile Tarsus Akdeniz Bölgesi İşçi Sendikaları Birliği Türk-İş'in kurucuları arasında yer almadı" (TSA c. 1, s. 100).

1954 yılının sonuna gelindiğinde tüm Çukurova bölgesinde toplam 48 sendika ve 15.562 sendikalı işçi vardı. Bu yıllarda, Çukurova bölgesindeki tarım dışı işçilerin yaklaşık yarısı sendika üyesiydi. Aynı yıl bölgede 4 de işveren sendikası bulunuyordu.

1956'da İçel Tarsus Mensucat Fabrikaları İplik ve Dokuma İşçileri Sendikası kurulur ve tekstil işkolunda örgütlenme faaliyetine girer.

1957'de Tarsus Mensucat Boyaları Sanayi İşletmesi kuruldu. Dönemin başbakanı Adnan Menderes'in girişimleriyle 1959-60 yılları arasında şirketleşen işletme Polonya'dan teknoloji transferi yaparak 1966'da üretime başladı. Başlangıçta Koç, Sabancı, Narin ve Akın Tekstil gibi çok ortaklı yapıya sahip olan işletme, daha sonra kamulaştırılarak % 100 olarak

Sümerbank'a geçmiştir.[13]

Bir yıl sonra 1958'de ise yörede üretilen pamuğu değerlendirmek üzere Çukobirlik Tarsus Tesisleri kuruldu.

Türkiye'nin ilk beyaz çimento fabrikası, 1957'de üretime geçen küçük ölçekli Tarsus Beyaz Çimento Fabrikasıydı. İrfan Yetmen'in kurduğu 25.000 ton/yıl kapasiteli fabrikada 7500 ton dolayında üretim yapılmaktaydı.

[13] Tarsus'ta günlük yayın yapan yerel gazetelerden biri olan Tarsus'a Yenises Gazetesi'nin 4 Mart 1971 tarihli sayısı, "Tarsus Boya Fabrikası Sümerbank'a devrediliyor" başlıklı haber burasının kamulaştırıldığını okurlarına duyuruyor.

Bölüm 4
27 Mayıs İhtilali ve 1961 Anayasası sonrası toplumsal hareketler

1950 seçimlerinde Demokrat Parti (DP) iktidara gelmiştir. Bu sadece tek partili dönemin kapanması açısından değil, Türkiye'nin kaderinin değişmesi ve ABD emperyalizmine bağlılığının tescili anlamında da bir dönüm noktasıdır. Bu dönem inandırılmış kitleler bir hayranlık içinde, DP ve onun lideri Adnan Menderes'in arkasından koşuyordu.

1959 yılına gelindiğinde DP parti iktidarı 10 yıla yaklaşan geçmişiyle ABD politikalarını uygularken "her mahalleye bir milyoner" sloganı ile yeni bir zengin sınıf yaratmaya, daha doğrusu Türkiye'yi "küçük Amerika" yapmaya uğraşıyordu. Adnan Menderes ise, toplumun muhafazakâr kesimlerinde neredeyse tapılan bir siyasetçi haline gelmişti.

Tarsus'ta yaşanan bir olay bu kör inanç için iyi bir örnektir: "*1959 yılında Menderes ve beraberindekileri, Kıbrıs için varılan antlaşmayı (Zürih'te Karamanlis'le yapılan antlaşma) imzalamak için Londra'ya götüren Viscount uçağının Gatwick yakınlarında düşmesi, yeni bir faktörün, gericilik unsurunun daha bir güçle gündeme girmesine neden olmuştur. Uçakta bulunanların on dördü ölmüştü. Şans eseri Menderes kurtulmuştu. Bu olay ülkede heyecan uyandırdı. Menderes'in kurtulması Tanrının bir vediası gibi algılandı. Yurda dönüşünde on binlerce kişi tarafından bir ermiş gibi karşılandı. Yüzlerce kurban kesildi. Hatta Adana'ya gidişinde, Tarsuslu bir köylü oğlunu bile kurban etmek istedi. İktisadi bunalım ve antidemokratik eğilimler nedeniyle kaybettiği desteği, din faktörüyle*

yeniden kazanmayı düşünen DP, bu olayı en küçük ayrıntısına kadar istismar etti. Zaten DP, bir çeşit sağ koalisyon yapısına sahipti. Milli mücadele ve sonrasının Halk Fıkrası kadrolarından gelme Celal Bayar, Koraltan, Köprülü gibi isimlerin yanında eski ittihatçıların da bulunmasına karşın aralarında Serbest Fıkra, Hürriyet ve İtilaf mensuplarına da (Dr. Nihat Reşat Belge) rastlanmaktaydı. Diğer yandan 'Milliyetçiler Derneği'ni ya da 'Komünizmle Mücadele Dernekleri'ni kuran Turancı ve ırkçı gruptan Fethi Tevetoğlu, Sadi Pehlivanoğlu, vb. gibiler, bunların da ötesinde İslami kesime bağlı kimseler de parti içinde yer almışlardır. Said-i Nursi gibi din önderlerinin partiye yakınlığı ve destekleri bilinmektedir. Atatürk ve devrimlerini korumayı amaçlayan bir yasanın çıkarılmasına karşın, DP'nin Kemalist ilkeleri savunduğu pek söylenemez. İşte bu yapıdaki DP'de uçak kazasından

Tarsuslu bir vatandaş 'Menderes için oğlunu kesecekti'

"1960 yılında Adnan Menderes'in Tarsus mitingi sırasında bir baba 7 yaşındaki oğlunu Menderes için kurban etmeye kalktı.
17 Şubat 1959'da Başbakan Adnan Menderes'in uçağı Londra yakınlarında düştü. Tüm Türkiye şoka girdi. Ama mucize eseri Menderes bu kazadan kurtuldu. İki ay İngiltere'de tedavi gördü. Türkiye'ye döndüğünde onu mahşeri bir kalabalık bekliyordu. Yeşilköy Havaalanı'ndan Taksim'e tam dört saatte gelebildi. Adeta bir insan seli vardı sokaklarda. Herkes 'erdiğine' inandığı Menderes'e dokunmak için birbirini eziyordu. 1958 seçimlerinde aldığı oy oranı belki daha da tavan yapmıştı. Sevgi gösterileri tüm sene sürdü. Hem de abartılı bir şekilde... Tarih 5 Ocak 1960. Adnan Menderes Güney gezisine çıktı. Son durak Tarsus'tu. Onu yine büyük bir kalabalık karşıladı. En önde ise üç kurban onun ayak basmasıyla kesilmeyi bekliyordu. Bir koyun, bir dana ve bir de çocuk! Ali Bayat isminde bir kişi 'Başbakan'ın uçak kazasından kurtulması şerefine' 7 yaşındaki oğlunu kurban edecekti. Menderes, Ali Bayat'ın elindeki pankartı gördüğünde şoka girdi..."
*_HYPERLINK"http://haber.gazetevatan.com/menderes-icin-oglunu-kesecekti/410585/1/Haber"__http://haber.gazetevatan.com/menderes-icin-oglunu-kesecekti/410585/1/Haber_*

sonra dini duygular daha öne çıktı" (Çavdar; Tevfik).

1960 yılı ve sonrasında ülkede yeni ekonomik ve siyasi gelişmelere tanık olundu. Gerici DP iktidarının yolsuzlukları ve yanlış politikaları ordu içinden bir grup subayın gerçekleştirdiği 27 Mayıs İhtilali ile karşılaştı.

1950 yılında iktidara geldikten sonra ülkeyi gitgide bir baskı rejimine götüren DP'ye karşı Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bir grup subay, 27 Mayıs 1960'da ülke yönetimine bütünüyle el koydu ve ülkeyi Milli Birlik Komitesi adıyla yönetmeye başladı.

VATAN

DOĞUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

Meclis, Anayasa'yı görüşmeye başladı

Devlet Başkanı Gürsel "istikbâlimizin kitabı yazılmaktadır, milletimiz için başarılı olmasını candan dilerim,, dedi

Meclisten bu münasebetle dün bir tören yapıldı

MECLİSTEN NOTLAR

M. B. K. İLE DE GÖRÜŞEN 147'LERİN ÜMİDİ ARTTI

CHP Meclisi toplanıyor

MASSADA DURUŞMALAR

Telsizciler sabıkların konuşmasını anlattı

1961 Anayasası ve sonrasındaki on yıl, aynı zamanda hem işçi sınıfının sendikal alandaki mücadelesi hem de yükselen öğrenci gençlik hareketleri açısından canlı geçti. Özellikle Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) 1965 ve 1969 seçimlerine katılarak, meclise milletvekili göndermesi, Türkiye'nin içindeki sol dinamiklerin gelişmesi ve bu süreçte, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ile Fikir Kulüpleri Fedarasyonu'nun (FKF) kurulması gibi önemli gelişmelere tanık olundu. TİP'ten bir grup işçi önderi ve aydının birlikte kurdukları DİSK, Türkiye'de sınıf

sendikacılığı yaparak işçi sınıfı adına önemli kazanımlar elde etti ve deneyimler biriktirdi.

Eğitim emekçilerinin 1965'te kurulan Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ile başlayan mücadelesi, 1971'de kurulan Türkiye Öğretmenler Derneği (TÖB-DER) ile yeni bir güç kazandı.

Gerek DİSK, gerekse TÖB-DER'in ülke genelinde yürüttüğü mücadele, birçok kentte olduğu gibi Tarsus'ta da bir güç haline dönüştü.

1961-1970 döneminde Tarsus gençliğinin içindeki siyasi uyanış bu alanda yeni örgütlenmeleri de beraberinde getirir ve kent bu dönemde çok sayıda işçi grevi ve direnişe sahne olur.

1963 yılında Toplu sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu çıktıktan sonra Türkiye'deki ilk yasal grev gerçekleştirildi. Sendika başkanı Tevfik Tezel'in işçilerlerle yürüttüğü Tarsus Ekenler Fabrikası'nda 1963 yılında başlatılan, büyük baskı ve zorluklarla aylarca sürdürülen grev başarıyla sonuçlanır.

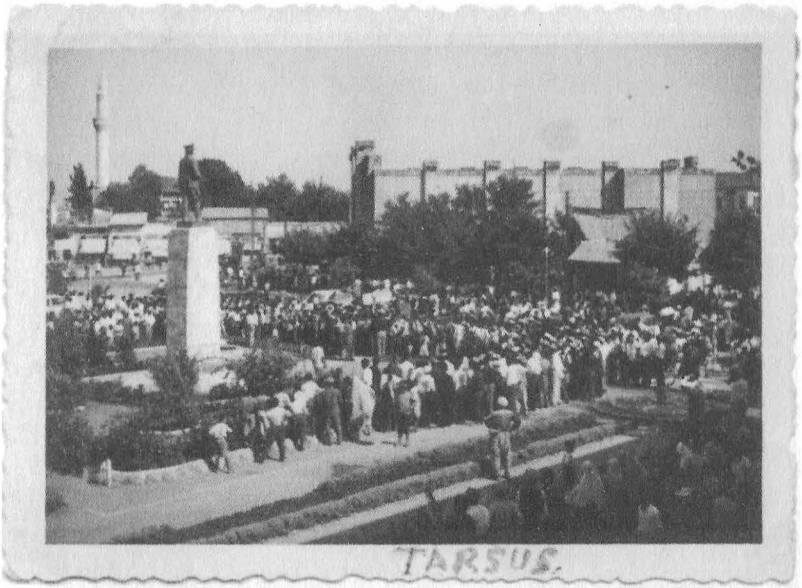
Makale
İŞÇİLER UYANIYOR

Engin Ünsal[14]

Tarsus'a sıcak bir öğle vakti geldim. Bir sokak başında durup, "merhaba eski dost" diyecek oldum. Bir cami avlusuna çömelmiş şalvarlı insanlar, kasketlerinin altından beni uzun uzun süzdüler. Dört yılımı geçirmiş olduğum caddelere doğru ağır ağır yürüdüm.

Tarsus artık eski yılların Tarsus'u değildi benim için. Şimdi önemi olan

[14] Ünsal, Engin; İşçiler Uyanıyor, İşçinin Sesi Yayınları İlk Kitap, Sayfa 30- 31 - 32, Tan Gazetesi ve Matbaası 1963 İstanbul.

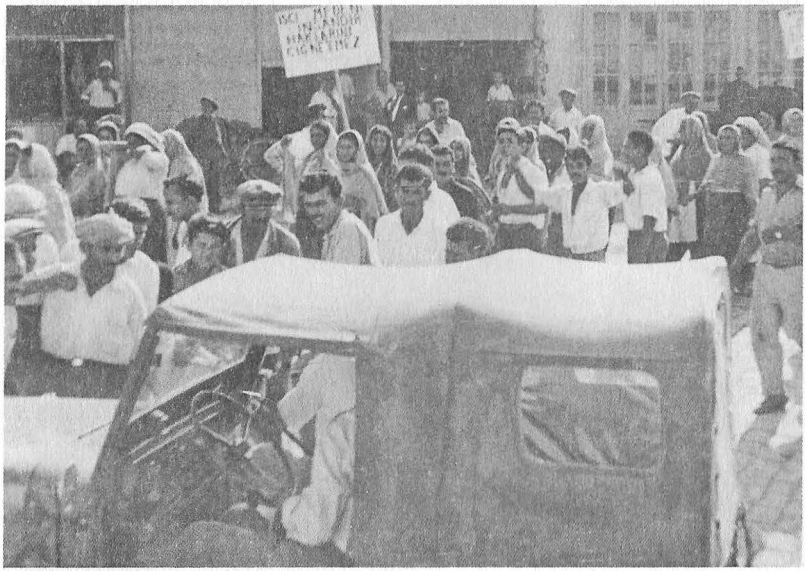
başları peştamalla örtülü olan işçi kadınlar, şalvarlı pamuk işçileri ve uzun bacaları ile çırçır fabrikaları idi.

Teksif'in Tarsus Şubesi Başkanı Tevfik Tezel ile Demirkapı'daki bürolarında konuşuyorduk. İçeriye işinden haksız olarak atılmış orta yaşlı bir kadın geldi. Nasıl üzgündü bilemezsiniz. 14 senelik işinden böyle paçavra gibi atılışı onu perişan etmişti.

Başkan yüzüme baktı,

- Öyle işverenler var ki, işçiye hakkı olan 100 lirayı vermiyor, mahkemelerde sürünsün diye işi sürüncemede bırakıyor, sonra mahkemede haklı çıkıyoruz ve 10.000 lirayı hiç ses çıkarmadan ödüyor. Hele bu ara cayır cayır işçileri kapı dışarı ediyorlar. Sendikamızın 760 faal üyesi vardı. Bunların 400 tanesi şu anda işten çıkarılmış durumda. Fabrika sahiplerinin çoğu Halk Partili. Bu işten çıkarmalar partiyi mahvetti. Şimdi herkes aleyhine döndü.

Batılıların 'automation' dedikleri makineleşme burada da kendini göstermiş. Eski tesislerin yerine yeni tesisler kurulmakta ve eskiden beş kişinin yapacağı şeyi şimdi bir kişinin yapması sağlanmakta. Bazı bölge-

lerde bu yüzden büyük çapta çıkarmalar oluyor. İşverenler zengin, hem de hükümete bile kafa tutacak şekilde zengin oldukları için, gereğinde dünyanın parasını vermeyi göze alarak işten toplu olarak çıkarmalara kadar gidebiliyorlar. Kimse bu işin nedenini sormuyor. Zaten kimse işçilerle ilgilenmiyor ki. Sendikaların elleri kolları bağlı böyle durumlarda. Asıl dermanın yukarıdan gelmesi, böyle durumlarda birtakım pratik hal çareleri sürmeleri gerek. Ama hiç kimse birbiri ile didişmekten bu konulara eğilmeye zaman ayıramıyor ki.

Güney'de yakınmaların çoğu da Türk- İş'ten yana. Genel olarak herkes böyle bir teşkilatın varlığına taraftar. Sendikaların bir merkez etrafında toplanmasını hepsi istiyorlar. Bu yoldan vurucu kuvvetlerin daha da çoğalacaklarına inanıyorlar. Fakat konu Türk-İş idarelerine geldi mi, hepsinde bir mırıldanma başlıyor.

Gaziantep'te Ahmet Turhaneri adında bir yapı ustası ile konuşuyordum. Bana Türk-İş ile ilgili olarak önemli şeyler söyledi;

-Türk-İş teşkilat olarak güzel şey, fakat idarecileri robotlaşmış. İşçiler için doğru dürüst çalıştıkları yok. Sonra boyuna dışarıya adam gönderi-

yormuş. Tetkik etsin, öğrensin diye. Bunu yaparken de adam kayırmalar kıyamet gibiymiş. Gidenler de her şeyden önce kendi keseleri için çalışıyorlarmış. Ama bize "haliniz nice" diyen yok. Hem bir sendika veya her kimse bir teşkilattan para alırsa hükümetten bile olsun, parayı veren adamın sözünden dışarı çıkamaz. Bu gidiş iyi gidiş değel beğim.

Ahmet Turhaneri'nin böyle konuşmasına rağmen, Güney'de konuştuğum başka işçiler ve hatta sendikacılar bile Türk-İş'in neler yaptığının ve teşkilat olarak öneminin farkında bile değil.

Tarsus'ta yıllar öncesinden tanıdığım bir dost vardı. Ömer Tarım. Kısa boylu, ufak tefek ama aklı her şeye eren cin gibi birisi. Beni sendikacılarla tanıştıran o oldu. Konuşmalarımızın bir yerinde söz dönüp dolaşıp sendikacıların haysiyetine, itibarına geldi. Ömer Tarım bu konuda sendikacılardan daha hassas.

-Patronların Güney'de burunları Kaf dağında... Yanlarında ne işçinin, ne sendikacının hiç kıymeti yok. Olmaz böyle canım. Sendikacı dediğin bir sürü insanı temsil ediyor. Patronun yanına gittikleri zaman, patron hiç olmazsa ayağa kalkıp onları selamlamalı. Değil mi canım, bu adamlar da bir hakkı, bir hukuku temsil ediyorlar. Bunların bir haysiyeti, bir şerefi var. Patronlara sendikacıların saygıya değer insanlar olduğu öğretilmeli. Ama şimdi adamlar diledikleri gibi hareket edip, güzel canları isterlerse, sendikacıları kovabiliyorlar da. Bu kadarı fazla doğrusu...

Ömer Tarım yerden göğe kadar haklıydı. Sendikacı daha kendisini bir bütün olarak topluma tanıtmamıştı. Temsil ettiği teşkilata, daha bir saygı sağlanmamıştı. Bunda hepsi biraz suçlu idi, ama asıl suç, patronları böyle

bir havanın içinde büyüten toplumda idi.

Ömer Tarım zirai sektörün de teşkilatlanmamış olmasından şikâyet etti.

Yazın pamuk zamanı Çukurova Doğu Anadolu'dan gelen işçilerle dolup taşar. Bazen sayıları 20.000, 30.000'i bulur. Gelir bu adamlar sokak başlarında çömelir ve birisinin gelip kendilerine iş vermesini bekler. Toprak sahipleri de bunları en insafsız ücretlerle alıp tarlalarına götürüp çalıştırırlar. Bunların bir sendikası olsa, bir teşkilata bağlansalar böyle olmaz ve bu adamların bir hakkını arayan çıkardı. Zavallılar bütün yaz çalışır, biriktirebildikleri beş-on kuruşla tekrar köylerine, kentlerine dönerler. Bu her sene böyledir ve eğer hükümet, hükümet olduğunu bilerek bu konuyu ele almazsa, bu rezalet her sene böyle devam edip gidecek. Ben her sene buralarda beş-altı liraya bütün gününü sıcak güneşin altında geçirenleri bilirim. Bütün gün için yedikleri bir somun ekmekle soğanın cücüğüdür.

İçimden bir şeyler akıp gittiğini hissettim. Hey gidi Anadolu'nun mert evlatları, demek kaderde yaban ellerinde gününü beş lira kazanmak için soğanın cücüğü ile geçirmek de vardı. Hani sana "efendimizdir" diyenler

nerede? Senin o masum gözlerine baka baka yalan söyleyip, senin oyunu çalıp, sonra seni bir dahaki seçime kadar unutan politikacılar nerede? Gelsinler de Güney'in sarı sıcağında senin soğan ekmek yeyişini görsünler ve ettikleri ile öğünsünler.

Sonra aklıma bir hiç yüzünden işinden atılmış başı peştamalla örtülü o 14 senelik işçi kadın geldi. Galiba bazı insanların kaderi önceden çiziliyordu. Ama kaderci olmamak, her şeyi kaderin akışına bırakmamak lazımdı. O işçi kadının ağlamaklı yüzünü güldürmek için bir şeyler yapmalı idi. Tarlalarda her gün soğan- ekmekle yaşayanlara bir şeyler verilmeliydi. Hepsi bunu yüreğinin en gizli yerinde tutuyor, ama daha da ezilirim korkusu ile susuyordu.

Sonradan öğrendiğime göre, Tevfik Tezel Tarsus'ta İşçi Partisini kurmak için faaliyete geçenlerden biri imiş.

-Siyasetle uğraşmaktansa bu insanlar için bir şeyler yapmayı deneseydiniz ya, diyecek oldum.

-Biz de şaşırdık beyim. Bir şeyler olsun, hem tez olsun istiyoruz. Ama bu gidişle olacağı yok, dedi.

Tevfik Tezel: Tarsuslu sendika önderi

Tarsuslu sendika önderi Tevfik Tezel, 06.07.1928 tarihinde Tarsus'ta dünyaya geldi. Dünyaya gelmeden kısa bir süre önce babasını yitirdi. Dünyaya geldikten kısa bir süre sonra da annesini kaybederek hayatta anne ve babasını tanımadan yapayalnız kaldı. Akrabalarının ve komşularının bakımıyla büyüdü. On yaşlarından itibaren tarlalarda çalışan Tevfik, daha sonra demirci çıraklığı yapmaya başladı. Giderek usta bir demirci oldu. Hiç okula gitmedi. Okuma yazmayı, 11-12 yaşlarında Karabucak ormanları civarındaki tarlalarda domuz bekçiliği yaparken, o sıralarda oralarda görevli

Süleyman isimli bir yüzbaşıdan öğrendi. Hiç okula gitmemiş olmasına rağmen büyük bir hevesle bulduğu her şeyi okuyarak kendini geliştirdi.

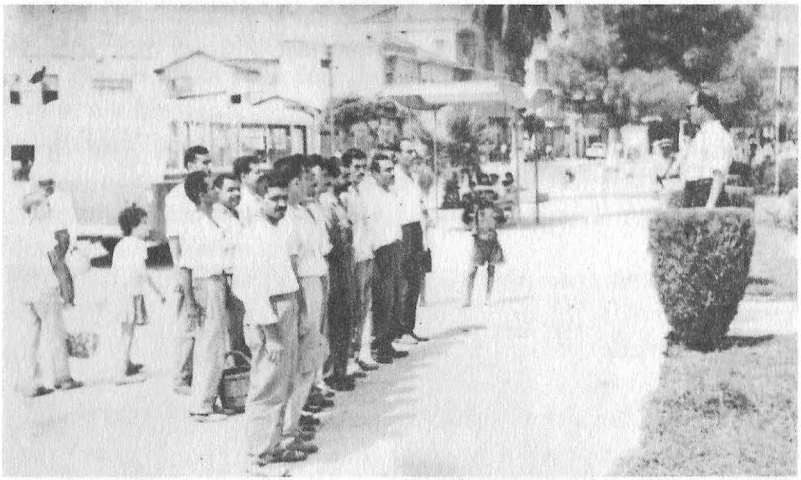
Toplumdaki yoksulluğu, haksızlıkları ve dengesizlikleri tanıyıp kavramaya çalıştı. 1940'lı yıllarda dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ivme kazanan sendikal hareketlere ilgi duymaya başladı. 1948 yılında başladığı askerlik görevini 1950 yılında bitirdi ve askerlik dönüşü Çukurova İplik ve Dokuma Fabrikaları'nda, dokuma ustası olarak çalışmaya başladı.

Aynı yıl Tarsus Tekstil ve Örme Giyim Sanayi işçileri Sendikası'nı kurdu. İşçileri başta günde on iki saat çalışma olmak üzere kötü çalışma koşullarına karşı örgütlemeye çalıştı. O yıllarda Tarsus'ta pek çok yürüyüş ve gösteri düzenledi. Tevfik, giderek işçilerin büyük bir sempati ve güvenini kazanarak tam bir işçi önderi haline geldi.

Mersin ve Adana'da aynı işkolunda kurulan sendikaları bir araya getirerek Tarsus-Akdeniz Bölgesi İşçi Sendikaları'nı kurdu. 1952 yılında kurulan Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Konfederasyonu'nun (Teksif) kuruluşunda kurucu üye olarak yer aldı.

Tarsus Teksif'in başkanı olarak 18 Şubat 1952 tarihinde İstanbul'da

ve 6 Nisan 1952 tarihinde toplanan kongrelere katıldı. 31 Temmuz 1952 tarihinde faaliyete başlayacak olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (Türk-İş) kuruluş çalışmalarına ve kararlarına destek verdi.

O yıllarda sendikal hakları elde edebilmek için düzenlenmiş olan çıplak ayaklılar yürüyüşüne katılarak TBMM'ye çıplak ayakla yürüyenler arasında yer aldı. Yine o yıllarda hız kazanmış olan sendikal faaliyetlerin hemen hemen tümünde yer aldı.

1963 yılında çıkartılan Toplu sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu çıktıktan sonra Türkiye'deki ilk yasal grevi geçekleştirdi. Tarsus Kasım Ekenler Fabrikası'nda 1963 yılında başlatılan ve büyük baskı ve zorluklara rağmen aylarca sürdürülen grevi başarıyla sonuçlandırarak başta yemek hizmeti olmak üzere her konuda işçi haklarının kazanılmasını sağladı, böylelikle grevin önemini ve işçinin gücünü somut olarak kanıtladı.

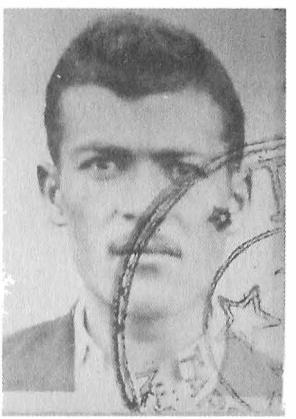
Kesintisiz olarak sürdürdüğü sendika başkanlığı görevini 1971 yılında konfederasyonların sarı sendikacılığa yönelmesi üzerine daha başkanlık seçimini yeni kazanmışken kendi isteği üzerine emekli olarak bıraktı. Emeklilikten sonra emek mücadelesini siyasi alanda da verme uğraşısı içine girdi ve CHP'de yerel düzeyde siyasi faaliyetlerini sürdürdü. 1988

yılı başlarında geçirdiği yüksek tansiyona bağlı beyin kanaması sonucunda, yapılan ameliyatlar da bir sonuç vermeyince 5 Kasım 1988 tarihinde yaşama veda etti.

Makale

BİR EMEK ÖRGÜTLEYİCİSİ TEVFİK TEZEL'E DAİR...

Uğur Pişmanlık

Türkiye'nin ilk sanayileştiği kentlerden biri olan Tarsus, aynı zamanda ilk ve önemli işçi direnişlerinin tanığıdır da. Bu anlamda Tarsus işçi hareketleri ve sendikal mücadeleleri de farklı zamanlarda kendi içinden işçi önderleri de çıkarmıştır.

Bu konuda sayabileceğimiz en önemli isimler olan Derviş Sabır ve Tevfik Tezel'i anmak gerekir.

Tevfik Tezel, cumhuriyetin ilanından birkaç yıl sonra doğar ve onun ilk gençlik yılları İkinci Dünya Savaşı dönemine denk düşer. Savaş sonrası, Alman faşizminin yenilgisi ve ardından birçok sosyalist ülkenin kuruluş yıllarıdır. Bu yıllar dünya çapında ileri sendikal hareketlerin yeniden güç kazanmaya başladığı bir dönemdir.

Her ne kadar Amerika'nın terör estirdiği gerici Mc Carthy dönemi yaşansa da, bu dönem, bir yandan sosyalizmin rüzgârını alan feodal bir dizi ülkede sömürgelerin bağımsızlığını kazandığı diğer yandan da geri kapitalist ülkelerde ise sınıf mücadelelerinin kendini göstermeye başladığı yıllardır.

1950'li yıllar Türkiye'de gericileşme yıllarıdır ve Demokrat Parti (DP) hükümeti de cadı avına çıkar gibi komünist avına çıkar. İlerici çok sayıda yazar, aydın, sanatçı ve sendikacı gözaltı, kovuşturma, tehdit ya da tutuklamayla karşılaşır; mahkemelere çıkartılır ve hapsedilir.

Tevfik Tezel, bu yıllarda askerliği yeni bitirmiş ve Çukurova İplik ve

Dokuma Fabrikası'nda usta olarak çalışmaya başlamıştır. İşte böyle bir nesnelliğin içinde yaşadığı kentte sendikal çabalara girer. Daha ortada ne Türk-İş ne de başka konfederasyon yoktur. 1940'lı yıllardan başlayarak Türkiye'nin her yerinde yerel bağımsız sendikalar kuruluyordu. Tezel de bağımsız Tarsus Tekstil ve Örme Giyim Sanayi İşçileri Sendikası'nı kurar. Sendika çeşitli nedenlerle kapatılınca bu sefer Mersin ve Adana'da aynı işkolunda kurulan sendikaları bir araya getirerek Tarsus-Akdeniz Bölgesi İşçi Sendikaları'nı kurar.

Sonraki yıllarda bu bağımsız yerel sendikalar tek bir çatı altında toplanarak 1953 yılında Türk-İş'in kurulması sağlanır.

Türk-İş, Amerikancı bir konfederasyondur. Tevfik Tezel bunu bilir ve özellikle de Teksif'teki gelişmelerden huzursuzdur. Sonraki yıllarda Teksif'in tam bir sarı sendikaya doğru evirildiğini üzülerek görür. Onun yeniden başkan seçildikten sonra istifa etmesindeki en önemli neden genel olarak Türk-İş, özel olarak da Teksif'te sarı sendikalaşma ve sendika ağalığı oluşmaya başlamasıdır.

Her ne kadar siyasi yaşamını CHP içinde sürdürse de, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile ilişkileri olan, burada birçok dostu bulunan ve gerçekte siyasi olarak kendini TİP gibi bir siyasi partiye, sendikal alanda ise DİSK'e yakın hisseden Tevfik Tezel, gerek siyasi duruşu gerekse sendikal yaklaşımlarıyla hep devrimci ve sınıfsal bir tutum ortaya koyar.

Onun içinde bulunduğu şartlar, Teksifte kalmayı zorunlu kılıyordu belki ama o, sınıf siyasetini yaşama geçirmenin çabasını her koşulda ortaya koymaya çalışıyordu. Yaptığı sendikal örgütlenmelerden, grevlerden, elde edilen sonuçlardan bu açıkça anlaşılmaktadır.

Tezel'in yaşam öyküsüne bakıldığında kendini oldukça iyi yetiştirdiği anlaşılmaktadır. Hiç kuşkusuz ilk gençlik yıllarında karşılaştığı ve ona okuması için kitaplar verip yaşamına yön vermeye çalışan bir yüzbaşının önemli bir etkisi olduğunu vurgulamak gerek.

Tevfik Tezel için bir dönüm noktası sayılabilecek bu süreç ona hem bir sınıf bilinci kazandırmış hem de yaşamda sınıfsal olarak nerede durması gerektiğini göstermiştir. Zaten askerden döndükten kısa bir süre sonra Tarsus gibi emekçi yatağı olan bir kentte işçi sendikası kurmaya girişmesi de bunu ortaya koymaktadır. Tarsus'ta 50 yıllık işçi sınıfı mücadelesi ve kazanımlarında Tevfik Tezel'in ve yakın çalışma arkadaşlarının emeği ve deneyimleri ile onlara inanmış işçilerin desteğinin önemli bir payı vardır.

Tevfik Tezel, emekten yana ilkeli tutumuyla bir sendikacı ve işçi önderi olarak ve yine yoksul emekçilerin gündelik sorunlarında da hep koşturan ve onlarla dayanışma içinde olan aydın bir insan olarak her zaman sevgi ve saygıyla anılacaktır.

Ekenler Tekstil Grevi (1964)

Tarsus'taki Ekenler Mensucat Fabrikası'nda 25 Ocak 1964'te bir grev başladı ve *"Türk İş'e bağlı Teksif Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerinde çalışan 353 işçi toplu sözleşme uyuşmazlığı ile greve gitti. Sendikanın grev kararı almasının ardından 22 Ocakta yapılan grev oylamasına katılan 353 işçiden 270'i grev lehine oy kullanmıştı. İşçilerin 'greve evet' demesi üzerine sendika 27 Ocak'ta grevi başlatma kararı aldı. Grev kararına karşılık lokavt kararı alan işveren de grevin oylamadan üç gün sonra başlaması gerektiğini öne sürerek 25 Ocak'ta lokavtı uygulamaya koydu. 27 Ocak'ta grev kararı almış olan sendikaysa, itiraz süresinin oylamadan itibaren üç gün olduğunu ileri sürerek bu duruma karşı çıkıyordu. Ancak işverenin işçileri fabrikaya sokmaması nedeniyle grev fiilen 25 Ocak'ta başlamış*

Barutçular Yağ Fabrikası teneke etiketi

oldu. Grev, 22 Şubat'ta sona erdi" (TSA).

Karam Yağ Sanayi'nin teneke etiketi

1964 Barutçular Yağ Fabrikası kuruldu. Hayrettin Barutçu tarafından kurulan ve ölümünden sonra Lütfi Barutçu ve Ortakları Kolektif Şirketi olarak faaliyetine devam eden işletmede nebati yemeklik yağ ve sabun üretiliyordu. Barutçular Yağ Fabrikası'nın yıllık kapasitesi, 4000 ton rafine yemeklik yağ ve 14.400 ton küspe üretimi şeklinde gerçekleşiyordu.

1965 yılına gelindiğinde eğitim emekçilerinin sendikalaşma çabasıyla karşılaşırız.

8 Temmuz 1965'te Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Tarsus'ta şube açar ve örgütlenme faaliyetlerine başlar. Ancak TÖS daha sonradan kapatılır.

1967 yılına ise, Tarsus'ta gıda sanayindeki en büyük işyeri Karamehmetler Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş. kurulur. Yaklaşık 120 işçinin çalıştığı fabrika yılda 2.352 ton rafine yağ, 2475 ton ham yağ ve 6324 ton küspe üretim kapasitesine sahiptir. Kısa adı Karam olan işletme 1970'li yıllarda Türkiye'nin en büyük 500 firması arasında yer alır.

Kayıtlarda 1967 yılında "Tarsus Akdeniz İşçi Sendikaları Birliği"nin kurulduğuna dair bilgiler yer alsa da, bu yapının herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır. (TSA, s. 100)

15 Ekim 1964 Perşembe

Sahibi ve Başmuharriri Kemal Tursunboy

Telefon: 1682

Kuruluş Tarihi 1-Mart-1950

Tarsus

DEMOKRASİNİN BEŞİĞİDİR

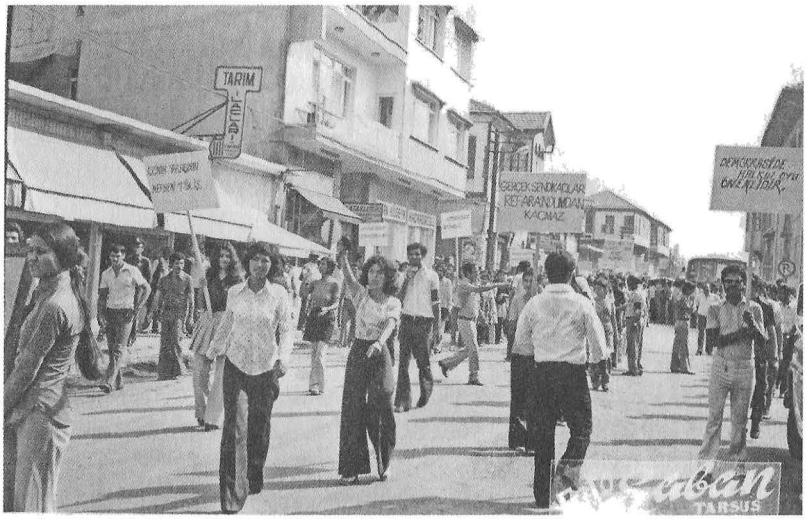
Kıran da olsa kırıl, düş, fakat eğilme sakın.

YIL : 15 SAYI : 2547-901 FİATI 20 KURUŞTUR.

Teksif Sendikasında Yapılan Seçimlere İtiraz Edildi

Pazar günü yapılmış olan seçimler sırasında usulsüzlükler ve yanlış oy verdirmeler tesbit edildiği ileri sürülmektedir.

Belediye Zabıtası 4 otel, 2 hamama ceza yazdı

Aynı yıl 13 Şubat 1967'de, Türkiye'de sendikal hareketin gelişimi ve işçi sınıfının emek mücadelesinin örgütlülüğünün dönüm noktalarından biri olan olan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kurulur. DİSK ilerleyen zaman içinde Tarsus'ta da önemli bir örgütlü mücadele yürütecektir.

Fikir Kulüpleri Federasyonu Tarsus'ta kuruluyor

Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), Türkiye'de ilk şubesini 1965 yılında Tarsus'ta açtı. FKF Tarsus Şube Başkanı Oral Çalışlar'dı. Yönetim kurulunda ise şu isimler yer alıyordu; Teoman Çataklı, Askeri Öner, İsmail Karaca, Yaşar Ünlücayaklı, Zihni Ayhan, Ercan Kara, Olcay Samancıoğlu, Teoman Özgün, Hikmet Çatal, Hayrettin Yüksel, Erol Coşkun, Mehmet Şinasi Köse.

Tarsus Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) Tarsus Şubesi yöneticisi öğrenci gençler. Sol baştan itibaren Teoman Çataklı, Askeri Öner, Oral Çalışlar, İsmail Karaca, Yaşar Ünlücayaklı, Zihni Ayhan

FKF Tarsus Şubesi kurulduğu 1965'ten itibaren bir dizi gençlik faaliyetine girişir. Eski belediye binasının zemin katındaki kulüp lokalinde toplantılar yapıp fikirlerini tartışır, gençlik içinde örgütlenme çalışması sürdürür.

FKF üyeleri, 1968 yılında Tarsus'ta yaşanan sel felaketinde, Kızılay'a gönüllü destek vererek, sel felaketinden zarar görmüş mahallelerde mağdur olan ailelere yiyecek ve erzak dağıtımında görev alırlar. Bu genç-

Hazırlık 1970/529
Karar 1970/390

TAKİPSİZLİK KARARI

20/6/1970

Davacı : T.C.

Sanık :
1.Kızılmurat Mah.sinden Mehmet oğlu ÖNDER AKTAŞ
2.Hükümetpaşa Mah.si Öğretmen evlerinden M.Rahmi oğlu Ercan KARA
3.Fevzi Çakmak Mah.sinden Ali oğlu Nejat Buna
4.Inocark Mah.sinden Cadık oğlu Olcay SAMANCIOĞLU
5.Hükümetpaşa Mah.sinden Mustafa oğlu ERDUNT LEVENT
6.Tevkurkozu K.den Fahri oğlu Teoman GÖZÜN
7.Çamalan K.den Süleyman oğlu HİKMET ÇATAL
8.Beşadiye Mah.sinden Ali oğlu NAYETTİN YÜKSEL
9.Zübeyir K.den Fevzi oğlu EMOL COŞKUN
10.Yanıkdere K.den Mevlüt oğlu MEHMET BAKKI AKBAŞ
11.Sakızlı Mah.sinden Ahmet oğlu TEOMAN ÇAKAYLI
12.Çiçekli K.den Ali oğlu MEHMET ŞİRAZİ KÖSE

Suç : Komünizm porpogantası yapmak

Suç Tarihi : 18/3/1970

Suç tarihinde Tarsus İlçesi bahçesinde Ulusal Güç adını taşıyan Tarsus Fikir Kulübü Bülteninin 4 numaralı sayısı ele geçirilmiş olmakla bu bülteni basan ve yayan Tarsus Fikir Kulübü eski yönetim kurulu Başkanlığı Üyeleri TEOMAN GÖZÜN ve arkadaşları ile yeni idare kurulu Başkan ve üyeleri olduğu anlaşılan ÖNDER AKTAŞ ve arkadaşları hakkında yapılan tahkikat sonucunda:

Ulusal güç adını taşıyan bültenin muhteviyatı ve münderecatı itibariyle Komünizm propagandası mahiyetinde görülmediğinden ve bu bültenin suç unsuru teşkil olmadığından sanıklar hakkında tahkikat icrasına mahal olmadığına ve hakkın Savcılığa çekilen sanık ERDUNT LEVENT, ÖNDER AKTAŞ, TEOMAN GÖZÜN, ERCAN KARA, NEJAT BUNA, OLCAY SAMANCIOĞLU'na tebliğine ulusal 163 ve mütakip maddeleri gereğince itirazı kabil olmak üzere karar verildi.

Hasan TAHYALIOĞLU
Cumhuriyet Savcısı
-(İmza-Mühür)

T.C
TARSUS
C.SAVCILIĞI
Sayı:Hazırlık 970/529

TARSUS
27/6/1970

A C E L E D İ R

Emniyet Amirliğine
Tarsus

Aşkı Takipsizlik kararında isimleri geçen bütün sanıkları bulup okunmak Tebliğ ile tebellüğ belgesinin acele memuriyetimize gönderilmesini rica ederim.

C.SAVCISI
(İMZA)

ALİ GÜNDÜR
ÖNDER OLCAY
3/9/1970

Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) Tarsus Şubesi'nin 18 Mart 1970'de Tarsus Lisesi'nde dağıttıkları bültenle "Komünizm propagandası" yaptıkları gerekçesiyle yargılanan yöneticilere ait mahkemece verilen "Takipsizlik" kararı belgesi.

ler, bir yandan dönemin siyasal gündemi doğrultusunda bildiriler basarak Tarsus'ta dağıtımını yaparken, diğer yandan da geceleri duvarlara slogan yazıyorlardı.

Bazen de, köylere giderek toplantılar yapar, köylülere ülkenin içinde bulunduğu durumu anlatır, "Bağımsız bir Türkiye" taleplerini dile getirirlerdi. Köylülerle yaptıkları toplantıların sonunda saz çalar, Aşık İhsani'den, Mahzuni ve Ruhi Su'dan türküler söyleyip, küçük skeçler yapılırdı. FKF üyelerinin yaptıkları bu çalışma ve eylemler, polis baskıyla karşılaştı ve bazen de gözaltına alınmalarıyla sonuçlandı. FKF Tarsus Şubesi'nin faaliyetleri 1970 yılına kadar sürdü. Sonra kulüp kapandı.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti

1965 yılında Tarsus'ta bir gençlik örgütlenmesi daha vardı. O da, Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'ydi. Öncülüğünü Ayhan Oran'ın yaptığı ve Erdal Sümer, Mutlu Sümer gibi bir grup arkadaşıyla birlikte kurduğu Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti (TYTTC), o tarihlerde okul hazırlık sınavları ile ikmale kalan yoksul öğrencilere kurs verilmesi için ücretsiz kurslar açıyor, gençlik ve toplumsal sorunlar konusunda halkı

bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütüyordu.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti, o yıllarda, Ege'de birkaç zengin şahsın elinde tuttuğu Bafa Gölü'nün kamulaştırılarak, balık yetiştiriciliği yapılması amacıyla yoksul köylülere ve onların kurduğu kooperatife verilmesi yönünde tüm Türkiye'de yankı bulan mücadeleye aktif destek verir.

Öte yandan, zaman zaman demokratik hak ve özgürlükler konusunda konferanslar düzenleyen cemiyet, haklarını almak için mücadele eden Çukurova Fabrikası işçilerine destek verirler.

O yıllarda, sosyalist şair Nazım Hikmet cezaevindedir. Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti, tüm dünyada başlatılan "Nazım'a Özgürlük" kampanyasına katkıda bulunmak amacıyla bir "Nazım Hikmet Sergisi" açar. Sergi, halk arasında ilgiyle karşılansa da bazı çevreler bu durumdan rahatsız olur. Fotoğraflarla ve şiirlerle oluşturulmuş olan "Nazım Hikmet Sergisi" ülkücülerin saldırısına uğrar. Bir grup ülkücü, kent merkezinde boş bir dükkânda açılan bu sergiyi basar. Bu olaylar üzerine, Tarsus Kaymakamı, Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin açtığı kursları kapatır.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti, hem "Nazım Hikmet Sergisi"ne yapılan saldırıyı hem de kaymakamlığın kursları kapatmasını protesto etmek amacıyla bir yürüyüş düzenler. Yüzlerce öğrencinin katıldığı bu yürüyüşte pankartlar açılır, dövizler taşınır ve sloganlar atarak Atatürk Heykeli önüne gelinir, burada yapılan konuşmalarla tepkiler dile getirilir.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin de faaliyetleri 1970'te son bulur.

Makale

68'LERİN TARSUS'E VE TARSUS YÜKSEK TAHSİL TALEBE CEMİYETİ

Oral Çalışlar[15]

1965 seçimleri yapıldığında Tarsus Lisesi'nde öğrenciydim. Tarsus

[15] Aratos dergisinin 6. ve 14. sayısında yayınlanmış yazılarından derlenmiştir.

Lisesi son sınıf öğrencisi iken, bu okulda ilk ve belki de son kez bir öğrenci derneği kurulmuştu. O zamanki lise müdürümüz Necmettin Karagülle'nin hoşgörüsü ve desteğiyle okul binası içinde derneğimizin bir yeri bile olmuştu.

Öğrenci derneğimizin yönetimi kol başkanlarından oluşuyordu. Öğrenci Derneği Başkanı'nı ise bütün okul öğrencileri seçecekti. Öğrenci derneği başkanlığı için 8 aday belirlendi. Bir tanesi de bendim. Benim dışında bir tek Işık Hızlı'yı hatırlıyorum.

Bir haftalık yoğun bir seçim kampanyası dönemi yaşadık. Bütün adaylar okulun hoparlöründen propaganda yapıyorlardı. Ayrıca sanırım bir cuma öğleden sonra adaylara bütün okulun önünde bir de konuşma hakkı tanındı. Eğlenceli bir seçim kampanyası dönemi yaşadık.

Seçim günü geldiğinde okulun seçim kurulu üyeleri kapalı sandıklarla sınıflara girdiler, öğrencilerin oylarını kullanmalarını sağladılar. 2200 kişi seçime katılmıştı. Belki de o tarihlerde ülkemizde yapılan en demokratik seçimdi bu.

Oylar açıldı tasnif edildi. Ben tam 1357 oy almıştım. Bu rakam oyların yüzde 62'sini oluşturuyordu. Geri kalan oyları da 7 aday aralarında paylaşmışlardı. Benden sonraki iki adayın oyları da eşit çıkmıştı, her ikisi de 149'ar oy almışlardı. Benim onda birime zor ulaşmışlardı. Bunlardan birisi Işık Hızlı, diğeri de Hüsnü isimli bir arkadaşımızdı.

Benim okul futbol takımının golcüsü olmam, sanırım bu kadar büyük oy almamın asıl nedeniydi. O seçimlerde ilk kez Türkiye İşçi Partisi'ne oy verilmesini istemiştik. Ailem CHP'liydi ama biz gençlerin gönlü artık TİP'teydi. Sosyalizmi ilk kez TİP'le birlikte anmaya başlamıştık.

Ertesi yıl üniversite yıllarım başladı. 1966-1967 döneminde Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) İnşaat mühendisliliği bölümünü kazandım. Üniversiteye geldiğimizde bir seçim tecrübesi edinmiştim. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde artık sosyalizmi benimsemiştim. Öğrenci hareketlerine katılıyor, aktif şekilde eylemler içinde yer alıyordum.

Tarsus'a sömestr tatili için döndüğümüzde önümüze yeni bir hedef koymuştuk. O zamana kadar bir fonksiyonu olmayan, daha çok yurt vb. gibi amaçlar için kurulmuş. Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin

canlandırılmasına karar verdik. Yapılan ilk seçimlerde çok büyük bir katılım sağladık ve ben Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin Başkanı seçildim. Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin Başkanı yönetiminde tam olarak kimler vardı hatırlamakta güçlük çekiyorum. Sait Kozacıoğlu, Berdan Şenel, Ali Askeri Öner, Yaşar Ünlücayaklı, Kemal Çetinkaya, İbrahim Yerman, Teoman Gözgün, Teoman Çataklı, Haşmet Zeybek, İsmail Hakkı Bilgenoğlu, Erdal Gülver, Ali Bilgin, Işık Hızlı, Bilge Hızlı, Ayhan Oran o dönemden aklımda kalan bazı isimler. Erdal Sümer'i anımsıyorum. Onu daha sonra genç yaşta yitirdik.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti, bizim yönetimimizde etkili bir gençlik örgütü haline geldi. Yürüyüşler düzenliyor, bildiriler yayınlıyor, sergiler açıyor, duvarlara yazılar yazıyorduk. Bu arada yazın liseli gençleri üniversitelere hazırlamak amacıyla bir de ücretsiz kurs düzenlemek istedik. Her türlü koşulu yerine getirdiğimiz halde bu kursa izin verilmedi. Bu yasağı protesto için şehirde ilk yasal yürüyüşü yaptık.

Çok koşturmaktan okulla ilgilenemedim ve ODTÜ'den atıldım. Aynı yıl İstanbul İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ni kazandım. Yıl 1967-68'di. Okulda devam zorunluluğu olmadığı için zamanımın çoğunu Tarsus'ta geçiriyordum. Tarsus'ta üniversite öğrencileri için bir dernek kurmayı planlarken, arkadaşlar, burada bir Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti olduğunu söylediler.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti yıllar önce, Tarsus'taki işadamları tarafından kurulmuştu. Amacı Tarsuslu öğrencilere İstanbul, Ankara gibi o dönemde üniversitelerin bulunduğu kentlerde öğrenci yurdu gibi destekler sağlamaktı. Bu amacına uygun pek bir faaliyet yapamamıştı.

Atıl durumda olan bu derneğin yönetimini almaya ve canlandırmaya karar verdik. Bir anda yüzlerce üniversite öğrencisini bu derneğe üye yaptık. Sömestr tatilinde yapılan kongreye yüzlerce öğrenci katıldı. Eski yöneticiler bizim örgütlenmemiz karşısında şaşırıp kaldılar.

Bu dernek iki üç yıl boyunca çok etkili oldu. Şehirde lise öğrencileri için parasız üniversitelere hazırlama kursları açtık. Mitingler yaptık, sergiler düzenledik.

Açtığımız parasız hazırlık kursu kaymakamlık tarafından yasaklandı.

Bu arada yine o dönemin en önemli konularından birisi olan Bafa Gölü sergisi açtık. Aydın'ın Söke ilçesinin sınırları içindeki Bafa Gölü'nde köylüler gölün balıkları için ağalarla bir mücadeleye girmişlerdi. Balık avlamak istemelerine ağa engel oluyordu ve bütün gölün balığına sahip çıkıyordu.

Bu mücadeleye ODTÜ öğrencileri destek verdiler. Can Savran isimli arkadaşımız bu yöreye seyahat ederken geçirdiği trafik kazasında yaşamını yitirdi. Şimdi Amerika'da profesörlük yapan Arif Kâmil Pınarcı, o yıllarda Hacattepe Üniversitesi Biyokimya Bölümü'nde öğrenciydi. O da Bafa Gölü mücadelesine katılmış ve bütün gelişmeleri fotoğraflamıştı.

Hacettepe Üniversitesi'nde açtığı fotoğraf sergisini Tarsus'a da getirdik. Adliye binasının karşısında Garanti Bankası'nın yeni taşınacağı binanın içinde bu sergiyi açtık. Ancak sergideki şiirler, Tarsus'taki gericileri rahatsız etti ve Kaymakamlık serginin kapatılmasına karar verdi. Ne kadar uğraşsak da yasağı kaldırtamadık.

Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'nin oluşturduğu ortam içinde bir de Fikir Kulübü kurduk. Tarsus Fikir Kulübü, Türkiye'de taşrada kurulan ilk fikir kulübüydü. Kentin sosyalistlerini bir araya getirmişti. Teoman Gözgün, Teoman Çataklı, Berdan Şenel, İsmail Batmaz, Ali Bilgin, Yaşar Ünlücayaklı, İbrahim Yerman, Kemal Çetinkaya, Ali Askeri Öner, Selma Homurlu, Sait Kozacıoğlu, dayım Sefa Bülbüloğlu o dönemden hatırladığım bazı arkadaşlarım. Artık isimler hafızamdan siliniyor. Hafızası sağlam arkadaşlarım bu listeyi geliştirsinler.

1968 öğrenci hareketleri başladığında ben ODTÜ'den ayrılmış, İstanbul'da İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ne öğrenci olmuştum. 1968 Haziran işgalleri sırasında Deniz Gezmiş'lerin de desteğiyle İktisadi Ticari İlimler Akademisi'nde işgali başlatmış ve işgal komitesi başkanı olmuştum. Sanırım o yaz Tarsus'ta Sosyalist Fikir Kulübünü kurduk. İlk başkan yanlış anımsamıyorsam teyzemin oğlu Teoman Gözgün oldu.

O dönemde Adana'da büyük Bossa fabrikası grevleri döneme damgasını vurdu. Tarsus Fikir Kulübü, Anadolu'daki ilk Fikir Kulübü olarak, bu grevler sırasında Adana'daki devrimcilerle birlikte etkili eylemlerde bulundu. O dönemin etkili kuruluşlarından birisi de Türkiye Öğretmenler

Sendikası'ydı (TÖS). Bazı işçi önderleri ve Tarsuslu devrimciler bu eylemler yüzünden gözaltına alındılar.

O dönemdeki unutamadığım olaylardan birisi Kanlı Pazar olarak bilinen olay sırasında bizim Adana'da yaşadıklarımızdı. 1969 yılının Ocak ayının sonunda ben babamı yitirmiştim. Bu nedenle o günlerde Tarsus'taydım. Babam Murtaza Çalışlar, yıllarca CHP ilçe yöneticiliği yaptıktan sonra, TİP üyesi olmuştu. 1968 yerel seçimlerinde babam TİP'in Tarsus'tan Belediye Başkan Adayı oldu. Ben o günlerde İstanbul'da üniversite işgallerinde olduğum için babama gidip destek veremedim. TİP o seçimlerde Tarsus'ta üçüncü parti olmuştu.

1968 olaylarının tamamını bu bölümde anlatmam mümkün değil. Daha sonra bu döneme döneceğimi belirterek, 16 Şubat 1969 gününü anlatayım. O tarihte ABD 6.Filosu İstanbul'a demirlemişti. Dev-Genç İstanbul'da büyük bir gösteri düzenledi. Bu mitingi basan bir grup islamcı, iki devrimciyi bıçaklayarak öldürdü.

Biz de aynı gün Adana'da bir protesto mitingi düzenlemiştik. Tarsus'tan bir otobüsle mitinge katılmak için gittiğimizde Adana istasyon meydanında kimseler yoktu. Miting kürsüsü de yıkılmıştı. Adanalı devrimciler, o zamanki Adana TİP İl Başkanı Selahattin Uyar'ın öncülüğünde miting alanına geldiklerinde bir grubun saldırısına uğramış ve yaralanmışlardı. Selahattin Uyar'ı da geçtiğimiz yıllarda kaybettik. O saldırıda yaralananlar arasında Kutber Akalın ve daha sonra ünlü bir gazeteci olan Necati Doğru da vardı. Mitingi yapamadık.

Tarsus'ta, o dönemde, o günlerin devrimcilerinden Dişçi Yaşar'ı, saatçi Hayri'yi, Derviş Sabır'ı sevgi ve saygıyla anıyorum.

Tarsus 1968'li yıllarda Çukurova'nın en canlı, en dinamik kentiydi. Solun bölgede en güçlü olduğu kent Tarsus'tu. Yöredeki hareketin neredeyse merkezi gibiydi. Bu dönemin dikkat çekici kurumlarından birisi de Tarsus Halkevi'ydi. Haşmet Zeybek, İsmail Hakkı Bilgenoğlu, Erdal Gülver ve bir grup arkadaşımız, hem Fikir Kulübü üyesiydiler, hem de Halkevi'nde tiyatro ve sanat etkinlikleri düzenliyorlardı. ODTÜ Tiyatro Şenliği'nde Haşmet Zeybek'in yanlış hatırlamıyorsam "Irgat" oyunu birinci seçilmişti.

12 Mart 1971 askeri darbesi Tarsus'taki bütün örgütlenmeyi ortadan kaldırdı. Tarsus Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti de bu nedenle tarihe karıştı.

Kadıncık Santrali inşaatı grevi

Tarsus'ta Berdan Çayı üzerine 1960'lı yılların ortalarında kurulmaya çalışılan Kadıncık Barajı inşaatı, işçi eylemleri açısından önemli bir yer tutmaktadır. Dönemin AP hükümetince ihale edilen, *"Kadıncık 1. Hidroelektrik Projesi'nin inşaat işleri uluslararası teklif alma yolu ile 1966 yılı sonunda Dragados Construcciones S.A. adlı bir İspanyol firmasına ihale edilmiş ve Mart 1967'de inşasına başlamıştır.*

Tarsus işçi hareketlerinin belki en önemli grev ve mücadelelerinden birisi de hiç kuşkusuz Kadıncık Barajı direnişidir.

Tarsus Kadıncık Barajı'nın santral inşaatı ve yapımında Şamlar ile Karageçit Şantiyeleri'nde çalışan işçiler, işyerindeki ücretlerinin düşük olması, iş güvenliği ve işçi sağlığına ilişkin düzenleme yapılmaması ve üyesi olmadıkları bir sendikayla toplu sözleşme imzalanması üzerine 2 Ekim 1967'de greve çıktılar.

İnşaatı yürüten İspanyol işverenin, daha önce istifa ettikleri Yapı İş sendikası ile toplu sözleşme imzalamasına tepki gösteren Bağımsız Yapı İşçileri Sendikası'na (YİS) üye 800 işçi greve gitti. İşçiler ücretlerinin düşüklüğünden ve iş güvenliklerinin olmamasından şikâyetçiydiler. İşyerinde çalışan Yapı İş ve Yapı İşçileri Sendikası'na üye işçiler İspanyol işveren Dragados'un işçilerin sosyal haklarını vermediğini ve iki sendikayı birbirine düşürmeye çalıştığını söylüyorlardı. Dragados'un kendilerini temsil etmeyen Yapı İş sendikası ile imzaladığı toplu iş sözleşmesini ve sendikal nedenlerle işçi çıkarmasını protesto eden grevciler 6 Ekim'de Tarsus'tan Mersin'e kadar süren yaklaşık 500 işçinin katıldığı sessiz bir protesto yürüyüşü düzenlediler. Başlarında tünelci şapkaları ve ellerin-

5 Ekim 1967
Perşembe

Sonhaber

520 İşçiyi tehlikeye sürüklediler

Olayların Sebebi: TAHRİK

Şamlar ve Karageçit şantiyesinde meydana gelen olaylara tahrikçilerin çıkardığı söyleniliyor yol açmış

7 Ekim 1967 Cumartesi

Tarsus

Bir gün evvel Kaymakamlıkda yapılan toplantıda işçilerin kanuni haklarını tanımaya, söz veren ve Mersinde son bir oturum yapılmasını isteyen

Dragados Şrk.nin toplantıdan kaçması yüzünden baraj işçileri yürüyüş yaptılar

Yürüyüşe 400 işçi ve yapı işçileri sendikası yöneticileri katıldı. Dragados şirketi temsilcisi Av. Suphi Menemenci'nin «İspanyadan sordak cevap gelecek ona göre hareket edeceğiz» demesi işçileri üzdü. İşçi hatipler şirkete [Faşist] dediler

de ekmekle yürüyen işçiler 'Dragados! İspanya faşizmi burada yürümez-Ezilen Biz Yiyen Siz: Bu mu Sosyal Adalet' yazılı pankartlar taşıdılar.

Yürüyüşün sona ermesinin ardından şantiyeye geri dönen grevcilerin yolu Tarsus kavşağında jandarma tarafından kesildi. Yasa dışı grev yaptıkları gerekçesiyle aralarında sendikacıların da bulunduğu 286 işçi gözaltına alınarak mahkemeye çıkarıldı. Yapı İşçileri Sendikası Başkanı İsmet Demir ve 5 sendikacı tutuklandı. Aynı gün işverenin 60 işçinin işten

çıkarıldığını açıklaması üzerine 500 kadar işçi arkadaşlarının yeniden işe alınmaları talebiyle işyerini işgal etti.

Kadıncık Santrali inşaatındaki grev bir aydan fazla sürdü. Anlaşma zemini bulunamaması nedeniyle karşılıklı davalarla devam eden grevin uzaması, sendikanın ve işçilerin parasız kalmasına yol açmıştı. İşçiler paralarını alarak işyerini terk etmek istiyorlardı. Bu durum sendika tarafından işverene bildirildi. Ödemenin yapılacağı gün, işçi alacaklarını vermek istemeyen işveren vekili işçilerden biri tarafından vurularak öldürüldü. Bir hafta kadar süren gergin bekleyişten sonra paralarını alan işçiler şantiyeleri terk ettiler. Dragados Şirketi de üç ay sonra, şantiyelerde çalışacak işçi bulunmaması nedeniyle işi tasfiye etti. Santral inşaatı daha sonra başka bir firmaya ihale edildi" (TSA, c. 2, s. 192).

Kadıncık direnişi: "Grev ve Direnişler Üzerine Anılar-Deneyler"

Sendikacı İsmet Demir, yaşadıklarını *Grev ve Direnişler Üzerine Anılar-Deneyler* adlı kitabında şöyle anlatıyor: "*Bu işyerine işçilerin ısrarı üzerine geldim. Yapı-İş Sendikası İspanyol şirketi ile anlaşmış, günde 1 lira, yani ayda 30 lira zamla toplu sözleşme imzalamışlar. İşçiler bu haksız durumdan kurtulmak için her türlü mücadeleye hazır olduklarını söylediler. Ne yapılması gerekli ise onu yapalım, diyorlardı. Hukuken bir toplu iş sözleşmesi yapmak mümkün değildi. Ancak birlik sağlandığı takdirde bir kısım direnmeler sonucu işverene bazı istekler kabul ettirilebilirdi. İşçiler gerçekten çok kötü şartlarda çalışmaya zorlanmışlardı. İlk yapılacak iş işçilerin Yapı-İş Sendikasından istifa edip YİS'e üye olmaları idi. Noterle anlaştık, tüm işçiler Yapı-İş'ten ayrılıp YİS'e üye oldular.*

İşveren işçilerin Yapı-İş'ten ayrılıp YİS'e üye olduklarını öğrenince, adamları vasıta-

sıyla işçileri işten atmakla tehdit etmeye başladı. Sendika ile yakın ilişki kuranları tespit ediyor, işten çıkarıyordu. Öyle bir durum meydana geldi ki, işçileri toptan işten çıkarmaya yöneldi.

İşte işverenin bu kanunsuz tavrını tespit için Savcılığa bir yazı ile müracaat ederek: kanunsuz ve haksız işçi çıkartıldığını, bunun lokavt anlamında olduğunu, bu olayın yerinde tespitini istedim. İki savcı yardımcısı Tarsus'tan görevli olarak şantiyede çalışmaya başladılar. İşçilerle görüşüyor, ifade alıyorlardı. Bir yandan da işverenlerle ilişkilerini sıkı fıkı devam ettiriyorlardı. İşveren huzurunda işçilerin ifadesi alınıyordu. Ben duruma müdahale ettim. 'Bu bir nevi baskıdır ve işveren yanlısı bir harekettir' dedim. Tarafsız hareket edilmesini istedim. Beni hapse atmakla tehdit ettiler. Tabii buna aldırış etmedim. Anladım ki bu tespit olayı işçi lehine sonuç vermeyecek. O akşam şantiyede işçilerle konuştum: 'Direnişe geçmek gereklidir. Tüm işçinin iş akdini fesih edebilirler. Fakat biz birlik olur da direnirsek, bazı iyi sonuçlar almamız mümkündür. En kötü şekli ile işten ayrılıp gitmek söz konusudur' dedim. Tüm işçi kararlı bir şekilde, ya bu kötü iş şartları değişir, olmazsa işi terk eder gideriz, dediler. Ve böyle keskin, namuslu, yiğitçe bir karara vardılar.

Kadıncık Santralı inşaat işçileri sessiz yürüyüş yaptı

Yapı - İş Başkanı tutuklandı

TARSUS, (Çoban YURTCU bildiriyor) — Kadıncık Santralı inşaatı «Samlar» ve «Kanlıgeçit» şantiyelerinde çalışan işçiler istedikleri sosyal hakların kendilerine verilmemesi ve işveren İspanyol «Dragados» şirketi temsilcilerinin «Yapı - İş» Sendikasıyle «Yapı İşçileri Sendikası» mensuplarını birbirine düşürmesi üzerine önce grevbaşlıyan işçiler dün de Tarsus ve Mersinde birer sessiz yürüyüş yaparak, işvereni protesto etmişlerdir.

Sabah Tarsus'ta, öğleden sonra da Mersin'de yapılan protesto yürüyüşüne, 500'e yakın işçi katılmıştır. Hâdisesiz geçen gösteride, bayraklarında türkçe şarkıları ve ellerinde ekmek bulunan işçilerin taşıdıkları dövizlerde «Dragados, İspanya faşizmi burada yürümez». «Ekmek biz, yiyen siz.. Bu ne sos

İşçilerin bu kararından sonra hareketi başarısızlığa götürecek nedenleri de tüm işçi ile birlikte görüştük. Her türlü kötü tavra karşı işçiler arasında görev bölümü yaptık. Tarsus'tan Mersin'e yürüyüş yapılacak, durum kamuoyuna duyurulacaktı. Bu iş için işçiler kendi aralarında para toplamaya karar verdiler.

İşçilere açıktan bir tek şey söyleyemedim. Aralarında işveren adamları da vardı. Onlar da işçiler arasına karışmıştı. Ben tanıyordum, fakat işçiler tanımıyordu. Bu adamlar ileride işçiler arasında bozguna sebebiyet

verebilirlerdi. Onlar bu işe girişmeden önlemem gerekti. En iyi hal çaresi, bu adamları komitelere seçtirmek, işçiler önünde namus sözü verdirerek ilerde yapacakları kötülüğü böylece önlemekti. Ve öyle de yaptım. Komitelere seçtirdim. Masa üstüne çıkartıp, tüm işçiler önünde, sonuna kadar işverenle namusluca mücadele edeceklerini söylettim. Bu taktik çok başarılı oldu. Bu söze rağmen işveren tarafına geçenler oldu. Yürüyüş için toplanan parayı alıp kaçanlar oldu. Fakat işçinin birliğini bozamadılar

Neticede direniş başladı. İşveren işçileri kanunsuz direnişe ittim diye hakkımda şikâyette bulundu. Ben de işverenin kanunsuz lokavt yaptığını ileri sürdüm. Direnişi anlatmadan önce işveren tarafından geliştirilen bir tuzağı anlatmam gerek. Olay şu idi:

Kadıncık Barajı Tarsus'a 50 kilometre mesafede bir yerde. Şamlar şantiyesi de bir o kadar kilometredir. Sendika olarak hiç para yok. Benim geçinmemi Daniş Boroğlu arkadaş temin etmekte. Kendisi Tarsus'un Yenice'sinden. Çevreyi iyi bilen kişi. Onunla İzmit'te işyerinde tanışmıştık. Sendika temsilcisi yaptık. İşten attılar. Sonunda Kadıncık Barajında

21 TEMMUZ 1972

Yeni Ses

Günlük Siyasi Gazete

İşçiler Kadıncık Barajında greve gidecek

Bir Temsilcinin işten çıkarılması İşçiler Arasında Huzursuzluğu artırdı

TÜRKİYE Kooperatifler BAYRAMI TAŞUCU'NDA

Tarsus'ta Tekrar Sıtma Görüldü

ekke ve Yeşil Mahallesinde

5 kişinin sıtmaya

buluştuk. İnançlı, dürüst bir sosyalist arkadaştı. Ben her gün 50 kilometre yolu erbap Mustafa ile gidip geliyorum. Cebimizde para yok. Bu mesafeyi 3-4 araba değiştirerek işyerine gidiyoruz. Kadıncık Barajında otururken bir haber geldi. İşveren tuzak kurmuş, beni vurduracakmış. Adamlarıyla yolu kesmiş. Gelip bana söylediler. Ben de her zaman gittiğimiz yoldan değil, dağın yani ormanın içinden Şamlar şantiyesine gitmeye karar verdim. Haberi getiren işçiye teşekkür ettim. Gitti. Ve böylece işverenin tertibi boşa çıkmış oldu.

O gece Şamlar şantiyesine indim. Dağlar çok sarp yerlerdi. Yorulmuştum. İşçilerin yaptığı çadırlardan birine girip yattım. Kalktığımda öğle olmuştu. Etrafı jandarmalar çevirmiş, işçileri işbaşı yapmaya zorluyorlardı. İşçiler direndi, işbaşı yapmadı.

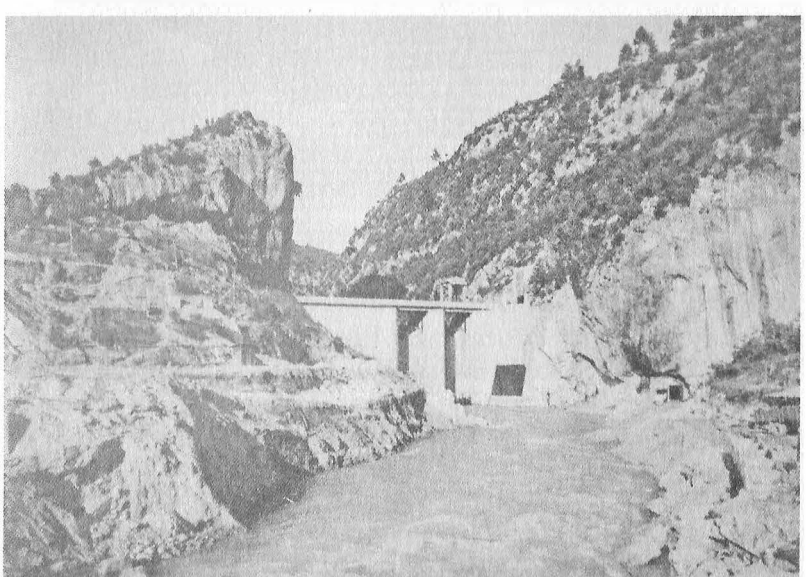
Kararlaştırıldığı gibi, ertesi günü Tarsus'ta yürüyüşe geçtik ve yürüyüşü Mersin'e kadar sürdürdük. Halk büyük ilgi gösterdi. Grevci işçilere katılanlar dahi oldu.

Yürüyüş Mersin'de bitmişti. Tarsus'a geri dönüyorduk. Tarsus yol kavşağında yolumu polisler kesti. Hakkımda tevkif kararı vardı. Bu durum işçileri çok üzmüştü. Direniş işçiler tarafından yürütüldü. İşveren tarafın-

dan yapılan teklifler geri çevriliyordu.

İşveren araya adam koyarak hapishaneye adam gönderiyor, teklifleri kabul ettiğim takdirde hapisten çıkacağım söyleniyordu. Bu çirkin teklifi şiddetle reddettim. Bu tür tekliflerle gelirlerse hiç anlaşma olmayacağını söyledim. Bu arada bir gün, işveren ve avukatı Şamlar şantiyesine jandarma nezaretinde giderken yolda işçiler tarafından çevriliyor. Jandarma müdahale etmeye kalkıyor. Silahları ellerinden alınıyor. İşveren arabasını dereye atıyorlar. Ve işvereni yaya, Tarsus'a jandarmalarla birlikte geri gönderiyorlar. Tarsus'a girecekleri zaman jandarmaların silahlarını geri veriyorlar ve ortadan kayboluyorlar. Bu durum resmi makamlarca çok sert biçimde karşılanıyor. İşçilerin yakalanıp sorumluların hapsedilmesi için emir çıkıyor. Fakat bir tek işçiyi yakalamak mümkün olmuyor.

Bu olay sonucu beni hapisten çıkardılar. İşverenle anlaşma yapılmasını istiyorlardı. Bunun bir tuzak olduğunu bildiğim için, işçilerin toplanmamasını, gerekince benim kendilerini çağıracağımı söyledim. Anlaşma

Kadıncık I - Barajın Membadan Görünüşü

olmayınca vali fena halde kızdı. Tehdit etmeye başladı ise de, bu şekilde anlaşmalara yanaşmayacağımızı söyledim.

Artık anlaşma zemini kalmamıştı. Karşılıklı mahkemeler devam etti. Direniş 30 günü geçmişti. Artık işçiler parasız kalmıştı. Bu direnişin daha fazla devam etmeyeceğini, işverendeki paralarını alıp yeni işe gideceklerini söylediler. Durumu işverene bildirdim. İşçiler içeride çalıştıkları günlere ait ücretlerini aldılar ve işyerini terk ettiler. Bu ücret alma sırasında, Şamlar şantiyesinde işveren vekili işçilere ücretlerini vermek istemeyince, işçinin birisi çekip vurdu ve işveren vekili öldü. Durum bir hafta gerginliğini devam ettirdi. Sonunda işveren ödemeleri bitirdi.

İşveren, işe girmek için müracaat eden olmadığı için, 3 ay kadar bekledi, sonra işi tasfiye ederek bıraktı gitti. İş başka bir işverene ihale edilerek sonuçlandırıldı. İspanyol şirketi direnişi kırmak için, İspanya'dan silah getirtip jandarmaya verdi ise de, bu da iş görmemişti. İspanyol şirket gitmek zorunda kalmıştı." (Demir; İsmet, Anılar-Mücadeleler)

Öte yandan "Kadıncık I. Projesinin ilk inşaat müteahhidi Dragados Y Construcciones Firması baraj, giriş yapısı, denge bacası, cebri boru ile santral binası inşaatını %95 nispetinde bitirmiş olmakla birlikte; tünel inşaatına sözleşme şartları içinde devam etmekten ve yaşanan işçi direnişlerinden dolayı kaçınması sonucunda şirket ile ihtilâfa düşünce, 1969 yılı sonunda bu firmanın işinin tasfiyesi gereği doğar.

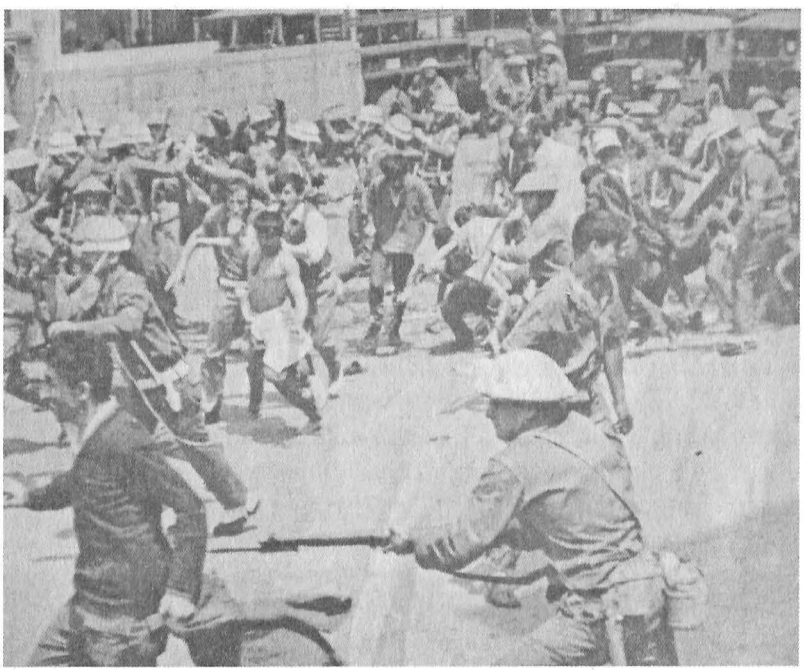
Bitirme inşaatı yine uluslararası teklif alma yolu ARI İnşaat A.Ş.'ne ihale edilir. Eski inşaat müteahhidinin şantiyede mevcut makinelerini ve kurulmuş inşaat tesislerini devralan Çukurova Elektrik A.Ş. Sözleşmeye göre bunları yeni müteahhide ödünç vermiş ve işe fiilen Haziran 1970'de başlanmıştır. Kadıncık 1 Barajı, 1971 yılında ancak işletmeye açılabilir" (Pişmanlık; Uğur, Türkiye'de İlk Elekrik: Tarsus).

Gençlik hareketi ve işçi eylemlerinin yükseldiği yıllar

1960'lı yılların sonlarına doğru dünyanın her köşesinde başlayan değişim rüzgârları ve gençlik hareketleri, Türkiye'de de karşılık buldu. 68 kuşağının ülkemizdeki karşılığı siyasal bir gençlik hareketiydi. Kimi zaman işçi mücadelelerine destek veren, kimi zaman üretici köylüleri örgütlemeye çalışan gençlik hareketi antiemperyalist çizgide, bağımsızlıkçı bir

İşçiler asker barikatını aşmaya çalışıyorlar.

karakter kazanmıştı. Bu yılları her ne kadar 12 Mart darbesi izlese ve siyasal gençlik hareketinin önderi üç devrimci genç darağacına gönderilse de, Mahir Çayan ve İbrahim Kaypakkaya katledilse de mücadele

bitmeyecekti. Bu dönemin en önemli çıkışı hiç kuşkusuz 12 Mart öncesinde gerçekleşen 15-16 Haziran İşçi kalkışmasıdır. Nitekim 12 Mart sonrası Türkiye işçi ve gençlik hareketi yeniden ivme kazanarak, gerek toplumsal gerekse siyasal açıdan daha ileri bir noktaya ulaştı.

İşte böyle bir siyasal atmosfer içinde, Tarsus'ta da işçi ve emekçilerin çeşitli düzeylerde eylem ve mücadeleleri sürdü. Süreç içinde buna siyasi partilerin ve gençlik hareketlerinin kazandığı ivme de eklendi. Sendikal mücadele açısından işçi hareketleri ve siyasal eylemlilikleri açısında bu dönemin saptayabildiğimiz gelişmeleri şunlardır:

- 1968 Çukurova Makine İmalat Sanayi (John Deere) Traktör ve Biçer-Döver Fabrikası kuruldu.
- Bu dönem ardı ardına Tarsus'ta kurulan bağımsız sendikalara bakıldığında şunları görüyoruz: 1968 Yeni Türkiye Toprak-Su Tarım İşçileri Sendikası kuruldu.
- 1968 ÇTS-İş (Türkiye Güney Bölgesi Çimento ve Toprak Sanayi İşçileri Sendikası) kuruldu.
- Karam-İş (Karam Yağ Sanayi İşçileri Sendikası) 4 Kasım 1968'de Tarsus'ta kuruldu. Karam-İş, 22 Şubat 1970'te Tek Gıda-İş'e ilhak etti.

• 1969 yılında ise, Biçer-İş Sendikası kuruldu. Sendika başkanlığını Şenol Sungur yürütüyordu.

• Yine 1969 yılında Otel Lokanta ve Eğlence İşyerleri İşçileri Sendikası (OLEYİS) vardı. Bu sendikanın başkanlığını ise Hasan Demircan yürütüyordu.

• ÇTS-İş (Türkiye Güney Bölgesi Çimento ve Toprak Sanayi İşçileri Sendikası) kurulmasından neredeyse bir yıl sonra örgütlü olduğu, Tarsus Beyaz Çimento Sanayi ve Maden İşletmeleri Ticaret Anonim Şirketi ile işçiler adına sözleşme yapacağını yerel gazete ilanlarıyla duyurur. 1969 yılının Mart ve Nisan ayında yapılan görüşmeler sonucu toplu iş sözleşmesi tarafların anlaşması ile sonuçlanır.

• Aynı ayın sonunda 25 Mart 1969'da Tarsus Tüm-İş Sendikası kongresini gerçekleştirir.

Yuvam Tuğla Fabrikası işçi direnişi

Tarsus'ta Adana karayolu üzerinde 1974 yılında Yusuf Ziya Eyüboğlu tarafından kurulan Yuvam Tuğla Fabrikası'nın, 40 işçiyi işten atması sonucu çalışan arkadaşları eylem başlattılar. Atılan arkadaşlarının yeniden

Yuvam Tuğla Fabrikasında 40
işçi Cu rtesi
Günü irenişe
Geçtiler

Tuğla Fabrikasında çalışan
İşçiler Adına Dün Sabah
yürüyüş Yapıldı

Şehrimizde meçhul

işe yerine dönmesi için işçiler önce işyerini terk ederek direnişe geçti, ardından da bir yürüyüş düzenleyerek seslerini duyurmaya çalıştılar. Olayın kanunsuz olduğunu bildiren jandarma komutanlığı, işçi direnişini örgütleyen Seramik-İş Sendikası Başkanı Edip Targan ve diğer yöneticileri gözaltına aldı. Sendikacılar daha sonra serbest bırakıldı. Tuğla fabrikasında örgütlenme çalışmasına devam ettiler ancak sonrasında da işverenin tutumu nedeniyle başka eylemler de yaşandı.

9 NİSAN 1969

Yeni Ses

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Mağdur duruma düşürülen Çukurova işçileri bugün toplantılarını yapacakla

Fabrikanın kasten çalıştırılmadığ

işçiler tarafından ilerisürülüyo

işçiler Fabrika S. Banka devredilsin 3-5 günde çalışır diyo

600 İşçinin bugünkü toplantısına Vali N. Oğuz Bor davetedil

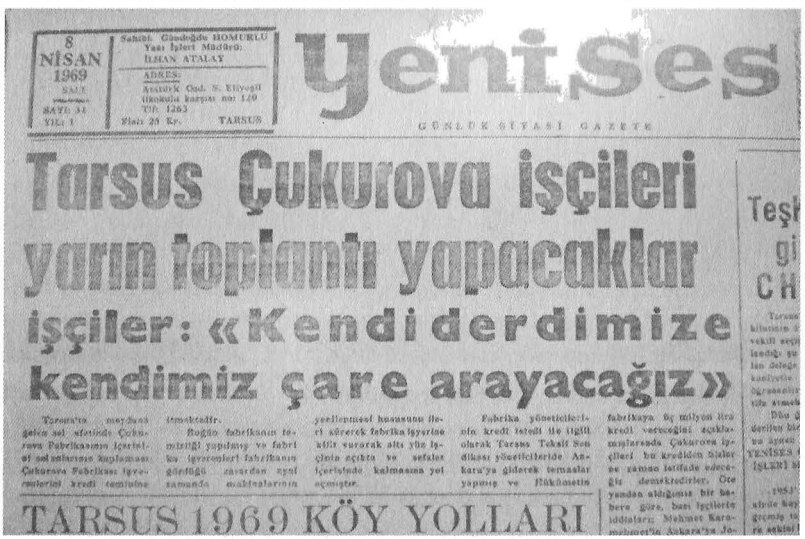
İşçilerin yürüyüş, grev ve fabrika işgali

1969 yılında yoğun yağmur nedeniyle oluşan sel felaketi sonrasında Çukurova Fabrikası'nı su basar. Ancak aradan zaman geçmesine karşılık fabrika faaliyete geçmez. Çukurova Fabrikası'nın kapanması sonucu 600 işçi boşta kalır. Fabrika yetkilileri, zararın karşılanması için hükümetten kredi talep eder.

Öte yandan toplantı yapan Çukurova işçileri fabrikanın kasten çalıştırılmadığını ileri sürdüler. Teksif Sendikası konuyla ilgili bir basın açıklaması yaparak hem hükümete hem de işverenlere fabrikanın açılması ve çalışanların mağdur edilmemesi konusunda çağrıda bulunur. Ancak fabrika sahibi Karamehmet ailesinin olumsuz tutumunun devam etmesi üzerine Çukurova işçileri, fabrikayı mahkemeye verir. Bir yandan da iş ve aşları için eylem yapma kararı alırlar. Bu basına *"Çukurova işçileri yalın ayak yürüyüş yapacaklar"* haberi olarak yansır.

Diğer yandan da üyesi oldukları Teksif Sendikası'nın haklarını korumadığını gören Çukurova işçileri, kendi sorunlarını çözme yoluna gider ve bu sürecin sonunda Çukurova fabrikasını işgal etme kararı alırlar.

10 Nisan'da, kadınlı erkekli 250 işçi işyerine giderek fabrikayı işgal

8 NİSAN 1969 SALI SAYI: 34 YIL: 1

Sahibi: Gündoğdu HOMURLU
Yazı İşleri Müdürü: İLHAN ATALAY
ADRES: Atatürk Cad. S. Ellyeşil Otomobil karşısı no: 149 Tel: 1263
Fiatı 25 Kr. TARSUS

yeniSes

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Tarsus Çukurova işçileri yarın toplantı yapacaklar

işçiler: «Kendi derdimize kendimiz çare arayacağız»

TARSUS 1969 KÖY YOLLARI

yeni Ses

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

«Yükselki yerin bu yer değildir. Dünyaya geliş hüner değildir »

Açıkta Bırakılan Çukurova işçileri yalınayak yürüyüş YAPACAKLAR

işçiler Atatürk Anıtına Koyacakları çelenkten sonra Şadi Eliyeşil'in mezarını ziyaret edecekler

250 işçi dün Çukurova Fabrikasını işgal ettiler

Tarsus'ta sel afetinden sonra, Çukurova Fabrikası işverenleri fabrika iş yerine kilit vurduktan sonra altıyüzden fazla işçi açıkta kalmış ve açık la başbaşa bırakılmışlardır.

İşçi temsilcileri fabrikanın çalışması için haklarını aramak için her yere başvurmuşlar ve neticede işveren fabrikayı çalıştırmamakta direttiği işçileri yürüyüş yapmamaya karar vermişler ve işçiler bu kararlarından vaz geçerek dün sabah kadınlı erkekli iki yüz elli

Dün işçilerin fabrikaya girip işyerlerini işgal etmeleri sırasında hiçbir hadise olmamıştır.

GÜNAYDIN

Sosyete günü değil

Demi

eder ve haklarını almak için direnişe geçerler.

Bu işgal ve eylemlerden kısa bir süre sonra Çukurova Fabrikasında temizlik ve bakım-onarım yapılarak faaliyete geçer. İşçiler de işbaşı yaparlar.

Boya Fabrikası Grevi

1969 Tarsus Boya Mensucat Sanayi Fabrikası'nda Petrol-İş Sendikası üyesi 210 işçi, 15 Mayıs 1969'da greve başladı. Yaklaşık üç ay süren grev tarafların anlaşması ile sonuçlanınca 23 Ağustos'ta son buldu.

Yeni Ses

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Tarsus Boya Fabrikasında dündenitibarengrevbaşladı

Boya fabrikasında istihsal tamamen durdu, Sümerbank Genel Müdürü Yurt dışından Döner dönmez grevin kaldırılacağına Muhakkak Nazarla Bakılmaktadır

1969 yılının başlarında Tarsus Karam-İş Sendikası Genel Kurulu'nu yapıyor. Başkanlığa yine Sefaettin Doğru seçiliyor. Bu genel kurulu takip eden aylarda sendika Karamehmetler Yağ Sanayi A.Ş. yöneticileri ile toplu iş sözleşmesine oturuyor.

Tarsus Karam İş Sendikası Başkanlığından

1969 yılı sadece bu gelişmelerle kalmadı. Yıl içerisinde, örneğin Tarsus-Mersin ve Adana arasında çalışan otobüsler bir dizi talepleri için Mayıs ayı içinde bir günlük greve gittiler. Haziran ayı ortalarında ise, seyyar satıcılar bir yürüyüş yaptılar. Bunu bir hafta sonra şoförlerin yaptığı yürüyüş izledi. Eylül ayında da, Tarsuslu pamuk üreticileri ve çiftçiler hükümetin açıkladığı taban fiyatını protesto etmek amacıyla sessiz bir yürüyüş gerçek-

Türkiye İşçi Partisi (TİP)'nin Tarsus'ta yaptığı seçim toplantısında Oral çalışlar konuşurken.

leştirdiler.

Bu eyleme yüzden fazla traktör ile katılan tarım üreticileri kentin caddelerinde bir tur attıktan sonra Beydeğirmeni'nden geçen şehirlerarası yolu trafiğe kapattılar.

Türkiye'deki siyasal gelişmelere koşut olarak Tarsus'ta da siyasi görüş ayrılıkları yavaş yavaş belirginleşiyor ve kendini göstermeye başlıyordu. Bu durum öğretmen kesiminde ve öğrenci gençlik içinde ortaya çıkmakta gecikmedi. Türkiye Milliyetçi Öğretmenler Birliği Tarsus Şubesi, 7 Temmuz 1969'da yerel bir gazeteye verdiği ilanla, Türkiye Öğretmenler

Sendikası (TÖS)'na açıkça saldırıyordu.

Başında Süleyman Demirel'in bulunduğu AP hükümetinin açıkladığı Milletvekilliği Genel Seçimleri 12 Ekim 1969'da yapıldı. Tarsus'ta seçimler merkez sağın ağırlıkta olduğu bir tabloyu ortaya koydu. Tarsus'tan AP adına Rüştü Çetin'in meclise gitti. Türkiye İşçi Partisi (TİP)'nin de katıldığı seçimin Tarsus'taki sonuçları ise aşağıdaki gibidir.

1969 Yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri Sonuçları

AP	CHP	GP	BP	MHP	NP	TİP	YTP
19.969	11.800	1.766	3.588	306	925	799	196

Seçimlerden kısa bir süre sonra Tarsus Sanat Okulu'nda öğrenciler boykota gider. Aynı günlerde Tarsus Fikir Kulübü polis tarafından basılır.

Ancak öğrenci eylemleri durmaz, öğrenciler boykot yapmak ister. Ardından TÖS'lü ve İLKSAN'lı öğretmenler boykot yaparlar. Liseli öğrenciler de boykota destek verirler. Boykotlar sürerken, öğrencilerin yaptığı sessiz yürüyüş girişimi gözaltı ile sonuçlanır. Öğretmenlerin boy-

Fikir KULÜBÜ MENSUPLARI

Mersin'de beyanname dağıttılar

Polis Beyanname Dağıtanları Aramakta

Tarsus'ta Biro

Sıkıntısı Bitti

Yeni Ses
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
Evvelki gün köylü vatandaşların yaptı
Sessiz yürüyüş müsadesiz olarak yapılm
Müsadesiz yürüyüş yapanları jandarn
Tesbit edip Emniyete Teslim Et
Yürüyüşe Geçen Köylülerin içinde bir Köy imamı da
TEKRAR EDİYORUZ:
Tarsus beledi
Zabıta An

kotu dört gün sürdükten sonra biter.

27 Aralık 1969 tarihinde ÇUKOBİRLİK personeli, Tarsus'ta ÇUKOSEN adında bir sendika kurarlar.

1970, ülkede gerek işçi sınıfındaki hareketlilik gerekse öğrenci eylemlerinin olduğu bir yıldır. Bölge ve Tarsus'ta şu gelişmeler yaşanır;

3 Şubat'ta 6. FİLO Mersin limanına gelir. Tarsus'ta İşçi ve Köylü Kulübü kurulur. Tarsus'ta BİÇER-İŞ Sendikası faaliyete geçer. Aynı yıl içinde, Haziran 1970 LOHEYİS (Lokanta Otel ve Eğlence İşyerleri İşçileri Sendikası) kurulur.

Tarsus'ta siyasi çalışma yaptığı için 2 solcu öğretmen görevden alınır. Öğrenciler, öğretmenlerinin görevden alınmasını boykot ederler. Yine Tarsus'ta duvarlara yazı yazan bir Fikir Kulüpleri (FKF) üyesi yakalanır. Üzerinde Kübalı devrimci Che Guevara'yı simgeleyen "CHE" klişesi çıkan eylem gözcüsü Amerikan Koleji'nden öğrenci olan Oral Çalışlar ve diğer FKF üyeleri mahkemece serbest bırakılır.

LOHEYİS Tarsus Lokanta Otel Hamam Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası 21 Nisan 1970'te Tarsus'ta kurulur. Ancak sendika 17 Aralık 1974'te münfesih sayılır (TSA c. 2, s. 280).

DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası 29 Mayıs 1970'de, örgütlü olduğu Tarsus Belediyesi'nde grev kararı aldı.

Bir yerel gazetede de 23 Aralık 1970'de bir işçinin Komünizme ait kitap satmak ve dağıtmaktan gözaltına alındığı haberi yer almaktadır.

Bu tarihte Devlet Su İşleri (DSİ) işçileri greve giderler.

Türkiye Ağaç Mamulleri İşçileri Sendikası (Çam-İş) 23 Kasım 1970'te Tarsus'ta kurulur. Ancak, 7 Mart 1971'de Türkiye Ağaç-İş'e ilhak eder.

Tarsus Çimento Fabrikası işçi direnişi... Tarsus Çimento Fabrikası'nda çalışan ve hiçbir sendikaya bağlı olmayan 165 işçi, biriken haklarının ödenmemesini protesto amacıyla 29 Kasım 1970'de fabrikayı işgal ettiler.

Türkiye'de 1960'lı yıllarda başlayan köylü hareketleri, 70'li yıllarda daha fazla boy gösterdi. İşçi sınıfı kadar güçlü ve kararlı olmasa da, ülkenin her yanında üreticiler miting yapıyor, köylüler toprak işgal etme girişiminde bulunuyordu. Bu yıllar köylülüğün göreceli de olsa kısmen siyasallaştığı bir dönemdi.

Tütün, pancar, çay, fıstık, fındık, pamuk ve üzüm üreticileri sıkça eylemlere başvuruyor, sorunlarını dile getiriyorlardı. Üreticilerin ve tarım işçilerinin bu eylemi çoğu zaman Ziraat Odaları'ndan daha çok kimi sol yapıların ve öğrencilerin öncülüğünde gerçekleşiyordu.

Tarsuslu üreticilerin de içinde yer aldığı eylemlerden birisi de 1970 yılında yapılmıştır: *"Ağustos'ta AP yönetiminin haşhaş ekimini bazı yö-*

ÇİFTÇİLER ŞEHRİMİZDE
Yürüyüşe Hazırlanıyor

Pamuk ekicileri sulama suyundan evvel mahsule Amonyum Nitrat ve üre Verilmesinin şart olduğunu Aksi halde Mahsulün düşük olacağını belirlediler

143

relerde yasaklaması üzerine protesto gösterileri düzenlendi. Merzifon. Çivril, Eşme, Çorum ve Malatya'daki mitinglerde yasaklama kararı nedeniyle 'emperyalizm ve işbirlikçileri' kınandı. Aynı biçimde Ağustos'ta, Salihli'de üzüm ve pamuk mitingi düzenlendi. Gaziantep'te fıstık, Gülnar, Eşme, Alaşehir, Gülşehir ve Tarsus'taki üzüm üreticileri yürüyüş yaptılar" (STMA, İletişim Yayınları).

Çukurova Basma Fabrikası Grevi (1970)

Tarsus'taki Çukurova Basma ve İplik Fabrikası'nda 16 Ekim 1970'de bir işçi grevi başlar: *"DİSK'e bağlı Tüm-İş Sendikası'na üye 580 işçi toplu sözleşme uyuşmazlığı nedeniyle greve gitti. Bir süre önce aynı işyerinde örgütlü diğer bir sendika olan Türk-İş'e bağlı Teksif ile işveren arasında anlaşma imzalanmıştı. İşverenin aynı şartları Tüm-İş'e üye işçilere de uygulamak istemesi nedeniyle işverenle Tüm-İş arasında anlaşmazlık çıkmış ve sendikanın itirazı üzerine taraflar arasında görüşmeler başlamıştı. Görüşmeler sürerken bir kısım işçinin fabrikayı işgal girişimi sendika yöneticilerinin müdahalesiyle önlendi. Sürdürülen görüşmelerin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine taraflar Uzlaştırma Kurulu'na gittiler. Kurulun 300 lira zammı uygun görmesine karşın işverenin 45 lira zam vermeyi kabul etmesi nedeniyle burada da bir anlaşma sağlanamadı. Grevin başlamasının ardından Adana'daki tekstil işçileri grevdeki işçilere gönderdikleri telgraflarla eyleme maddi ve manevi destek vereceklerini bildirdiler. Grev tarafların anlaşmaya varması üzerine 28 Aralık 1970'te sona erdi."*

Bu arada, *"1970 yılında DİSK'e bağlı Tüm-İş'in Tarsus Çukurova*

Basma Fabrikası'nda başlattığı grev Adana'daki tekstil işçileri arasında da yankısını buldu. Tarsus Çukurova Basma Fabrikası'nda işverenle yapılan toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde talep edilen haklar Adana'daki tekstil sektöründe o güne kadar talep edilmesi düşünülmeyen isteklerdi. Bu durum, Adana'daki işçileri Türk-İş'e bağlı Teksif'ten ayrılarak DİSK'e üye olmaya itti. BOSSA'da, Paktaş'ta, Güney Sanayi'de çalışan binlerce işçi DİSK'e üye olmak için başvuruda bulundu. DİSK, tekstil işçileri arasında hızla örgütlenmeye başladı" (TSA c. 1, s. 188).

Adana'da yukarıda saydığımız işyerlerinden BOSSA'da, DİSK ve Türk-İş'e bağlı sendikalar arasında yetki sözleşmesi konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmış, yapılan oylamada işçiler DİSK'i yetkili sendika olarak seçmişlerdi. Aynı günlerde iki işçinin işten çıkartılması üzerine fabrika bahçesine çıkan BOSSA işçileri direnişe geçerek fabrikayı işgal ettiler. İşveren vali ile birlikte işgalin kırılması için uğraşırken *"Türk-İş, olayın nedeninin sendika rekabeti olmadığını açıkladı. Ekim 1970'te DİSK'e bağlı Tüm-İş'in Tarsus Çukurova Basma Fabrikası'nda başlattığı grev nedeniyle, Adana'da başlatılan propaganda çalışmalarının işçiler arasında 'huzursuzluk' yarattığı belirtiliyordu.* (TSA c. 1, s. 188).

Makale
KUVAYİ MİLLİYE'DEN BANKA İMPARATORLUĞUNA ÇUKUROVA GRUBU

Mustafa Sönmez[16]

Türkiye'de Koç, Sabancı grupları çapında büyük bir sermaye grubu da Çukurova Topluluğu. Tarsus eşrafından Eliyeşil ve Karamehmet Ailelerinin Cumhuriyet'in ilk yıllarında temelini attıkları bu topluluk, iki aile arasındaki evliliklerle pekişmişti. 1980'lerde bünyesinde üç bankanın yanı sıra yurt dışında bir banka ve çeşitli sa-

[16] Sönmez, Mustafa; Kırkharamiler/Türkiye'de Holdingler, s. 235-242, Gözlem Yayıncılık, 3. Baskı, 1988-İstanbul.

nayi ve ticaret şirketlerini bulunduran dev bir gruptu Çukurova...

Grup kendisi ile ilgili derli toplu bilgileri pek yayınlamıyordu. Bu nedenle Çukurova'nın durumu ile ilgili sağlıklı verilere ulaşmak kolay değildi. Ancak bazı bölük pörçük verilerle Grubun niceliksel boyutları hakkında bazı şeyler söylenebilirdi: Örneğin, Koç Grubunun ana şirketi Koç Holding A.Ş'nin 1986'daki iştirakleri toplamı 35,1 milyar Sabancı Holding A.Ş'nin ise 32,1 milyar lira idi. Çukurova Holding A.Ş.'nin bilançosunda yer alan iştirak tutarı ise 26,3 milyar lira olarak görünüyordu.

Çukurova Topluluğu'nun bünyesindeki Yapı Kredi, Pamukbank ve Uluslararası bankalarının topladığı mevduatın Türkiye banka sistemindeki payı 1986'da yüzde 14,4'tü. Kredilerde, söz konusu bankaların payı yüzde 10,1 kârlarda ise yüzde 16,8'di. Üç bankanın iştirakleri toplamı ise 54,2 milyar liraya yaklaşmıştı. Bu üç banka 790 şubede 13 bin personel çalıştırıyordu.

Grubun sanayi şirketlerinden 9'u, 1985'te Türkiye'nin en büyük 500 firması içinde yer almış ve 150 milyar liraya yakın satış gerçekleştirilmişti. Çukurova Dış Ticaret ise 1986'da 92 milyon dolarlık ihracat gerçekleştiren "imtiyazlı ihracatçı"lardan biriydi.

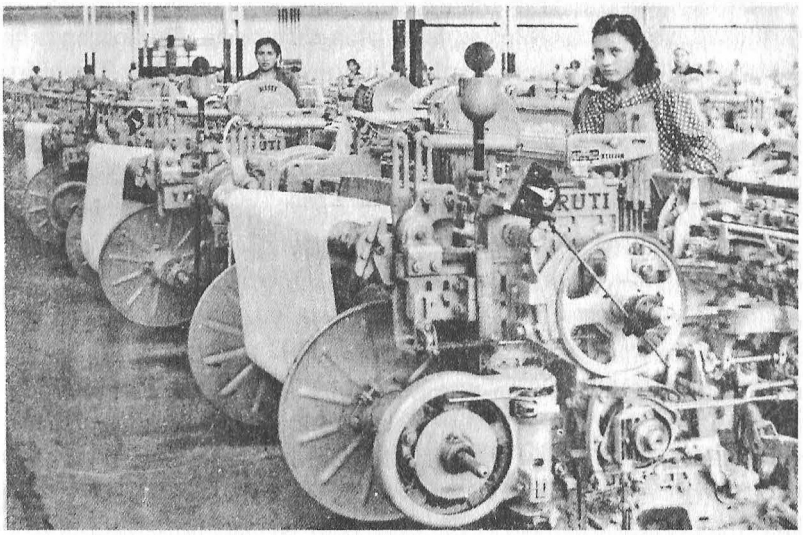
Çukurova Grubu'nun kurucuları Eliyeşil ile Karamehmetler Tarsus'un büyük toprak sahipleriydi. 30 Ekim 1918'da imzalanan Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra ekonomik ve stratejik önemi olan Tarsus, 19 Aralık 1918'de Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Yörenin direniş hareketi 19 Mart 1920'de Tarsus Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nın kurulmasıyla canlılık kazanacaktı. Bu arada, "müfrezelerin iaşe, malzeme ve sair ihtiyaçlarını karşılamak üzere ikinci bir Tarsus Müdafa-i Hukuk Heyeti oluşturulmuştu. Heyetin Başkanlığını Çukurova Grubu'nun kurucularından Sadık Paşa (Eliyeşil) yapıyordu. Diğer Çukurova kurucusu

Karamehmetzade Hafız Mehmet Bey de Heyet'in üyeleri arasındaydı.

Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması ve milli müfrezelerin oluşturulmasından sonra Mersin ve Tarsus'ta Fransızlarla çarpışmalar olacak, nihayet 1921'de Fransızlar Tarsus'u boşaltacaklardı. Eliyeşil ve Karamehmet aileleri Kuvayi Milliye'nin önderleri olarak biliniyordu. Bir ara Sadık Eliyeşil ve Suphi Paşa için Fransızlarla işbirliği yaptıkları iddiası ortaya atılmış ve söz konusu kişiler tutuklanacakken, yörenin büyük toprak sahiplerinden ve sonraları Adana Milletvekilliği yapan Damar Arıkoğlu'nun Atatürk'e gönderdiği mektup sayesinde serbest bırakılmışlardı.

Kuvayi Milliye'de üstlenilen rol, Eliyeşillerin CHP divan üyeliği ile sürecek, bu ilişki pamukla içli-dışlı olan "Çukurova"lıların sanayiye geçişine de basamak oluşturacaklardı.

Eliyeşil ve Karamehmetler'in ilk ciddi girişimi, 1887'de kurulan azınlıklara ait eski "Mavromati ve Şurekası İplik Fabrikası"nın 1925'te devralınmasıydı. Tarsus'taki fabrika 50 çırçır ve 500 iğlik kapasiteye sahipti. Fabrikada 1932'de yeni yatırımlara gidilecekti. Çırçır fabrikası günde 20 ton pamuk çırçırlayıp balyalamakta, 20 bin iğ ve 130 dokuma tezgâhı ile

iplik ve dokuma fabrikalarının üretimi 4 ton iplik ve 10 bin metre bez olarak gerçekleşmekteydi. Fabrikada 600 beygirlik hidroelektrik santrali ve 400 beygir gücündeki motorla çalışan jeneratör, fabrikanın ihtiyacı olan elektrik enerjisini üretmekteydi. Bu yıllarda fabrikada 1200 işçi çalışmaktaydı ve fabrikanın 3/6 hissesi Müftüzade Sadık Paşa (Eliyeşil)'nin, 2/6 hissesi Karamehmetzade Hasan'ındı. Bu ortaklık daha sonra kolektif şirkete ve 26.2.1942'de Bakanlar Kurulu'nun bir kararıyla kurulması kabul edilen 2 milyon TL. sermayeli bir Anonim Şirkete dönüşerek "Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş." adını alacaktı.

1949'da çalıştırdığı işçi sayısı 3 bine ulaşan Tarsus fabrikalarında ilginç sportif faaliyetler de yapılıyordu. Tesisteki poligondan işçilere 22 çaplı tüfeklerle silah eğitimi veriliyordu. Şirkette, ayrıca bir poliklinik, bir de okuma-yazma kursu bulunuyordu.

"Çukurova"lılar Tarsus'taki fabrikalarına 1944'te Mersin'de İş Bankası'nca işletilen bir yenisini ekleyeceklerdi. İş bankası da bu fabrikayı, kurucuları olan "Şaşatiler" isimli azınlıklardan devralmış ve "İçel Pamuk ve Yağ Anonim Şirketi" adıyla işletmişti. CHP'nin Divan Üyesi olan Sadi Eliyeşil'in girişimleriyle İş Bankası, Mersin'deki Şirketi, Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş.'a satınca, "Çukurova"lılar un, buz, yağ, üreten ve pamuk çırçırlayan bir tesise daha sahip oluyorlardı. Bin dolayında işçinin çalıştığı bu fabrikayla beraber Çukurova İşletmeleri'nin Tarsus ve Mersin'deki tesislerinde istihdam edilenlerin sayısı 4 bine yaklaşıyordu. Bu, o günün ölçülerinde büyük bir sayı demekti. Kapitalist çiftlikler, pamuk işletme ve ticaretiyle "Çukurova"lılar, 1950'lere gelindiğinde artık salt, Güneyin değil, Türkiye'nin sayılı kapitalistleri arasına girmişlerdi.

Nitekim 1950'de Dünya Bankası aracılığıyla Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın önde gelen bankalar ve sermayedarlarla kurulması gündeme geldiğinde, aday ortaklar arasında Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş'ın adı geçecek ve şirket TSKB'nın ortakları arasında yer alacaktı. Bu ortaklık şirketin hızla büyümesine ve başka alanlarda yeni şirketler kurmasına da basamak teşkil edecekti. Çukurova'nın tekstil işletmesi, TSKB'den ilk kredi alanlar arasında idi ve işletme, 1950-1957 arasındaki yatırımlarıyla çırçır, iplik, dokuma, boya ve terbiye birimlerinden oluşan entegre bir

tesise dönüşecekti. 1986'ya gelindiğinde Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş beş fabrikasında 3500 dolayında işçi çalışan, 6 milyar sermayeli ve 35 milyon dolarlık ihracatı ile Türkiye'nin en büyük tekstil kuruluşları arasında yer alacaktı.

Çukurova Grubu, Cumhuriyet'in ilk yıllarında tekstil sanayinde önemli adımlar atarken bir yandan da 1940'lara doğru tarım araçları acenteliği-temsilciliği işine giriyor, asıl büyük atılımını ise iş makineleri temsilciliği ile yapıyordu.

1950'ler Türkiye'ye, özellikle de Çukurova'ya tarım makinelerinin hızla girdiği bir dönemdi. "Çukurova Ailesi", tarım araç ve gereçlerinin ithâlâtı ve pazarlamasını üstlenerek, bölge pazarlarından önemli bir pay alacaktı. Yine Çukurova'da 1950'lerde başlayan karayolu, baraj gibi büyük çaplı altyapı yatırımlarında kullanılan iş makinelerinin hemen tümünü Karamehmet ve Eliyeşil Aile Şirketi ithal ediyordu. Caterpillar'ın temsilciliği ile başlayan ve kısmen imalatçılığı ile süren bu ilişki, gruba önemli sıçramalar yapma olanağı sağlayacaktı. 1920'lerde tarımdan ve tarıma dayalı sanayi; daha sonra ise tarım araç ve gereçleri ile iş makineleri ithâlâtı, Çukurova Grubu'nun önemli aşamalarıydı. 1954'te kurulan Pamukbank ise bu büyümede yeni bir kaldıraç olacaktı.

1955'te Adana, Mersin, Tarsus, Ceyhan, Ankara ve İstanbul'dan bir grup kapitalistin ortaklığı ile merkezi İstanbul olmak üzere, 17 milyon lira sermaye ile kurulan Pamukbank'ta Eliyeşil ve Karamehmet Aileleri ile şirketleri de ortaktı. Bankada 1960'ların ortalarında egemenlik Çukurova Grubuna geçecekti. Şube sayısını 1961'de 20'ye, 1972'de 65'e yükselten banka, özellikle 1970'li yıllarda hızlı bir atılım gerçekleştirecek, 1981'e gelindiğinde Türkiye'nin beşinci büyük bankası olacaktı. Topladığı kaynaklardan çoğunlukla Çukurova Grubunun yararlandığı Pamukbank'ın 1972'de 5,6 milyon lira olan iştirakleri 1986'da 17,3 milyar liraya yükselmişti. Grup, 1972 yılında merkezi Adana olmak üzere Çukurova Holding A.Ş. adı altında Holdingleşecekti. Bununla beraber bu toplulukta yönetim politikası, firmalara otonomi sağlamak biçiminde gerçekleşecekti.

Çukurova Holding'in bankacılık alanındaki atılımı Pamukbank'la sınırlı kalmayacak, Grup, 1970'lerin ikinci yarısında krizli bir döneme

giren Yapı ve Kredi Bankası'nı satın alarak kontrolündeki banka sayısını ikiye çıkaracaktı. Yapı ve Kredi Bankası'nın hisselerinin Çukurova Holding'in eline geçmesiyle, daha önce bu bankaca denetlenen veya Yapı ve Kredi Bankası'nın iştiraki olan birçok büyük kuruluşunun da Çukurova Holding'in denetimine girdiği görülecekti. 1970'lerin sonunda Çukurova Grubu'na dahil olan bir başka banka da 1888'de kurulan ve hisseleri Çukurova Grubu'nca alındıktan sonra sermayesi arttırılarak ismi de değiştirilen Selanik Bankası idi. İki yabancı sermaye kurumunun (Fininvest ve Banque Union Eopeenne) ortaklığı olan bu banka, Çukurova Grubu'nun eline geçtikten sonra Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş. adını alacaktı. Böylece Türk Banka Sistemi içinde üç bankalı duruma gelen Çukurova Grubu, "Banka-merkezli bir topluluk" olma yönünde yapı değiştirecekti.

Çukurova Grubu'nun mali sektördeki faaliyetleri bankacılıkla sınırlı değildi. Bankerlik piyasasının önemli ismi Genborsa bir Çukurova Grubu şirketiydi. Ayrıca Anadolu Kredi Kartları, Sanayi ve Mali Yatırımlar Holding, Halk Sigorta, Genel Sigorta, Çukurova topluluğunun diğer mali kuruluşları arasındaydı.

Çukurova bankalarının iştirakleri, grubun çatısı altındaki şirketler hakkında da bilgi verebilirdi. Bankalar ve iştirakleri şöyleydi:

Yapı ve Kredi Bankasının İştirakleri (1986)

-Agrosan Kimya San. A.Ş.
-Ak-Al Tekstil San. A.Ş.(%10)
-Anadolu Kredi Kartları
-Auer İmalat A.Ş.(%75)
-Bayındırlık İşleri A.Ş.(%100)
-Bilpa Bilgi İşlem(%99)
-Binbirdirek Mat.(%97)
-Çanakkale Çimento (%86)
-Çukurova Makina İmalat
-Eternit sanayi A.Ş.(%77)

Pamukbank'ın İştirakleri(1986)

-Anadolu Kredi Kartı
-Baytur İnşaat A.Ş.
-Çimsataş İnş. Mak. A.Ş.
-Çukurova Çelik End. A.Ş.
-Çukurova Gıd. San. A.Ş.
-Çukurova Kimya End. A.Ş.
-Çukurova Mak. İmalat A.Ş.
-Çukurova Ziraat End.
-Turyağ
-Aksan İnş. Malzemeleri

-Halk Sigorta T.A.Ş.(%70)
-Kaplamin Ambalaj A.Ş.
-OYAK-Renault A.Ş.(%13)
-Robert Bosch A.Ş
-Tifdruk Mat. A.Ş. (%86)
-Türk Kablo A.Ş.
-Türk Henkel A.Ş.(%15)
-Çukurova San. İşl.(%20)
-Comag Madencilik (%100)
-Okent A.Ş.
-Birlik Emlak A.Ş.
-Çukurova San. İşletmeleri
-Çuposan Plastik Amb. A.Ş.
-Hasa Tic. Nakliyat. Ltd.
-Genborsa A.Ş.
-Mayda Makine ve Yedek
-Parça A.Ş.
-Maysan Makine A.Ş.
-Türk Henkel
-Yatırım Finansman

Bankaların da ortağı olduğu bu şirketlerin dışında Çukurova Grubu'nun Çukurova Dış Ticaret A.Ş. adlı şirketi ihracatta uzmanlaşmıştı. Çukurova İthâlât ve İhracat A.Ş. "Caterpillar'ın" Türkiye temsilcisiydi ve bu alanda pazarın yüzde 80'ini kontrol ediyordu. Baytur S.A. ise grubun merkezi İsviçre'de olan şirketi idi. Çukurova grubunun büyük patronu sayılan Mehmet Emin Karamehmet (aynı zamanda Eliyeşil'in damadıydı) işlerini İsviçre'den yürüyor, bu ülkede kurduğu Baytur S.A. Holdingin büyük kuruluşlarından 4'üne ortak oluyordu. Çukurova Gıda, Çukurova Çelik, Çukurova Sanayi, Çukurova Kimya'nın yüzde 49'luk hisseleri 1981'den itibaren Baytur S.A.'ya devredilecek ve "Yabancı Sermayeli" olacaklardı. Çukurova'nın mali sektördeki son atılımı ise B.Almanya'da yeni bir banka olmasıydı.

Özetle, Kuvayı Milliye'ciliğin sağladığı itibar ve CHP divan üyeliğinin getirdiği olanaklarla azınlıklardan alınan tekstil fabrikası, Çukurova'nın pamuk ağaçlarına hızlı bir birikimi de ihsan etmiş, ithâlâtçılık ve bankacılıkla devam eden "Yürü ya kulum" dönemi, sanayide çeşitlenmeyi, ardından da mali sektör merkezli bir sermaye devini doğurmuştu.

Çukurova ailesi'nin önemli bir özelliği de kamuoyuna pek açık olmamalarıydı. Eliyeşiller ve Karamehmetler basınla hemen hiç görüşmezler, TÜSİAD, Odalar Birliği, TİSK gibi kuruluşlar yönetiminde doğrudan yer almazlar, temsil işini "Profesyoneller" aracılığıyla yürütürlerdi.

1980'lerden Günümüze Karamehmetler'in son 30 yılı

1980'li yıllarda üç bankanın ve çok sayıda şirketin sahibi konumuna gelen Karamehmet ailesinin mali gücü bir hayli arttı. Mehmet Emin Karamehmet'in yönetiminde aktif rol üstlendiği bu dönemde grup, çelik üretiminden deterjana kadar her alanda üretim yapmaya başladı. 1980'li yıllarla birlikte dış ticarete ağırlık veren Çukurova Grubu, bu tarihlerde New York ve Cenevre'de de ilk şirketlerini kurdu. Ayrıca 1983 yılında, Bülent Ulusu hükümeti döneminde Çukurova Sanayi İşletmeleri'nin Mersin yolu üzerindeki yeni fabrikaları alınan kredilerle inşa edildi.

TURKCELL Projesi

Karamehmet, öte yandan Çiller hükümeti döneminde yaşanan 1994 Nisan krizini de fırsata çevirmesini bildi.

Mehmet Emin Karamehmet'i Türkiye gündemine sokan en önemli olay 1994'te gerçekleşti. Krizinde iflas eden Murat Vargı adlı bir tekstilci ile bu dönemde hayatı kesişen Karamehmet, o dönemde kimsenin tenezzül etmediği ve Murat Vargı'nın projesi olan Turkcell işine girdi.

Turkcell projesi son olarak Murat Vargı tarafından Çukurova Grubu'nun patronu Mehmet Emin Karamehmet'e götürüldü. O günlerde finans ağırlıklı her grup gibi Çukurova Grubu da kısmen sıkıntılı günler içindeydi. Pamukbank'ın yanı sıra gruba bağlı İnterbank da krizden yaralar almış durumdaydı. Nitekim bir süre sonra bu banka, işadamı Cavit Çağlar'a satıldı ve sonra da bankanın içinin boşaltılıdığı suçlamasıyla devlet tarafından el konuldu.

Murat Vargı projeyi, Yapı ve Kredi Bankası'nın o dönemde genel müdürlüğünü yürüten arkadaşı Burhan Karaçam aracılığı ile Karamehmet'e ulaştırmayı başardı. Ancak beklenenin aksine Karamehmet, projeden etkilenip bu işe girmeye karar verdi. O dönemde Çukurova kurmayları arasında Karamehmet'e destek veren tek isim ise Osman Berkmen oldu.

Karamehmet, daha sonra Turkcell'i kurdu. Turkcell, hisseleri New York Borsası'nda işlem gören tek Türk şirketi olarak dikkat çekti.

Medya Patronluğu

Mehmet Emin Karamehmet, Tarsus'taki birkaç fabrikasında tekstil ve iş makinesi imalatıyla meşgul olan Çukurova Grubu'nu önce finans, ardından da iletişim sektöründeki girişimciliği ile çok hızlı bir şekilde zirveye çıkardı. Özellikle bankacılık sektöründe Yapı ve Kredi Bankası ve Pamukbank ile elde ettiği başarıları ile Çukurova Grubu, ülkemizdeki en büyük sermaye grubu haline getirdi.

Bunlardan sonra medya alanına da giren Karamehmet, Akşam Grubu'nu Ilıcak ailesinden Show Tv'yi ise Erol Aksoy'dan satın aldı.

Karamehmetler, gerek tekstilin 1990'lardan sonra uzakdoğuya kayması, gerekse artan maliyetler nedeniyle artık yük olarak gördüğü ve gözden çıkarttığı Çukurova Sanayi İşletmeleri T.AŞ.'yi kapattı. Yaklaşık 4 bin işçiyi işten çıkarttı. İşten atılan işçiler, hâlâ hukuk yollarıyla haklarını alma mücadelesi veriyor.

Makale

IRGATLARA 'IRGAT'I OYNADIK"[17]/Makale

Ekrem Kahraman

John Deere hazır... Pılı pırtıyı, dekorları yüklüyoruz. Dekor diyorsam, bilinesi değil. Kargılardan, sepetlerden telislerden ve savanlardan alelacele bir köy benzetmesi. Ama inanmış, dövüşümüzün bir kör dövüş olmadığını anlatmaya gidiyoruz.

Bir köye arkadaşlarla Haşmet Zeybek'in IRGAT'ını oynamaya gidiyoruz.

Yolda İhsani' den ve Mahzuni' den türküler söylüyoruz:

"Araplara gitme haca
İnsanlık her şeyden yüce,
Kimi hafız, kimi hoca,

[17] Ateşin Peşinde, Yaşam Sanat İdeoloji, sayfa 28-33, Ekrem Kahraman/Yazılar, Bilim Sanat Galerisi Yayını, Deneme/Eleştiri Dizisi, Aralık 2002, İstanbul. (Bu yazı ilk kez 3 Eylül 1968'de Ant Dergisi, 88. Sayında yayınlanmıştır.) Aratos dergisi Eylül-Ekim 2010 41. sayısında yayınlanmıştır. Irgat, Tarsuslu tiyatro oyun yazarı Haşmet Zeybek'in tiyatro eseridir. Bu oyun 1960'larda ODTÜ Tiyatro Festivali'nde sahnelenmiş ve ödül almıştır.

Say babo say..."

Yol boyunca "Sanora 68" buğdayının yerine ekilmiş susamlı tarlalar. Susamlar, cılız cılız; çiçek açmışlar şimdiden... "Daha iyi yetişebilir ama semeriynen seksene mal olur" diyor köylü. "Öteki yerli buğdayla bunun verimi nasıl?" diye soruyoruz. "Aynı sayılır" diye cevap veriyor. "Bu biraz fazla veriyor ama gübresiydi, suyuydu derken dünye masıraf gediyor. Buğdayı galdırınca bu masraflar adamın gözüne gözükmez. O yüzden çok kârlıyık sanıyok, aslında kendi kendimize avunuyok... Başka bir şey değil..."

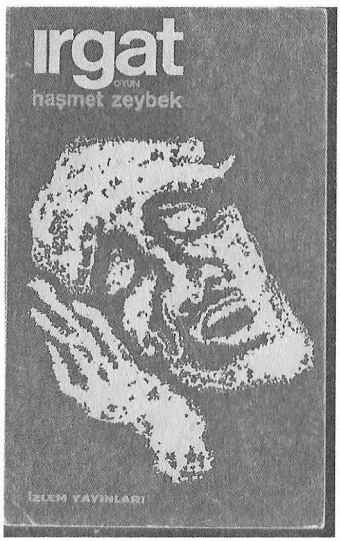
Bir koca kavga bizimkisi; cahili, umutsuzu, karamsarı aydınlatmanın kavgası. Ekmeğin, emeğin, huzurun, barışın kavgası. Sanatın ve zanaatın kavgası. Uyuşturulmuş milletimizin ve Türkiyemiz'in kavgası. Damarlarımızda Mustafa Kemal'in mimlediği kanın gücü var. Bu güç devrimci güç.

"Vurup aydınlığa çıkarız bir gün,
Bu bileklerin kelepçeleri çözülür de
Bu gözlerin bu güzelliğiyle
Bu asık suratlı sabahlara,
Emekçi türküleri asarız bir gün."

***

Onların topları tüfekleri varsa, bizim bir çığ gibi büyüyen sosyalist düşüncemiz ve alınacak hak bilincimiz var. Hak isteyen, devrim isteyen bizlere sokak militanları diye bakanlar, unutmasınlar ki, bizler kendilerinin hâlâ adım atmadığı sokaklarda doğup büyüdük. Bizim mısmıl bir evimiz olmadı bugüne dek. Bizim ne içi bir karış kalınlığında halılarla döşeli odalarımız, ne de, havalandırma tertibatlarımız oldu. Bizler, sokaktaki, devlet kapısındaki, kul kapısındaki düzenimizi kendisine göre uygulayan kitleye karşıyız. Dövüşümüz onlaradır. Düzenlerinedir. Kurallarınadır. Bu dövüşü bozuk düzeni gördüğümüz her yerde sürdüreceğiz. Bizim bu dövüşte yitirecek ne rahatımız var, ne de Sultan Süleyman'dan kalma kıratımız...

***

Bunlar, vardığımız köyün kahvesinde sosyalist köylülerle konuştuklarımız. Yanımızda, yöremizde pırıl pırıl düşünceli gençler var. Yaşlılar azınlıkta. Çekoslovak olaylarını konuşuyoruz onlarla, 6.Filo'nun 30 Ağustos'ta neden geldiğini... Azıcık yaşlı bir köylü konuşuyor: "Ocağı dini batsın. Valla, gençliğe kızıyorum. Miting necikmiş. Bunnarı zorunan atacan. Mustafa Kemal nasıl etti? Aynen nato mato dinlemeyecan. Gençlerimizin hepsi ilimden bilir. Yapsınlar bir bomba, koysunlar 6.Filo'ya; patlatsınlar. O kadar... Bakalım gelebilirler mi? Valla heç bir b.. yiyemezler..." (Bu soruyu bir nineye de sormuştum da, "Yanları delinsin!" deyip geçmişti. Türkiye'deki Amerikan sevgisine "bravo" doğrusu! ...)

Köyde CHP kazanmış. İşçi Partililer de oldukça çok. Bir genç "Valla!" diyor... "Eskiden AP kazanırdı. Bu yıl hep söz birliği edip CHP'ye verdik. Bundan sonra da İşçi Partisine verirdik. Yeter ki, gençlik bizimlen olsun. Bize gençliği gominist diye tanıttılar. Ama sizleri görünce..."

Bizleri aval aval dinleyen köylüler de var çevremizde. Onlardan biri soruyor: "Yiyenim, siz İşçi Partili misiniz ?"

"Heyye emmi! " diyorum. Emmi kesin kesin bakıyor gözüme. Öfkeli. "Yok, yiyenim yok! Siz bu memleketi batırırsınız!"

" Neden?"

"Neden olacak!... İşçi Partisinin gominist olduğunu herkes biliyor. Siz de biliyorsunuz ama bizi söyledyorsunuz..." Yok, ciddiyim!... Emmi kalkıveriyor. Yüzünü öfke ve çaresizlik bürümüş. "Sizinle konuşulmaz galan!" diyor. Ona kızmış rolü yapıyorum. Kolundan tutup oturtuyorum. "Otur hele emmi. Konuşalım bu konuyu. Bak emmi! Sen büyüksün. Bense küçüğüm. Sen görmüş geçirmişsin. Eğer ben yanlışsam sen doğ-

ru yap! Bu senin ve senin gibi büyüklerin görevidir" , diyerek gururunu okşuyorum. Küskün küskün elindeki kibrit çöpüyle oynarken anlatıyor. Habire anlatıyor ve biz habire dinliyoruz... Bitiriyor, ben başlıyorum: "Bak emmi! Doğru söylersin diyelim. İşçi Partisi komünisttir, diyelim. Bunu sen nereden biliyorsun?" "Herkes diyor." "Herkes dediğin kim ki?" Bak emmi! Ben de o herkesten biriyim ve İşçi Partisi komünist falan değil. İnanıyor musun? "Milliyetçi olsak daha iyi değil mi?" "Niye İşçi Partisi milliyetçi değil mi? Bal gibi. İçimizde gâvur varken milliyetçilik olmaz. Bağımsız olmak gerek. Bu çağa bağımsız, atomlu, füzeli, sanayili milliyetçilik söker, laf değil. Benim dediğim milliyetçilik bu çağda söker mi? O zaman düşman, dıştan görünen düşmandı ama şimdiki düşman içimizde ve gizli. İşte bu düşmana karşı milliyetçiyiz. Sen, ben milliyetçiyim diyeceksin, ama ben şehirde rahatımı teperek bilmediklerini öğretmeye çalışıyorum. Bu durumda sen mi milliyetçisin yoksa ben mi? Yoksa o her önüne gelene komünist deyip de komünistliği açıklamayanlar mı?" "Valla ne bileyim yiyenim! El ne derse biz ona inanıyok! Hadin sizin şeyleri gurak öş çökmeden..."

Pılı pırtıyı getirdik oynayacağımız yere. İlkin getirdiğimiz

ANT ve FORUM dergilerini, Harun Karadeniz'in KAPİTALSİZ KAPİTALİSTLER'ini muhtara teslim ettik. Hayvan pislikleri, ayrık otları, toz toprakla kaplı, dereli tepeli bir yer gösterdiler. Bir köşeye şeftali dikmişler. Boyları 50'şer santim var yok... Bastonlu bir ihtiyar, iki büklüm tavukları kovalıyor, "Kıtırını çıkarmışlar" diyor. "Niye korumuyorsunuz" diye soruyorum. Cevap veriyor: "Amaaan!.. Yiyenim! Koruyup da ehya mı olacam."

Sahnenin kurgu biçimini konuşuyoruz arkadaşlarla. "Şöyle olsun" diyor biri. Diğeri "Yok böyle", "Yok şöyle"...

Köylüler bizi saygıyla izliyorlar. Yeri deşiyoruz. Kargıların ucunu gömmek için. Hemen bir genç koşup gelip alıyor elimden baltayı. "Ver gardaş" diyor, "Biz gazarık .."

Dekorları kuruyoruz. Kargıları yanlardaki damların üstündeki haymalara hâlâtlarla tutturuyoruz. Ev sahibi nine, aklı yitik, gelip bağırıyor: "Benim evimi mi buldunuz şeyinizi bağlayacak! Çözün!" Bir çocuk "Ne var be!" diye çıkışıyor. "Hadi lan! Eşşolueşşek! Babanın malıydı..." diyor nine. Gönlünü zor ediyoruz. Daha şimdiden damların başı çocuklarla, genç kızlarla ve kadınlarla dolmuş...

"Açsınızdır" diyor muhtar. "Buyurun yemeğe gidelim." Yok mok demeğe kalmıyor. Sofradayız. Yemeğin her türlüsü var. Köylü elbirliği ile hazırlamış bu sofrayı. Herkes o gün ne pişirmişse göndermiş bir kap. Bu dayanışmalarını övüyoruz. Bize yeni şeyler anlatıyorlar. Şaşırıyoruz.

Köyün kahvelerinden her türlü oyunu kaldırmışlar. Kahvelerde sadece çay içilip günlük gazeteler okunuyor ve günlük işler konuşuluyormuş. Saat 21.30'da herkes evine gidip uyuyormuş. Geceleri gezmek ve gündüz boş gezmek yasak ve ayıpmış. Diyeceğim herkes istediği gibi hareket edemiyor. Özgürlükleri sınırlanmış. Emeklerinin değerini alamadıklarından şikâyetçiler. Dediklerine göre Çukurova köylerinin bir kısmı bu düzeni kurmuşlar. (Köylünün kendi kendine kurduğu düzene dikkat! Buna özellikle "sosyal" sözcüğünden domuz görmüş gibi ürkenler dikkat etsinler. Hele sayın Süleyman Demirel daha çok...)

***

Kız arkadaşlar bir köylünün evinde kılık değiştirdiler. Seyircilerimiz

hazır artık. Kimisi köyün okulundan gelen sıralarda, kimisi bağdaş kurmuş yerde, kimisi de ayakta bekleşiyorlar. Kadınlar ve genç kızlar damlarda allı-yeşilli düğün giysileriyle oturuyorlar.

Vakit tamam... Müzik yönetmeni arkadaş sazıyla hem çalıp, hem söylüyor:

"Yarın bayram, eller allar giyinir
Ana baba yavrusuna sarınır,
Yoksun olanların boynu burulur,
Ağlama anacağım ağlama buymuş kader."

Lüksler ışık yerlerine asıldı. Başladık. Rolüm oyunun ortasına doğru dışarıdan girişimle başladığından seyirci–köylülerin arasındayım. Hepsi pür dikkat kesilmişler. Ağızlar açık bekleşiyorlar.

Sessizlik...

Ah Irgat mısın? Gelme dünyeye. Elin adamı muhtarın gızını onanır heç bişe yok. Biz Kör Veli'nin kör eşşene dolanırız, cenderme peşimize düşer." Bu oyunculardan birinin sözü...

"Essah gıı... Vah kele! Yazık! Allah fukaraya acısın!" Bu da damdaki kadınlardan bir ses. "Susun avradlar! Sizin dırdırınızı dinneyek diye getirmedik..." Bu da köyün ileri gelenlerinden birinin sözü. Ve daha bir sürü sırasız söz. Artık sessizlik yok.

"Bak laa şoona! Durmuş Ali'ye naatlak benzeyor."

"Haydee. Bunlar İşçi Partili lan. Bizimkiler eyi bozulurlar valla!"

"Kesin lan garşıya eyi dekkat edin! Sırf bakmayınan olmaz. Icık da duyun! Yok canım. Bu yeni vırızgaların bacaanı dutup dutup aayıracaan..."

Susan yok. Sahneye "Bir dakka yeyenler! Bana bakın lan! Dutar dutar dışarı atarım, ha! Bu gardaşlarınız emek edip ayanıza gatlak gelmişler. Bişeyler deyorlar. Sırf siz duyasınız gözlerinizle her bir şeyleri göresiniz deyi.. Hemi de uyanasanız deyi be.."

Oyun boyunca benzer sesler sürüp durdu. Görevimizi yaparak bütün gerçekleri serdik gözleri önüne ve son deyişi söyledik cümleten:

"Kaderimiz baştankara
Bağrımızda dinmez yara
Çare ararız deva umarız

El uzatmaz bize Ankara..."

Köylüler "Demirel duya" diye çığrışırlarken selamımızı verdik ve sorduk: Bizleri seyrettiniz. Artık gerçek tiyatroyu biliyorsunuz. Sizlerden bugüne dek tiyatro deyince ne anlıyorsunuz ve bugünden sonra ne anlayacaksınız? Onları söylemenizi istiyoruz."

Yaşlı bir köylü oturduğu yerden cevap veriyor:

"Valla yiyenim! Bugüne gatlak biz tiyatroyu baldırbacak belledik. Biz getmezdik amma gençlerimiz haftada bir filan giderlerdi..." Gençlerde bir gülüşme...

"Oysama tiyatroyu bize anadanlar yanış anlatmışlar. Artık uyandık. Tiyatroyu da, sosyalizmi de, gominizmi de belledik. Bundan kelli her önüne gelene ganmak galan. Sağolun!"

Başka biri:

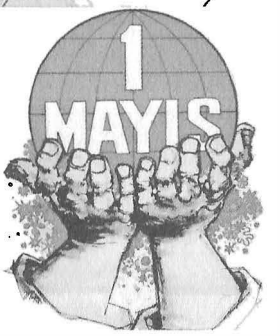
Esesine galırsan, tiyatro demek, bir örnek demek. Hısa gapılacak, akıl fikir edilecek bir örnek. Bir hıssası, bizim hayatımızın ibreti olmayan bir tiyatroya esesinde tiyatro denemez. Esesinde tiyatro Türk şeylerini göstermeli. Elin gavurunda bize ne? Biz gendimizi bir gurtarak hele!"

İyi geceler dileyip ayrılıyoruz. Vakit gecenin ortası. Aynı John Deere getiriyor bırakıyor bizi şehre... Bankaların ışıklı reklamları daha parlak geliyor bana. Sinemalar daha yeni dağılıyor. Şar sineması önünde bekleşen delikanlılar var. İçerden hoşnut. Önümde delikanlı genç kızlı bir grup var. Türkan Şoray'ı övüyor birisi. Diğer biri de sarı saçların ona çok yakıştığını söylüyor... Sonra gözleri... Vücudu... Bacakları... Gülüşüyorlar. Tanıyorum onları. Belki saatin üçünde ot kazmaya gidecekler. Eve sapıyorum. Onlar ha bire gidiyorlar...

Gitsinler!

Bölüm 5
12 Mart Askeri Darbesi ve Yükselen Sınıf Mücadelesi (1971-1980)

1971 yılında "12 Mart Muhtırası" olarak anılan askeri darbe gerçekleşir. 12 Mart darbesi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve diğer kuvvet komutanlarının imzasıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek hükümetin istifaya zorlandığı askeri müdahaledir.

12 Mart darbesi, sonuçları 12 Eylül 1980 cuntası kadar ağır olmasa da, Türkiye'de yükselen sola ve işçi hareketine karşı yapılmıştı.

12 Mart Askeri Darbesi'nin yarattığı toplumsal ve siyasal tahribatta partiler, sendikalar kapatılır. Aydınlar tutuklanır. Ve bu sürecin en ağır bedellerinden biri de gençlik hareketinin önderlerinden Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, darağacında idam edilerek öldürülür.

12 Mart sonrası partiler yeniden açılır. Sosyalist mücadele ve sendikal örgütlenmeler bu dönemde yeniden ivme kazanır. 1976'da ilk kez alanlarda yeniden işçi sınıfının birlik,

dayanışma ve mücadele günü olan 1 Mayıs kutlamaları yapılır.

1971-1980 arası dönem sadece sendikal mücadele, grevler, işçi eylem ve direnişleri açısından değil, aynı zamanda sosyalist hareketin ve devrimci güçlerin yükseldiği bir dönem oldu. Sol, bu dönemde daha fazla toplumsallaştı. Bu yine sürecin, birer dinamik olarak hem solun hem de gençlik hareketlerinin sınıfa en çok yakınlaştığı dönem olduğu söylenebilir.

1970'li yıllarda Tarsus'ta Türkiye İşçi Partisi (TİP), Vatan Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) gibi yasal partiler dışında, faaliyetlerini illegal yürüten Türkiye Komünist Partisi (TKP), TKEP vardı. Aynı şekilde gençlik hareketi içinde de, Dev-Genç, Emekçiler Derneği, Dev-Sol, İlerici Gençler Derneği (İGD), Sosyalist Gençler Birliği (SGB), Genç Öncü, Halkevi gibi çeşitli düzeylerde siyasi faaliyet yürüten birçok yapılanma mevcuttu.

1970'li yıllar, Tarsus'ta hem yeni fabrika ve işyerlerinin kurulduğu, hem yeni sendikaların kurulup örgütlendiği ve şubelerinin açıldığı, daha önemlisi çok sayıda işçi grevi ile direnişlerinin yoğun olarak yaşandığı bir süreç oldu. Yine 1970'li yıllar işçilerin siyasallaştığı, toplumsal olay-

Günlük Siyasi Gazete

GÜN
YOR
ığını
ığını
j a t
inin
ıştır

BES-İŞ Sendikası Dün berdan barajındaki iş Yerinde grev kararı aldı

YET inşaat endüstri ticaret limited şirketi Berdan bir merhale, 2. kısım sulama kanalı inşaatında çalışan işçiler adına verilen grev kararı 15 Haziran tarihinde alınmış bulunuyor

lara yönelik duyarlılığının güçlendiği yıllar oldu. Özellikle tekstil işçileri DGM'leri protesto eylemlerinden Maraş Katliamı'nı protesto eylemlerine kadar birçok eyleme destek verdi.

1971 yılının yerel gazetelerinde çıkan haberler Tarsus'ta gerek işçi gerekse gençlik hareketleri bağlamında ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmeleri ortaya koyuyordu.

Bu haberlerin birinde, 2 Ocak 1971'de Tek-Gıda-İş Sendikası'nın KARAM Yağ Fabrikası'nda greve gideceğini yazmaktadır. Ancak 8 Ocak'ta sendika üyesi işçiler KARAM'da grev oylaması yapar. Anlaşma sağlanması üzerine grev olmaz ve 18 Ocak'ta toplu sözleşme imzalanır.

1971 yılında ayrıca şu gelişmeler yaşanır: 30 Ocak 1971'de İnşaat-İş (Yapım Onarım Baraj ve İnşaat İşçileri Sendikası) Tarsus'ta kurulur.

Ayrıca, Kadıncık Barajı 2. Kısım İnşaatı Yapım Onarım Baraj ve İnşaat İşçileri Sendikası Tarsus'ta kurulur ancak bu sendika kısa bir süre sonra feshedilir.

İlginçtir, Tarsus'ta işçilerin sendikalaşma çabaları ve özellikle de grevlerden rahatız olan işverenler de zaman zaman sendikalaşma yoluna gitmişlerdir. Bunlardan biri de ağaç sanayinde kurulan TAS-İŞ adlı sendikadır. TAS-İŞ (Tarsus Ağaç Sanayi İşverenler Sendikası) 22 Şubat 1971'de kurulur ancak sonrasında bu sendikanın faaliyetine rastlanmaz.

19 Şubat'ta Tarsus'ta ÇUMİTAŞ'ta BİÇER-İŞ Sendikası kuruldu. Bunu, Mersin'de kurulu Yapı-İş Sendikası'nın Tarsus şubesinin açılışı izler.

1971 yılında Berdan Çayı üzerine bu kez Kadıncık Barajı kurulur.

TAYMİS (Teknik Ağır Yapı Montaj İnşaat İşçileri Sendikası) 8 Nisan 1971'de Tarsus'ta kurulur. Ancak TAYMİS, 16 Ocak 1972'de Türk İdeal İnşaat İşçileri Sendikası'na iltihak eder.

Aynı yılın sonlarına doğru, 4 Ekim 1971'de Tarsus Kadıncık Barajı'nda örgütlü olan Türkiye Yapı ve Montaj Sanayi İnşaat İşçileri Sendikası'nın yüzlerce işçisiyle başlattığı grev, 30 Ekim tarihinde çalışanların lehine bir anlaşma ile sonuçlanır.

Çeşitli nedenlerle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan batıya yaşanan göçün ilk durağı Çukurova bölgesidir. Yeni bir iş ve yaşam umuduyla bölgeye gelen göçün ilk dalgasını Çukurova bölgesi göğüsler. Adana ve Tarsus gibi geniş tarımsal alanlara sahip kentlerde yerleşmeyi tercih edenler dışındakiler ise yönünü daha batıya, başta İstanbul olmak üzere sanayi merkezlerine döner ve yeni bir yaşam umudunu oralarda ararlar.

Her yıl mevsimlik tarım işçisi olarak bölgeye gelenlerin bir bölümü geri dönmez ve buralarda kalır. Yaşanan bu göç, hem göçenler hem de gittikleri kentler açısından çeşitli sorunları beraberinde getirir.

Tarsus'un geçmişinde sık rastlanmasa da tarım işçilerinin örgütlenme girişimleri olduğu görülmektedir. 10 Mart 1972'de Tarsus Tarım İşçileri ve Elci Cemiyeti kurulur. Ancak bu tür örgütlenmeler çoğu zaman etkisiz kalmıştır.

Tarsus ve Havalisi Rollergin ve Sawgin Sanayi İşverenler Sendikası kuruluyor

Yukarıda, Tarsus'ta işverenlerin sendikalaşma çabalarından söz etmiştik. Bunlardan biri de tekstil sektöründe kurulmuş olan *"Tarsus ve Havalisi Rollergin ve Sawgin Sanayi İşverenler Sendikası 7 Ağustos 1972 de Tarsus'ta dokuma işkolunda faaliyet göstermek üzere kurulan bağımsız işveren sendikasıdır.*

Merkezi Tarsus'ta bulunan sendikanın kurucuları: Mahmut Coşkuner, Salih Ulvi Aydın, Rauf Özdemir, Abdurrahman Şanlı, Cemal Temiroğlu, Fevzi Özkul, Şaban Özkul, Abdurrahim Bengi, İbrahim Kozacıoğlu, Sait

Kazancıoğlu, Oğuz Güler ve Ahmet Ceylan" (TSA, c. 1, s. 332).

Sendika yöneticisi işverenlerin, kendi aralarındaki sorunlar yüzünden uzun ömürlü ve aktif olamayan bu yapılar diğerlerinde de olduğu gibi kapanmıştır.

Bir Kentin Kadın Emekçileri: Takunyalılar.../Makale

Uğur Pişmanlık

1960'tan 1980'e kadar süren yirmi yıllık dönemde Tarsus'ta kent yaşamı gibi mahalle yaşamı da oldukça canlıydı. Kentteki iplik ve dokuma fabrikaları dışında, pamuk işleme tesisi olarak çok sayıda çırçır fabrikası vardı. Tarımda ise en çok pamuk, buğday ve narenciye üretimi ile sebze yetiştiriciliği yapılırdı.

Bu durum, yaklaşık yüz elli yıl içinde, Tarsus'u hem sanayi hem de tarım açısından bir işçi kenti haline getirmişti. Yerli tarım işçileri dışında, her yıl Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan binlerce mevsimlik tarım işçisi Tarsus'a gelirdi.

Tarsus'ta o yıllar, belediye otobüslerinin bile olmadığı zamanlardı. Kentteki çırçır ve tekstil fabrikalarında işçi servisleri yoktu. İşçiler fabrikalara ya da diğer işyerlerine çoğunlukla yürüyerek, erkeklerin bir bölümü de bisikletleriyle gider gelirlerdi.

Tarım işçileri ise, tarlalar kent dışında olduğundan, mal sahibi çiftçilerce kadınlı-erkekli traktörlerle sabah gün doğumuyla alınır, akşam gün batımında getirilerek mahallelere dağıtılırdı.

Tarsus'ta, bugün artık olmayan Rum ve Ermeni topluluklar dışında, Türkler, Araplar, Giritliler ve Kürtler çeşitli mahallelere dağılmış olarak oturur ve birçoğu yaşamlarını işçilik yaparak sürdürürlerdi.

Bunlar arasında, Arapların çoğunlukta olduğu Eski Ömerli, Fatih Mahallesi ve Yeşil Mahalle (Musalla) vardı. 1924'te mübadil olarak Girit Adası'ndan getirilen Giritlilerin yoğun olarak yaşadığı Reşadiye Mahallesi'ydi.

Mısırlı İbrahim Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'na başkaldırıp Pamuk ekimi için Suriye'den yoksul Arap tarım işçilerini bölgeye getirdiğinde, Tarsus'ta yerleşenlerin oturduğu yere yoksulluklarından ötürü yerli halk

tarafından "çıplaklar" denilmiştir. Böylece, resmi kayıtlara da buranın adı da "Çıplak Mahallesi" olarak geçmiştir. Tarsus'ta Mahalle yaşamı içinde, komşuluk ilişkileri çeşitli nedenlerle arada bir kavgalar çıksa da, hayat, paylaşım ve dayanışma içinde geçerdi. Gündüz ya da akşam misafirliklerine gidilir ve gelinirdi. Günün ikindi saatlerinde çocuklar oyun için kendini sokaklara atarken, kadınlar yine sokaklarda evlerinin önüne sandalye, tabure ya da minder atıp toplanır, evlerde yapılan börek-çörek eşliğinde çaylar içilir, sohbet edilirdi. Özellikle yaz akşamlarında bu görüntü değişmez; sinemaya, tiyatroya gidemeyen ya da kocaları tarafından gitmelerine izin verilmeyen kadınlar sokaklara taşarlar, evlerinin önünde komşularla karşılıklı çekirdek çitlenir ve ardından da demli çaylar içilerek koyu sohbetlere dalınırdı.

Gecenin bir vaktine kadar böyle dışarıda, sokaklarda süren yaşamın o dönem önemli bir nedeni daha vardı; Kadınlar kapı önlerinde fabrikalardan gece vardiyasından dönecek olan kocalarını, oğullarını, kızlarını ve gelinlerini bekler ya da gece vardiyasına gidecek olanları uğurlamak için zaman geçirirlerdi.

İlerleyen saatlerde, önce sinemadan çıkan aileler ve gençler, ardından

kapanan kahvelerden dönen erkekler mahallelere girer. Sonra gecenin karanlığından takunya sesleri duyulur. Bunlar özellikle çırçırdan ve diğer fabrikalardan gelen gece vardiyasından dönen kadın işçilerinin giydikleri takunyaların sesidir. Üzerlerine pötikare ya da damalı iş önlükleriyle kadın işçiler, ayaklarındaki takunyaların parke döşeli yolun taşlarına vurdukça çıkardığı ritmik sesler eşliğinde kendilerini mahalleye taşırlardı. O zamanlar, fabrikada işçilere yemek çıkmazdı. İşçiler her gün ellerinde sefertasları ve çingillerle işe gider-gelir, kendi yemeklerini yanlarında taşırlardı.

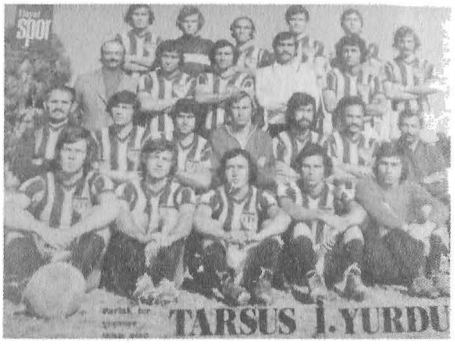
Aralarında çocuk denecek yaşta genç kızların da bulunduğu işçiler, yüzleri solgun ve yorgun olmasına karşın kendilerini kapı önlerinde bekleyenlerin neşesine karışırlardı.

Her gün belirli saatlerde kente yayılan fabrikaların başlama ve paydos düdüğü dışında, çalışanların işlerinden yeniden günlük hayatlarına döndüklerinin işareti işte bu sabah akşam duyulan takunya sesleridir. Takunyalılar da kentin çıplaklarıdır. Takunyalar ve onların çıkarttığı sesler, üretmenin, yaşama tutunmanın ve yoksulluğun sesidir, simgesidir.

TARSUS İDMAN YURDLU FUTBOLCULAR SİGORTALI OLMAK İSTİYOR[18]/Makale

Özgür Daşlı

1971 Yılında sosyal güvenceden mahrum olduklarını düşünen Tarsus İdman Yurdu profesyonel futbol takımı oyuncuları İş Mahkemesi'ne başvuru yapmışlardır. Türkiye'de yargının çarpıklığı bu kez de Tarsus İdman Yurtlu futbolcularla yöneticiler arasında problem yaratır.

[18] Daşlı, Özgür; 80 Yıllık Öykü: Tarsus İdman Yurdu, Antik Sahaf Yayınları, 1998-Tarsus.

Kurthan Fişek'in "Spor Yönetimi" adlı kitabında Tarsus İdman Yurdu'nda yaşanan bu yasal süreç şöyle aktarılmaktadır:

"Yargı organlarının bir süreç içinde spor yönetiminin oluşumuna yaptıkları etkilerden biri de, kimi yasanın spor işçisi saydığı, kimi yasanın Borçlar Kanunu'nun denetimine verdiği, sigorta primi ödemek istemeyen kulüp yöneticilerinin de bağımsız çalışanlarla birlikte Bağ - Kur'a kayıtlı görmek istediği profesyonel futbolcuların iş yaşamının kapsamına alınmalarıdır. "Sadece işçi ile işveren arasındaki belirli bir hukuki ilişkiyi düzenlemekle yetinmeyip, bunlar arasındaki her türlü ilişkiye... örneğin işçinin korunması, işveren karşısındaki sosyal ve ekonomik güvencesi, iş uyuşmazlıklarındaki yargısal yetki, sosyal güvenlik mevzuatına uygulanan" İş Hukuku karşısında geçimlerini futboldan sağlayan profesyonel sporcuların durumlarının uzun süre eğreti kaldığını, bugün bile yürürlükte olan yasalar arasında bu konuda çelişkiler bulunduğu bilinmektedir. İş Kanunu'na göre futbolcuyla kulübü arasındaki sözleşme, hizmet akdi, futbolcu "işçi", kulüp yönetimi "işveren" ve kulüp de "işyeri" sayılması gerekirken, aynı yasanın 5. maddesi sporcuyu kapsam dışı bırakmış; Sosyal Sigortalar Kanunu ise, istisnalar arasında futbolculara yer vermemişti. İşte, bu türden açık çelişkileri çözmede yargı organları belirleyici rol oynamıştır. İlk aşama, SSK tarafından Tarsus İdman Yurdu Kulübü futbolcularının sigortalı sayılmaları, kulüp yönetiminin bu karara karşı başvurduğu Prim İtiraz Komisyonu'nun 6.3.1971 tarih ve 971/390-2813 sayılı kararıyla SSK tutumunu onaylaması, bunun üzerine de kulüp yönetiminin "kulüple sporcu arasındaki sözleşmenin hizmet akdi olmadığı; esasen sporcuların İş Kanunu'nun kapsamı dışında bulundukları; bu yüzden de SSK Kanunu dışında da tutulmaları gerektiği" gerekçesiyle, sporcuların işçi olmadığının ve dolayısıyla sigortalı olamayacaklarının saptanması için Mersin İş Mahkemesi'ne başvurmasıdır. Mersin İş Mahkemesi, 6.9.1971 tarih ve Esas 971/73, Karar 971/94 sayılı kararında şöyle diyordu:

İş ile spor birbirinin aynı şeyler değildir... İşte amaç fayda yaratmaktır... Hâlbuki spor bir hüner gösterisidir. Atılan bir golün manevi değeri vardır ama bir üretme olarak tavsifine imkân yoktur. Sporda gaye anlaş-

manın tarafı olan belirli kimseler için bir yarışma ve arzu hevesi, bir yenme zevki ve bu suretle manevi bir fayda mevcut olup, bu fayda mutlaka o kulübün üye veya sporcularına ait olmayıp, bu kulübü gönülden tutan herkese karşıdır... Bu itibarla futbol maçında yaratılan fayda ile üretimde yaratılan fayda dahi aynı şeyler değildir...

Hizmet akdinde kullanılan emeğin, yaratılan faydanın yerine bir başkası ikame olunabilir. Ama ne sporda, ne sanatta yahut ne futbolda, ne güreşte ve ne de güzel sanatlarda birinin yerine diğerini ikame etmek mümkündür. Sporcunun profesyonel olması ile amatör olması kulüple sporcu, tiyatro sahibi ile sanatçı arasındaki ilişki değişmez. 1475 sayılı kanunun 5. maddesinin 9 numaralı bendinde spor ve sporcu iş kanunu kapsamı dışında mütalaa edilmiştir...

Davacı Tarsus İdman Yurdu Gençlik Kulübü'nün ve bu kulüp futbolcularının 506 sayılı kanunun kapsamı dışında bulunduğunun tespitine... Temyizi kabil olmak üzere karar verilerek açıkça anlatıldı.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, Mersin İş Mahkemesi'nin bu kararını 7.4.1972 tarihinde onaylamıştır. Sosyal Sigortalar Kurumu, ikinci aşamada, bu kere de Mersin İdman Yurdu kulübü futbolcularını sigortalı saymış, kulübün başvurusu üzerine de aynı Mersin İş Mahkemesi yine temyiz yolu açık olarak SSK'nın işlemini iptal etmiştir."

Kitapta, yaşanan durum biraz akademik dille aktarıldığından özetlemekte fayda var. Bir futbol takımı düşünün, futbolcuları yaptıkları uğraşın bir iş kapsamında bulunduğunu, bu nedenle futboldan sonraki yaşamlarını da güvence altına alma gayesi ile sigortalı olmak istiyorlar. Endüstriyel bir sektöre dönüşen futbol da telaffuzunda bile zorluk çekebileceğimiz büyüklükte paralar dönerken işveren konumunda bulunan kulüp yönetimlerinin orta boy bir işletmenin ödediği kadar sigorta miktarını ödememek için bin dereden su getirdiklerini görmekteyiz. Tarsus İdman Yurdu'nun o dönemki emeğine saygılı iş bilir futbolcuları mahkemeyi kazanmış olsalardı, günümüzde Futbolcu Dernekleri'nin girişimlerine bundan otuz yıl önce ulaşmış olacaklar ve emsal gösterileceklerdi.

Tarsus İdman Yurtlu futbolcularının bu girişimlerinin öncesinde de Türkiye'de profesyonel futbolcuların hak arama çalışmaları başlamıştı.

Genel İşler işkolunda faaliyet göstermek üzere 31 Mayıs 1965 tarihinde İstanbul'da Türkiye Profesyonel Futbolcular Sendikası kurulmuştur.

1972 Yavuzlar İplik Dokuma Fabrikası (YİDAŞ) kuruldu. İşletme 1970'li yılların ikinci yarısında üretime geçti. YİDAŞ, bu dalın en büyük işyerlerinden biriydi. Mühendislik ve danışmanlık hizmetleri bir Amerikan firmasınca yapılan tesis, 10-40 numara arasında 9 çeşit pamuk ve polyester iplik üretmekteydi. 650 kişi çalıştırılan fabrika 75.000 iğlik olup, üretim kapasitesi yılda 12.000 ton iplikti.

Bu yıl içinde, Teknik Ağır Yapı Montaj İnşaat Sanayi İşçileri Sendikası (TAYMİS) kurulur.

1972 Kadıncık 2 Barajı'nın inşaatını üstlenen İsviçre'nin VEVEY (Yapı ve Montaj İşleri) firmasının, işyerinde örgütlü bulunan sendikanın toplu iş sözleşmesi hükümlerine uymayarak, gerekli maaş zammını yapmaması ve yemek vermemesi üzerine 135 işçi 11 Eylül 1972 tarihinde greve çıktılar.

Grevin sekizinci günü olan 20 Eylül'de Kadıncık-2 inşaatı işvereni, sendika yöneticileri ve işçi temsilcileri Tarsus Kaymakamı Macit İskenderoğlu'nun aracı olacağı bir toplantı yaparlar. Kadıncık barajı iş-

çilerinin 8 gün sürdürdükleri grev, bu görüşmede anlaşma sağlanması üzerine son bulur. Yapı ve Montaj Sanayi İşçileri Sendikası (YMSİ-İŞ) grevin bittiğini Tarsus'ta yayınlanan yerel gazetelere verdiği bir ilanla duyurur.

Aynı günlerde, yerel bir gazetede, Tarsuslu pamuk üreticilerinin sessiz bir yürüyüş yapacakları haberi yayınlansa da, üreticilerin böyle bir eylemi olmaz.

Fırın işçileri, Tarsus, Mersin ve Adana'da 17 Aralık 1972'de greve başladılar. Adana'da 92 fırında 600, Mersin'de 2 ekmek fabrikası dâhil 25 fırında 250 işçi ve Tarsus'ta 11 fırında çalışan yaklaşık 150 Tek-Gıda-İş Sendikası üyesi işçi greve çıktılar. Tek-Gıda-İş Sendikası yöneticileri basına ve kamuoyuna yaptıkları açıklamada, işverenlerin, ücretler ve sosyal yardımlar konusunda işçilere hiçbir hak tanımadıklarını ifade ederek, amaçlarının halkı ekmeksiz bırakmak değil işçilerin haklarını almak olduğunu görüşünü dile getirir.

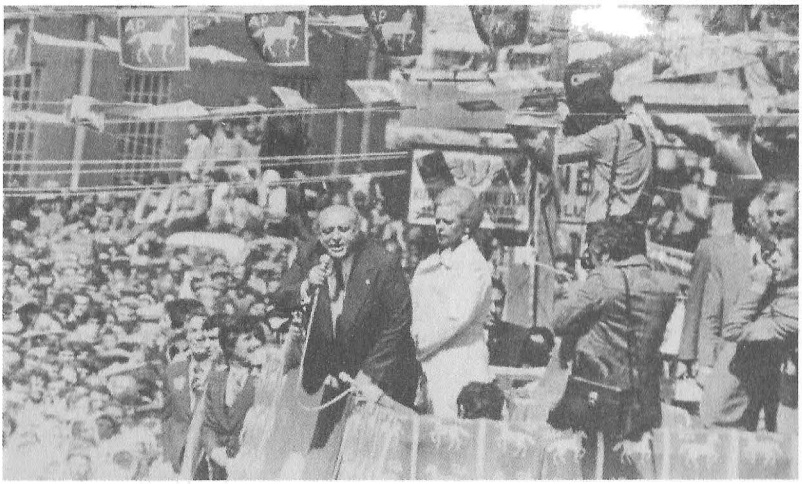
Tarsus'ta bulunan İbrahim Kozacıoğlu ve Ortakları Kollektif Şirketi'nde yaklaşık 170 kişi çalışmaktadır. Bu tesisin üretim kapasitesi 60/ m yıl kanaviçe ve 450 ton/ yıl pamuktur. Bir başka fabrika da Emel Pamuk Tic. Ltd. Şti.'dir. 25 kişi çalıştıran fabrikanın kapasitesi, yılda 57.000 m kanaviçe ve 1200 ton pamuktur.

23 Mayıs 1973'de Tarsus Hızar İşçileri Derneği kurulur.

12 Ekim 1973'te, Pazar günü Milletvekilliği seçimleri yapılır. Bu seçimlerde, AP İçel Milletvekili adayları arasında Teksif Sendikası Tarsus Şube Başkanı Zekeriya Göktürk de bulunuyordu.

9 Aralık 1973'te belediye seçimleri yapılır.

1974 yılında Kadıncık-2 Barajı'nın yapımı tamamlanır ve dönemin

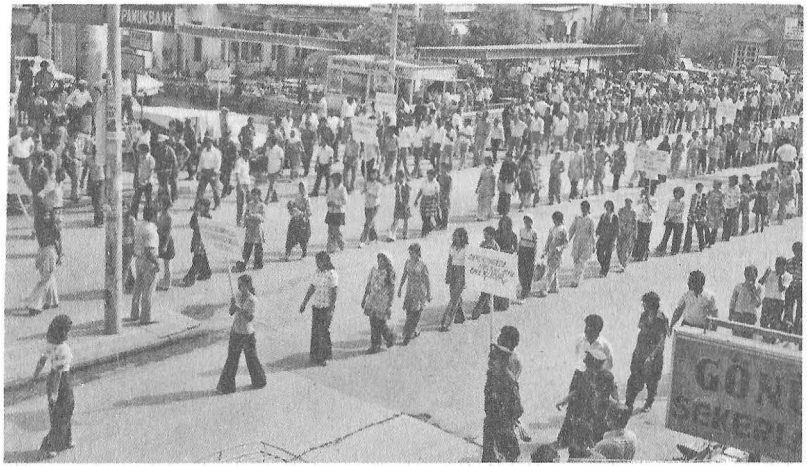
Başbakanı ve Adalet Partisi (AP) Genel Başkanı Süleyman Demirel tarafından törenle açılır.

Gerek Kadıncık-1, gerekse Kadıncık-2 barajlarının inşaat süreci boyunca sık sık sendikal mücadele ile haklarını almaya çalışan işçilerin eylemlerine tanık olundu ve işçiler burada işten atılmadan, iş kazalarına kadar çok ağır bedeller ödediler.

Çukurova İplik Fabrikası eylemleri (1974)

Özellikle tekstil işkolunda sendikalar, birbirlerinden üye devşirme gibi oyunlara girişerek, çoğunluğu sağlamak ve toplu sözleşme yapabilmek için yetki alma çabası içindeydiler. 1974 yılının Haziran ayında yine böyle bir durum ortaya çıkmıştı: *"Tarsus'taki Çukurova İplik Fabrikası'nda Türk-İş'e bağlı Teksif ve DİSK'e bağlı Tüm-İş sendikalarının örgütlü olduğu işyerinde çalışan Tüm-İş üyesi 450 işçi, Teksif'in toplu sözleşme yapma girişimini protesto etmek amacıyla 4 Temmuz 1974'de Tarsus'ta sessiz bir yürüyüş düzenledi. Eyleme katılan 450 işçi Teksif sendikasının kendilerini üye gibi göstererek sözleşme yapmak istediğini öne sürdü.*

İplik fabrikası işçileri daha sonra yetkili sendikanın saptanması için iş mahkemesine başvurdular. Mahkemenin, kayıt evrakında yaptığı in-

celeme sonucunda yetkinin Teksif sendikasında olduğuna karar vermesi üzerine Tüm-İş sendikasına üye 157 işçi, işvereni ve Teksif sendikasını protesto etmek amacıyla 17 Ağustos'ta 8 saat süren bir iş bırakma eylemi yaptı. İşveren ise, eyleme katılan işçilerin çıkışlarını hazırlayarak kendilerine posta ile gönderdi. Bunun üzerine işçiler, işvereni ve Teksif sendikasını protesto etmek amacıyla Tüm-İş sendikası önderliğinde bir

yürüyüş düzenlediler. Yürüyüşe katılan 157 işçi 'Sarı sendika istemiyoruz- Bu düzen değişmelidir-İnsanlık ve özgürlük istiyoruz-işçi haklarını koruyan sendikaların yanındayız' yazılı pankartlarla fabrikadan Atatürk Anıtı'na kadar yürüdü. Çeşitli sendikaların desteklediği bu yürüyüşten sonra işyerindeki durumla ilgilenen Bölge Çalışma Müdürü, işverenle görüşerek işçilerin işbaşı halinde işten atılmamaları ve Teksif Sendikası'yla toplu sözleşme yapılmaması konusunda söz aldı. Ancak bu söze karşın 157 işçiden bir kısmının işine son verildi" (TSA, c. 1, s. 241).

Aynı yılın sonunda, 1 Kasım 1974'de ise tarım işçilerini örgütlemek üzere ÇAPA-İŞ Sendikası kurulur.

1975 yılına gelindiğinde bir yandan yeni sendikalar kurulmakta, diğer yandan da işçi eylemleri devam etmektedir.

Güney Porselen Çimento Tuğla ve Toprak Sanayi İşçileri Sendikası (Güney İlleri Seramik-İş) 25 Temmuz 1975'te Tarsus'ta bağımsız bir sendika olarak kurulur. Mayıs 1983'te yürürlüğe giren 2821 sayılı kanuna intibak sağlayamadığı için münfesih sayılır.

Bölgede siyasi hareketlilikler ve yaşanan cinayetler nedeniyle 5 Şubat

1975'te Adana-Tarsus ve Mersin'de sıkıyönetim uzatılır.

Orak-Çekiç'li bildiri dağıtan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) üyesi sekiz genç 20 Şubat'ta yakalanır. Gözaltına alınan gençler Adana Sıkıyönetim Komutanlığı'na teslim edilir. Öte yandan, TÖB-DER Tarsus Şubesi, yürüyüş yapmak için 22 Şubat'ta kaymakamlığa başvurur. Ancak Sıkıyönetim Komutanlığı'na iletilen başvuru reddedilir.

Tarsus basın tarihi ve basın emekçileri açısından az rastlanır derecede ilginç, bir o kadar da anlamlı bir uygulama ise Basın-İş Sendikası İçel Şubesi'nin, 27 Şubat 1975 tarihinde Mersin ve Tarsus'ta bulunan 6 işyerinde 110 işçi adına toplu iş sözleşmesi imzalamasıdır.

Bu tarihlerde, Çukurova İplik Bez Fabrikası işçileri iş bırakma eylemi gerçekleştirirler.

Çukurova Makine İmalat Sanayi (ÇUMİTAŞ)
John Deere Fabrikası DİSK grevi

1975 Çukurova Makine İmalat Sanayi (ÇUMİTAŞ) ya da yöredeki o zamanki adıyla "John Deere Fabrikası"nda DİSK Maden-İş Sendikası 26 Şubat'ta 1974'te 350 işçinin katıldığı bir grev başlattı. Daha önce toplu

sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine, bu işyerinde Ekim 1974'te grev kararı alınmış, ancak, Kıbrıs askeri harekâtı döneminde ilan edilen sıkıyönetim uygulaması nedeniyle greve izin verilmemişti. 26 Şubat 1975'te işçiler Tarsus'tan Mersin'e dek bir yürüyüş düzenlediler. 220 gün süren grev, 4 Ekim tarihinde tarafların anlaşması ile sona erdi (TSA).

MADEN-İŞ SENDİKASI VE DİSK GENEL BAŞKANI KEMAL TÜRKLER'E DAİR BİR TARSUS ANISI...

Nilgün Türkler Soydan

Sanırım 6-7 yaşlarındaydım. Babamla birlikte ailece ve onun çalışma arkadaşlarının olduğu bir grupla Adana, Mersin, Tarsus sendika ziyaretlerinin ve kongre katılımlarının olduğu bir yolculuğa çıktık.

Çok küçüktüm, sanırım Mersin'e gittiğimiz gün Demirel'in de bir mitingi varmış. Hatta onun partilileri tarafından yolumuz kesildi, babam olaya el koymuştu, yolumuza devam etmiştik.

Tarsus'a girişimizde yol üzerinde tekrar büyük bir kalabalıkla karşılaştığımızda, ne yalan söyleyeyim pek korktuğumuzu anımsıyorum. Babam "onlar benim işçi arkadaşlarım, onlardan zarar gelmez, bizi karşılıyorlar zaten" dediğinde yüreğimize su serpilmişti.

Ama o da ne? Bu kez biz daha arabadan inmeden babamın işçi arkadaşları gelip, bizim arabamızı havaya kaldırıp babama ve örgütlerine olan bağlılık ve sevgi sloganları atmaya başlamasınlar mı? Takdir edersiniz ki, arabadayken havalanıvermek de bir şaşırtıveriyor insanı önce.

Babam, yine bizi sakinleştirdi, arabamız yere indirildiğinde babam da arabadan indi, arkadaşlarıyla kucaklaştı, bu kez onu omuzlarına yükseltttiler ve biz orada bir kongreye gittik. Çok büyük bir coşku vardı. Babam o kongrede bir konuşma yaptı, ortalık ayağa kalktı.

Babamın onlarla olan içten kucaklaşması, yaptığı konuşmadan sonraki coşkuyla bütünleşti. Küçüktüm ama gururlu ve sevinçliydim. Ben babamı çok seviyorum ama onlar da demek ki benim kadar seviyordu.

Ne güzel bir duyguydu! O eski coşku kalmasa da; bazen, bazı yerlerde anımsayıp tebessüm ettiğim bir anım. Benzeri pek çok anı var gurur verici ama bu Tarsus anısı da unutamadıklarımdan.

Yerel bir sınıf sendikası: Çukurova Besin-İş

1975 yılında, Tarsus'ta gıda işkolunda faaliyet göstermek üzere yeni bir sendika kurulur. Çukurova Bölgesi Besin Sanayi İşçileri Sendikası (Besin-İş) adıyla 30 Haziran 1975'te faaliyete geçen bu bağımsız sendika, ağırlıklı olarak Tarsus'taki fırın işçilerince kurulur. Bu sendikanın kurucuları arasında *"Yusuf Doğru (Mali Sekreter), Mehmet Çelik, Hasan Güler, Rıdvan Koç, Hikmet Aydoğan, Veli Özdemir, Hasan Hizmetçi, Mevlüt Akdoğan, Derviş Sabır (Genel Başkan), Sabahattin Bebiş, D. Hasan Ilımbız dı (Genel Sekreter) vardır.*

Tüzüğünde sendikanın amacı 'Devrimcilik, demokrasi ve insan hakları ilkelerine bağlı kalmak şartıyla işçilerin ve insanlığın özgürlük, barış içinde refah ve uygar bir hayat düzeyine kavuşması, sosyal adalet ve sosyal güvenliğin bütün gerekleriyle gerçekleşmesi, iş hükümlerinin gelişmesi ve her türlü sömürücülüğün ortadan kaldırılması için uğraşmak' olarak belirlemişti.

26 Haziran 1976'da ilk genel kurulunu yapan sendikanın çalışma raporunda, en mağdur durumdaki işçilerin fırın işçileri olduğu, hakkın verilmeyip alındığı ve bunun da ancak birlik olmakla sağlandığı ifade edilmekteydi.

Besin-İş'in 2. genel kurulu 24 Haziran 1977'de toplandı. Birlik ve beraberliğin sendikal hareketteki önemine değinen çalışma raporunda, Tarsus fırın işçilerinin sınıf bilincinden hareket ederek haklarını korumayı bildikleri, bu durumdan dolayı Mersin, İskenderun ve Silifke'deki fırın işçilerinin de sendikaya katılma isteklerinin olduğu; ancak maddi olanaksızlık yüzünden bu yerlere şube açılamaması nedeniyle işçilere yardım edilemediği, sendikayı sendika yapanın işçinin birlik ve beraberliği olduğu; sermayenin kendi hakkını koruması gibi işçilerin de kendi hakkını sağlaması gerektiği; emek-sermaye mücadelesinde işçilerin de emeklerini korumaları gerektiği belirtilmekteydi... Genel kurulda bir üst kuruluşa üye olma konusunda yapılan tartışmalar sonucunda bağımsız kalma kararı alındı. Daha sonra yapılan seçimlerde Derviş Sabır genel başkanlığa, Ahmet Doğruözoğlu genel sekreterliğe, Recep Umuç genel başkan vekilliğine seçildiler.

18 Aralık 1983'te yapılan genel kurulda alınan karara göre, yönetim kurulu 29 Aralık 1983 tarihinde toplanarak Hak-İş Konfederasyonu'na bağlı Öz Gıda-İş'e ilhakına karar verildi.

Öz Gıda-İş Genel Merkezi'nin 7 Ocak 1984 tarihinde İçel Valilik Makamı'na gönderdiği yazıda; Besin-İş'in genel kuruluna istinaden kendi sendikalarına ilhak ettiği, bu durumun kendilerince uygun görüldüğü, Besin-İş'in Öz Gıda-İş Tarsus Şubesi olarak faaliyetine devam edeceği bildirildi.

Sendikanın Çalışma Bakanlığı'na bildirilen üye sayısı 1976'da 154, 1980'de 187, 1982'de 153'tü." Bu tarihten sonra da sendika kapandı. (TSA c.1, s. 155).

Tarsus Mensucat Boyaları Fabrikası grevi (1975)

1952'de Tarsus'ta kurulan boya fabrikası işçileri toplu iş sözleşmesinde anlaşamayınca greve çıkarlar. Tarsus Mensucat Boyaları Fabrikası'nda *"23 Eylül 1975'te başlayan grev Türk-İş'e bağlı Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerinde çalışan 248 işçi, işverenin toplu sözleşme hükümlerine uymaması ve işçi ücret ve primlerini ödememesi üzerine hak grevine başladı. Grevdeki fabrika işçileri işverenin uzlaşmaz tutumunu protesto etmek için 11 Aralık 1975'te Tarsus'tan Mersin'e kadar sürecek*

bir yürüyüş başlattılar. Yürüyüşe Sümerbank Fabrikası işçileri de katıldı. İçel Valiliği işçilerin Mersin'e girmesine engel oldu. Mersin girişine kadar yürüyen işçiler burada da işvereni protesto eden bir miting düzenlediler. Grev tarafların anlaşmasıyla 18 Şubat 1976'da sona erdi" (TSA, c.1).

1 Kasım 1974'te kurulan ÇAPA-İŞ Sendikası'nın 6 Ocak 1975'te genel kurulu yapıldı.

Çukurova İplik ve Bez Fabrikası İş Bırakma Eylemi

"Tarsus'taki Çukurova İplik ve Bez Fabrikası'nda 28 Aralık 1975'te bir direniş başlar. Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerinde çalışan 1650 işçi, işverenin toplu sözleşme hükümlerine uymadığı gerekçesiyle direnişe geçti. Teksif Sendikası Mersin Şube Başkanı Şükrü Yenipınar, bir açıklama yaparak, işverenin, toplu iş sözleşmesine karşı 27 Aralık'ta ödemesi gereken 1,5 milyon lira tutarındaki avansı ödememesi nedeniyle direniş yapıldığını söyledi. Fabrika müdürü Barlas Sümer ise, muhasebenin avans çeklerini yetiştirememesi nedeniyle ödemenin ya-

pılamadığını bildirdi. İlgililer, her gün 20 ton iplik ve 70 bin metre bez imal edilen fabrikadaki direniş nedeniyle günde 10 milyon lira zararın meydana geldiğini belirttiler." (TSA, c.1)

1976 yılında, Samedoğlu Orman Ürünleri Sunta Fabrikası kuruldu. Samedoğlu Sunta Fabrikasında Toplu İş Sözleşmesi'ne yetkili sendika AĞAÇ-İŞ sendikasıydı.

1975 yılında Tarsus'ta ve genel olarak Çukurova yöresinde çeşitli nedenler ile gerçekleşen işçi grev ve direnişleri 1976 yılında da sürdü.

Tarsus'ta bu dönemin ilk grevi ise 2 Ocak 1976'da, Tarsus-Adana yolu üzerinde bulunan Yuvam Tuğla ve Kiremit Fabrikası'nda gerçekleşti. Fabrikada çalışan 60 işçinin 40'ı bir arkadaşlarının haksız yere işten çıkartılmasını protesto etmek amacıyla direnişe geçti. 5 Ocak'ta işçilerin üye oldukları İleri Seramik-İş Sendikası Tarsus Şube Başkanı ve bir yönetim kurulu üyesi ile 5 işçi, işçileri direnişe teşvik ettikleri gerekçesiyle tutuklandılar. Aynı günlerde (9 Ocak) işçiler işvereni protesto etmek için bir yürüyüş yaptılar.

Bu arada, Anadolu Cam Sanayi'nde (ACS), Hür Cam-İş Sendikası üyesi 150 kadar işçi toplu iş sözleşme yetkisinin bir an önce verilmesi için otobüslerle Adana'ya giderek Bölge Çalışma Müdürlüğü'nün önünde protesto eylemi yapıyor, DİSK'e bağlı Kimya-İş Sendikası da Mersin Soda Fabrikası'nda grev kararı alıyordu.

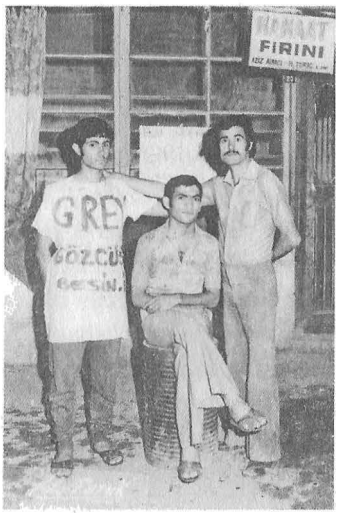
Aynı ay içinde bir başka işten çıkartma olayı da Tarsus'taki Nebati Yağ Fabrikası'nda oldu. 20 Şubat 1976 tarihinde DİSK'e bağlı Gıda-İş Sendikası'na üye 102 işçi fabrikadaki 63 işçinin işten çıkartılmasını protesto etmek amacıyla greve gitti. Buna karşılık işveren lokavt kararı aldı.

Bu eylemi takip eden aylar içinde 11 Mart 1976 tarihinde Mersin'deki Soda Sanayi'nin merkez işyeri ile Tarsus'ta bulunan kalker üretim işyerlerinde çalışan 650 işçi greve başladı. Petro-Kimya-İş üyesi olan işçilerin grevi 20 Mart'ta anlaşma üzerine sona erdi.

Aynı günlerde, Tarsus Lisesi'ndeki bir öğretmenin açığa alınması, öğrencilerin tepkisine neden olur. Tarsus Lisesi öğrencileri bu durumu protesto etmek için okulda boykot başlatırlar. Boykota polis müdahale eder. Bazı öğretmen ve öğrencilerin ifadesini alan polis 16 kişiyi gözaltına ala-

rak mahkemeye sevk eder.

Ocak ayının son günü Çimsa Çimento Fabrikası'nda çalışan 600 işçi bazı arkadaşlarının işten atılmasını protesto etmek için direnişe geçerler. Karam Yağ Fabrikası'nda da, kısa bir süre önce sendikanın grev, işverenin de lokavt ilan ettiği durum tarafların anlaşması ile son bulur.

Adana İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı olarak Tarsus'ta faaliyet gösteren Tarsus İşletmecilik Yüksek Okulu öğrencileri 9 Mart 1976'da bir öğrenci derneği kurarlar. Nisan ayında bir öğrencinin saldırıya uğraması üzerine, öğrenciler okulda forum düzenleyerek saldırıyı kınarlar.

Besin-İş Sendikası üyesi fırın işçilerinin 9 Mayıs Pazar günü başladıkları grev ertesi gün, sendika ile Tarsus Fırıncılar Derneği'nin anlaşması ile sona erer.

Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) Tarsus Güney Bölgesi Müdürlüğü'ne bağlı Köy-Tür işletmelerinde çalışan Tek Gıda-İş Sendikası üyesi işçiler,

Grev Çadırları Tarandı

Türkiye Kalkınma Vakfı Tarsus Güney Böl ge Müdürlüğü grev yerlerindeki çadırlar dün sabah saat 05 30 'da kimliği meçhul şa hıslar tarafından taban ca tüfeği ile taran mıştır.

Edinilen bilgiye gö re Mersin yolu üzerin de Vakıf kesimhanesi ile Atatürk caddesinde ki müdürlük binası ö nünde bulunan grev çadırları, aralıklarla ve plakası saptanamayan Yeşil renk Reno marka otomobilin içinde taban ca yaylım ateşine ma ruz kalmışlardır.

Olay yerinde göz cü olarak bulunan ba zı işçiler şans eseri ölümden kurtulmuşlar dır.

Çadırları kurşunlar la tarayanların kimlik lerinin tespitine çalışıl maktadır.

toplu iş sözleşmesinden 4 aydır bir sonuç alınamaması üzerine iş yerinde grev oylamasına gittiler.

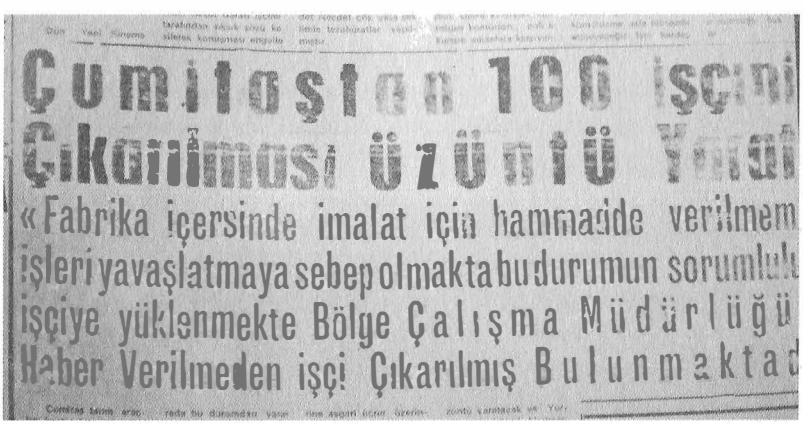
Oylamaya 44 işçiden 40 kişi katıldı, 36 işçi greve evet oyu kullandı. Ancak grev kararının üzerinden bir ay geçmesine karşılık, önce grev uygulanamadı. Ancak tarafların anlaşmaması üzerine greve Haziran ayında çıkıldı. Grev çadırları bir gece, sabaha karşı faşistler tarafından silahlarla tarandı.

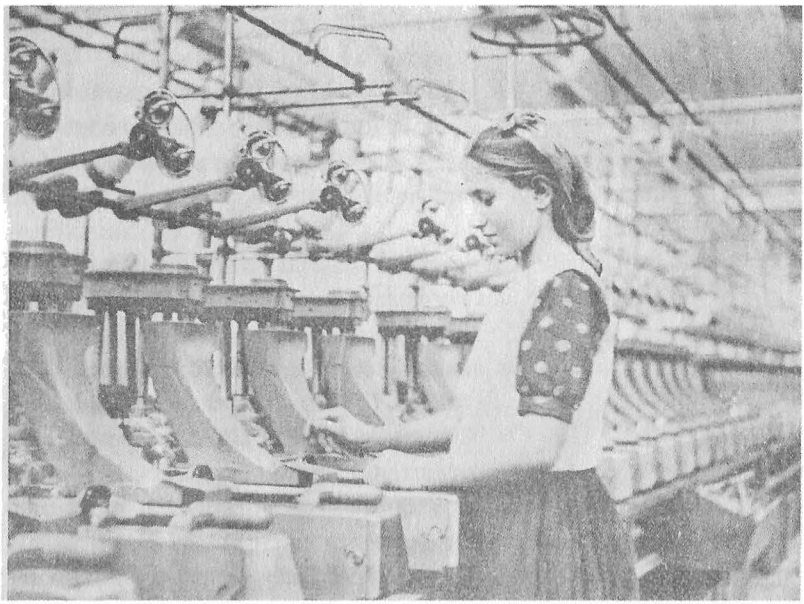
1976 yılının en büyük işten çıkarma olayı 13 Eylül'de Çumitaş fabrikasında 100 işçinin işine son verilmesiyle gerçekleşti. DİSK Maden-İş Sendikası bunun üzerine Çumitaş'a dava açtı. Aynı günlerde Çumitaş'ta 181 işçi, arkadaşlarının işten atılmalarına tepki göstererek 2 saatlik iş bırakma eylemi ile pasif direniş yaptılar.

Bu arada 12 Mart darbesi döneminde kurulan DGM'leri protesto etmek için ülke çapında eylemler devam ediyordu. Tarsus'ta da Türkiye İşçi Partisi (TİP), SP (Sosyalist Vatan Partisi) ve Birlik Partisi (BP)'de DGM'leri protesto etmek amacıyla ortak bir eylem kararı alırlar.

Partiler yapacakları miting için, 21 Eylül tarihinde kaymakamlığa bir dilekçe ile başvurarak bildirimde bulunurlar. Ancak miting ertelenir ve takip eden günlerde, 5 Ekim tarihinde TÖB-DER Tarsus Şubesi emniyet tarafından kapatılır.

Öte yandan Çitos-İş Sendikası ve üyesi işçilerinin alçı fabrikasındaki

Çumitaş'tan 100 işçinin
Çıkarılması üzerine Yeni
«Fabrika içersinde imalat için hammadde verilmem
işleri yavaşlatmaya sebep olmakta bu durumun sorumlu
işçiye yüklenmekte Bölge Çalışma Müdürlüğü
Haber Verilmeden işçi Çıkarılmış Bulunmaktad

bir süredir yaptıkları grev 1 Kasım'da anlaşma ile sona erdi.

Çukurova Fabrikası'nda çalışan Teksif Sendikası üyesi 4 bin işçi ise yapılan oylamada Toplu İş Sözleşmesinde anlaşma sağlanamayınca haklarını alabilmek için "Greve evet" dedi.

Aynı dönemde Bes-İş Sendikası da Berdan Barajında sürüdürülen Toplu İş Sözleşmesinin tıkanmasıyla greve gitme kararı aldı.

Kadıncık Barajı'nda işveren ile oturduğu toplu iş sözleşmesinden anlaşma çıkmayınca bu iş yerinde örgütlü bulunan Tes-İş Sendikası 3 Ocak 1977 tarihinde grev kararı aldı. İşverene grevin başlaması için 6 iş günü bekleneceği bildirildi. Ancak grevin başlayacağı günlerde, 11 Ocak'ta hükümet Kadıncık Barajı grevini 30 gün ertelediğini açıkladı. Bunun üzerine, Kadıncık 1 ve 2 ile Seyhan elektrik barajlarında çalışan Tes-İş üyesi 650 işçi 2 saatlik elektrik kesintisi ile iş bırakma eylemi yaptı.

Yavuzlar İplik-Dokuma Fabrikası'nda (YİDAŞ) Nisan ayının ilk haftasında, aralarında 4 sendika yöneticisi ve 1 işyeri temsilcinin de bulunduğu 20 işçinin işten çıkartılması üzerine, çalışan işçiler 5 saatlik iş bırakma

eylemi ile arkadaşlarının işe geri dönmesini sağladılar.

Haziran ayının ikinci haftasında Tarsus Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda öğrenciler faşist saldırıları kınamak için yeniden boykot yaptılar.

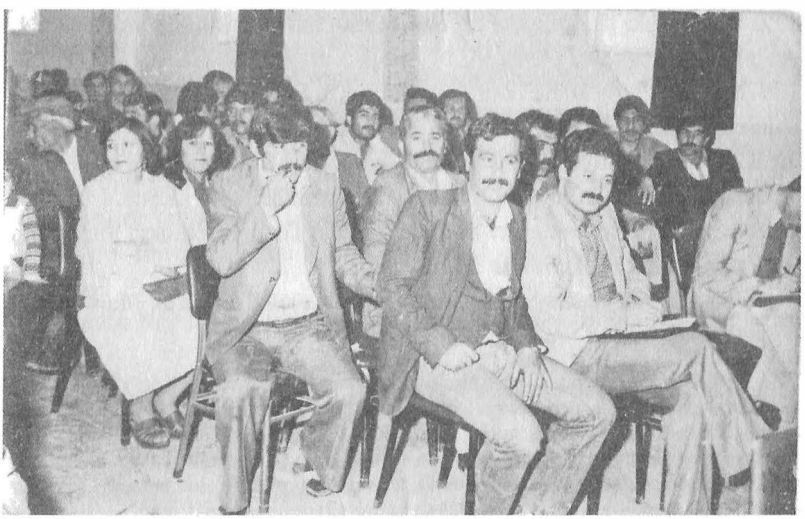
Karam Yağ Fabrikası'nda 8 Aralık'ta bir işçinin "hırsızlık" yaptığı gerekçesiyle işten çıkartılması üzerine işçiler direniş yaptılar.

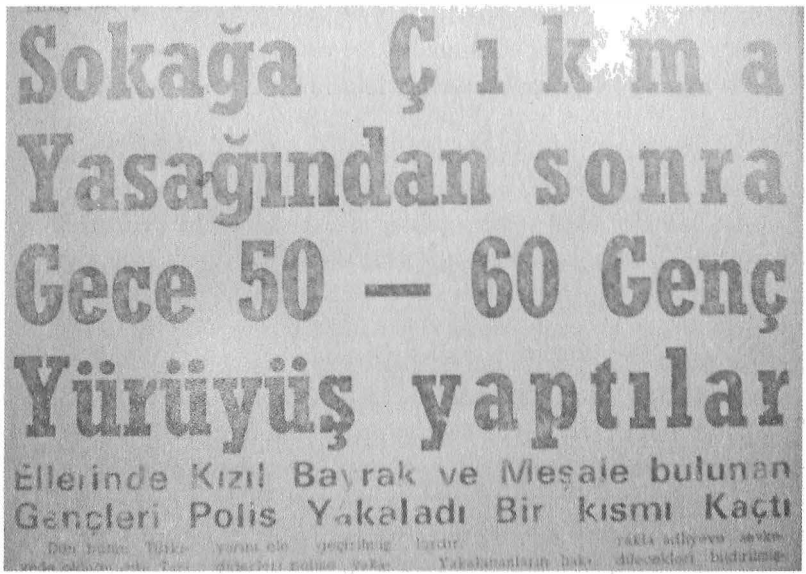
11 Aralık Pazar günü yerel seçimler yapıldı. Seçimleri CHP'nin adayı Derviş Sefa Özşenoğlu açık bir farkla kazanarak belediye başkanı seçildi.

1978 yılına gelindiğinde Tarsus'ta sol bütün kentte etkindi ve onlarca tekstil fabrikası ile çeşitli işkollarındaki işletmelerde ya grev vardı ya da toplu sözleşme pazarlığı ve işçi eylemleri yapılıyordu.

1970'li yılların ikinci yarısında TKP Tarsus'taki etkinliğini hissettirirken, Dev-Sol ve Devrimci-Yol, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve TSİP güçlü sol siyasi yapılardı. Bunlar dışında ise Maocu kökenden Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu gibi çok sayıda örgüt, o dönemin siyasi atmosferinde yer almaktaydı.

1978 yılı, Cumhuriyet Lisesi bünyesinde faaliyet gösteren Tarsus Yabancı Diller Yüksek Okulu öğrencilerinin çatışmasıyla başladı. 3

Sokağa Çıkma Yasağından sonra Gece 50 – 60 Genç Yürüyüş yaptılar

Ellerinde Kızıl Bayrak ve Meşale bulunan Gençleri Polis Yakaladı Bir kısmı Kaçtı

Ocak'ta çıkan çatışmalarda bazı öğrenciler yaralanırken, 8 kişi gözaltına alındı. Polis 200 öğrenci ve öğretmenin de ifadesini aldı.

Bu ay içindeki bir gelişme de bazı tekstil fabrikalarından yaklaşık 250 işçi çıkartılmasıydı.

1978 bu yıl içinde Halis Toprak'ın Tarsus'ta kurduğu Paktaş 2 Fabrikası faaliyete geçer.[19] Birçok işçi eyleminin yaşandığı fabrikada, bu yıllarda DİSK Tekstil Sendikası örgütlüdür. Sonrasında Teksif'in eline geçer.

Tarsus 1970'li yılların sonunda siyasi eylemliliklerin giderek arttığı bir sürece doğru ilerlemektedir; 19 Şubat gecesi Türkiye Emekçi Partisi'nin (TEP) Tarsus İlçe Örgütü'ne bomba atılır.

Çok sayıda işçi ve öğrenci eylemine sahne olan Tarsus'ta, Mart ayında

[19] Paktaş, daha sonra Aksantaş adını alır. Ancak "zarar ediyor" gerekçesiyle işletmeyi '90'lı yılların başında devlete devreder-satar. Devlet burayı bir süre Sümerbank'a bağlı Sümertekstil adıyla işletir ve 1990'lı yılların sonuna doğru, işletme özelleştirme yoluyla Başer Holding'e satılır. Geçmiş yıllarında çok sayıda işçi grevine ve direnişe sahne olmuş Paktaş-2 Fabrikası, önce Aksantaş olur, devlete geçince Sümertekstil, sonra Başer İplik-Dokuma Sanayi, ardından Güney Tekstil, bugün de Tarsus Tekstil adıyla faaliyetini sürdürmektedir.

Cinayetler bombalı saldırılar devam ediyor

Tarsus Barut ve Kan kokmaya başladı

Bir terziyi dükkanının içinde vurdular

da liselerde çok sayıda boykot yapılıyor, yürüyüşler gerçekleşiyordu.

Mart ayının ilk olayı Tarsus Belediye binası önünde ülkücülerle sol gruplar arasındaki çatışmayla yaşandı. Bunun üzerine polis Emekçiler Derneği ile Akdeniz Dev Genç Derneği'ne baskın düzenleyerek arama yaptı ve yaklaşık 85 kişinin ifadesini aldı.

Bunu takip eden günlerde 11 Mart'ta Özel Tarsus Amerikan Koleji'ne bomba atıldı ve YİDAŞ Fabrikası'nın işçilerini taşıyan servis otobüsü kurşunlandı; 2 işçi yaralandı.

22 Mart'ta liselerde yapılan boykotla ilgili 7 kişi tutuklandı. Diğer yandan ise polis izinsiz yürüyüş yapmak isteyen öğrencilerden 5 kişiyi gözaltına aldı.

Bu olayların ardından, Tarsus Lisesi'nde öğrenciler 23 Mart'ta boykot yaptılar, öğrenciler ve öğretmenler derslere girmediler. Okul önünde toplanan öğrenciler, slogan atarak Tarsus kent merkezine, Cumhuriyet alanına doğru yürüyüşe geçtiler. Polis öğrencilerin eylemlerini durdurmak için zor kullanınca çatışma çıktı.

1978'de Berdan Tekstil A.Ş'nin Adana yolu üzerinde inşa ettiği, Berdan-2 Fabrikası açılır. İşveren, sendika olarak Türk-İş'e bağlı olan ve başında Necdet İnandıoğlu'nun bulunduğu Teksif Sendikası'nı tercih eder.

Tarsus Amerikan Koleji'nin bulunduğu sokakta yer alan MİSK binası 20 Ağustos gecesi bombalanır.

Sahipleri sol görüşlü olarak bilinen Havana Bisküvi Fabrikası'na 8 Kasım gecesi bomba atılır.

yenises

Günlük Siyasi Gazete

Tarsus Lisesi Dev Genç'liler
Tarafından Dün İşgal Edildi
Silahlı İşgalden Sonra Bütü
Veliler Tarsus Lisesi Etrafına toplandı
İçeriden Ateş Eden İşgalci Öğrenciler Velileri Dehşet İçinde Bıra
Tarsus Kaymakamı

Yoğun olarak boykotların yaşandığı Tarsus Lisesi, Dev-Genç, Halkın Kurtuluşu gibi sol gruplarca 14 Aralık 1978'de işgal edilir. Okul kapıları kapatılır ve içeriye kimseyi almazlar. Okul duvarlarına ve pencerelerine eylem ve taleplerine ilişkin pankartlar asılır. Okulun adının Deniz Gezmiş Lisesi olarak değiştirilmesi talep edilir. Eylem akşama dek sürer. Polis olaya müdahale edemez.

Aileler kaygı içinde okul önünde toplanır. Tarsus Lisesi'nin işgali hızla kente yayılır. Olayları izlemek isteyen halk burada toplanır. Kaymakam, işgalcilerle görüşmeye çalışır. Eylemci öğrenciler, polisin müdahale etmemesi halinde eylemlerine son vereceklerini bildirirler. Akşam saatlerinde işgal son bulur.

Bu olayların ardından, Tarsus Lisesi'nde öğrenciler ve sol gruplar okuldan toplu halde çıkarak ve slogan atarak Tarsus kent merkezine Cumhuriyet alanına doğru yürüyüşe geçeler. Polis öğrencilerin eylemlerini durdurmak için zor kullanınca çatışma çıkar. Bazı eylemciler gözaltına alınır.

Aynı gün bir başka kentte, 24 Aralık Maraş Katliamı gerçekleşir

Tarsus Emekçiler Derneği Başkanı İskender Özkul, 25 Aralık gece-

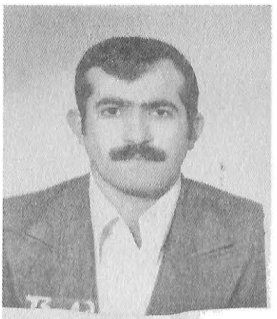
si eski hal binası (100. Yıl Çarşısı) arkasında vurulmuş olarak bulunur. Önce Tarsus Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Özkul, ardından Adana Tıp Fakültesi'ne götürülse de, yarasının ağır olması nedeniyle kurtarılamayarak yaşamını yitirir.

Tarsus Savcı Yardımcısı Süreyya Emin 27 Aralık akşamı evine gelen bir grup tarafından silahlı saldırı sonucu öldürülür.

12 Eylül Askeri Darbesi döneminde gözaltına alınan ve tutuklananlar arasında MHP'li ve Ülkü Ocakları militanlarından Mahmut Tat Savcı Süreyya Emin'i öldürmek suçuyla idamdan yargılanır. Ancak bu davadan bir sonuç çıkmaz.

1979 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan ve daha sonra Çukurova Üniversitesi'ne bağlanan İçel'deki 4 meslek yüksekokulundan birisi Tarsus'tadır. Tarsus Yabancı Diller Yüksekokulu'nun 242 öğrencisi ve 9 öğretim elemanı vardır. Burada sık sık öğrenciler boykot yapmaktadır.

1979 yılının ilk eylemi, Cengiz Topel Lisesi öğrencilerinin 14 Ocak'ta gerçekleşen boykot

İSKENDER ÖZKUL
UNUTMAYACAĞIZ

Tevfik Özaltınoğlu

Yenises

Günlük Siyasi Gazete

Dün 4 Lisenin öğrencileri Boykot Yaptı
Endüstri Meslek Lisesi Duvarı Yıkıldı
Tarsus'ta Orta Dereceli okullarda olayların
Yeniden Başlaması üzüntüyle KARŞILANDI

Emekçiler Derneği Başkanı Dün Sabah 05 Sıralarında Vuruldu

Yaralı İskender Özkul Adana Tıp Fakultesi Hastahanesinde tedavi altına alındı

Tarsus Emekçiler Derneği başkanı olduğu söylenen İskender Özkul adındaki genç dün sabah saat 05 sıralarında Tarsus Hâlî sokağında vurulmuş olarak bulunmuş ve derhal Tarsus Devlet Hastanesine kaldırılmıştır.

Tarsus Devlet Hastanesinde ilk tedavisi yapılan İskender Özkul Adana Tıp fakültesine gönderilerek tedavi altına alınmıştır.

Sıkıntısı

da Artacak

Yarası çok ağır olan İskender Özkul'un vurulma nin belli olmadığı ve olayın siyasi bir yönü olup olmadığı da bilinmemekle beraber Polis olayın aydınlanması için çalışmalar

mamlanmaması göste- nümüzdeki günlerde bü bulunmadığı gibi grip

eylemidir. Boykotların sıkça yaşandığı okullardan biri de Tarsus Endüstri Meslek Lisesi'dir. Buradaki boykotların önüne bir türlü geçemeyen okul yönetimi, bu yüzden 4 kişinin tutuklanmasına rağmen eylemlerin devam etmesi üzerine, can güvenliklerinin de kalmadığı gerekçesiyle istifa etmek için Tarsus Kaymakamı'nın yanına çıkar. Durumun bir değerlendirmesini yapan Tarsus Kaymakamı Yüksel Özden, Tarsus Endüstri Meslek Lisesi'ni yaklaşan yarıyıl tatiline kadar kapatma kararı alır.

Yurtsever Gençlik Derneği Federasyonu (YDFG) 1 Nisan 1979'da Kleopatra Kapısı Meydanı'nda bir miting gerçekleştirir. Mitinge, Adana, Mersin, Osmaniye ve Ceyhan gibi çevre il ve ilçelerden farklı siyasi gruplar da katılır. Sakin geçen mitingin tek olayı, eylem sonrası Adana'dan gelen bir grubun polis tarafından coplanması olur.

TİP'li Diş Teknisyeni Yaşar Dirgen, 16 Nisan'da MHP'lilerce silahlı bir saldırı sonucu öldürülür.

1 Mayıs'tan bir gün önce, 30 Nisan akşamı eski Tarsus Belediye binasının en üst katındaki belediye düğün salonunda Yurtsever Gençlik Derneği (YDGD) adına Halkın Kurtuluşu grubu, bir gece düzenler. 1

Tarsus'ta Bir Mayıs Mitingi
Sakin ve Olaysız Geçti
Güvenlik Kuvvetleri Takviyeli
Olarak dün hazır kıt beklediler
Şehirde tüp sıkıntısı
Had Safhaya VARDI
Gazocağı devri başladı gaz yok
Tarsusta ilk Defa Bir Mayısta Sinemalar Kapandı

Mayıs kutlamasının yapıldığı gecenin sona ermesinden sonra bir grup Halkın Kurtuluşu üyesi Atatürk caddesine pankart asarken polislerle aralarında çatışma çıkar. Çatışmanın yaşandığı gece sabaha karşı Park Taksi terminalinin yakınlarında Mehmet Tatlıdil'in cesedi bulunur. Tatlıdil'in cenazesi protesto eylemleri eşliğinde Huzurkent'e götürülür.

Bu olayın ertesi günü, gergin bir havada Kleopatra Kapısı meydanında 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamaları yapıldı. Tarsus'ta bazı sol örgütlerin oluşturduğu tertip komitesince düzenlenen 1 Mayıs mitingine daha çok Mao'cu gelenekten gelen siyasi yapılar, devrimci demokrat gruplar ve az sayıda sendika şubesi katılır. Katılan gruplar arasında Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Partizan, Devrimci-Yol, TKİP gibi örgütler yer alır.

Öte yandan, DİSK, TMMOB, TÖB-DER, TÜM-DER, TİP, TSİP, TKP/İGD, Kurtuluş, DDKD gibi geleneksel sol parti ve örgütler ise birçok sendika, dernek ve odayla birlikte, 1 Mayıs'ı aynı gün Mersin'de düzenledikleri bir miting ile kutladılar.

Yurt genelinde olduğu gibi Tarsus'ta da siyasal olayların, fabrika grev ve direnişlerin yoğun biçimde gerçekleştiği 1979 yılına ilişkin o dönem TİP'in Tarsus İlçe Başkanlığını yürüten Sönmez Targan, kendi yaşadığı

açak, Yeni bazı isimler olay arışmıştır

Tarsusda Bulunan üç yeni Siyasi Parti Başkanları Dün Birlikde Miting Düzenleme Kararı Verdiler

Sosyalist, işçi, Birlik Partileri ilçemiz Yöneticileri Kaymakamlığa başvurdu

Öğrendiğimize göre ilçemizde yeni kurulan ve tanıdıklarından çok az bu kısa süre üç siyasi partinin şube başkanları miting yapmak için Tarsus Kaymakamlığına baş vurmuş lardır.

Verilen bilgide belirtildiğine göre: Birlik Partisi, Sosyalist partisi ile işçi partisi Tarsus İlçe

almaya çalışmaktadır, da nilmektedir.

Bir kaçakçılık olayı

nin kuşlar tarafından ra ed hangi şartlarda sakl landığı artık gün ışığına

çıkmış, dosyanın tamam tamamına az bir zaman kalmış olduğu belirtilen

hususun son beyanı çalışmada övülmektedir.

lekçelerine eklenmesini aksi halde teşekkül edecek bir heyetin miting i

çin kanuni yollardan baş vurarak izin alabileceğini ifade etmiştir.

Mitingin amacının DGM lerinin kurulusunu protesto mahiyetini taşıdığı belirlenmektedir.

Sayın Ortaklarımız:

Mübarek Ramazan Bayramınızı Kutlar, İşlerinizde Başarılar Dileriz.

S. S. ESNAF VE SANATKARLAR KEFALET KOOPERATİFİ YÖNETİM KURULU

bir olayı şöyle anlatıyor; "*...olayların dalga dalga yükselerek toplumu teslim aldığı 1979 yılının bir bahar sabahı... Tarsus'un Adana yönünde ve 7 km. dışında, çetin savaşımlar sonucunda DİSK Tekstil Sendikası'nın tarihinde ilk kez yetki aldığı YİDAŞ fabrikasında büyük bir direniş sürüyor. Direniş fabrikanın dışına taşmış, işçiler Ankara-Adana karayolunu trafiğe kapamışlar. O günlerde, Türkiye İşçi Partisi'nin Tarsus İlçe Başkanı olmam nedeniyle kaçınılmaz olarak işçilerin arasındayım. Fabrika, jandarma alanına girdiği için olay yerine askerler egemen. Bir yanda direniş kararlılıkla sürerken, fabrika içinde de sendika yetkilileri, işletme temsilcileri ve Mersin Jandarma Komutanı'nın da katıldığı bir görüşme yapılıyor.*

Bir ara yanıma bir asker geldi, 'seni komutan istiyor' dedi. Beni, fabrikanın karayoluna bakan camlı giriş bölümüne götürdü. Tarsus Jandarma Komutanı genç yüzbaşı ile yüz yüze geldik. Yüzbaşı, 'sen Sönmez Targan değil misin?' Evet, dedim. 'Bugün sen Tarsus'a girmeyeceksin' dedi. Neden, dedim. 'Seni bugün Tarsus'ta öldürecekler' demekle yetindi. Benim Tarsus'a girmemi yasaklayacağınıza, gidin öldürmek isteyeni tutuklayın, dememe fırsat kalmadan, fabrika içindeki görüşmeden çıkan Tekstil yöneticileri kapıya geldiler. Tekstil Sendikası Genel Başkan

Yardımcısı ve Tekstil Adana Bölge eski temsilcisi Selahattin Uyar beni yanına çağırdı. 'Bugün Tarsus'a gitmeyeceksin' dedi. Neden diye sorduğumda, görüşmeler sırasında Mersin Jandarma Komutanı, Albay'ın benimle ilgili kendilerini uyardığını anlattı.

O gün Tarsus'a gitmedim. Akşam saatlerinde MHP Tarsus İlçe Başkanı kimliği belirsiz kişilerce vurularak öldürüldü. Yine aynı saatlerde Tarsus'taki evimin iki sokak ilerisinde, devrimci bir genç sokak ortasında vurularak öldürülmüştü..." (Targan; Sönmez, Venseremos, 107-108).

Tarsus Amerikan Koleji'nde öğretmenlik yapan bir Amerikalı'nın evi 3 Haziran gecesi kurşunlanır.

Torna Aynası İmalat Sanayi İşçileri Sendikası (TORAY SANAYİ-İŞ SEN) 1 Ağustos 1979'da Tarsus'ta kurulur. Ancak sonrasında ise bu sendikanın faaliyetine rastlanmaz 1986'da münfesih sayılır.

1979 yılında Mavi Oraloğlu Tarsus'ta Kent Sineması'nda bir oyun sahneleyecektir. Kent Sineması, MHP binasının olduğu Makam semtindedir. Sol bir grup oyunu izlemek için salona gelir. Ancak oyun, kentteki

siyasi gerginlikten dolayı iptal edilmiştir. Bu arada dışarıda ülkücüler sinema önünde toplanmaya başlar. Sinemanın içindeki sol grup durumu fark eder ve ülkücülerle aralarında gerginlik yaşanır. Her iki taraf da slogan atmaya başlar. Ülkücüler dışarıda silahlar ve sopalarla solcuları kıstırdıklarını düşünürken, solcular hem kendi, hem de tiyatro için gelmiş az sayıdaki izleyicinin güvenliğini düşünerek bir arayış içindedir. Bu sırada polis ekipleri gelir ve ülkücüleri uzaklaştırır. İçerdeki grup sinemanın dışına çıkar ve toplu olarak kent merkezindeki İş Bankası önüne kadar slogan atarak yürüdükten sonra dağılır.

Aynı yıl Tarsus'ta başka bir olay daha yaşanır. O yıl ara seçimler vardır. Tarsus'taki sol gruplardan bazılarının toplanma yeri, bir zamanlar adliye binasının arkasında bulunan İtfaiye Tepesi'nin eteğindeki Tepe Kahve'dir. Akşam saatlerinde Cumhuriyet Meydanı'nda afişlemeye çıkan AP'li gençler ve onlara yardım eden ülkücülerle solcular arasında önce tartışma sonra kavga çıkar. Ülkücüler silahlanıp, Tepe Kahve'yi kuşatırlar ve silahlarla ateş etmeye başlarlar. Kahvehanedeki solcular ile müşteriler içeride, kuşatma ve ateş altındadır. Masalar yatırılıp siper edilir. Sol grupta bir silah dışında bir şey yoktur ve savunma amaçlı kullanılmaktadır. Ülkücüler polis desteğiyle ordadırlar. Bir saat kadar süren çatışma ve kargaşadan sonra jandarma birliği gelir. Askerler, ülkücüleri oradan uzaklaştırırlar. Kahvedekiler dışarı çıktıktan sonra "kahrolsun faşizm", "yaşasın devrim" sloganları atarak Üçgen Çarşı'ya doğru yürüdükten sonra dağılır.

1980 yılı boyunca kentteki siyasi olaylar daha da artarak devam eder.

DİSK Genel-İş Sendikası, 13 Haziran'da ülkücüler tarafından basılır.

Tarsus'ta bazı mahallelere barikatlar kurulur. Polis bu mahallelere giremez. Kaymakamın oturduğu ev 12 Temmuz gecesi bombalanır.

Tarsus Belediyesi otobüs şoförleri, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in öldürülmesini protesto etmek amacıyla, 23 Temmuz'da bir gün çalışmayarak eylem yaparlar.

Aksantaş Fabrikası'nda işçi olarak çalışan TSİP üyesi Ahmet Destelli, gece evini basan bir grup ülkücü tarafından vurularak öldürülür. Ahmet Destelli'nin cenazesi ertesi günü TSİP bayrağına sarılı olarak önce parti binası, sonra DİSK Tekstil Sendikası önünde yapılan törenlerin ardından Hacıhamzalı köyüne götürülür.

27 Temmuz gecesi Fevzi Çakmak Karakolu bombalanıp kurşunlanır.

Bu dönem kentin neredeyse bütün mahallelerinde siyasi gruplar arasında çatışmalar oluyor, silahlar sıkılıyor ev ve işyerleri kurşunlanıyor ve bombalar atılıyordu. Tarsus'ta temel çatışmalar devrimci sosyalist güçlerle, faşist çeteler arasındır. Ülkücüler kent merkezinde küçük bir bölgeye sıkışmış ve sadece Yeni Mahalle'de güçlü olmalarında karşın, devlet desteğiyle devrimcilere ve işçilere saldırmaktadır.

Dev-Yol örgütü üyesi Ali Uygur'un Mersin polisince gözaltına alındığı ve gözaltında kaybedildiği gerekçesiyle, Tarsus Cezaevi tutuklu ve hükümlülerinin Ağustos ayının ilk haftası başlattıkları açlık grevi ise devam etmektedir.

Türkiye genelinde giderek şiddetlenen çatışmalar ve eylemler üzerine 15 Ağustos'ta 20 ilde devam eden sıkıyönetim iki ay daha uzatılırken, en çok olayların yaşandığı Fatsa-Ordu ile Tarsus dönemin hükümeti ve sıkıyönetim yetkililerince "pilot bölge" seçildi; ancak bu duruma karşın olaylar ve eylemler devam etti.

24 Ağustos'ta Halk Bankası Tarsus Şubesi yakılır. Fevzi Çakmak Mahallesi'nde 24 Ağustos'ta sol gruplar ile çatışan ülkücüler bazı evleri ateşe verdi.

Olaya müdahale eden polis çok sayıda kişiyi gözaltına alır. Bu olaylar

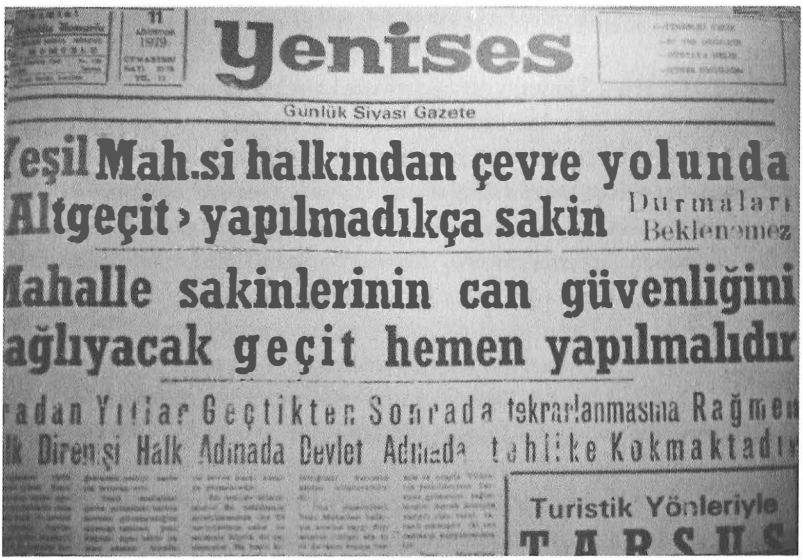

üzerine bir yerel gazete, "Tarsus'tan göç: Evini dükkânını satan Tarsus'u terk ediyor" başlığı ile haber veriyordu.

30 Ağustos'ta ülkücüler silah zoruyla 5 solcu genci kaçırdı. Bu haberin tüm kentte duyulması, Tarsus'taki siyasi havayı daha da gerginleştirdi. Ailelerin çocuklarının kaçırıldığını polise bildirmesinin ardından jandarmanın yaptığı operasyonların sonucunda gençler bulunur. Kaçıran ülkücülerden bazıları tespit edilerek tutuklanır.

Musalla olarak bilinen semtten geçen Adana-Mersin karayolunun halk arasındaki adı Nato Yolu'dur. Birçok ölümlü trafik kazasının yaşandığı yol üzerinde yine bir çocuğun trafik kazasında ölmesi üzerine çeşitli sol örgütler harekete geçer. Buraya üstgeçit yapılması için daha önce de yaşanan kazalar nedeniyle bazı eylemler yapılmıştır ancak bu kez yolu trafiğe kapatarak protesto eylemi başlatırlar. Bunun üzerine önce polis devrimci gruplar üzerine saldırır. Olayların büyümesi üzerine Tarsus'a askeri birlikler getirilir. Askeri birlikler, Nato Yolu'nda yürüyüş yapan devrimci gruplara ve mahalle halkına saldırır. Çatışmalar başlar, eylemciler Girne Mahallesi'nin ara sokaklarına girerler ve mahallenin içine yeni yapılmış bir sıra boş dükkânın içine saklanırken, kimileri de görünmemek için kepenkleri arkadan indirir.

Mahalleye giren askeri birlikler, bu dükkânları da tarayarak onlarca kişininin ölümüne neden olur. O gün Tarsus'un Musalla ve Girne Mahallesi olmak üzere her yerinde çeşitli eylemler olur. Girne'de yaşananlar ve orada birçok insanın öldüğü haberi kente hızla yayılır. Çeşitli protesto

Yenises

Günlük Siyasi Gazete

Yeşil Mah.si halkından çevre yolunda
Altgeçit› yapılmadıkça sakin Durmaları
Beklenemez

Mahalle sakinlerinin can güvenliğini
ağlıyacak geçit hemen yapılmalıdır

adan Yıllar Geçtikten Sonra da tekrarlanmasına Rağmen
k Direnişi Halk Adında Devlet Adında tehlike Kokmaktadır

Turistik Yönleriyle
TARSUS

gösterileri yapılır. Adana Sıkıyönetim Komutanlığı ve Mersin Valiliği çareyi Tarsus'ta ertesi gün sokağa çıkma yasağı ilan etmekte bulur.

İLERİCİ BİR BELDE: YENİCE'DE SİYASET/Makale[20]

Tuncay Akdağ

Yenice halkı sahip olduğu Alevi-Bektaşi inancının hoşgörü kültürünün bir parçası olarak, 1950 ve sonrasında daha zengin bir sosyal yaşam sürmeye başlar. Bu yıllardan sonra belde halkının yaşamında sinema, tiyatro, konserler, gezici Lunaparklar önemli bir yer tutmaya başlar...

Ülkedeki siyasi gelişmeler tek partili dönemin sona ermesiyle birlikte 1950'li yıllar ve özelikle de 1960 sonrasında yoğunluk kazanması ile birlikte aşağıda da görülebileceği gibi, 1980'li yıllara doğru iyice bir yoğunluk kazanmıştır. Bir yandan çeşitli siyasi akımlar arasındaki çatışmalar sendikal mücadeleler ile işçi grevleri ülke genelinde olduğu gibi

[20] Yenice Tarihi ve Kültürü, Tuncay AKDAĞ, Yenice Belediyesi Yayınları, Aralık 2007-Adana

Yenice'de de önemli ölçüde kendini ortaya koymuştur.

1950-1980 arası Yenice siyasi tarihine kısa bir bakış

Tek parti döneminde 1950'den sonra bütün Türkiye'de; söz sahibi, ağa ve bürokrat takımının hepsi CHP çatısı altında toplanmışlardı. Yenice'de de, bütün varlıklı ve statü sahibi insanlar Türkiye'de olduğu gibi CHP saflarındaydılar. O tarihlerde toprak henüz eşit ve miras yoluyla aile ya da sülale arasında paylaşılmamıştı. Tarlalarda sulu tarım yapılmadığından tarımsal verim oldukça düşüktü. Fakat 100-200 dönümün üzerindeki tarlalar, sahiplerinin "ağa" gözüyle görülmesine yetmekteydi. Yenice'deki ağalar, Atatürk devrimlerine bağlılıklarını başlarına taktıkları fötr şapkalarla ve giydikleri paçası düğmeli pantolonlarıyla gösteriyorlardı.

Halk ise çok yoksuldu. Üç beş fabrika işçisi ve esnaflık yapanların dışındaki çoğunluk pamuk çapası ve pamuk toplama karşılığında elde ettikleri gelirle, kerpiç ve elektriksiz evlerde geçinmeye çalışıyorlardı. Kömür mangalında ısınıp, gaz lambasıyla aydınlanarak, çoğu zaman tüm aile bir odada yatmakta ve elverişsiz koşullarda bir hayat sürmekteydiler.

Yenice, 1953 yılında belediyelik oldu ve aynı yıl belediye seçimleri ilk kez yapıldı.

Dünyada ve Türkiye'de emperyalizme karşı gelişmeye başlayan sol gençlik hareketleri, yoksul Yenice gençliğini de etkilemeye başlamıştı. Sola kayan bu gençler AP'li anne ve babalarını sol çizgiye çekmeye başlamışlardı. Artık birçok evde ideolojik anlamda bir kuşak çatışması yaşanmaktaydı. Solcu gençler "sağcı" ana-babalarıyla ateşli tartışmalara giriyorlar; bu tartışmalar çoğu zaman çatışmaya dönüşüyor; ama sonuçta daha eğitimli, daha kararlı ve daha dinamik olan gençler ana-babalarını (büyük ölçüde) ikna edebiliyorlardı. Kısacası Yenice sol düşünceye doğru kayıyordu.

Yenice sosyalizmle tanışıyor

27 Mayıs 1960 darbesinin bir ürünü olan 1961 anayasasının getirdiği özgürlük ortamı, siyasette de yeni açılımlar getirdi. Türkiye İşçi Partisi (TİP) sosyalist bir parti olarak siyasi yelpazede yerini aldı. O tarihlerde "Sosyal" kelimesinin bile ağza alınmasının insanların başını belaya soka-

bildiği Türkiye'de TİP: "İşçiler..! Emekçiler..! Marabalar..!" diye başlayan söylemiyle ortalığı sallamaya başlamıştı.

Türkiye İşçi Partisi'nin yarattığı etki Yenice'de de hissediliyordu. Yenice'nin toprak ağalarından Halil Boroğlu'nun oğlu Danış Boroğlu, TİP'in Yenice'deki örgütlenme sorumlusuydu. Hatta Danış Boroğlu partinin bir dönem Tarsus ilçe başkanlığını da üstlenmişti. TİP 1965 seçimlerinde % 3 oy alarak 15 milletvekili ile meclise girdi. Yenice'de de kayda değer bir oy alan TİP dikkatleri üzerine çekmişti.

Ardından Türkiye üniversite gençliği içerisinde örgütlenen ve tüm ülkeyi saran 1968 kuşağının antiemperyalist siyasal eylemleri geldi. Fakat bu toplumsal uyanış eylemleri, Türkiye'nin ikinci askeri darbesi olan 12 Mart 1971 darbesiyle ağır bir şekilde bastırıldı.

Yenice Gençliğinin bu önemli siyasal gelişmelerden etkilenmemesi mümkün değildi. 1975 yılı başlarında Talat Tıbık'ın Yenice Spor Kulübü Başkanı olmasıyla, kulüp gençlerin toplanma yeri oldu. İstasyon civarında, daha önceden sıtma savaş merkezi olarak kullanılan ve daha sonraki yıllarda sokak açılması için belediye tarafından yıkılan bina, Yenice spor lokali olarak hizmet veriyor ve gençliğin kendisini geliştirip ifade edebileceği bir mekân olarak işlev görüyordu.

Yenice Spor içerisinde başlayan siyasal eğilimler, Talat Tıbık ve Muhittin Kiriş'in öncülüğünde kendisini Doğu Perinçek'in liderliğindeki Proleter Devrimci Aydınlık (PDA) grubu içerisinde bulacaktı. Fakat bu siyasi grupla olan ilişki çok kısa sürecektir.

O dönemde yeni kurulmuş olan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) Adana Örgütü; Yenice'deki gençlik potansiyelinin farkına vararak, en yetenekli elemanlarını buraya gönderir. TSİP'in görüşleri ve tarzı Yenice gençliğine daha uygun gelerek bu partiye geçilir. Bir süre sonra Talat Tıbık TSİP Adana il yönetimine alınır ve Yenice ile olan parti bağları güçlendirilir. Adana adliyesi karşısındaki çok katlı bir binanın çatı katındaki TSİP binasına çok sayıda Yeniceli genç gidip gelmeye başlar.

Yenice'de İGD Hareketinin Doğuşu

Yenice'de Halkevi'nin kuruluş süreci yaşanırken, ülke genelinde süregelen siyasi tartışmalar sonucunda sosyalist bir parti olan TSİP'te bölün-

meler başlar. Partiden ayrılan sayıca ve nitelikçe önemli bir grup, İlerici Gençler Derneği (İGD) çizgisine geçmişti. Yenice Gençliği de ayrılanlar arasındaydı. Yeniceli Gençler artık İGD'liydi. Yenice için yeni bir dönem başlıyordu.

Adana'da TSİP'ten ayrılan grup hemen Adana İGD şubesini kurmuştu. Talat Tıbık Adana İGD şubesinin ilk başkanı ve Muhittin Kiriş ise yönetim kurulu üyesi olur. Yenice'de İGD'li gençlik Halkevi çatısı altında faaliyet gösteriyordu. Gençliğin önünde yeni bir dünya açılmıştı. Sol, sosyalist fikirler ve sosyalist önderler artık gençlerin birinci gündemiydi. Büyük bir açlık ve merak içerisinde, bu yeni ve büyülü dünyanın içerisine giriyorlardı. Halkevi'nde sık sık teorik eğitim seminerleri, tiyatro ve müzik çalışmaları yapılıyordu. Halkevi gittikçe sayıları artan Yeniceli gençlerin mekânı olmuştu. Paranın-pulun ve çıkarın söz konusu olmadığı, hayatın her alanında dayanışmanın olduğu ve bir lokma ekmeğin kardeşçe paylaşıldığı bu ortam gençleri kendisine çekiyordu. Bu kadar gencin örgütlü olarak bir arada bulunması, aynı zamanda politik bir güç demekti.

Dayanışma sadece siyasal alanda değildi. Halkevi'nin çayı, şekeri ve

diğer masrafları üye aidatları ve çalışan Halkevi mensuplarının maddi katkılarıyla karşılanıyordu. Zaman zaman da topluca pamuk toplamaya, çapaya, koza çekmeye ve geliç biçmeye gidiliyor, elde edilen gelir Halkevine bağışlanıyor; bağışlanan bu paralardan maddi sıkıntı içerisinde olanlara da yardım ediliyordu.

Bu arada Adana İGD ile Yenice grubu arasında sorunlar başlar ve Başkanlık görevinde bulunan Talat Tıbık, İGD'den ihraç edilir. Yenice grubu kararı kabul etmez ve karşı çıkar. Hatta Genel Merkez ve Adana İGD'den bağımsız hareket etmeye başlar. Bu durum bir yıl devam eder ve sonunda İGD Genel Merkezi pes ederek, Talat Tıbık'ın ihracını kaldırır.

Toprağa düşen gençler...

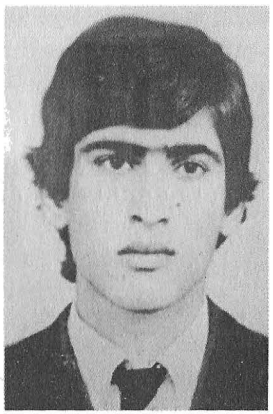
Türkiye'deki siyasal ortam günden güne geriliyor, şiddet dozunu artırıyor ve olaylar giderek daha kanlı bir hal alıyordu. Toplumsal hareketlilik üst düzeydeydi. Mitinglerin, grevlerin, yürüyüşlerin ve çatışmaların haddi hesabı yoktu. Sağ sol çatışmasının yanı sıra, sol ile solun çatışmaları da başlamıştı. Ülke bir kaosa doğru sürükleniyordu.

İçinde bulunulan şartlar gereği, Yenice gençliği de tüm bu toplumsal olayların içerisindeydi. Bölgemizde ve Türkiye'nin birçok yerinde yapılan kitlesel eylemlere ve vurulup öldürülen solcuların cenaze törenlerine yoğun bir şekilde katılıyorlardı. Yakından tanıdıkları gencecik insanların cenazelerine gitmek, sloganlar atarak mezarlıklara yürümek artık olağan işler haline gelmişti.

Bu arada her yerde olduğu gibi Yeniceli ilerici gençler de çevre il ve ilçelerde ülkücülerin saldırılarına maruz kalmaktaydılar. Halkevi kurucularından Alptekin Eser Adana'da taşlı sopalı saldırıya ve yine Halkevi gençlerinden Yener Canatan ise Tarsus'ta sinema salonu içerisinde bıçaklı saldırıya uğrar. Yeniceli gençlere yapılan saldırılar sadece sağdan değil, diğer sol gruplardan da gelmektedir. Yapılan bu saldırılardan birçok Halkevi genci de nasibini almıştır.

"Menderesler ölmez"

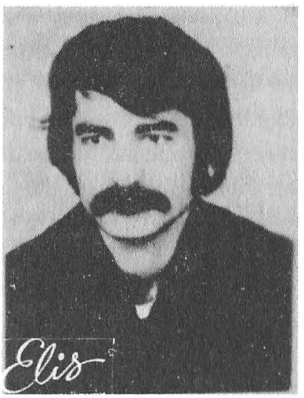
1980'lere yaklaşılırken Yenice ilk siyasi kaybını verir. Halkevi gençlerinden Menderes Bulut henüz 19 yaşındayken, İskenderun'da gece İGD'nin

afişlerini asarken ülkücüler tarafından sıkıştırılır, yüzüstü yere yatırılarak arkadan kafasına silah sıkılarak katledilir. Menderes o tarihlerde İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nda (İsdemir) çalışan İGD ve Maden-İş üyesi abisi Ali Bulut'un yanında kalarak lisede okumaktadır. Cenazesi Yenice'ye getirilir. Yenice tarihinde böylesine kalabalık bir cenaze merasimi görmemiştir. Bölgedeki tüm İGD'liler ve hemşerilerinin bu şekilde öldürülmesine çok üzülen Yenice halkının neredeyse tamamı saygı ve üzüntü içerisinde cenazeye katılmış, kortej halinde yürüyerek katledenleri hep bir ağızdan lanetlemiş ve "Menderesler Ölmez" diye Yenice sokaklarında haykırmışlardı. Abisi Ali Bulut mezarlık yanındaki su deposu balkonuna çıkarak katliamı nefretle kınayan bir konuşma yapar. Konuşmasında; ABD'nin bölgemiz kaynaklarını elde etmek için terör silahını kullandığını, gençlerimizin, kardeşlerimizin, yoldaşlarımızın katledilişinin bu planın bir parçası olduğunu belirterek, bu tür katliamları şiddetle kınar. Gençlerin hep bir ağızdan "Menderesler Ölmez" diye attığı sloganlar eşliğinde Menderes; Yenice'nin ilk siyasi şehidi olarak toprağa verilir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Menderes Bulut'un katil zanlısı yakalanır. Fakat yıllar sonra ülkücüler Menderes Bulut'u yanlışlıkla olsa gerek kendi şehitleri olarak göstereceklerdir.

"Netaş Mustafa'yı unutmayacak"

Menderes Bulut'un öldürülmesinin ardından, İstanbul'da Yenice kökenli, İGD ve Maden-İş üyesi olan Mustafa Benlioğlu, 13 Mart 1980 yılında henüz 27 yaşında iken üyesi olduğu Maden-İş sendikasının bildirisini dağıtırken, Maocu sol bir örgüt tarafından silahlı saldırı sonucu öldürülür. Çalıştığı Netaş fabrikasındaki işçi arkadaşları tarafından Yenice'ye getirilen cenazesi, ikinci defadır bir acıyı yaşayan Yeniceliler tarafından çok kalabalık bir cenaze töreniyle toprağa verilir. Gençlerin ve halkın dilinde bu defa "Mustafalar Ölmez" sloganları vardır.

Mustafa Benlioğlu'nun ölümünden 27 yıl sonra 13 Mart 2007 tarihinde, "İnternet Haber" sitesinde Nazım Alpman'ın "Tarihten ceset çalmak" başlıklı ilginç bir yazısı yayınlanır. Yazı Mustafa Benlioğlu ile ilgilidir. Ülkücülere ait bir internet sitesinde yayınlanan "ülkücü şehitlerimiz" listesinde Mustafa Benlioğlu'nun da ismi geçmektedir. Mustafa Benlioğlu Maocu bir sol grup tarafından öldürüldüğünden, kendilerinden biri düşüncesiyle yanlışlıkla kendi şehit listelerine koyarlar. Bu durum Benlioğlu'nun annesine yıllar sonra bir acı daha yaşatır, "Oğlumun cesedini çalmışlar" der ve bu yanlışlığın düzeltilmesini ister.

Ne garip bir durumdur ki Mustafa Benlioğlu da, Menderes Bulut gibi yıllar sonra ülkücüler tarafından kendi şehitleri olarak ilan edilir.

İKD kuruluyor

Bu karmaşa ortamı devam ederken, 1979 yılında Yenice'de Halkevi bünyesindeki kadınlar tarafından İlerici Kadınlar Derneği (İKD) kurulur. İlk zamanlar İKD'nin çalışmaları oldukça küçümsenir. Bu durum o tarihlerde ve kırsal bir yerde doğal görülür. Alevi kültürünün getirdiği tüm olanaklara karşın, kadınlar bugünkü kadar rahat değillerdi ve toplumsal hayata rahat katılamıyorlardı. Bu nedenle ilk olarak İKD çalışmalarına Halkevi'nin önde gelen kadro adamlarının kız kardeşleri, anneleri ve yakınları katıldı. Fakat bir süre sonra olayın ciddiyeti anlaşılınca dedikodu yapan ve eleştirenler de Halkevi'ne gelip gitmeye ve İKD çalışmalarına katılmaya başlarlar. 100–150 kadınla toplantılar yapılır. Tüm Türkiye'de olduğu gibi Yenice'de de emekçi kadın hareketi olarak örgütlenmeye başlayan İKD, kısa sürede kitleselleşerek Yenice'de önemli sivil toplum kuruluşu olarak yerini alır.

İGD kuruluyor

Yenice gençliği 1976 yılından beri İGD'ye sempati duymasına rağmen,

resmi olarak İGD şubesi 1979 yılında kurulmuştur. İKD'nin kuruluşunda olduğu gibi Halkevi bünyesinde yetişen Hüseyin Yıldırım başkanlığında ve bir grup İGD sempatizanı tarafından kurulan İGD Yenice şubesi altı kişiden oluşmaktaydı. Yenice gençliği içerisinde yasal olarak siyasal, kültürel ve toplumsal alanlarda çalışmalar yapan İGD, oldukça geniş ve etkili bir tabana sahipti.

Yenice'de İGD dışında başka sol grupların ciddi bir varlığı olmamakla beraber, bazı sol grupların sempatizanları da bulunmaktaydı. Ama bunların Yenice'de ciddi bir varlık gösterdiği söylenemez. Tüm Türkiye'de gittikçe dozunu artıran siyasal şiddet, Yenice'de de benzer olayın yaşanmasına yol açıyordu. Sadece sağ-sol değil, solun-sola karşı şiddeti de içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Her siyasal görüş sadece kendi düşüncesinin doğruluğuna inanarak kendi çevresinde başka bir siyasal örgütlenmeye imkân vermiyordu. İGD'li gençleri de etkileyen bu olumsuz durum, Yenice'de acı olayların yaşanmasına neden olmuştur. Aslında bunun altında yatan neden, kültürel ve siyasal altyapının yetersizliği, gençliğin getirdiği tecrübesizlik, ataklık ve en önemlisi de o zamanki Türkiye'nin içinde bulunduğu karmaşık ve çözümsüz durumdu. Bu hatalar yaşanmamış olsaydı eminim ki Yenice şu an içinde bulunduğu durumdan daha iyi bir yerde olabilirdi.

Sonuç

1970 sonrası dönem tüm Türkiye'de solun yükselişe geçtiği bir dönemdi. Sol, Ecevit'in önderliğindeki CHP'siyle, işçi örgütü DİSK'iyle, eğitim emekçileri örgütü TÖB-DER'iyle ve daha birçok sol örgütleriyle yükselişteydi. Bu yükselişten rahatsız olan derin ve karanlık güçler, sol yükselişi durdurmak için gereken her şeyi yapmaktan geri kalmıyorlardı. Cinayetler ve provokasyonlar birbirini izlemekteydi. Kanlı bir dönemden sonra 12 Eylül askeri darbesine gelindi. Kardeş cinayetleri ve kargaşadan bıkan halk; 12 Eylülcüleri kurtarıcı olarak görmüştü. Zaten istenilen de buydu. 12 Eylül Türkiye Solu ve sivil toplum kuruluşları üzerinde öyle bir geçti ki, sol bir daha kendisini toparlayamadı.

Yenice halkının sol kimliği yanında bir özelliği daha vardı; o da Alevi inanca mensup olmalarıdır. Bu özellikleri Yenice'nin sağ siyasi düşün-

celere açılmasını ciddi oranda engellemiştir. Hatta Yenice solcularının zaman zaman "Bizim sağcılarımız da solcudur" diye dışarıdaki dostlarına yaptıkları siyasi bir esprileri de vardır. 1980'den sonra Yenice'de yerel ve genel seçimlerde kendisini "sağcı" olarak tanımlayan hiçbir parti seçim kazanamamıştır.

Yenice Halkevi gençliğine ne oldu derseniz; önemli bir kısmı 12 Eylül 1980 darbesinden sonra tutuklanarak cezaevine kondu. Haklarında TKP, İGD ve İKD yönetici ve üyelikleri adı altında davalar açıldı. TKP davasında yargılananlardan Haşmet Biçer 5 yıl, Muhittin Kiriş 6 yıl, Ali Bulut 5 yıl hapis ve her üçü de başka illere sürülerek 2'şer yıl gözetim altında tutulma cezasına mahkûm edildiler. Ali Bulut Tokat iline sürgün edilir ve 1 yıl sürgün hayatı yaşarken, çıkarılan af sonucu Yenice'ye döner. Haşmet Biçer ve Muhittin Kiriş ise çıkarılan bu aftan yararlanarak sürgüne gitmekten kurtulurlar.

Ağır işkencelere maruz kalmış çok sayıda Yenice Halkevi genci ise, İGD ve İKD davasından yargılanarak değişik sürelerde cezaevinde kaldılar. Fakat yargılanan bu gençler İGD ve İKD davasından hiçbir ceza almadan beraat ettiler. Kendileri ve aileleri çok acılar çektiler, düzenleri bozuldu ve toparlanmaları uzun zaman aldı.

1980'den sonra Halkevi gençliği politik hayatta etkili olmaya devam etti. Genel ve yerel seçimlerde aktif rol aldılar. Yaşadıkları olaylar ve tecrübeler doğrultusunda, Yenice siyasi yaşamında söz sahibi oldular.

"Ceketsizler" sıfatı aradan uzun yıllar geçmesine rağmen, 1989 yerel seçimlerinde bir kez daha gündeme gelir. Fakat bu sefer sadece Halkevi gençliğini değil; belirli bir siyasi çizgiyi ve duruşu işaret etmek için kullanılır. Yaşlı ve genç insanlar biraz da espri katarak kendilerinin "Ceketsizler" diye nitelendirilmesinden duydukları memnuniyeti dile getirirler.

Kısacası 1970'lerin "Ceketsizleri" 1980 sonrası koşullarda topluma birtakım değerler katarak genel toplumsal yapının içerisinde eriyip tarihteki yerlerini aldılar.

Darbe sonrası ilk yerel seçim

12 Eylül 1980 askeri darbesi sonucunda tüm ülkede olduğu gibi, Yenice'de de siyasi yaşam askıya alınmıştı. Halkın oylarıyla Belediye

Başkanlığı görevine gelen Erol Karacan, askeri yönetim tarafından görevinden alınarak; yerine Yenice Nahiye Müdürü Orhan Kavallı Belediye Başkanı olarak atanır. Eskiden tüm nahiyelerde olduğu gibi, Yenice'de de en yüksek mülki amir olarak Nahiye Müdürleri bulunurdu. Yenice Nahiye Müdürü'nün makamı Jandarma Karakol binasındaydı.

1980 askeri darbesinden sonra 1984 yılında yapılan ilk Belediye Başkanlığı seçimlerine birçok aday katılır. 1980 yılında atama ile Belediye Başkanlığı görevine gelen eski Nahiye Müdürü Orhan Kavallı ANAP'tan aday olur.

1989 yerel seçimlerinin getirdiği yeni adaylar

Yenice'de iki dönem Belediye Başkanlığı yapan Erol Karacan, 1989 yerel seçimlerinde aday olmayacağını açıklamasının ardından, başkanlık için ortaya yeni isimler çıkmaya başlar.

1980 askeri darbesinden sonra kapatılan Yenice Halkevi Başkanı Ali Kuru, 1989 yerel seçimlerinde SHP'nin Yenice ön seçim adaylarından Veli Serin ve Alptekin Eser'in de desteğini alarak bağımsız adaylığını açıklar. Seçimlere 20 gün gibi kısa bir süre kala aday olan Ali Kuru, arkasında oldukça siyasi tecrübe edinmiş eski Halkevi gençliğinin de tam desteğiyle, SHP adayı Asaf Bayer'in karşısında 139 oy farkıyla bağımsız olarak Belediye Başkanlığını kazanır. Ali Kuru seçimlere bağımsız olarak girdiğinden, belediye meclisinde kendinden yana hiç meclis üyesi bulunmamasına karşın, SHP'nin 9 meclis üyesi bulunmaktaydı.

1989 Yılı Yenice Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları :

Parti	Aday	Oy
BAĞIMSIZ	Ali Kuru	1.037
SHP	Asaf Bayer	898
DYP	Necati Temizkan	198
ANAP	Vedat Şan	168
DSP	Hasan Eser	14
RP	Hüseyin Hilal	11

Bölüm 6
12 Eylül: Bir karşı devrim; ya da işçi sınıfı ve sosyalist mücadelenin yükselişine karşı yapılmış bir darbe...

Türkiye kapitalizmi 1970'li yılların dünya ekonomik gelişmeleri karşında bir sıkışma yaşarken bir yandan ülke içinde artan enflasyon, diğer taraftan da işçi sınıfının sendikalar aracılığıyla hak arayışı için gerçekleştirdiği grev ve direnişler ile sosyalist hareketin yükselen mücadelesi karşında bocalıyordu.

Hürriyet
YILDIRIM BASKI
BÜTÜN YURTTA SIKIYÖNETİM İLAN EDİLDİ
Ordu yönetime el koydu
Hükümet ve Parlamento feshedildi, Siyasal partilerin faaliyetleri durduruldu. Parlamentolerin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Saat 05.00'ten itibaren sokağa çıkma yasağı başladı
İlk Bildiriler:

Sermaye sınıfı ve onun gerici iktidarları, çareyi önce faşist hareketi ilerici, aydın ve devrimcilerin üzerine salmakta buldu. Devrimcilerin ve aydınların öldürülmesi, grev çadırlarının taranması, "sağ-sol çatışması" diye ülkenin siyasi ortamı terörize edildi. Ardından da, 24 Ocak kararları adıyla bir ekonomik program hazırlandı. O günün siyasi koşullarında bu ekonomik programın uygulanabilmesi, ancak olağanüstü bir yönetim şekline geçiş ile mümkün olabilirdi. Bu ihtiyaç,askeri darbe ve ardından kurulan 12 Eylül cuntası ile sağlandı.

Türkiye bir süreçten başka bir yere evriliyordu, darbe için gerekli ortam "Sağ-sol çatışması" ve "kardeş kavgası" gerekçesiyle yaratılmıştı. ABD'nin de onayıyla 12 Eylül darbesi yapıldı.

Darbeyle birlikte tüm sendika, dernek ve partiler kapatıldı. Başta toplantı ve gösteri yürüyüşü gibi eylemler yasaklandı. Temel hak ve özgürlükler askıya alındı. Grevler yasaklandı. Yüz binlerce insan gözaltına alındı ve işkenceden geçirildi. Gözaltına alınan birçok siyasi insan kaybedildi, onlarca kişi idam edildi.

İşçi sınıfı, zorlu mücadelelerle kazandığı hakları bir gecede kaybetti. 24 Ocak kararları, işverenler için ucuz işgücü gerektiren bir ekonomi politikası öngörüyordu. Bu yüzden işçilerin toplu sözleşme, grev ve direnişlerle bedel ödeyerek elde ettikleri ikramiye ve sosyal haklar 12 Eylül darbesince budandı. Türkiye İşverenler Sendikası (TİSK) Başkanı, tekstilci Halit Narin, "*simdiye kadar hep işçiler güldü, biz ağladık, şimdi gülme sırası bizde*" şeklinde konuşma pişkinliğini gösterdiğinde, aynı zamanda darbenin sınıfsal niteliğini de ifade etmiş oluyordu.

Benzer bir sözü, bir başka açıdan 12 Eylül darbesinin konsey başkanı olan Kenan Evren de cezaevindeki aydınlar ve devrimciler için "Asmayalım da besleyelim mi?" diye söylemişti.

Her iki konuşma da 12 Eylül faşizminin, işçi sınıfının mücadelesi ve kazanımları ile yükselen sosyalist hareketi ve onun yarattığı değerleri hedef aldığını ortaya koymak açından ortaklaşıyordu. Çünkü darbe Türkiye'nin bu iki önemli dinamiğini hedef almıştı.

Eylül ayının ilk günlerinde Şehitishak Mahallesi'ndeki bir kahvehaneye bomba atılır. Aynı günlerde 2 bakkal ve bir motosiklet tamircisi silahlı saldırı sonucu öldürülür. Bunları 10 Eylül'de kent merkezindeki bir pasaja bomba atılması izler. İki gün sonra ise darbe geçekleşir. 13 Eylül tarihinde yayınlanan bir yerel gazete haberinde şu başlığı kullanır, "*Tarsus'ta gece sakin geçti. Çıtırtı bile duyulmadı*" (Yeni Ses gazetesi).

Darbe sonrası sıkıyönetimin ilk aylarında Yeni Mahalle (Cetvel) Karakolu'na bomba atıldı. Askeri darbeden hemen sonra, ilçedeki siyasi parti binalarında arama yapıldı. Bütün yurtta olduğu gibi Tarsus'ta da çok sayıda geniş çaplı operasyonlar yapıldı. Çeşitli sol örgütler ve partilerden binlerce insan gözaltına alındı. Öte yandan gözaltına alınanlar arasında

neredeyse her fabrikadan onlarca işçi, işyeri temsilcisi ve sendikacılar da bulunuyordu.

O kadar çok insan gözaltına alınmıştı ki, yer bulunamadığı için, 1970'li yıllarda kapanan Rasim Dokur Fabrikası'nın pamuk ambarları nezarethaneye dönüştürüldü ve devrimciler burada tutuldu.

Borsa Sarayı binası emniyetin gözaltı sorgu yeriydi. Binlerce insan burada işkenceden geçirildi. Burada 80 gün, 170 gün gözaltında tutulan insanlar vardı. Aileleri ve yakınlarıyla görüştürülmüyor ve hiçbir bilgi verilmiyordu. Burada sorgusu bitenler, Tarsus Cezaevi'nin arkasındaki askeri gözetim evine götürülüyor ve orada savcılığa çıkacakları güne kadar bekletiliyorlardı.

Savcılık ifadesini verenlerin önemli bir bölümü tutuklandı ve sıkıyönetim mahkemelerine sevk edildi. Bunlar arasında daha çok sol partilerin yöneticileri ve üyeleri ile sendika yöneticileri yer alıyordu.

Tarsus'ta gözaltında ve tutuklu olanların çoğu Dev-Sol, Devrimci-Yol, TKP/İGD ve TSİP mensubuydu ve sıkıyönetim mahkemelerinde de bu örgütlere yönelik davalar çoğunluktaydı.

Gözaltından sonra savcının tutuklama talep ettiği kişiler Tarsus Cezaevi'ne konuluyordu. Aslında 150-200 kişilik kapasitesi olan cezaevinin mevcudu gelen siyasi tutuklularla beraber 500 kişiye çıkmıştı.

Tutuklu devrimcilerin gelmesiyle birlikte, aslında adli suçluların kaldığı Tarsus Cezaevi'nde siyasi mahkûmların ağırlığı birden artar. Koğuşlar bazen karışık, bazen ise çeşitli sol yapıların ağırlıklı olduğu bir yapıdadır. Koğuşlarda farklı geleneklerden de gelseler, sosyalist ve devrimci gruplar komünler oluşturarak yemekten, temizliğe kadar herşeyde bir paylaşma ve dayanışma oluştururlar.

1981 yazında, bir bayram sonrası, "kapı altında" faşistlerle devrimciler arasında kavga çıkar. Kavga, faşitlerin bir devrimciye saldırması sonucu başlar ve gün içinde büyüyerek tüm cezaevinde bir direnişe dönüşür. İçeriye gardiyanlar alınmaz. Her koğuştan slogan sesi yükselir. Jandarma cezaevini çember altına alır. Sonra silah kullanarak koğuşlara baskın düzenler. Jandarma operasyonunun ardından her koğuştan onlarca devrimci avluya alınır. Burada yüzlerce insan, önce dayaktan geçirilir, ardından da beton üzerinde yüzükoyun yatırılarak sabah kadar bekletilir.

Olayların sorumlusu olarak gördükleri kişilere ek ceza verilir. Bu olaydan sonra Tarsus Cezaevi'ne siyasi tutuklu getirilmez, bu kişiler Mersin ya da Adana'ya gönderilir.

12 Eylül Darbesi'nin Türkiye'deki sonuçları

650.000 kişi gözaltına alındı.
1 milyon 683 bin kişi fişlendi.
Açılan 210 bin davada 230 bin kişi yargılandı.
7 bin kişi için idam cezası istendi.
517 kişiye idam cezası verildi.
Haklarında idam cezası verilenlerden 50'si asıldı (26 siyasi suçlu, 23 adli suçlu, 1'i Asala militanı).
İdamları istenen 259 kişinin dosyası Meclis'e gönderildi.
71 bin kişi TCK'nin 141, 142 ve 163. maddelerinden yargılandı.
98 bin 404 kişi örgüt üyesi olmak suçundan yargılandı.
388 bin kişiye pasaport verilmedi.
30 bin kişi sakıncalı olduğu için işten atıldı.
14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarıldı.
30 bin kişi siyasi mülteci olarak yurtdışına gitti.
300 kişi kuşkulu bir şekilde öldü.
171 kişinin işkenceden öldüğü belgelendi.
937 film sakıncalı bulunduğu için yasaklandı.
23 bin 677 derneğin faaliyeti durduruldu.
3 bin 854 öğretmen, üniversitede görevli 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi.
400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi.
Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi.
31 gazeteci cezaevine girdi.
300 gazeteci saldırıya uğradı.
3 gazeteci silahla öldürüldü.
Gazeteler 300 gün yayın yapamadı.
13 büyük gazete için 303 dava açıldı.
39 ton gazete ve dergi imha edildi.

Cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirdi.
144 kişi kuşkulu bir şekilde öldü.
14 kişi açlık grevinde öldü.
16 kişi -kaçarken- vuruldu.
95 kişi -çatışmada- öldü.
73 kişiye -doğal ölüm raporu- verildi.
43 kişinin -intihar ettiği- bildirildi.

12 Eylül Askeri Darbesi öncesinde siyasi dönemde Tarsus'ta öldürülenler

1977-1978
Hasan Ulaş
Muhittin Atlı
Ali Düzenli
Tahsin Karpuzoğlu
Süreyya Altıneminsoy

1979
İskender Özkul
Hayriye Targan
Necdet Basalak
Yaşar Erberk
Yaşar Dirgen
Mehmet Arpacı
Cemile Açıkgöz
Salih Balcı
Cumali Kaya
Avni Koçak
Ramiz Karmut
Adnan Can
Ayfer İnceler
Mustafa Sarı
Zafer Kaya
Ferah Ülkütur
Ferhat Özcan Sarı
Duran Sayan
Cemil Çiftçi
İbrahim Çağlalı
Kemal Gündoğdu
Mehmet Gümüş
İlhami Gökkoca
Cafer İnci
Ahmet Yumru
Hayrettin Nuranoğlu
(Sevinç Tanık Özgüner,
Cavit Orhan Tütengil İstanbul'da öldürülen Tarsuslu aydınlar)

12 Eylül 1980 sabahına kadar öldürülenler

Mehmet Ballı
Zafer ŞAHİN
Mehmet Samancı
Hasan Belliküçük
Aziz Kös
Ömer Gönen
Cumali Gülgen
Kadir İşçi
Cumali Pürsöken
Fatih Şimşek
Ali Özfidan

Aziz Akpınar
Fevzi Soyal
Ahmet Desteli
Yunus Çetin
Yüksel Koç
Nazım Güder
Ahmet Kutsal Çerçel
Tayfun Selen
Kadir Yıldırım Murat Karakulak
Ahmet Kiper
Vedat Düz
Halil Kuşkonmaz
Duran Mülayim
Behlül Tanekocak
Ahmet Kaya
Tevfik Özaltınoğlu[1]
Menderes Bulut (Yenice/ Tarsus doğumlu. İskenderun'da öldürüldü)

[1] Bu ismi listeye ben ekledim (UP)

Bulunduğunuz her yerde emeği savunun... DİSK'li sendikacı Nihat Göküş anlatıyor...

1947 Tarsus'un Taşobası köyünde doğdum. 8 çocuklu ailenin en büyük çocuğuyum. İlkokulu köyde bitirdim. Daha sonra ekonomik sebeplerden dolayı okulu bırakmak zorunda kaldım. 1967-68 yıllarında askere gittim. Askerlik bittikten sonra da işsizler ordusuna katıldım. Türkiye o zamanlar tarım ülkesiydi. Karamehmetler, Çukurova makine imalat adıyla Tarsus'ta biçerdöver fabrikasını kurmuşlardı. Bu arada Tarsus'ta Alman işbirlikçileriyle ki, onların Tarsus'taki temsilcileri de olan Karamehmetlerdi ve Çukurova da bu işin başını çekiyorlardı.

Çukurova makine imalat da montaj fabrikası tabii... Ben bu işletmeye müracaat ettim. Müracaatım kabul edildi. 1970'in 2. ayında yani Şubat'ın 2. günü orada işe başladım ve 1977'ye kadar çalıştım. İşi bulduğumuza seviniyoruz. Yani o dönemler bir sendikadan falan haberimiz yoktu. Bizim işyerinde Biçer-İş diye Sendikası vardı. Daha sonra haberim oldu ondan. Ama bir şey dikkatimi çekiyordu o zaman. Kadıncık barajının in-

şaatı devam ediyordu. Kadıncık barajında sendika Yapı-Yol Sendikası, genel başkanı da İsmet Demir. Pala İsmet diyorlardı halk arasında. İsmet Demir'i hep örnek alıyoruz ve zaman zaman başlattığı direnişler yürüyüşler Kadıncık barajından başlıyordu Tarsus'tan Mersin'e kadar devam ediyordu. Her türlü engellemeye karşı İsmet Demir o işin önderliğini yapıyor. Her türlü mücadelenin karşısında da işçilerle dimdik duruyorlardı. Biz de hep İsmet Demir'i örnek alarak sendikacılığa özendik. Yani ben sendikal yaşamımda sendikacılığa başlamamda en büyük önder, en büyük örnek aldığım onurlu, gururlu, verdiği sözü yerinde tutan, her zaman yaptığının arkasında duran, yanlışının da doğrusunun da arkasında duran, daha da sahiplenen bir lider olarak hep İsmet Demir'i örnek aldım.

Onu da şu an anmadan geçemiyorum. Toprağı bol olsun. İyi ki onunla tanışmışız. İyi ki o dönemde onu örnek almışız. Yani bizim de örnek aldığımız, sendikal lider olarak örnek aldığımız birinci adam İsmet Demir. Daha sonra örgütlendiğimiz Maden-İş Sendikasının Genel Başkanı Rahmetli Kemal Türkler onu da saygıyla anıyorum. Onun da toprağı bol olsun. Yiğit bir adamdı.

Kemal Türkler Türkiye İşçi Partisi'nin yönetiminde bulunmuş. İşçi kuruluşları içerisinde yer almış. Türkiye sendikal hareketinin yiğit, onurlu, gururlu ve verdiği sözün arkasında duran, eğrisine de, yanlışına da, doğrusuna da sahip çıkan sendikal lider olarak tanıdık ve öyle gitti.

Yani bizim sendikacılıkta örnek aldığımız insanlar arasındadır. Onlar bizim sendikal mücadelede idolümüzdü. Ve iyi ki de onlarla tanışmışız. Ve iyi ki de onlarla beraber çalışmışız. Şu anda onları saygıyla anıyorum. Toprakları bol olsun diyorum. Türkiye sendikal hareketinde üçüncü bir isim bağımsız Besin-İş sendikasının başkanı Derviş Sabır'dı. O da yiğit bir insandı. O da gururlu ve onurlu birisiydi. O da örgütlemesi en zor olan fırın iş kolunda en zor olan bir işin üstesinden gelmeyi becerdi, başardı. Eğrisiyle doğrusuyla o da lafının arkasında duran birisiydi. Türkiye'deki merkezi de Tarsus'tu. Besin-İş sendikası bağımsızdı ve genel merkezi Tarsus'tu. O anlamda da Derviş Abiyi kutluyorum. Toprağı bol olsun diyorum. Örnek aldığımız insanlardan birisi de bizim Derviş Sabır'dı. O da kaliteli bir insandı. Bugün bunları övünerek söylüyoruz. Niye çünkü eğrisi yoktu. Yani ne olursa olsun tüccar değildi. Komisyoncu değildi. Yaptığı işten komisyon alıyordu.

O dönemde Çukurova-Basma direnişi ünlü ve şanlı bir direnişti. O direniş çok güzel başladı. Harika bir direnişti. Tarsus'un tarihinde Çukurova direnişi olarak geçiyor ki geçer, tarihteki yerini aldı. Fakat o direnişi yapanlar daha sonra Eliyeşillerin yani Karamehmetler'in dümen suyuna girdiler. Bütün işçileri rahmetli Kemal Türkler de Tarsus'ta o dönemde adam örgütlenmeden adamlarını gönderdiler buraya. Fakat daha sonra ne olduysa onu pek hatırlamıyorum, bilmiyorum. Tüm işçiler tek bir sendikada, bağımsız Tüm-İş'te örgütlenmeye çalıştılar. O da sermayenin buradaki adamlarının inisiyatifinde kaldı iş. Daha sonra da Teksif sendikası-

na... İşi sulandırdılar. Sendikacılıktan, işi komisyonculuk sendikacılığına dönüştürdüler. Tarsus'taki emekçilere ve o direnişe yazık oldu diyorum.

Çukurova'da sendikacılık yapmak gerçekten çok zor bir iş... O kadar kolay değil yani. Bugün yasalarla da zorlaştırdılar. O gün iş biraz kolay gibi gözüküyor tabi ama iş o kadar kolay değildi. Sendikaya üye yapmak falan işin bir boyutudur. Sendikada sendikacı olmak için belli kriterler vardır. Öncelikle, dürüst olacaksın, onurlu olacaksın, dik duracaksın. Mideye düşkün olmayacaksın. Yani midevi olmayacaksın. Bunun yanında bu işin başka bir boyutu var. Gönül işi, inanma işi. Bu bir sınıf meselesi... Bunu bileceksin. Altyapı olmadan ben sendikacı olacağım demek lafı güzel şeyler. Şimdi bir; Ölümü göze alacaksın. İki; İşkenceyi göze alacaksın. Üç; Her an, her zaman, her yerde suikasta kurban gidebilirsin. Cezaevinde yatağın hazır olacak. Karakollarda işkenceye razı olacaksın. Sokakta her an bir serseri tarafından, işverenin adamları tarafından kundaklanabileceğini bileceksin. Sendikacı olmak böyle bir şey... Ben sendikacıyım. Öbür türlü sendikacılık kolay işverenlerin zulmünde... Lay lay mühendisine işçilerin önünde tokat atacaksın, aynı akşam, gidip ikinci gün veya bir gece sonra mühendisinle gazinoda, yemek yemek, gazinolarda eğlenmek, onlar kolay sendikacılık. Sendikacılık o zamanlar o kadar kolay değildi. İşçilerin parasıyla arabada gezmek, yemekhane çalıştırmakla, mutfakta sendikacılık yapılmaz. Onların yaptığı sendikacılık değil, komisyonculuk. Ama bizim anladığımız sendikacılık o değildi. Emeğin hakkını en iyi şekilde koruyacaksın. Kendi hakkını koruyacaksın. Kendin için ne istiyorsan işçiler için de onu isteyeceksin. Kendine yapıldığını istemediğin, uygun bulmadığını emekçilere yapmayacaksın. Bizim anladığımız sendikacılık bu. Karnım tok, sırtım pek, geleceği ilk görebilen sendikacılık anlayışını gördük biz. Onu da DİSK'e bağlı Maden-İş sendikasının çatısı altında yapıyorduk. Ve biz o dönemlerde Maden-İş sendikasını Çukurova makine imalathanede yani örgütlediğimizde hiç unutmuyorum çok kayıp verdik. Çok uğraştık. Çok arkadaşımız işinden oldu. Ve o dönemde yine öncü arkadaşlarımdan biri vardı. Adını da söylemekten onur duyuyorum. Necati Eren diye. Onun eşi hamileydi. Gülsüm abla hamileydi. Çocuğu doğmuştu biz de örgütlenmede

başarıya ulaştırmıştık. Yani bizim anladığımız şekilde yani bize göre sarı sendikadan DİSK Maden-İş Sendikasının işlerini örgütlü kılmıştık. Ve örgütlülüğü ele almıştık. İşveren de bunu kabul etmişti. Doğan çocuğun adını biz o zaman oturduk kendi aramızda ne koyalım diye düşündük. Arkadaşlar dedi ki "Çocuğun adı devrim" olsun. Hep beraber çocuğun adına 'Devrim' dedik. Kulakları çınlasın Necati arkadaşım çocuğun adını devrim koymuştu. Tabi daha sonra 12 Eylül'den sonra, 12 Eylül ihtilali yapıldığında o çocuğun babasını karakola çağırdılar; "Çocuğun adını 'Devrim' koymuşsun bu çocuğun adını değiştir" diye. Necati'ye baskı yaptılar. Mahkemeye gittik mahkemede hâkim sordu Necati'ye "Oğlum Necati bu çocuğun adı Devrim'miş. Sen şimdi, ne koymayı düşünüyorsun" dedi. Necati de hiç düşünmeden "Efendim, adı Nazım olsun" dedi. Çocuğun adı şimdi Nazım olarak kaldı. Yani o dönemde o örgütlülüğün aşamasında unutamadığım olaylardan birisi. Çocuğun ismi şimdi Nazım. Delikanlı olmuştu. Herhalde evlenmiştir. Ve tabi bu olaylar böyle anlatıldığı gibi kolay olmadı. Kolay da değil.

İşe nasıl giriliyordu ve nasıl adam alınıyordu? Bunlar da çok önemli Birincisi; İşe alınırken Karamemetlerin çiftliklerinde çiftçi başlarının çocukları, kimdi bu çiftçi başları, Güneydoğudan gelmiş vatandaşların çocukları önce bunlar işe alınıyordu. İkinci olarak da; Karamemetlerin çiftliğinde çalışan ve yandaş sermaye çiftçilerinin, çiftçi başlarının yakınları onlar işe alınıyordu. Kırsal kesimde eskiden ırgatlar haftalık olarak Çukurova'ya çapa işlerine giderdi. 1 hafta da çiftlikte yatarlardı. Haftalığa giden kırsal kesimler, ırgat başları vardı. O ırgat başlarına soruyorlardı. İşe kimi alalım? O ırgat başlarının aracılığıyla işçiler fabrikaya alınıyordu. Şimdi bu adamları örgütleyeceksin. Sermayenin istemediği bir sendikada üye yapacaksın. Ve o sendikada bunları tutacaksın. Neye karşı? Sermayeye karşı. Bu kadar kolay değildi bu. Giderek Kürt Musa köyünde eski adıyla şimdiki adı Özbek. Mehmet Ertan diye bir arkadaşımız vardı. Onun babası da Kusun deresindeki arazilere bakıyordu. Onun çiftçi başıydı. Onun oğlu Memet de bizim John Deere'de çalışıyordu. Biz onu sendikaya üye yapmıştık. İkinci gün Memet geldi dedi "Ben sendikadan istifa edeceğim". "Niye istifa edeceksin Memet" dediğimizde, "Babama

baskı yapıyorlar. Nerdeyse babamı çiftçi başlığından atacaklar" diye yanıtladı.

Gittik Kürt Musa köyüne; sendika bize cip vermişti. Bir tane böcek araba vardı; her yere onunla giderdik. Başka araba yoktu böceğin dışında Tarsus'ta. İşlerimizi kolaylaştırmak için gece çalışmalarında mahallelere o böcekle gidiyorduk. Herkes böceği tanıyordu. Sendikacılar geldi. Maden-İş sendikası geldi. Gittik adama anlattık. Uzun uzun anlattık. Gece saat 2'de döndük. İşten çıktığımızda yemekten sonra gittik, Kürt Musa köyüne. Vardık adama gece saat ikiye kadar anlattık. Ben, Necati bir çok arkadaşımız. Adam dedi ki; Beni işten de atsalar sizi sonuna kadar destekliyorum. Beni dedi çiftçi başlığından da atsalar sizinle beraber başarılar diliyorum. Öyle ayrıldığımızı ben hatırlıyorum. Yani bu birkaç tanesidir. Hele o Diyarbakırlı, çiftliklerden atılan çiftçi başları saymaya gerek duymuyorum. Onarın çocukları da aynı şeyi yaşadılar. Karamemetlerin çiftliklerinde yandaş çiftliklerde çalışan bir sürü insan vardı. Bunların hepsi öyle kolay kolay bugünlere gelmedik. O zamanlar o sendikaya örgütlemek kolay olmadı. Olmadığını da bugün çok daha iyi kavrıyoruz. Niye o zaman bazı şeyleri görmüyorduk. Ama sonradan neyle uğraşmışsın, nelerle uğraştığımızı analiz ettiğimizde yani tam bir Donkişotluk yapmışız diye düşünüyorum. Düşünmediğim olmuyor değil yani.

Tabi, yani o dönemde sendikacılık dönemimizde DGM'ye hayır direnişleri başlamıştı. 12 Mart sonrası. O direnişi örgütleyenlerden birisi de ben mütevazı olarak söylemek istiyorum. O direnişi örgütlemek o kadar da kolay değildi. Hatırlıyorum fabrikada 350 kişiydik. Önce ünite temsilcilerini topladık. Sendika odasında. Yani her ünitenin bir temsilcisi vardı sendika adına. O temsilcilerle oturduk görüşme yaptık. O görüşme 2-3 gün sürdü. Daha sonra da genel merkeze görüşmelerin sonucunu bildirdik. Genel merkezden aldığımız bu şey doğrultusunda Türkiye genelinde DİSK ve DİSK'e bağlı sendikalar işyerinde 3 gün devlet güvenlik mahkemelerine karşı üretimi durduracak kararı çıktı genel merkezden. Biz de o kararı olduğu gibi işyerinde uyguladık ve fabrikanın içerisinde ne işverenin adamlarını ne mühendisleri hiçbirini işyerine sokmadık. 3 gün

işe gittik, 3 gün üretim yapmadık. Bunu iftiharla söylüyorum, her zaman da söyleyeceğim. O direniş tarihi bir direnişti. Benim 1972'de parmaklarım kopmuştu işyerinde. Bazı arkadaşlar direnişe katılmak istemiyorlardı. Nedenini de ben biliyorum. İşsizlik korkusu, İşten çıkarılma korkusu. Yani çıktım o zaman raporluydum. Kaynağını tezgâhının üzerine; bakın dedim bu işyerinde, ben o zaman 26 yaşındaydım. Bu işyerinde benim 4 tane parmağım koptu. Yani ben şu anda % 50 sakatım. Ben korkmuyorum bu direnişe katılmaktan. Bu direnişin önderliğini yapmaktan... Bu direnişi örgütlemekten... Siz neden korkuyorsunuz? Dışarı çıksanız iş bulursunuz. Ben o zaman Almanya'ya gidecektim. İstanbul'dan geri döndüm. Parmaklarım koptu diye. Geri gönderdiler çünkü. Sakat adamı ne yapsınlar? Yani iyi ki de gitmemişim. Gitmediğime de seviniyorum.

Ve o direniş, çok ciddi bir direnişti. Hemen işte biz de Kıbrıs'ta askerlik yaptık. Bir baktık John Dere Fabrikasının karşısında restoran vardı oraya bir tabur asker diktiler. Çatılara asker diktiler. O emekçileri emekçilere karşı, hayatı boyunca üretime katılmamış adamlar, üretime katılan insanların haklarını aradıkları için bir anda silahlar üzerimize doğruldu. Ama biz 3 gün direnişi tuttuk. Üretim yapmadık. Üretimden gelen gücümüzü ortaya koyduk. Sendikanın talimatıyla da 3 gün sonra da normal üretime başladık. Sendikada toplu sözleşme süreci uzun bir dönem yaşadık. O dönemler işte sendikanın örgütlü yapısını hayata geçirdik. Sendika'nın toplu sözleşme döneminde Nurettin Çavdarlıgil sabah grevi nöbeti tutarken işverenin adamı mühendis, üzerine arabayı sürüyor. Kırılmadık yeri yoktu. Ama şu an da dimdik ayakta. Yani o da yiğit bir arkadaşımız. Bunun üzerine toplu sözleşme görüşmesine yanaşmayan işveren, Nurettin Çavdarlıgil o ezik kırık kemikleri üzerine karara oturdu ve bir şartla sendikayla toplu sözleşme imzalayacağını söylediler. Nurettin Çavdarlıgil davasından vazgeçerse şikâyetinden biz de sözleşmeyi imzalarız dediler. Ve sözleşmeyi imzaladılar. Nurettin Çavdarlıgil de madem benim sendikamın oradaki yetkili kılmak söz konusu ben davacı değilim dava etmem dedi. Sözleşmeyi öyle bağladı. Tabi sözleşmenin bağlanmasında o sözleşme çok hoşumuza gitmedi ama uyum şartlarında bir şey vardı. Böyle kurumlaşan öyle bir anlayışla sözleşmeyi kabul ettik.

Ve daha sonra işverenler şuna başvurdular. Dediler ki; sözleşme bitti. İyi hatırlıyorum. Günde iki biçerdöver çıkarıyorduk. Bizden 5 biçerdöver istediler. Biz de "Örgütlü gücümüze güvenerek çıkarırız. Ancak sözleşmenin dışında bir protokol yaparız. Bunu da ücrete yansıtırız. Bu şartları kabul ederseniz biz günde 5 biçerdöver çıkartırız" dedik. Düşündüler. Ek protokolle her işçiye aylığına 500 lira yansıyacak şekilde ek protokol yaptırdık. Ve o 500 lirayı da artı mesaiyi bize mesaiyi de zorluyorlardı. Bizler kesinlikle mesaiye kalmamayı, sendika olarak bunu ilke, edinmiştik.

İşyerinde yapılan sözleşmeden sonra işverenler boş durmadılar. Bizde işçiler arasında bir rahatlama. Nasıl olsa örgütlü bir güç yarattık. Tabi bu arada o grevde geçen altı aylık sürede greve katılmayan 50-60 işçi vardı. Grev kırıcıları vardı. Çumitaş grevinde. 1974-75 yıllarındaydı. Yani greve katılmayan işçiler vardı. 50-60 kişi. Onlar işverenin adamlarıydı. Onların büyük bir bölümü de daha önce bahsettiğim gibi Çukurova'da böyle orta ölçekli toprak sahiplerinin çocuklarıydı. Onlar da aile, bunlar adam olsun diye onları fabrikalara yerleştirmişler. Yani 250-300 dönüm 500 dönüm toprak sahibi olan ailelerin çocuklarıydı bunlar. O çocukları da greve katmak o kadar da kolay değildi. Kendilerini bizim yanımızda görmüyorlardı onlar. Bizi muharebe olarak görüyorlardı. Cezaevinde olarak görüyorlardı. Çünkü toprağa bağımlı, toprak sahibi ailelerin çocukları bunları greve katmak o kadar da kolay değildi yani. Greve katılmadı onlar. Bunlarla ilgili o toplu sözleşmeden sonra işyerinde büyük sıkıntılar yaşadık. İşçiler de zaten bunları sendikaya üye yapmak, yani o sendikada üye olarak tutmak, sendikada üyeliğini devam ettirmek çok daha zordu. Çünkü düzeni tanımıyorlardı. Yasayı bilmiyorlardı. Sermayenin kendilerine bu işin bir sınıf savaşı olduğunu, bunları bile bile de anlatmak o kadar kolay değildi. Bunların çoğu mesela Milliyetçi Hareket Partisi vardı. Cumhuriyet Halk Partisi vardı. Doğru Yol Partisi vardı. Bu tip. İleri uçta öyle insan yoktu yani. Bu adamların devrimci Maden-İş sendikasında üye olmaları o kadar kolay değildi. Olmazdı da zaten. Çünkü altyapısı yoktu bu çocukların. Yani böyle bir saatte iki saatte, bir ayda bir senede olacak işler değildi. Biz bunu biliyorduk. Ama bir de o işte 50-60 tane o ailenin çocukları vardı ki onları sendikaya üye yapmak hiç de kolay değildi. Ama biz üye

yaptığımız, sendikamızın üyesi olan insanları da, onları da sendikaya üye yapalım diye ikna edemedik. Olmuyorlardı. Kabul etmiyorlardı. Biz şunu anladık. Ben o zaman gördüm. Bu temsilci düzeyinde olan arkadaşlara; bakın dedim biz bunları sendikaya üye yapmazsak işverenler bunları bize karşı kullanacaklar. Bizi de oradan vuracaklar. Arkadaşlar kabul ettiler. Sendikanın işyeri temsilcisi birkaç arkadaşa da bunları anlatamadık. Onlar da kabul etmediler. Ve sermayenin adamı bize onları kalkan olarak kullandı. Ve oradan da bizi vurdular. Yani Çukurova'da Karamemetlerin işyerinde DİSK'e bağlı sendikanın uzun ömürlü kalması mümkün değil. O günün şartlarında o kadar kolay bir durum değil. Ve bir sendika üyesi arkadaşımız; hiç unutmuyorum işyerinin çalışma dolabının kilidini kırdığı için iş akdi feshedildi ve üstelik bizim örgütlü olduğumuz dönemde.

Sendika yetki aşamasından sonra grevde grev kırıcılığı yapan işçileri sendikaya üye yapmak o kadar kolay olmadı. Zaten onlar da sendikaya üye olmak istemiyorlardı. Grev esnasında adını onurla andığım Muaffak Eker arkadaşımdan biridir. O zaman Tarsus Merkez Tüketim Kooperatifi diye bir kooperatif vardı. Onunla birlikte, grev kırıcısının bıyıklarını kesmiş, işverene postalamıştık. O da grev kırıcısı. Sendikaya üye olmak istiyordu. Ama onun üyeliğini işçilere kabul ettirmek o kadar kolay olmadı. Çünkü grev kırıcısıydı. Ben onun bıyığını kestim. Muaffak'la birlikte yaptık bu işi. Ama ben onun sendikaya üye olmasını canı gönülden istiyordum. Çünkü ileride başımıza iş açacaklardı. Biliyordum. Yani onun yüzünden biz cezaevinde 1 hafta hapiste yattık. O cezaevinde ben hapis yatarken dayımın oğlu da cezaevinde yatıyordu. Köyde başçavuşla dövüşmüşler. Artık konu ne bilmiyorum ama o da ordaydı. Anam onun ziyaretine gelmişti. Benim cezaevinde olduğumu bilmiyordu kadıncağız. Şimdi onun ziyaretine gelince ben de çıktım onunla beraber görüşe. Tabi bugün 40 küsur yaşında olan o zaman çocuk olan kız kardeşim vardı. Şimdi 35-40 yaşında o. Onu da yanında getirmiş. Cezaevini o da görmek istemiş. Yani anam konuşuyor dayım konuşuyor; "Seni buralarda mı görecektim" falan diyor. O da "Ooo burada daha ne madenler var. Burada neler var bir bilsen" diyor. Tabi kadının haberi yok. Benim orada olduğumdan. Yani öyle bir adam yüzünden ben cezaevinde yattım. Bıyığını

kestiğimiz için. Onu sendikaya üye yapmak için can atıyorduk.

12 Eylül'den sonraki süreç çok zorlu ve çok çetin bir süreçti. Çünkü 12 Eylül Harekâtında ülkenin yönetimine el konulduğunda 5 yaşında olan çocuklar işyerinde işçi olarak karşımıza çıktılar. İşin en büyük zorluğu da orda başlıyor. 12 Eylül ruhuyla büyümüş 12 Eylül felsefesinin yayın organıyla, televizyonuyla, radyosuyla, basınıyla her şeyiyle büyümüş yalnız basın değil ilköğretimde, ortaokulda, lisede o eğitimi almış, bireysel eğitimi almış, suya sabuna dokunmadan eldeki kir nasıl çıkacaksa onu ben bilmiyorum. Gemisini yürüten kaptan, bana dokunmayan yılan bin yaşasın mantığıyla bir gençlik, bir işçi kitlesi, bir kuşakla muhatapsın. Bunları 1-2 yıl ev ev anlattık daha önceki deneyimlerimizden yola çıkarak. Sendikaya bunları üye yapmak öyle kolay olmadı. Ama sonuçta 1250 kişinin çalıştığı Çukurova İplik Dokuma Basma'da bir de Adana yolunda işyerinde 350 kişi falan çalışıyordu. Orda da ciddi anlamda üye kaydı yaptık. Ama en önemli olan Çukurova İplik Dokuma Basma işçilerinin olduğu 1050 kişiyi ben sendikanın kasasından notere para ödeyerek bunları üye yaptım.

O kuşak fabrikalarda işçi olarak karşımıza çıktı. Şimdi 12 Eylül öncesini anlatmadan bunlarla o temel bilgileri, sendikal kültürü, siyasi kültürü, sendikal anlayışı anlatmadan geçme şansımız çok olmadığına ben inanıyorum. O okullarda öğrettikleri, televizyondan izledikleri emekçilerle ilgili, sendikalarla ilgili bilgilerin doğru olmadığını anlatmak işin gereğiyle işin içindeyim. Bir taraftan örgütleneceksin, bir taraftan da bu insanlara sendikalaşmayı, sendikayı anlatacaksın. Ve geldikleri sendika da böyle TEKSİF sendikasından istifa ediyorlar DİSK'e bağlı tekstil işçileri sendikasına üye oluyorlar. Orada sendikal anlayış çok farklı. Bir tarafta komisyoncu sendikacılık, bir tarafta sınıf sendikacılığı yapmaya çalışan bir anlayış. Orda işçiler sendikaya gidemiyorlardı. Sendikaya giden işçilerin hemen iş akitleri fesih oluyordu. 2. gün bir işçi işyeri temsilcisine, şube başkanına soru sormayı bırak konuşma şansı hiç yoktu. Bizimle karşılaştıklarında çok sıcak geliyordu. Çok candan, çok sevecen buluyorlardı. Ancak, bir farklılık vardı. Duruş farklılığı. Öbür adamın altında son model 50-60 milyonluk araba var o dönemde. Bana diyorlardı ki sen

neden araba almıyorsun. Ben de sizin arabanız olduğunda benim de arabam olacak diyordum sohbetlerde. Bazen böyle çok ciddi şeylerin dışında sohbetler yapıyorduk. İşçiler bana o soruyu yöneltiyorlardı; "Neden senin araban yok? Ben de onlara, "Sizin arabanız olduğunda benim de arabam olacak. Siz Karamemetler'in işçisisiniz. Ben de işçilerin işçisiyim" diye yanıt veriyordum. Tabi anlamakta sıkıntı çekiyorlardı ama ben genelde söylüyordum. Zamanla bizimle yakın ilişkiye girdiklerinde bunu anlamaya başladılar. Hatta 12 Eylül sürecinden geçiş sürecini anlatırken, Milliyetçi Hareket Partisi'nin durumunu anlatırken, Anavatan'ın durumunu anlatırken, Adalet Partisi'nin, Cumhuriyet Halk Partisi'nin o süreçteki tavırlarını anlatırken ayağa kalkıyordu işçiler. "Aman bunu anlatma ben Milliyetçi Hareket Partiliyim". Doğru Yolcular; "Biz Doğru Yolcuyuz, bizim partimize laf söyleme". Cumhuriyet Halk Partisi'nin o tutumunu anlatırken "Aman Cumhuriyet Halk Partisine laf söyleme bizim Cumhuriyet Halk Partisine laf söyleme biz CHP'liyiz. Anavatan'a laf söyleme biz Anavatancı'yız. Özalcı'yız gibi. Önümüzü kesmeye çalışıyorlardı ama biz onlara şunu söylüyorduk; Siz hangi siyasi görüşten olursanız olun ama siz emekçisiniz, emeğiyle geçinen insanlarsınız. Bulunduğunuz her siyasi partide emeği temsil edin diyorduk onlara. Orda bulunduğunuz yerde emeğinizi temsil edin. Emeğin hakkını savunun.

O dönemde örgütlenme sürecinde yerel yönetimlerde belediye meclisi seçimi vardı. İl genel seçimi vardı. Dedim ki; Madem siz değişik partilerdensiniz. Bize o partilere laf söyletmiyorsunuz. Gidin o partilerden ilçe başkanı olun, yönetime girmeye çalışın, meclis üyesi olun, delege olun, gelin ondan sonra konuşalım diyordum. Gönderiyordum onları partilere. Hepsi geri geldiklerinde süngüsü düşmüş vaziyette, perişan vaziyette geliyorlardı. Çünkü o sahiplendikleri partileri hiç onlara sahip çıkmıyordu, dikkate almıyorlardı, ciddiye almıyorlardı. Sadece onları, o garibanları dolgu malzemesi olarak görüyorlardı. Yani bize oy ver, sen bir şeye karışma. Bu işi biz senin adına yaparız gibi dönüyorlardı. Tabi onların sorunu bizimle değildi. Kendileriyle çelişiyorlardı. Kendi aralarında problem, çelişki vardı. Sistem onlara öyle dayatıyordu. Yani biz onlara ama genelde 12 Eylül'de neden sosyalistlere, neden solculara, neden komünistlere iş-

kence yapıldığını, neden işinden gücünden edildiğini, neden bunların tutuklandığını uzun uzun anlatmak zorundaydık. Ve anlatıyorduk. Bu bizim görevimizdi. Biz köprü görevi görüyorduk. Onların bizim üstümüzden yürüsün istiyorduk. Ne kadar yaptık ne kadar becerdik onu da pek bilmiyorum ama biz bunlara anlatıyorduk. Bir gün sendikada örgütlenme aşamasında bana dediler ki; sen buraya hep solcu gazeteleri alıyorsun, yani sağcı gazete hiç almıyorsun. Böyle bir eleştiri getirdi işçiler. Bunların sayısı da 5-6 kişiydi. Ben tamam dedim. Hangi gazeteyi istiyorsanız ismini yazın. Onları da alayım. Okuyun dedim. Türkiye gazetesinin ismini yazdılar, Zaman gazetesinin ismini yazdılar, şu an hatırlamıyorum bir gazete daha vardı Yeni Şafak mıydı? Milli Gazete miydi? Öyle bir gazete ismi yazdılar. Ben 1 ay bu üç gazeteyi aldım. Madem işçiler istiyor biz de söz ve karar tabanın ilkesine sadığız ya, taban ne kadar sadıksa biz de o kadar sadığız. Aldık bu üç gazeteyi bir ay şerefime şöyle gelip kapağını bile kaldırmadılar. Ben onları bir ay depoladım bir yerde koydum. Bir ay sonra bu gazeteleri isteyenleri toplantıya çağırdım. Bir Pazar günüydü. O arada işyeri temsilcileri seçimi dedikodusu var. Sendikanın tüzük kurultayı var. Bir de tüzük kurultayına tekstil işçileri sendikası yeni tüzük yapmak istiyor, yeni tüzük kurultayına adam istiyor delegeler istiyor onlar var kafamda. Kimi göndereyim, kim gitsin gibi bazı şeyler de vardı. Bir ay sonra bunlarla toplantı yaptık. Bunlar da olur zannetti herhalde ben konuştuktan sonra dedim arkadaşlar bana 2 dakika müsaade edin gittim kendi oturduğum odada o gazeteleri tomarla kucağıma alıp getirdim masanın üstüne koydum. Şimdi dedim size soruyorum. Bir aydır ben bu gazeteleri alıyorum. Evet dediler. Hanginiz bu gazeteyi okudu. Hiçbirisinden "tık" yok.

O dönemde Türkiye'de Tansu Çiller Başbakan. İstanbul'da tersane işçilerinin direnişi var. Türkiye'de diğer gazetelerden çoğunda yoktu ama bazı gazetelerde başlık atıyordu. Tersane işçileri İstanbul'da direniyor. Yolları kesiyor. Eylemleri sürüyor. Ama bu arkadaşların önerdiği gazeteler bundan 3000 yıl önceden bahsediyor. Günümüzle hiçbir ilgisi yok. Üretimde yok. Hiçbir şey yok. Filan adam şöyle kaçmış, filan adam böyle yapmış. Yani bunların, işçiyle ne ilgisi var. Üretimle ilişkisi olmayan

adamla bizim ne işimiz olabilir ki. Evet, soruyorum size bir aydır bu gazeteye para veriyoruz. Neyinden faydalandınız. Neyi okudunuz. Eee abi, bize böyle diyorlar. DİSK'e bağlı gazeteler okunmaz. DİSK sizsiniz kardeşim. Tekstil sizsiniz. Size bağlı kaç sendika var. Sendika emlak bürosu değil ki. Yani işçilerin örgütlü gücünün adımı... "Özür dileriz" dediler. Ben de "Özrünüzü kabul etmiyorum" dedim.

Emekçi adam bu tip gazetelerle bu tip yayın organlarıyla hiç bunlar kendilerinden yana olmamış. Hep başkasını düşünmüşler. Hep başkasından yana olmuşlar. Günümüze kadar da öyle gelmişler. Süreçte bunları örgütledik, Çalışma Bakanlığına gönderdik. Bölge Çalışma Müdürlüğü'nden toplu sözleşme yetkisi aldık. Yapılan sözleşmeye o zamanın Teksif sendikası itiraz etti. Sonuçta o zaman Çukurova'nın genel müdürü Nezih Elbeyli'ydi. Ondan randevu aldım. DİSK'in genel başkanıyla; şu gün ön görüşme yapmak için sizinle görüşmek istiyorum dedim. Randevu verdi. Bu arada randevu tarihi geldi. Genel başkanımız buraya geldi. Nezih beye, açtım telefonu dedim ki "Biz geliyoruz". "Sakın ha" dedi "gelmeyin". Niye? Siz randevu verdiniz bize. Ya dedi sizinle görüş-

me şansımız hiç yok.

Karamehmet Amerika'dan aramış "DİSK'in başkanıyla bölge yöneticileriyle görüşürsen, sen de ceketini al, onlarla birlikte işletmeyi terk et talimatı vermiş. Adamcağız bize 2 saat telefonda yalvardı. Özür diliyor. Sakın gelmeyin. Eee, tabi şimdi böyle garip zavallı durumda adamla neyi görüşeceğiz ki yani. Sermaye işte tercihini tekrar Teksif Sendikası'ndan yana koydu. O arada 150-200 işçi arkadaşımızın iş akdi fesih edildi. Eee, bunun karşılığında seninle beraber gittik Çukurova İplik Basma'nın önüne. Siyah çelenk konuldu. Basın açıklaması yapıldı. Direnişler yapıldı. Sonuçta 150-200 işçi arkadaşımızın iş akdi fesih edildi. Arkasından tekrar işçiler TEKSİF'e geri döndüler. Tabi dönmeyen insanlar da oldu. Bize ne yapalım ne diyorsunuz diyen insanlar oldu. Hâlâ o insanlarla sokakta karşılaşıyoruz. Hiç de pişman değiller. İşten çıktıkları için hiç de pişman değiller. Ve şu anda çoğuyla iyi ilişki içindeyiz. Dost ahbaplığımız, abi kardeşliğimiz devam ediyor. Ev görüşmelerimiz devam ediyor. Birebir görüşüyoruz. Onların hepsinin anılarında taptaze o eylem, o direniş o 8 aylık birliktelik onların zihinlerinde hâlâ capcanlı duruyor.

1994'de bilinçli bir şekilde 16.000 oyu olmayan hatta 1.500 oy alan MHP'ye teslim edildi. SHP'li belediye başkanı Bedrettin Sarpkaya, 1.100 kişilik üyesi olan DİSK Genel-İş Sendikası'nı ziyarete gitmedi. Belediye-İş'i örgütlediler. İşte 1994 yerel seçimleri, Bedrettin Sarpkaya'nın seçimi kaybetmesiyle, MHP'nin belediye başkanlığını almasıyla ve 1100 üyenin tamamının iş akdi fesih edilerek sokağa bırakılmasıyla sonuçlandı. O çocukların hiçbir suçu yoktu. Tek suçları emekçi olmalarıydı. Bir de Burhanettin Kocamaz gibi düşünmedikleri için suçluydular. Onların tamamını sokağa terk ettiler. O sokağa terk edilişte yine Genel-İş sendikasına 8-9 ay gibi bir sürede üye oldular. Öyle tahmin ediyorum. 3 saat içerisinde tamamı DİSK'ten ayrıldılar. MİSK'e üye oldular. Ancak MİSK ülke genelinde %10 barajını aşmadığı için sendikal yetkili olmadığı için tekrar tuttular onları kendi sendikaları değil Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş Sendikası'na üye yaptılar. O çocukları görüyorum; ne sendika ne bir şey, çocukların çoğunu, istifa etmeyenlerin çoğunu belediyede dayakla istifaya zorladı. Çoğunu tehditle, sürgüne gönderdiler. Kıdem ihbar tazmi-

natını vermediler. Ondan sonraki süreçte iş gene bizim başımıza düştü. O süreçte yine belediyede çalışan o emekçilere sendikanın DİSK'in kapısını açtık. Onların orada örgütlenmesini sağladık. Hakların tamamını alıncaya kadar onların hepsine gereken her türlü maddi manevi fiziki her türlü desteği verdik. Vermeye de devam ettik. Onlardan bir tanesi Şar Sineması'nın önünde çocuğuyla kendini yaktı. Daha sonra o çocuğa devlet el koydu. O hoş bir olay değildi ama o bireysel olarak yaptı. Daha sonra biz onlarla kefenli eylemler düzenledik. Haklarını almaları için. Ramazanlık gündü. Belediye Başkanı'nın her gittiği teravi namazında işçileri camilere yönlendirdik.

1994'ü, belediyede çalışan 1.100 işçinin dünyasının yıkıldığı tarih olarak öyle anımsıyorum. Çünkü 1.100 tane işçinin dünyası yıkıldı. Üretimden koparıldı. Onların tek suçu Burhanettin Kocamaz ve ekibi gibi düşünmedikleri için yani faşistler gibi, kapitalistler gibi düşünmedikleri için. Suçları oydu. Onların işinin sonunun hazırlanmasında en büyük etken Bederettin Sarpkaya'ydı. Onu da bu konuda o ihanetle anmadan geçmek istemiyorum. Çünkü 1.100 kişinin sonunu o hazırladı. 1100 adam demek Tarsus'ta 5000 oy demek. Yani hazırlanacağın seçime 5000-0 önde başlayacaksın. Böyle bir olayı görmemezlikten gelerek Tarsus'un yerel yönetimini Burhanettin Kocamaz gibi bir aymaza teslim etmekti Bedrettin Sarpkaya'nın görevi. Kim ne derse desin herşey ortada. Ve 1.100 işçinin kıdem ve ihbar tazminatı büyük rakam tutuyordu. Bir gün sendikada oturuyoruz. Sendikayı aradı; Tarsus Belediyesi madem bu adamlarla çalışmak istemiyor, bu adamların kıdem ve ihbar tazminatını vermek zorundasın. Bunlar yasal hakkıdır deyince param yok diyordu. Ankara'daki yerel yönetimlerde bakanlık yapmış milletvekili vardı; İstemihan Talay. Ona söyleyip para çıkardım işçilerin parasını ödemek üzere falan diyordu. Ancak o paralar işçilerin değil de işçilerin dışında yerlere harcanıyordu. Yani o paraları almak için işçilerin tek şeyi vardı. Yolu vardı. O da direnme yoludur. Direnerek, mücadele ederek haklarını alacaklardı. Biz öyle inanıyorduk ve öyle de oldu. Bu hakları almak için sendika yollarını aştık. Kendi aralarında para toplamışlardı. Bana getirdiler. İşte dediler para sende dursun. Biz burada çay içiyoruz. Buraları kirletiyoruz.

Falan da filan laf ettiler. Ben kesinlikle kabul etmedim. Kendi aranızda komisyon kuracaksınız. Siz bizim sendikamızın üyesi değilsiniz ama biz sendika olarak size sahip çıkacağız. DİSK olarak size sahip çıkacağız. Siz de bu işçi sınıfı disiplini içerisinde kendi işlerinizi kendiniz göreceksiniz. Kendi aralarında bir komisyon kurdular. Ben onlara şunu da söyledim. Yani yaptığınız her şey şeffaf olacak. Harcamalarınız şeffaf olacak. Kaç kuruş harcadınız, kaç kuruş paranız var, duvara ilan sayfasına liste olarak asacaksınız. Kimse 50 kuruş, 1 lira, 10 lira, 5 lira için soru sormayacak. İlan sayfasına baktığında buradaki yapılan eylemin bütçesi nedir, ne değildir herkes görecek gibi beyanda bulundum. Bu da kendi aralarında vücut buldu. Hayata geçti. Ben kendi aralarında topladıkları paralarla bir tane kasa oluşturdum. Mali şube oluşturduk. O şubeden sorumlu birini oluşturduk. O bakıyordu. Ve o paralarla direnişleri yürüttüler. Aklımıza gelen eylemler vardı. İşte o eylemlerden ilki kefenli yürüyüş. Türkiye genelinde bir ilk hatırladığım kadarıyla Türkiye'de böyle kefenli bir yürüyüş büyük yankı yaratmıştı. Ve bu eylemler Burhanettin Kocamaz'ı ve MHP'yi zor durumda bırakıyordu. Köşeye sıkıştırıyordu. Ve işçilerin, Tarsus Belediyesi'nden atılan o, 1100 işçiyi Tarsus'un gündeminden hiç düşürmüyorduk. Hatta zaman zaman Türkiye'nin gündemine de oturtmaya çalıştık. Ve başarılı olduğumuza ben inanıyorum. Yani o eylemler sonucu işçilerle temasa geçen Belediye Meclis üyeleri oluyordu. Onlara, "DİSK'e gitmeyin, Paranızı verelim" diye onları kandırıyorlardı ve paralarını vermiyorlardı. İşçilere tek yolunun birliktelikten geçeceklerini onlara anlattık. Eyleme hazır olduklarını, slogan atmalarını. Camilerde o Ramazan'da belediye başkanının gittiği camilere ben onları yönlendiriyordum. Dua ederken yüksek sesle dua edin. Haklarınızı alabilmek için Burhanettin Kocamaz'a Allah din iman korkusu versin gibi laflar edin. Herkes duysun. Camiyi de örgütlüyorduk bir yerde. Hatırlıyorum, Burhanettin Kocamaz bir kere Teravi namazına Eshab-ı Kehf'e gitmişti. 50 tane işçiyi önceden oraya gönderdik. Haber aldık. O gün orda namaz kılacakmış. Sonradan öğrendik ki oradaki 50 işçiden haberlidir. Öğrenip de oradaki namazdan vazgeçtiğini ben biliyorum. Yani o, 94-95 süreci o belediyeden atılan işçilerin eylem yılı. Ve ciddi anlamda o zaman Türkiye

Komünist Partisi (TKP)'nin dışında DİSK'in dışında işçilerin yanında kimse yoktu. Tekstil İşçileri sendikasında biz vardık. Yani o belediyeden atılan 1.100 işçi haklarını sonuna kadar aldılarsa sınıf sendikacılığı yapan Türkiye Komünist Partisi ve DİSK'in Tekstil işçileri sendikasının sayesinde oldu. Bir o kefenli eylemde hiç unutmadığım bir manzara var. Burada onu anlatmadan geçmeyeceğim; Son yürüyüş noktasına geldiğimizde neden burada bu eylemi koyduk anlatırken kulakları çınlasın Mehmet Tümtaş arkadaşımız "Başkanım Belediye veznesinde eylemi kırmak için para dağıtıyorlar" dedi. Ben de onu gözledim. Kefeni çıkaran kefeni bir başkasına giydiriyor. Kendi eylemi terk ediyor. Oradaki eylemi kırmak için Burhanettin Kocamaz da bizi seyrediyormuş. Eski belediyede. Orda seyrediyor. Mehmet "Eylemi kıracaklar" dedi. Ben de hemen: Arkadaşlar eylemimiz burada sona ermiştir. Buluşma noktamız sendikadır. Eylem başarıya ulaşmıştır. Diye sonlandırdığımı hatırlıyorum. Paraları alan sendikaya geldi. Cüzi bir miktar para vermişler. Alacaklarına karşılık. Yani o gün de öyle güzel bir gündü. Bunun dışında diğer eylemler için yine işçiler paralarını alamadılar tabi. Eylemlikler için, bu işçiler de bizim de üyemiz olmadığı için müdahale edemiyorduk.

Sadece onlara destek amaçlı çalışmalar yürütüyorduk. Emniyetten tertip komitesi istediler. Uğur Pişmanlık kardeşimizle tertip komitesini ayarlamak için çok uğraştık ama işçilerden hiç kimse yedi kişilik komiteye girmek istemiyordu. Biz de 70 tane işçiye kimliğinizle gidin muhtardan ikametgâh adresi, nüfus kâğıdı sureti toplayın dedim. Topladılar 70 kişiyi mahallelerinden toplayıp geldiler. Kalınca bir dosyanın içerisinde onları emniyete gönderdik. İşçiler bildiri dağıtılacaktı. Tertip komitesi kurulması için belge topladık. Emniyet, bu bildirinin dağıtımında sorumluluğu kim taşıyacak onun belgelerini istiyordu. 70 işçiyi emniyet amirinin yanına gönderdik. Emniyet amiri 70'ine fırça atmış. İçinden 7 tanesinin kimliğini almış. Geldiler hepsi tir tir titriyor. Bildiriyi dağıtmaya kimse gitmek istemiyor. Uzun uzun anlatıldı. Bu bildirinin neden dağıtıldığı, niçin dağıtmamız gerektiği kendilerinin hususunda anlatıldı. Sonradan dağıttılar mahallede, köyde, yollarda ama her şey sonuçlanınca, dediler demek ki bir şey olmuyormuş.

İşte bu, 12 Eylül rejiminin o çocukların üzerindeki korku, baskı, yıldırmasıydı. Kafalarındaki o korku virüsünü atamadıkları zaman bildiri de dağıtamaz, hakkını da arayamaz. Çıkıp sokakta yürüyemez de. Yani o süreçleri böyle çok acı bir şekilde yaşadık. Ve bir gün yine bu eylemlikler devam ederken hatırlıyorum ki o zamanlar da Fikri Sağlar bakandı herhalde. O Tarsus'a gelmişti. Ben de onunla ilgili Kaymakamlık'ta (O tarihte kaymakam Ali Ülger'di) toplantı olacağını bana daha önce sekreter aracılığıyla bildirildi. Tarsus'taki durumla ilgili bir rapor hazırla. Yarın dedi Kaymakamlık'ta seni de bekliyoruz. Toplantı yapılmıştı Kaymakamlık'ta. O toplantıda tabi Belediye Başkanı da toplantıda var. Mersin Valisi de vardı. O Vali daha sonra süper vali olarak Diyarbakır'a gönderildi. Vali o zaman Gökhan Aydıner'di. Onun başkanlığında Tarsus Kaymakamlığı'nda bir toplantı yapıldı. Biz de davet edildik o toplantıya. O toplantıda önce etraftakileri dinlediler. Burhanettin Kocamaz Belediye Başkanı. Tam kadro ekibiyle gelmişti oraya. Sıra bana geldiğinde ben de, Tarsus'taki durumu, sendikanın durumunu, işçilerin durumunu uzun uzun anlattım. Burhanettin Kocamaz'a da bir soru yöneltmiştim. Çok iyi hatırlıyorum. Param yok diyorsunuz. Doğrudur. Yeni belediye başkanı

oldunuz. Paranız yoktur. Siz dedim. 1,5-2 yılı buldu belediye başkanı olalı. Hâlâ bu işçilerin kıdem, ihbar tazminatını ödemediniz. Param da yok diyorsunuz. Şimdi size soruyorum. Siz 1,5-2 yıla yakındır belediye başkanısınız. Senin ve kadronun, yani o müdür kadrosunun o daire başkanlarının kaç kuruş alacağı var? Maaş alacağınız var mı belediyeden dediğimde, "Sen dedi demagoji yapıyorsun" dedi. Dedim demagoji buysa. Demagoji olmayan ne dedim. Belediye başkanının tabi alacağı yok. Daire başkanlarının da alacağı yok. Daire müdürlerinin de alacağı yok. Kimin alacağı var belediyede. Eline süpürge tutuşturduğu, anahtar tutuşturduğu adamların... Yani emekçilerin, işçilerin alacağı var. Asalakların alacağı yok. Onlar maaşını peşin alıyorlar. Yani o acı bir süreçti. Daha sonra kaymakam Ali Ürger'e. Siz dedim. Maaş alamayıp kaç ay kaymakamlık yaparsınız Tarsus'ta dediğimde, "Valla benim iki çocuğum okuyor, yapamam. Çocuklarımın sorumluluğu var" dedi. Ama dedim. Emekçiler yıllardır maaş almadan çalışıyorlar. İşten atılıyorlar. Kıdem ihbar tazminatları ödenmiyor. Bu kentin yönetiminde siz yok musunuz? Dedim yani. Vali burada, Emniyet Amiri burada, Kaymakam da burada... Bakan burada... Siz dedim yani bu emekçilerin hakkını gasp ederken. Ne güne duruyorsunuz. Efendim işte yerel yönetimlerde inisiyatif belediye başkanıdır. Eee, belediye başkanı da burada. Söyleyin bu adama, işçilerin maaşını, kıdemini, ihbar tazminatını ödesin. Böyle bir tartışma geçti aramızda. Tabi kaymakam "ben yapamam,, çalışamam" dedi.. Ama dedim emekçiler çalışıyor. Eğer dedim bu belediyenin parası yoksa. O zaman Burhanettin Kocamaz da, daire başkanları da, daire müdürleri de maaş almasınlar. Paramız yok fedakârlık yapıyoruz. İşçiler bu fedakârlığı yıllardır yapıyor. Biraz da fedakârlık onlar yapsın dedim Bana "Sen dedi demagoji yapıyorsun burada" dedi. Daha sonra toplantılar bitti. Biz eylemlere devam ettik. Bir yürüyüş daha yapıldı. Yine köşeye sıkıştılar. Yani büyük bir çoğunluğunun kıdem ihbar tazminatını ödemek zorunda kaldılar. Ve ödediler de. Çoğu da 1 Kasım'da mahkemeye verdi. Hatırlamıyorum, kurban bayramı mıydı ramazan bayramı mıydı? Yani bir bayram arifesinde işçilerin, alacaklarının tamamına yakınını alıyıştık yani. Ama bunu verdiğimiz mücadelenin sonucunu almıştık. Ve o eylemliklerde çekilen resim-

lerin arkasına işçiler; "abi ne yazacaksın bizler o resimlerin arkasına imza istiyoruz" dediler. Hepsine yazmıştık. Bu savaş sizinle başlamadı sizinle de bitmeyecek. Savaş devam edecek. Bundan sonraki yaşamda da başarılar diliyorum. Bulunduğunuz her yerde emeği savunun. Bulunduğunuz her yerde emekçi olduğunuzu haykırın. Bu düzen partilerine bu düzenin angarya olmuş partilerine oy vermeyin dedim.

12 Eylül sonrası: Bahar Eylemleri

Dönemin temel özellikleri açısından bakıldığında, 1981-1990 yılları arasındaki on yıllık süreç, 12 Eylül darbesinin ve kapitalizmin ekonomik, sosyal, siyasal, ideolojik ve kültürel baskılarının izlerini taşımaktadır. 12 Eylül, gözaltıları, işkenceleri, cezaevleri, sürgünleri, kayıpları, faili meçhul cinayetleri, baskı, yasaklama ve yıldırma politikalarıyla toplum yaşamında derin yaralar açmıştı. Sendikalar kapatılmış, işçi hakları budanmıştı.

Bu yaşanan süreçte ülkede en ağır bedeli ödeyen kentlerden bir de

Tarsus'tu. Gerek sendikal alanda gerekse solda yeni kıpırdanmalar ancak 1980'lerin ikinci yarısından sonra olabildi.

Öte yandan; 1960'lı yılların TÖS ve 1970'li yılların TÖB-DER deneyimi dışında, 1980 öncesi dernek hareketi düzeyinde kalan kamu çalışanlarının örgütlenerek KESK etrafında örgütlenmesi, yeniden öğrenci ve gençlik hareketlerinin cılız da olsa ivme kazanması ile işçi sınıfının özellikle 1989 yılında somutlaşan "bahar eylemleri" dönemin işçi sınıfı açısından olumlu gelişmeleri olarak anılabilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, 12 Eylül'den itibaren Tarsus'ta ilk dört beş yıl ne gençlik ve işçi sınıfı ne de siyasal anlamda kayda değer bir şey yaşanmadı. 12 Eylül darbesinin ağır tahribata uğrattığı kentlerin başında gelen Tarsus'tan cezaevlerinde yüzlerce devrimci tutuklu vardı. Toplum ve gençlik sindirilmişti. Kentte bulunan onlarca sinema kapanmıştı; kültür ve sanat adına ne bir çaba ne de bunu gerçekleştirebilecek ortam bulunmuyordu.

Bu koşullar altında 1983'te cunta sonrası ilk genel seçimler yapılır. Seçimi, Anavatan Partisi (ANAP) kazanır. Darbe öncesi Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DTP) başında bulunan Turgut Özal'ın hazırladığı 24 Ocak Kararları, böylece yine Turgut Özal eliyle devam eder. Kısaca ekonomi emin ellerdedir. Bir yıl sonra da 25 Mart 1984'te yerel seçimler gerçekleştirilir ve Tarsus'ta belediye seçimlerini de ANAP kazanır.

Bu dönemin belli başlı kimi gelişmeleri şu şekildedir:

1986'da İzocam tesisleri kurulur. O günlerde bir yerel gazete haberine göre, "yaz ayları Çukurova'ya 250.000 kadar tarım işçisi gelmekte"dir.

1987'de Levent Tekstil işçilerinin mücadelesi öne çıkar. Haklarının verilmediği gerekçesiyle 20 Kasım 1987'de Levent Tekstil'deki 412 işçi, 20 Kasım 1987'de yemek boykotuna başladı. Bu boykottan bir süre sonra Öz İplik-İş Sendikası, "İşçilerin haklarını almak için sonuna kadar mücadele edeceğiz" diye açıklama yapar. Ancak, Tarsus-Adana yolu üzerinde yer alan Levent Tekstil'de dönen oyunlar nedeniyle, özünde sarı sendika olan Öz-İplik-İş Sendikası, işçileri yalnız bırakır. İşletme bir süre sonra kapanır.

12 Eylül sonrası Tarsus'ta ilk kez 1 Mayıs İşçi Bayramı, 1988'de "Emek

ve Barış" adlı karikatür ve fotoğraf sergisinin yer aldığı bir sanatsal etkinlikle kutlanır.

24 Ağustos 1987'de Tarsus'taki fırın işçileri adına, üyesi oldukları Öz Gıda-İş Sendikası'nın toplu iş sözleşmesine 14 fırın "evet" der. Bu dönem sendikanın şube başkanlığını Yusuf Gül yapmaktadır.

Öte yandan, Çimsa-İş Sendikası'nın Tarsus yakınlarındaki ÇİMSATAŞ'ta sürdürülen grevine karşılık işveren "lokavt" kararı alır.

Tarsus'ta 28 fırında 350'ye yakın işçi üyesi bulunan Öz-Gıda İş Sendikası fırın kapatma cezalarının paraya çevrilmesini talep eder.

O günlerde gazetelerde, "Pamuk ürününün, ABD'nin baskısıyla Çukurova'dan kaldırılmak istendiği" haberi yer almaktadır.

Tekstilde işlerin düşmesi nedeniyle, Sümer Tekstil'de 120 işçiye toplu izin verilir.

İşçiler Mersin Cam Sanayi'nde 18 Ağustos 1988'de yemek boykotuna giderken, Mersin Limanı işçileri de 20 Ağustos'ta yemek protestosu yaparlar.

Çukobirlik'te toplu iş sözleşmesi için ilk adım atılır. 5 Eylül 1988'de Çukobirlik işyerinde toplu iş sözleşmesi yapma yetkisini alan Teksif Sendikası ilk adım olarak 68 maddelik teklif taslağını genel müdür Özger Aygar'a sunar.

Toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine 8 Eylül 1988 tarihinde SEKA'ya bağlı 13 işyerinde grev başlar. 31 Mayıs 1988'de toplu sözleşme görüşmeleri, 12 Ağustos'ta Selüloz-İş Sendikası'nın grev kararı alması ile çıkmaza girer. Kağıt sıkıntısının yaşandığı o günlerde, Başbakan Turgut Özal, arabuluculuk girişiminde bulunur ancak, sendika çalışanların haklarından ödün vermeyince bundan da bir sonuç alınamaz.

Selüloz-İş Sendikası, devleti kâğıt karaborsacı ve stokçularına karşı uyarır. O günlerde bir gazete şu haberi verir;

"Sendikacının dediği çıktı. 10.000 işçinin sırtından 10 karaborsacı köşeyi döndü. Defterde grev vurgunu... SEKA grevinden en fazla yararlananlar fırsatçılar oldu. Grevin 5. gününde bazı stokçular ellerindeki kâğıtların fiyatını yüzde 12,3 oranında arttırdılar. Böylece SEKA grevi ile gelen kâğıt

Tarsus'ta fırın işçilerinin sendikadaki bir toplantısı

vurgununun, bu fırsatçıların cebine fazladan 10 milyar akıtacağı hesaplanıyor" (Yenises gazetesi).

Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası ile Çukobirlik arasında 19 Eylül 1988'de 3 bin 612 işçiyi kapsayan toplu iş sözleşmesi imzalanır. Tarsus'ta fırıncıların toplu sözleşme görüşmeleri 28 Eylül'de yeniden başlar.

21 Ekim 1988'de Tekstil-İşkolunda 100 bin işçiyi kapsayan sözleşme imzalanır. Teksif Sendikası Başkanı Şevket Yılmaz ile Tekstil İşverenleri Sendikası Başkanı Halit Narin, 100 binden fazla işçiyi kapsayan toplu sözleşmeyi imzalar. Aynı günlerde çeşitli iş kollarında ülke genelinde 52 bin işçi grev hazırlığı içerisindedir.

Öz Gıda-İş Sendikası Tarsus Şubesi, 14 Kasım 1988'de fırın işçilerine ek zam talebinde bulunur. 31 Temmuz 1987 tarihinde imzalanan ve 1 Ağustos 1989 tarihine kadar geçerli olan toplu sözleşme ile fırın işçilerine belirli haklar sağlayan Öz Gıda-İş Sendikası Tarsus Şubesi Başkanı Gül, uzun süredir ağırlaşan ekonomik şartlar doğrultusunda üyelerinin çok mağdur durumda kaldıklarını bildirerek işçilerin daha fazla yıpranmaması için ek zam talebinde bulunacağını açıklar.

Levent Tekstil'de grev

Tarsus'ta 1980'li yılların başlarında kurulan Levent Tekstil'de sendikal ör-

gütlenme çalışmaları başlar. Buradaki örgütlenmeyi Öz İplik-İş Sendikası yürütür. Süreç içinde örgütlenmesini tamamlayan ve TİS yetkisi alan sendika işverenle masaya oturur. Ancak, işveren bazen TİS'e yanaşmaz, bazen sendikalı işçi çıkartarak üye sayısını düşürmeye çalışır.

Sonuçta görüşmeler başlar ama sonuç alınamayınca sendika grev kararı alır.

Levent Tekstil'de başlatılacak grevle ilgili Öz İplik-İş Sendikası işçilerinin görüşlerine başvurur. Bir süre önce taraflar arasındaki görüşmelerden sonra Levent Tekstil işverenleri ile Öz İplik-İş Sendikası'nın anlaşmaya varamaması üzerine 29 Kasım'da gerçekleştirilmesi beklenen grev konusunda sendika yöneticileri işçilerin görüşlerini alır.

378'i Öz İplik-İş üyesi olmak üzere 412 işçinin çalıştığı Levent Tekstil'de tarafların anlaşamaması üzerine 29 Kasım 1988'de grev başlar. 28 Haziran'da toplu sözleşmeye oturulması gerekirken ve taraflar arasında 60 gün içerisinde anlaşma sağlanması gerektiğine dair muvakaten düzenlenen "uyuşmazlık raporu"nun bölge çalışma müdürlüğüne verilmesinin ardından görüşmeler yeniden başlar. Ancak 7 kez oturulmasına rağmen anlaşma sağlanamaz.

Levent Tekstil'in en büyük hissedarı Mustafa Şahin 2 Aralık'ta bir basın açıklaması yaparak, *"Öz İplik-İş Sendikası kendi reklamı için 412 işçinin ekmeğiyle oynuyor"* diye konuşur. Sendika yönetimi de Levent Tekstil işletme müdürünün açıklamasına karşılık şu yanıtı verir: *"İşveren yetkilileri, işçi haklarını gasp etmeden vermek istiyorsa, huzurlarında açık görüşelim. Levent Tekstil işvereni yanlış beyanlarla grev kırıcılığı yapıyor."*

Levent Tekstil, işçi hakları konusunda bağlı bulunulan konfederasyon başkanına tam yetki verir. 6 Aralık 1988'de yapılan görüşmeler olumlu sonuçlanır ve tarafların anlaşmasıyla işçiler istedikleri hakları alırlar.

Bir süredir Öz-Gıda-İş Sendikası ile Tarsus'ta fırın sahipleri arasında süren toplu iş sözleşmesi 15 Aralık 1988'de sonuçlanır. Tarsus Belediye Başkanı Veyis Kemal Erdem'in fırıncılarla sendika arasında arabulucu olduğu görüşmeler sonucunda işçi ücretlerine %40 zam yapılır.

Öte yandan Mersin'de Ak Gübre'de grev rüzgârı esmektedir. 15 Ocak 1989'da Akdeniz Gübre Sanayi ile Petrol-İş Sendikası arasında süren

toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanmasından sonra alınan grev kararı işyerine asılır. Anlaşmazlığın devam etmesi halinde grevin 23 Ocak'ta başlayacağı ilan edilir.

Türkiye genelinde örgütlü olan Ağaç-İş Sendikası'nın 5.000 üyesi adına yürüttüğü toplu sözleşme görüşmeleri uyuşmazlığa girer.

1989'da Tarsus'ta yerel seçimleri Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) kazanır. Bedrettin Sarpkaya Tarsus Belediye Başkanı olur. DİSK 12 Eylül sonrasında bu yıllarda yeniden açılır ve tüm sendikalarıyla çeşitli iş kollarında örgütlenmeye girişir. Tarsus'ta da DİSK Genel-İş Sendikası bir şube açar ve Tarsus Belediyesi'nde örgütlenme çalışmaları yürütür. Ancak SHP'li belediye DİSK Genel-İş Sendikası yerine Türk-İş'e bağlı Belediye-İş Sendikası'ndan yana tercihini koyar.

Bu dönemde Tarsus Belediyesi'nde KESK'e bağlı Tüm Bel-Sen ise memurların örgütlenmesine çalışır. Sendika temsilcisi Erdoğan Parlakbudak'tır.

2 Nisan'da Çukurova Fabrikası'nda yangın çıkar. 20-25 milyar lira zarara neden olan yangın, Ali Göküş adlı bir işçinin ölümüne neden olur. Yangın gerekçe gösterilerek 603 işçi adına sürdürülen toplu iş sözleşmesi görüşmeleri bir kez daha ertelenir.

İşçiler ve sendikal çevreler, yangının kasıtlı olarak çıkartıldığı, işletmenin sigortadan para alıp, eski fabrikayı kapatarak, parayı yeni açacağı tesislere harcayacağını iddia eder. Fabrikanın bir bölümü kapatılır. Yüzlerce işçi işsiz kalır.

Levent Tekstil, işçileri toplu biçimde işten çıkartmaya başlar. 5 Mart'ta 400 işçi işsiz kalır. İşçiler haklarını almak için işvereni mahkemeye verir.

30 Ocak 1990 Levent Tekstil işçilerinin davası son aşamaya gelir. Ancak işveren fabrikayı kapatır. Fabrikanın kapanması işverenin bir oyunudur. Kısa bir süre sonra yeniden faaliyete geçen Levent Tekstil, bu kez çalışacak işçilerini Adana'dan alır.

1990'lı yılların sonuna doğru kapanan Levent Tekstil'in bulunduğu fabrikanın başkaları tarafından satın alınmasının ardından, İlsan Tekstil A.Ş. adıyla yeniden açılır.

Tarsus'ta Gıda-İş sendikası Başkanı Yusuf Gül, fırın işçilerine ek zam

talep eder. İşverenlerle yapılan görüşmeler sonucu 14 Şubat'ta, 300 firın işçisi 50 bin liralık ek zam alır.

1990 yılında ise Çumitaş'ta Türk Metal-İş sendikası grev kararı alır.

12 EYLÜL SONRASI TARSUS'TA İLK 1 MAYIS TARSUS'TA SERGİYLE GELEN 1 MAYIS...

Uğur Pişmanlık - Tarsus

1980 sonrası süreçte yasaklar ve baskılar devam ediyordu. Ancak işçi sınıfının mücadele geleneği ve sosyalist hareket içerisinde önemli değerleri vardı ve bunları sürdürmek konusunda her koşulda çaba gösteriliyordu. Hiç kuşkusuz bu konuda en önemli konulardan biri enternasyonal bir gelenek olan işçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olan 1 Mayıs işçi bayramı kutlamalarıydı.

1980'li yılların ikinci yarısı bu konuda özellikle İstanbul'da Taksim Meydanı'na çıkma denemelerinin yapıldığı bir dönemdi. O yıllar Türkiye'de 1 Mayıs'ın belli başlı birkaç kentte yeniden kutlanmaya başladığı yıllardı.

Tarsus gibi bir ilçede bir yürüyüş ya da mitingle 1 Mayıs kutlaması yapmanın zaten koşulu yoktu ama bir şeyler de yapmak gerekiyordu.

1988'de 1 Mayıs kutlamasını sanatsal bir etkinlikle hayata geçirme düşüncemi birkaç arkadaşla paylaştıktan sonra bu etkinliği en iyi şekilde işçi sınıfının mesleki örgütü olan bir sendikayla gerçekleştirmek uygun olurdu.

Karikatürcü Asaf Budak'la gidip Otomobil-İş Sendikası Tarsus Şubesi başkanı/temsilcisi Yunus Eroğlu ile görüşüp düşüncelerimizi ve önerimizi dile getirdik. Önerimiz; 1 Mayıs'ta benim çektiğim fotoğraflar ile Asaf'ın karikatürlerinden oluşan "Emek ve Barış" konulu bir sergi açmaktı.

Birkaç gün sonra sendika yöneticileri 1 Mayıs'ta önerdiğimiz etkinliği memnuniyetle sendikayla birlikte organize edebileceğimizi bildirdiler.

Arkadaşlarla başlayan heyecanlı bir hazırlık sürecinden sonra kentin en işlek caddesi üzerinde boş bir kafeteryada sergimizi açtık.

Emek ve Barış Fotoğraf ve Karikatür Sergisi Deniz Gezmişlerin idam

edilişinin yıl dönümü olan 6 Mayıs tarihine kadar sürdü. Ancak ne olduysa serginin son günü kapanış saatine yakın oldu ve sergimiz gözaltı ve davayla karşılaştı. Bu sürece ilişkin o günlerde yazdığım bir yazı da işte bu sergide yaşananların bir belgesidir.

Emek ve Barış Fotoğraf, Karikatür Sergisi Beraat Etti[21]

"İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin imzalanışının 41. yıl dönümü bütün ülkelerde kutlanırken bu sözleşmeye imza atan ülkelerden biri olan Türkiye'de başta devlet olmak üzere, insana, emeğe, barışa, sanata ve kültüre gerici düşmanlığını sürdürüyor.

1989 yılı kültüre ve sanata baskıların saldırıların yaşandığı bir yıl oldu. Kitap, film, kaset yasakları, sansürler konser engelleri, sanatçı ve gruplara gözaltılar; Beyoğlu Mis sokaktaki kitap yakma cinayeti gene bir ilimizdeki sergiyi izlemeye gelmiş gibi davranan 20-30 kişilik bir grubun bütün sanat yapıtlarını parçalamaları, kırıp dağıtmaları sanata ve kültüre saldırıdan sadece birkaç örnektir.

1 Mayıs 1988'de Tarsus'ta açmış olduğumuz "EMEK VE BARIŞ" sergisi 6. gününde siyasi şube tarafından kasetler, sergi defterleri, sergi sonra-

[21] Gençlik Dünyası gazetesi, Sayı 24, Şubat 1990-İstanbul

sında ise fotoğraflarım ve yapılan aramada kitaplığımdaki 32 kitabım karikatürcü arkadaşımın ise orijinal karikatürlerinden bazılarına el konuldu. Benim 5-6 saatlik gözaltına alınmam ve bir buçuk yıl sürecek "EMEK VE BARIŞ" sergisi davası, belgeler, ifadeler, tutanaklar...

Suçlamada: 1 Mayıs 1988 tarihinde "EMEK VE BARIŞ" konulu fotoğraf karikatür sergisi açarak 1977 yılında Taksim'de ölenlerin anısına saygı duruşu yapmak, sergi duvarlarına Otomobil-iş Sendikasının 1 Mayıs afişini asmak, açılışta yakalarımıza kırmızı karanfil takarak konuşma yapmak sergide, "halkı devlete karşı isyan, işçileri greve teşvik edici" içerikte fotoğraf ve karikatürler bulunduğu, bunların suç teşkil ettiği, toplumsal huzuru bozduğu, sergi salonunda komünizmi, 1 Mayıs'ı övücü kasetler çalındığı iddia edildi.

İlk önce DGM'ye giden davamız görevsizlik kararıyla geri döndü dava sivil mahkemede ise bir buçuk yıl sürdü.

Sonuçta; 1 Mayıs 1988 "EMEK VE BARIŞ" sergisi davası bütün kitap, kaset, fotoğraf, karikatür ve sergi defterlerimiz de iade edilmek üzere AKLANDI yani BERAAT ETTİ. Hem de 12 Eylül rejiminden nasibini alarak.

Sergi defterine "Bu sergiyi; 1 Mayıs kutlama geleneğini yaşatmak amacıyla açıyoruz." diye yazmıştık bunu hayata geçirdik. "Tüm Türkiye'nin 1 Mayıs alanı olacağı o güzel günlere olan inancımızla".

Her yerde grev ve eylem var

1991 yılına girildiğinde Körfez Savaşı devam ediyordu ve ABD İncirlik Üssü'nü de kullanarak Irak'ı bombalıyordu. Türkiye insanı ise bu savaşı yakından izliyordu. Savaş özellikle Çukurova insanını yakından ilgilendiriyordu.

O dönemde ise sendikalar ülke genelinde bir genel grev kararı almışlardı. Türk-İş sendikalarının aldığı karar gereği 3 Ocak'ta 1 günlük Genel Greve çıkılacaktı.

Tarsus'ta çok yüksek olmasa da sendi-

kaların örgütlü olduğu çeşitli fabrikalarda genel greve katılım yüzde 50 oranını aşmıştı.

1991-2000 yılları arasında gerek işçi eylemlilikleri gerekse siyasal gelişmeler şunlardı;

Tarsus-Mersin yolu üzerinde bulunan ÇİMSATAŞ'ta 27 Aralık 1990'da başlayan ve 637 işçinin katıldığı grevin 3. gününde 88 işçi işten çıkartıldı. Grev 22. gününde ertelendi.

Tarsus-Gaziantep otoyol yapımında çalışan 500 işçinin işine son verildi.

Çukurova Fabrikasında 19 Kasım-16 Aralık 1991 tarihleri arasında 255 işçinin katıldığı bir aylık grev gerçekleşir.

1992'de Demiryolu çalışanlarının eylemine Tarsus'tan katılım olur.

Sümerbank Tarsus Boya Mensucat Sanayi İşletmelerinde çalışan 157 işçi, alacaklarının ödenmemesini protesto etmek amacıyla yemek boykotu yaparlar.

1993 Sosyalist Türkiye Partisi (STP) Tarsus İlçe Örgütü, parti genel başkan yardımcısı Kemal Okuyan ve şair Adnan Yücel'in de katıldığı törenle açılır.

KESK'in düzenlediği ve Tarsus ile Mersin kamu çalışanlarının katıldığı 'Ankara Yürüyüşü' 1 Temmuz 1993'de başlar.

1993 Tarsus Belediyesi'nde örgütlü olan Tüm Bel-Sen üyeleri 29 Temmuz 1993'te toplu vizite ve bir günlük iş bırakma eylemi gerçekleştirdiler.

Öte yandan, bir hukuk skandalına dönüşen dava on yıl on ay süren DİSK davası tamamlanmıştı. Askeri Yargıtay 3. Dairesi, 16 Temmuz 1991'de açıklanan kararıyla DİSK Davası'nı beraatla sonuçlandırdı. Böylece DİSK yeniden açılır ve faaliyetlerine başlar.

Söyleyecek Sözümüz Var...
BİR GENEL GREVİN BERDAN TEKSTİL'DEKİ ÖYKÜSÜ

Uğur Pişmanlık

1988 yılının Ekim ayında, Berdan Tekstil'e açılan bir sınavla girdim. Bu iş ise benim için başka bir sürecin başlangıcı idi.

Berdan Tekstil'deki işçilik yıllarım benim için birçok açıdan deneyimli

oldu. İşletmenin Konfeksiyon bölümünde, Asorti dedikleri ihraç ambalaj bölümündeydim. İş ustalık gerektirmiyordu, ancak öğretici yanları da vardı. Özellikle Berdan'da çalıştığım yıllarda yerel bir gazete olan "Tarsus'un Sesi"nde makale ve araştırma yazıları yazmaya başlamıştım. Bir daktilo almış çeşitli konularda yazılar yazıyordum. Yazı ve haberlerim bu yerel gazete ile sınırlı değildi. O dönemde yayımlanan kültür sanat ve siyasi içerikli gazete ile dergilerde yazılarım çıkıyor, fotoğraflarım yayınlanıyordu. Yazılarımı akşam yazıyor, sabah "Tarsus'un Sesi" gazetesinin sahibi Fethi Çevikaslan'a teslim ediyordum. Yazılarımın yayınlandığı gazete sayılarını topluyor ve arşivliyordum.

Yerel gazetelerde, insan hakları ve siyasal konularda haber ve yorumların çıkmaması beni rahatsız ediyordu. Bu nedenle konularımın içeriği ve genel temasını kültürel gelişme ve siyasal konular oluşturuyordu.

Bu durumdan rahatsız olmuş ya da rahatsız edilmiş olacak ki, yeni yazımı vermek için gazeteye gittiğim bir sabah Fethi Abi bana "Bak ağam, (Fethi abi böyle der) ne güzel yazıyorsun, eline sağlık bir şey demiyorum. Ancak, biraz suya sabuna dokunmasan olmaz mı?" deyince, ben de "Suya ve sabuna dokunmasan kir nasıl çıkar Fethi abi" dedim.

Fethi abi önce sustu kaldı. Biraz düşündü, sonra "Haklısın ağam ne diyeyim, ne yaparsan yap. Yine sen bilirsin" dedi.

O zaman bu benim yazılarımla ilgili ilk uyarıydı. Arkası gelecekti, geldi de. Sanırım bu dönemde kursa yazılmış ve sürücü belgesi almıştım. Lazım olur diye.

Berdan'da çalıştığım yıllarda yine aylık olarak Adana Devlet Tiyatrosu'na otobüsle izleyici götürüyordum. İş çıkışları gecekondularda, tarlalarda, sanayi sitesinde çırakların fotoğraflarını çekmek için omzumda fotoğraf makinesi dolaşıyordum.

Tarsus'un neredeyse tüm tekstil fabrikalarında olduğu gibi Berdan'da örgütlü sendika Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası'ydı. 1970-1980 arası dönemde Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu olan DİSK-Tesktil ile Teksif arasında amansız bir mücadele vardı. DİSK Tekstil o yıllarda Yavuzlar İplik Fabrikası (Yidaş), Paktaş gibi işyerlerinde örgütlüydü. Ama bu, bölgedeki işverenlerin hoşuna gitmiyordu. DİSK ilkeli bir sınıf

sendikacılığı yapıyordu. DİSK'in yaptığı sözleşmeler ve verdiği mücadeleler sadece ücret sendikacılığı değildi. DİSK'e bağlı tüm sendikalarda olduğu gibi tekstil işkolunda da toplu sözleşmelerde hem iyi ücret artışı sağlanıyor, hem de sosyal haklar kazanılıyordu. Ama asıl en önemlisi ise DİSK bu kazanımları korumak için demokratik ve siyasal bir mücadele de sürdürüyordu.

Tarsus'taki işverenler işyerlerinde DİSK'i istemiyorlardı. Amerikancı Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası ile anlaşmayı tercih ediyorlardı. Böylelikle, sendikacılarla anlaşıp işçilerin haklarını ortaklaşa gasp ediyorlardı. Bu yüzden de işverenin de desteğiyle DİSK Tekstil'in Tarsus'taki örgütlenmesi kırıldı.

Berdan'da işe girdikten 5-6 ay sonra üyesi olduğum Teksif Sendikası'nın delege seçimleri vardı. Gittim ben de adımı delege listesine yazdırdım. Seçilmeyeceğimi biliyordum çünkü seçilecek kişiler zaten sendika yönetimi tarafından belirlenmiş ve tek bir çarşaf liste hazırlanmıştı. İstedikleri gibi de oldu.

Birinci Körfez savaşı da Berdan Tekstil'de çalıştığım yıllarda patlak verdi. Her gün fabrikanın bahçesindeki çay ocağı önünde toplanan işçiler maç kritiği yapar gibi savaş üzerine değerlendirmeler yapıyorlardı. O aylar, tekstil sektöründe çalışan 110.000 işçinin sözleşmesinin de sonuçlanacağı günlerdi. İşçiler bir yandan bunun bekleyişi içindeydiler.

İşçiler üyesi oldukları Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası'na gidip gelmedikleri için, sendikacılar lütfedip söylerlerse ya da gazetelerde çıkarsa sözleşmeyle ilgili bir haber, bir şeyler öğrenebiliyorlardı. Berdan işçilerinin ve personelin genel olarak geri yapısı nedeniyle konuşmuyor, daha çok dinliyordum herkesi.

1990 yılının Aralık ayında başta kamuda olmak üzere sözleşmelerin tıkanması nedeniyle Türk-İş, Türkiye genelinde 3 Ocak 1991'de 1 günlük "işe gitmeme" yani genel grev kararı aldı. Bu, işçi sınıfı açısından '80 sonrası bahar eylemleri kadar olmasa da kapsayıcılığı nedeniyle önemli bir eylemdi. Ancak işçi sınıfı hem kendi içinde sınıf bilinçli önderlerden hem de devrimci siyasal öncülük ve perspektiften yoksundu.

Benim işletmede iki şey yapmam gerekiyordu; ya bu 1 günlük genel

grev çağrısına uymayacak ve işçilerin çoğunda ortaya çıkan eğilim gibi çalışmama devam edecektim, ya da tek bir kişi bile olsam genel greve destek verip bu eylemliliği kendi işyerimde örgütleyecektim. Emekçi karakterim, sınıf bilincim, yüreğim ve siyasal yapım nedeniyle ikincisini, doğru ve onurlu olanı seçtim.

Bu 1 günlük genel grev için Türk-İş yöneticileri ve sendika başkanları işçilere katılma çağrısı yapıyordu. Öte yandan ise İşçileri Bakanı, Emniyet Genel Müdürü, hatta Başbakan ve bilumum devler yöneticileri, işçileri eyleme katılmamaya çağırıyor ve katılmaları halinde suç işlemiş olacakları vurgulanıyordu.

İşverenler ise, işe gelmeyen işçileri, 3 günlük yevmiyesinin kesileceği ve soruşturma açtırmakla tehdit ediyordu.

Bu konuyla ilgili olarak işçileri fabrikadaki temsilci odasında toplayan sendika işyeri temsilcisi, sanıyorum, adı Ahmet'ti, yavan bir dille sendikanın 3 Ocak'ta 1 gün işe gitmeme kararı aldığını ancak, bunun bir zorunluluk olmadığını ve isteyenin işe gelebileceğini ima eden bir konuşma yaptı. Onun işçileri kararsızlığa ve güvensizliğe iten bu tutumu beni sinirlendirmişti.

Yaklaşık 300 kişinin çalıştığı ve neredeyse tamamının bayan olduğu konfeksiyon bölümünün yakınındaki sendika temsilci odasında 60-70 kadar işçi vardı. Ben de söz alarak işçi arkadaşlara bir konuşma yaptım ve onlara 1980 darbesiyle birlikte 24 Ocak kararlarının nasıl uygulandığını, işçi haklarının nasıl askıya alınarak emek sömürüsünün yoğunlaştırıldığını, işçi sınıfının kaybettiği kazanımlarının geri alabilmesi için genel grev silahının bu süreçte iyi değerlendirilmesi gerektiğini anlattım. Sözü ise bu kavganın bizim için onurlu ve haklı bir kavga olduğu ve 1 günlük eyleme destek vermemiz gerektiğine ilişkin görüşlerimi söyleyerek bağladım.

Yağmurlu bir gündü o gün, genel grev nedeniyle işe gitmemiştim. Günümü boşa geçirmek niyetinde değilim. O günün anlamına uygun bir şeyler yapma çabasıyla bir arkadaşımı da yanıma alarak önce Berdan Tekstil 1'in kapısının karşında bir yerde beklemeye başladım. Orada beklediğim iki saat içinde farklı aralıklarla sadece üç kadın işçiyi fabrikaya

giderken gördüm. Onları da ikna edip gönderdim.

Sonra da Beydeğirmeni'ndeki CUMİTAŞ (eski John Deere) fabrikasında halen devam eden Türk Metal-İş Sendikası'nın grevini ziyarete gittik. Grev gözcüleri ile sohbet etik ve oradan ayrıldık. Islanmıştım, üstümü değiştirmek için eve geldiğimde telefon geldi, arayan Cumhuriyet Gazetesi Adana Bürosu'nda muhabirlik yapan Ufuk Tekin'di. ÇİMSATAŞ'tan işçi çıkarıldığını duymuş ve bunun haberini yapmam için beni aramıştı. Üzerimdeki ıslak elbiseleri değiştirdim ve fotoğraf makinemi alarak yeniden düştüm yola. ÇİMSATAŞ'a vardığımda işçiler fabrika kapısı önünde bekliyorlardı. Onlarla konuştum, haber için notlarımı aldım, fotoğraf çektim. Kent merkezine döndüğümde, 55 işçinin işten çıkartıldığı haberini Cumhuriyet'e geçtim.

Genel grevden 1 gün sonra işe gittiğimde kartımı bulamadım, personele gittiğimde ise, bana ya iş değişikliğini kabul etmem ya da iş çıkışını alınam belirtildi. Nedeni söyleyemeyeceklerini bildiğim halde ısrarla sordum, söylemediler. Ben ise, işten çıkışımı almayacağımı, bununla kendilerini sevindirmeyeceğimi ve bu kararı niçin aldıklarını bildiğimi söyleyip iş değişikliğini kabul ettim. Çünkü orada daha yapacak işlerim vardı ve yaptım da.

Bütün bunların anlamı şuydu. Berdan'ın konfeksiyon bölümünde eylem yüzde yüz başarıya ulaşmıştı. 300 kişinin çalıştığı konfeksiyonda 2 kişi dışında kimse işe gelmemişti. İplik bölümünde ise greve katılım yüzde 40 dolayındaydı.

Bu arada belirtmek istiyorum, bu eylemlerin başarılı olması benim temsilci odasında yaptığım konuşmanın dışında ilişkilerimin iyi olduğu birkaç bayan işçi arkadaşımın çabaları ile oldu. Bu eyleme katılım için arkadaşları yönlendiriyor ve işletme içinde bunun çalışmasını yapıyordum. Bire bir görüşmelerdeki ikna çabaları ise çok etkili olmuştu. O günlerde "Tarsus'un Sesi" gazetesinde "Tekstil işçisi olmak" ve "İşçiler uyanıyor!" başlıklı yazılarım çıkmıştı. O yazılar eylem hazırlık sürecinde fotokopi çekilerek işçilere dağıtılmıştı. Sonradan bu yazılar yüzünden fabrika genel müdürü ile sendika başkanının, gazete sahibi Fethi Çevikaslan'a telefon ederek baskı yaptıklarını, benim gazetede yazı yazmamı istemediklerini

öğrendim.

Eylemin başarısına, işçilerin kendileri bile şaşırmışlardı. Şaşırmadıkları bana yapılan iş değişikliği yani sürgündü. Bu olaydan sonra işçilerin bana olan güveni artmıştı.

Sürgündeki yeni görevim, fabrikanın içini süpürmek, mağaza ve personel binasının paspaslarının yapılması, işçi soyunma odası ile tuvaletin temizliği idi. Yeni görevim eski işim kadar rahat değildi ama bu durumdan da rahatsız değildim. Aksine bu durum bana daha fazla mücadele azmi kazandırdı. Moralim yerindeydi ve zaten iplerin koptuğunu düşünerek daha rahat konuşuyor ve hareket edebiliyordum.

Fabrikadaki günlerim çalışarak ve sözleşme ile ilgili gelişmeleri beklemekle geçiyordu. Ve sonunda tekstilde 110.000 işçinin toplu sözleşmesinin imzalandığı haberi geldi. Ancak Berdan Konfeksiyon bölümünün adı Eksan Tekstil diye değiştirilip bu kapsamın dışında bırakıldığı için bizi kapsamıyordu. Bizim sözleşmemiz işveren ile sendika şubesi arasında yapılacaktı.

Bir süre sonra temsilci odasında işçilerle bir toplantı yapılacağı haberini verdiler. Toplantıya Teksif Sendikası Yönetim Kurulu üyesi Buran Sönmez ve yanında bir kişi daha gelmişti. Başkan ortada yoktu. Sendikacılar topladıkları işçilere özetle "konfeksiyon bölümünün kapanacağını bu nedenle sendika olarak fazla zam talep etmelerinin söz konusu olmadığını" anlatmaya çalışıyorlardı. İşçiler böyle bir şey beklemiyorlardı. Bu yüzden de biraz şaşkın ve huzursuzlardı. Ancak bu huzursuzluklarını bir tepkiye dönüştürüp, dile getiremiyorlardı. Konuşmanın zamanının geldiğini düşünerek bir adım öne çıktım. Sendikacılara "Konfeksiyon bölümünün kapanacağı görünüşün inandırıcı olmadığını" belirterek "Eğer konfeksiyon kapanacak olsaydı, yeni işçiler alınmazdı, yeni makineler ve üretim siparişleri alınmazdı" dedim. İşletmenin daha düşük bir sözleşmeye işçileri razı etmek ve imzalamak için bunun ortaya atıldığını ve sendikacının da buna alet olduğunu öne sürdüm.

Ayrıca Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz'ın "Her zaman olduğu gibi kapalı kapılar ardına 110.000 işçi adına sözleşme yaparak, işçi sınıfını sattığını" söylediğimde, sendika yöneticilerinden biri "Ne demek isti-

yorsun" diyerek, işçilere döndü ve "Aranızda sendikamıza 'Sarı Sendika' olduğumuzu söyleyen var mı?" diye sordu.

Ben bir adım daha öne çıkıp, "Evet Türk-İş ya da Teksif, hepsi sarı sendikadır, Şevket Yılmaz da sendika ağasıdır" dediğimde artık sendikacıların yüzü bembeyaz olmuş, elleri titremeye başlamıştı. Toplantıyı terk ettiler.

Sendikacılar artık işçilerin gözünden düşmeye başlamışlardı. Sürgündeki temizlik işlerim sırasında dolaşırken işçilerle sohbet ediyor ve onları dinliyordum. Sosyal Hizmetler Müdürü Asaf Bey 2-3 güne bir beni çağırıyor ve yukarıdan gelen emirle görev alanlarımı birer ikişer elimden alıyor, çalışma alanımı giderek daraltıyordu. İyi niyetli olan Asaf Bey bu gelişmelere bir türlü anlam veremiyor, olup biteni anlamaya çalışıyordu. En sonunda sadece tuvaletleri temizleme işi elimde kalmıştı.

Aradan bir süre geçtikten sonra, işçi arkadaşlara sözleşme ile ilgili gelişmeleri sormak için sendikaya gitmeyi önerdim. Cumartesi öğlen iş çıkışı gideriz diye kararlaştırdık ve işyeri temsilci ile sendika başkanına geleceğimizi bildirmesi için haber gönderdik. Sendika başkanı ise temsilci arkadaşa, "Bu hafta sonu Ankara'da olacağım, gelmesinler" demiş.

Bu durum hiç hoşuma gitmemişti ve bunda bir bit yeniği vardı. Sendikacı bizi atlatmak için böyle söylüyor diye düşündüm ve işçilerle bunu paylaştım. Bu durumu inandırıcı bulmadığımız için sendikaya gitmeye karar verdik.

O hafta sonu cumartesi günü, öğlen iş çıkışında 40-50 kadar işçi arkadaşla birlikte sözleşmenin akıbetini öğrenmeye sendikaya gittik. Tam sendikanın merdivenlerinden çıkarken, sendika başkanı ile karşılaştık. Ankara'da olması gereken adam karşımızdaydı. İşçileri karşısında görünce çok şaşırmıştı. İşçiler ise, Ankara'ya gitmenin hikâye olduğunu somut olarak anlamışlardı.

Sendika başkanı, gerisin geriye merdivenleri çıktı, sendikanın toplantı salonuna geçip başköşeye oturdu. "Hoş geldiniz, hayrola, niçin geldiniz?" gibisinden birkaç şey söyledi.

Ben, "Siz kimsiniz? Biz sizi tanımıyoruz" dedim. O da, "Ben sendika başkanı Cevdet İnandıoğlu. Nasıl beni tanımazsınız" dedi. Bunun üzerine

bazı işçiler de "Evet biz sizi ilk defa görüyoruz" dediler. Ben de, "Sizi sendika başkanı olarak hiç fabrikada görmedik. Bir gün gelip de işçilerin arasında dolaşıp, 'Arkadaşlar ben sendika başkanınızım, nasılsınız, bir sorununuz var mı, fazla mesailerinizi alıyor musunuz?' diye sormamışsınız. Biz sizi nereden bilelim" dedim.

Şöyle tepeden bakar gibi bir edayla, "Sen kimsin?" dedi. Ben de, "Adım Uğur. Konfeksiyon bölümü işçisiyim" dedim. "Haa, şu meşhur Uğur Pişmanlık sen misin?" dedi. Ona, "Ben meşhur değilim. Sadece haklarımızı aramak konusunda bir çaba içindeyim. Çalıştığımız yer de Yeşilçam değil. Tekstil fabrikası. Biz de artist değil işçiyiz. Buraya da geciken toplu sözleşmenin durumunu öğrenmeye geldik" dedim. Bu arada işçilerden de sesler yükseliyor. "Ne oldu bizim sözleşme vs." diye. Bize görüşmelerin devam ettiğini, yakında sonuçlanacağını falan söyledi. O güne kadar ortalıkta gözükmeyen sendika başkanı Cevdet İnandıoğlu ile ilginç bir görüşme yapmıştık. Sonra işçi arkadaşlarla oradan ayrıldık.

Bir süre sonra Teksif sendikası ile işveren arasında %25 gibi düşük bir sözleşme imzalandı. Bunun benim için anlamı şuydu; "Maaşa zam, işine son" ve öyle de oldu. İşime son verdiler. Yine işsizdim ama umutsuz değildim...

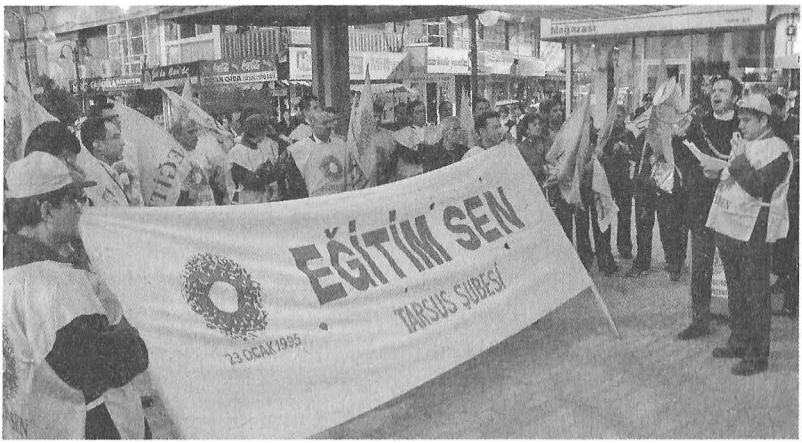
Yalnız şunu her zaman yaptım; hep ileriye baktım, ama zaman zaman geriye, arkama yani geçmişime bakmayı ihmal etmedim hiç. Çünkü ben geçmişimle vardım. 'Bu günümle de geleceğim' diye düşündüm her zaman. Geçmişle bugünün arasında kurulan bağlar, geleceğin biçimlenmesinde önemli bir rol oynuyor. O nedenle de geçmişin birikim ve deneyimlerinin ileriye bakmamız için ışık oluşturduğunu sanıyorum. Geçmişin inkârı, geleceğin de inkârı anlamına gelir. Geçmişin inkârı ve geçmişten kaçış, insanın kendi gerçekliğinden de kaçıştır. Bunun için çalıştığım, alın teri döktüğüm her işten ve bir emekçi olmaktan onur duydum.

Bütün çabamız daha insanca ve onurlu bir yaşam içindi. Aydınlık bir gelecek adına yapacak daha çok işimiz var, söyleyecek sözümüz vardı...

KAMU EMEKÇİLERİ MÜCADELESİ VE TARSUS / Makale

Cuma Erçe[22]

Yaklaşık yüz yıl önce örgütlenmeye başlayan (Muallimler Cemiyeti) Eğitim Emekçileri, çok önemli tarihsel süreçlerden geçerek her zaman toplumsal muhalefetin en önemli dinamiği olmuşlardır. 12 Mart öncesi TÖS ve 12 Eylül öncesi TÖB-DER, Eğitim Emekçilerinin en önemli mücadele örgütü olmasının yanında aynı zamanda diğer toplumsal kesimlerin ortak bir mücadele alanı haline gelmiş ve bugün kullandığımız birçok hakkı elde etmişlerdir.

12 Eylül'ün yıkıntıları ve külleri henüz orta yerde duruyorken 1986 yılından itibaren önceleri öğrenci gençlik içinde başlayan hareketlilik oradan hızla işçi sınıfına yayılmış ve 1989 Bahar Eylemleri ile birlikte zirveye ulaşmıştı. İşte bu Bahar Eylemleri'nin rüzgârını arkasına alan Kamu Emekçileri hareketi 1989 yılında bir araya gelerek sendikalaşma ve genel olarak örgütlenme hareketini başlattı. Önceleri derneklerle başlayan süreç çok kısa bir sürede sendikalara evrildi. Örneğin emekli öğretmenlerce kurulan EĞİT-DER kısa bir süre sonra kurulan EĞİT-SEN

[22] Eğitim-Sen Tarsus Şubesi eski Başkanı (Eylül 2009)

ve EĞİTİM-İŞ'in yolunu açtı. 1990' da kurulan Eğit-Sen ve Eğitim-İş 1995 yılına geldiğinde tabanın da büyük baskısı ile birleşerek ve EĞİTİM-SEN ismini alarak Eğitim Emekçilerinin en önemli mücadele örgütü haline geldi. Eğitim işkolunda bu gelişmeler yaşanıyorken diğer iş kollarında da benzer gelişmeler yaşandı ve genel olarak kamu emekçileri sendikal hareketi ayağa kalkmış ve üzerlerindeki ölü toprağını atmaya başlamıştı. Ancak, bu durum karşısında paniğe kapılan egemen güçler boş durmadı ve bu büyük dalgayı durdurmak ve hareketi kendi içinde parçalayıp etkisiz hale getirmek için gerici ve ırkçı sendikaların kurulmasına öncülük etmiştir.

Ülke genelinde bu gelişmeler yaşanıyorken Tarsus'ta da bu gelişmelere paralel çalışmalar yürütülmüş ve Kamu Emekçileri her işkolunda örgütlenmeye başlamıştır. İşkolu sendikalarının üst örgütü olan KESK'in kurulması ile birlikte Tarsus'ta temsilcilikler oluşturulmuş ve Mersin'de kurulan şubelere bağlı faaliyet yürütmüşlerdir. Tüm Bel-Sen, Enerji Yapı Yol-Sen, Tüm Maliye-Sen, Tüm Sağlık-Sen v.b sendikalar Tarsus'ta örgütlenmesini sürdürmüş ancak EĞİTİM-SEN kadar kapsamlı bir örgütlülüğe ulaşamamışlardır. Eğitim-Sen Tarsus'ta şubeleşmeyi başararak örgütlenmesini daha da güçlendirmiştir. 1995 yılında 400'ün üzerinde üyesi olduğu bilinen Eğitim-Sen ilerleyen yıllarda nicel anlamda bir gerileme içine girmiştir. 1998 yılında 160 üyeli şube bu yıldan itibaren örgütlenme faaliyetini artırarak hızla büyümeye başlamış ve bir ara üye sayısını 900'ün üzerine çıkarmayı başarmıştır.

Tarsus'ta toplumsal muhalefetin en önemli dinamiği ve mücadelenin merkezi haline gelen EĞİTİM-SEN, Kamu Emekçileri hareketine de öncülük etmiştir. 1980 sonrası Tarsus'ta önemli eylemleri ve önemli etkinlikleri gerçekleştirmiştir. Birçok sosyal ve kültürel faaliyeti örgütlemenin

yanında hak arama mücadelesinde de önemli işler yerine getirmiştir. Bir taraftan özlük haklar mücadelesi yürütülürken bir yandan da demokrasi, emek, sendikal hak ve özgürlükler mücadelesi verilmiştir.

Tarsus'ta oluşturulan Demokrasi ve emek platformlarının en önemli bileşenlerinden biri olmuştur. SES, İHD, SİP, DEHAP ile birlikte gerçekleştirilen Emek ve Demokrasi paneli, Tarsus emek ve demokrasi platformu tarafından gerçekleştirilen 8 Mart paneli 1999 yılında gerçekleşen önemli etkinliklerdi. 1980 sonrasının ilk mitingi olan ve Emek Platformunca örgütlenen 1 Aralık 2000 Mitingi Tarsus'ta işçi sendikalarının yok denecek kadar az olmasına rağmen Eğitim-Sen'in büyük bir çabası ve Türk Eğitim- Sen'in de katılımı ile yapıldı ve Tarsus'un sınıf mücadelesi tarihine geçti. Aynı şekilde 14 Nisan 2001 Mitingi de 1 Aralık kadar başarılı bir miting olmuş ve yağan çok şiddetli yağmura rağmen gerçekleşmiştir. 1990'dan bugüne kadar sayısız basın açıklaması, yüzlerce yürüyüş gerçekleşmiş ve bunların büyük bir bölümünde Eğitim-Sen öncü rolü oynamıştır. Eğitim-Sen Tarsus şubesi sadece Eğitim emekçilerinin mücadele mevzisi değil, diğer toplumsal kesimlerin de mücadele mevzisi olmuştur. Tarsus'ta zaman zaman oluşturulan güç birliği ve platformların oluşumuna ev sahipliği yapmıştır. İşçilerin örgütlenmesi, bir araya gelmesi ve hak arama mücadelelerine ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Çukurova işçileri-

nin yürütmüş oldukları hak arama mücadelelerinde çok önemli katkılar sağlamış ve işçiler kendi sendikaları gibi Eğitim-Sen'i, Eğitim- Sen de onları sahiplenmişler. Mücadelelerini neredeyse birleştirmişlerdir. Yine SCT (Or-Filtre) işçileri grevlerini Eğitim-Sen binasından yönetmişler ve Eğitim-Sen'i kendilerinden bir parça kabul etmişlerdir.

Sonuç olarak, Tarsus'ta toplumsal mücadelenin dibe vurduğu dönemlerde bile kamu emekçileri mücadelesinin en önemli dinamiği ve KESK'in motor gücü Eğitim-Sen sokağı mücadele alanı olarak görmüş ve asla genel sınıf mücadelesinden geri durmamış ve ülke sorunlarını atlamamıştır. Günü gelmiş savaş karşıtı miting yapmış, günü gelmiş türban düzenlemesinin gerçek yüzünü ortaya koymuştur. Günü gelmiş, zamlara karşı mücadele etmiş, günü gelmiş nükleer santrallere veya kimyasal atık yakma fabrikasına karşı mücadele etmiştir. Günü gelmiş Hrant Dink cinayetini protesto etmiş, günü gelmiş 2 Temmuz anması için Sivas'a gitmiştir. NATO toplantısının İstanbul'da yapılması ve Bush'un Türkiye ziyaretine de karşı çıkmış, İncirlik Üssü'nün kapatılması için İncirlik'e de gitmiştir. Tarsus'ta demokratik ve halkçı bir belediyenin nasıl kurulacağı için kafa yormuş ve bu temelde Tarsus Demokratik Kent Meclisi'nin kurulması için öncülük de etmiştir. Anlaşılacağı gibi Eğitim-Sen bu ülkenin önemli bir mücadele örgütü olduğu gibi Tarsus için de daha önemli bir işleve sahiptir.

Tarsus'ta bu örgütlüğün yaratılmasında emeği geçen bütün arkadaşlarımı saygı ile anıyorum. Bu bayrağı devredeceğimiz gelecek kuşağın bu tarihe saygı duyarak mücadeleyi sürdüreceklerine inanıyorum. Unutulmamalıdır ki mutlaka biz kazanacağız.

BİR DİRENİŞİN ÖYKÜSÜ: TURBO-FİLTRE İŞÇİLERİ / Makale

1993 yılında Sosyalist Türkiye Partisi(STP)'nde yöneticilik yaptığım dönemde Adana'dan Ekrem Ertik adında bir arkadaşla tanıştırılmıştım. Bu arkadaşla nadir de olsa arada birkaç kez görüşmüştüm. 1994 yılı içinde yaptığımız son görüşmelerimizin birinde bana, Huzurkent yolu kenarında Turbo-Filtre Fabrikası'nda çalıştığını, burada taşeronlaşmaya karşı sendika örgütlenmesi yaptıklarını söylemişti. Daha sonra bir gün parti binasına geldi ve fabrikada birçok işçiyi örgütleyerek sendikaya

kayıtlarının yaptırıldığını, yeterli sayıya ulaştıklarını ve biraz daha çalışırlarsa, şimdilik işverene duyurmadan yaptıkları bu çalışmayı yakında ilan edeceklerini söyledi. Ekrem, öte yandan fabrikadaki bir pres makinesinin yenisinin alınmaması ya da onarılmamasından dolayı da hemen hemen her hafta bir işçinin parmaklarının kesildiğinden söz ediyordu. Bu da işçiler arasında tepkiye neden oluyordu. Bu iş kazaları nedeniyle fabrika filtre üretmekten çok parmak kesme fabrikasına dönüşmüştü. Ekrem, benim SASA, Yidaş, Aksantaş, Çukurova fabrikalarındaki işçilerin eylemlerine destek verdiğimi, Berdan Tekstil'de konfeksiyon bölümü işçilerini genel greve örgütlediğimi biliyordu. partimizden kendilerine yardımcı olmamızı istiyordu. Ekrem, gelişmelerden karşılıklı haberdar olalım diye anlaştıktan sonra gitti.

Aradan 10-15 gün geçmişti ki, bir gün partide daktiloda haber yazarken Ekrem çıkıp geldi. Heyecanlıydı. Yüzünde bir kaygı ve telaş vardı. Ben hemen fabrikada bir şeyler olduğunu anladım. Ekrem, aynı telaşla, işverenin, fabrikada işçilerin sendikalaşma çabalarından haberi olduğunu ve yarım saat önce, 200 civarında işçiyi işten çıkarttıklarını söyledi. "Uğur arkadaş, ne yapacağız? Bize yardımcı olun" dedi. Ben "İşçiler şimdi nerede, ne yapıyorlar?" diye sordum. Ekrem de, "Fabrikanın önünde bekliyorlar. Ben onlara senden ve partiden söz etmiştim. Bekleyin geliyorum diye buraya geldim" dedi. O an ben hemen fotoğraf makinemi aldım, "Hadi gidelim, yolda konuşuruz" dedim.

TOK otobüsleriyle 15 dakika sonra fabrikanın bulunduğu yerde indik. Fabrika, yoldan birkaç yüz metre içerdeydi. Oraya ulaştığımızda Turbo-Filtre fabrikasında yüzlerce işçi bizi bekliyordu. Ekrem, bize doğru gelen

ve sendikalaşmasında birlikte çalıştıkları birkaç işçi arkadaşı ile tanıştırdı. Onlar da "Ne yapacağız?" diye soruyorlardı. Ekrem'e arkadaşları bir araya toplamasını söyledim. Fabrikanın karşısı boş tarlaydı ve hemen oracıkta bir metre yükseklikte büyük bir kaya parçası vardı. Kayanın üzerine çıktım. İşçiler, bulunduğum yerin etrafını sarmışlar, benim konuşmamı bekliyorlardı.

Gri bulutların sardığı bir havada konuşmaya başladım; "Arkadaşlar merhaba! Adım Uğur. Sosyalist Türkiye Partisi'nin Tarsus İlçe yöneticisiyim ve aynı zamanda gazeteciyim. İşten çıkartıldığınız bu durumu az önce arkadaşınız haber verdi. Yaşadığınız duruma üzüldüm. Ancak üzülmek kimseye bir şey kazandırmaz bir şeyler yapmak lazım. Sizlerin burada, taşeronlaşmaya karşı bir süredir sendikalaşma faaliyeti yürüttüğünüzü biliyorum. Ayrıca iş kazaları sonucu parmakları kesilen işçi arkadaşlarımızdan da haberim var.

Arkadaşlar, siz burada haklı ve onurlu bir mücadele veriyorsunuz. 12 Eylül'den sonra işverenlerin daha çok sömürü ve kâr için yeni uygulamalarının adı: "Taşeronluk" ve "Özelleştirme"dir. Bu sorunlar gelecekte daha fazla karşımıza çıkacaktır. Bu uygulamalara karşı ancak örgütlü mücadele ile karşı konulabilir. Bugün burada Turbo-Filtre Fabrikası işvereni de taşeronluk sistemiyle zenginliğini katlamak istemektedir. Sizin

sendikalaşma çabanız, onu rahatsız etti. Eğer siz burada bir mücadele başlatmak yerine evlerinize gitmeyi seçerseniz, hiçbir şey kazanamazsınız. Hatta bu, durumu baştan kabullenmek ve kaybetmek olur.

Sizleri ve haklı mücadelenizi destekliyorum. Size destek verecek başka kişi ve kuruluşlar da bulacağız ama öncelikle kendi aranızdaki örgütlülük ve dayanışmayı önemsemeniz gerekiyor. Bu nedenle sizlere önerim; öncelikle kendi aranızda saydığınız ve güvendiğiniz arkadaşlardan bir komite oluşturun. Bütün çalışmalarınızı bu komite planlasın ve koordine etsin. Eylemlerinizi pasiften, aktife doğru taşıyın. Diğer yandan da haklarınız için hukuki bir çaba yürütmek adına mahkemeye başvurun. Biz Sosyalist Türkiye Partisi olarak mücadelenize destek vereceğiz ve bunu diğer ilerici kuruluşlara da duyurarak onların destek olmasını isteyeceğiz. Aynı şekilde komiteden arkadaşlarla da Tarsus dışında Mersin ve Adana'da benzer bir çalışmayı yürütebiliriz. Yapılacak ilk eylem olarak da işvereni protesto etmek ve kamuoyuna sesinizi duyurabilmek için fabrika önünde basın açıklaması yapmak ve siyah çelenk bırakmayı öneririm. Ben bir gazeteci olarak da sizlerin yanında olacağım.

Arkadaşlar, işçi sınıfı bugüne kadar örgütlenerek ve direnerek birçok hak ve kazanım elde etti. Bunun yapılmadığı her yerde ise işçiler kaybetti. Kazanmak için direnmek gerek. Hepimize bu mücadelede kolaylıklar diliyorum. İşimiz zor gibi görünse de dayanışma hepimiz için en önemli moraldir. Yaşasın Turbo-Filtre işçilerinin haklı mücadelesi, işçilerin birliği sermayeyi yenecek."

İşlerin alkışları ve ıslıkları arasında çıktığım taşın üzerinden inerken, "Kalleşler, ispiyonlamışlar", "Taşeronlaşmaya hayır", "Sendika hakkımız söke söke alırız" sloganları yükseldi. Sonrasında çantamdan makinemi çıkararak, işçilerin birkaç kare fotoğrafını çektim.

Ekrem ve birkaç arkadaş beni de yanlarına alarak hemen oracıkta bir komite oluşturdular, komite sözcüsü seçtiler. Fabrika önünde basın açıklaması ne zaman yapılacaktı? Açıklamayı kim yazacak, kim okuyacaktı? Siyah çelengi kim ayarlayacaktı. Bundan sonra işçiler nerede toplanacaklardı ve aralarında nasıl iletişim kuracaklardı? Hep bunlar konuşuldu. İş bölümü yapıldı. Her gün fabrika önünde buluşma ve seslerini buradan duyurma kararı alındı.

Ertesi sabah fabrika yolu üzerinde yüzlerce işçi toplanmıştı. İşçilerden biri siyah çelenk tutuyordu. Bir gün önce haber verdiğimiz bazı kuruluşlardan az sayıda da olsa destek vermek için gelmişlerdi. Tarsus'tan birkaç gazetenin muhabiri, eylemi haber yapmak için oradaydı. DİSK'ten Nihat abi, sendikadan işçi arkadaşlarla gelmişti. Oraya gelenler arasında CHP Tarsus İlçe Başkanı Mehmet Oksal da vardı. Binlerce üyeli CHP, oraya birkaç kişi ile gelmişti. Biz bütün direniş süreci boyunca STP olarak bütün yoldaşlarımızla oradaydık.

Siyah çelenk önde işçiler bir yürüyüş kolu oluşturup fabrikaya doğru yürüyüşe geçtiler. İşçiler çeşitli sloganlar eşliğinde ilerliyorlardı. Fabrikanın önüne gelince işçiler ve destek için gelenler toplandı. Siyah çelenk Turbo-Filtre fabrikası kapısının önüne bırakıldı. Fabrika bekçileri tedirgindi. İçerdeki memur ve birkaç çalışanın pencerelerden başları görünüyordu. Fabrika bir sessizlik içindeydi. Önceden aralarından seçtikleri bir işçi basın açılamasını okudu. Açıklamanın okunması arada bir sloganla kesiliyordu. Destek için gelen kişiler de onların yanında olduklarını belirten konuşmalar yaptılar. İşçiler, kolları havada, yumrukları sıkılı slogan atmayı sürdürüyordu. Sonunda eylem bitti.

Komite orada bir duyuru yaparak, bundan sonra her gün fabrika önünde toplanacaklarını ve direneceklerini bildirdi. Fabrika kapısının karşısından geçen sulama kanalının yanına bir çadır kurma kararı aldılar ve o gün dağıldılar.

Ertesi sabah, işçiler getirdikleri kalas, tahta, çinko, naylon, mukavva, hasır, çaydanlık, bardak, minder ne bulmuşlarsa getirmişlerdi. Hemen su kanalının yanı başına 10-12 kişinin sığabileceği çardağa benzer bir çadır kurdular. O günden başlayarak artık her gün işçiler buraya geliyor, akşama kadar burada bekliyorlardı. İşçilere destek vermek isteyenler de buraya gelerek onlara moral veriyordu.

Turbo-Filtre işçileri öte yandan hem mahkemeye başvurmuş hem de kamuoyu oluşturmak için Tarsus'taki kuruluşları ziyaret ediyorlardı.

Bu eylemliliğin başından itibaren aktif destek veren Sosyalist Türkiye Partisi (STP) olarak demokratik kitle örgütlerine işçilerin durumunu iletmiş, "Turbo-Filtre İşçileri Yalnız Değildir!" başlıklı bir bildiri basıp

Tarsus'ta işçilerle birlikte dağıtmıştık. Takip eden günlerde partinin İktidar gazetesinde "Turbo-Filtre'de Vahşi Kapitalizm" başlıklı bir haber yazmıştım. Aynı şekilde, işçilerin eylemlerinin haberlerinin yerel gazetelerde haber olması için de çaba gösterdik.

Günler ilerledikçe Turbo-Filtre işçilerine destek arttı. Mersin'den Liman-İş Sendikası da eyleme destek vermeye başlamıştı. İlerleyen zamanda komite eylemi açlık grevi şeklinde sürdürme kararı aldı. Fabrika önünde kurulan çadırda her gün üç dört işçi ve gönüllü birkaç destekçi dönüşümlü olarak açlık grevine katılıyordu. Bu daha sonra süresiz açlık grevine dönüşmüştü. Bazı zamanlar bir doktor yoldaşımızla işçilerin yanına gidiyorduk. O, açlık grevindekileri muayene ediyordu.

O günlerde parti binasına gittiğimde, arkadaşlar, orada oturan bir adam işaret ederek, benimle konuşmak için geldiğini söylediler. Adamın yanına gidip kendimi tanıttım ve niçin geldiğini, nasıl yardımcı olabileceğimi sordum. Adam "Sizinle özel olarak görüşebilir miyiz?" dedi. Ben de konuyu sordum. Bana Turbo-Filtre'deki işçilerle ilgili olduğunu söyledi. Ben "Burada da konuşabiliriz. Bizim saklımız olmaz" dedim. Adam kendini tanıttı. Adı Sarkis'miş. Turbo-Filtre Fabrikası'nın sahibiymiş. Konuşmaya başladı, "Ben de sordum, araştırdım. Sizin adınızı verdiler. Eğer siz işçilere, 'Bu eylemi bitirin' derseniz bitirirlermiş. Sizden bunu rica etmeye geldim" dedi.

Adamın söyledikleri beni kızdırmıştı. Hangi cesaretle gelip bunu talep ediyordu. İşi uzatmadım ve ona, "Bana bakın ben bu eylemi bitirin dememle o eylem bitmez. O insanları işten çıkardınız. Onlar haklı talepleri için direniyorlar. Biz de parti olarak destek veriyoruz. Burada görüşülmesi gereken kişi ben değilim. Fabrikanızın karşısında günlerdir direnen, açlık grevi yapan işçilerdir. Muhatabınız ben değil, o işçiler ve onların sözcüleridir. Siz yanlış yere gelmişsiniz. Gidin onlarla konuşun" dedim. Adam çıkıp gitti.

Bir gün eylem çadırının çevresinde işçi arkadaşlar oturup sohbet ederken, Huzurkent jandarması bir cip ve askeri kamyonla geldi. Jandarmalar komutanlarının emriyle aşağıya indiler.

Jandarma komutanı, işçilere doğru yaklaştı, "Buraya bakın dedi. Bu

eyleminiz yasal değil. Bu çadırı buradan sökün ve eyleminize son verin". Komite sözcüsü, ben ve birkaç kişi daha, burada haklı bir mücadele yürütüldüğünü, kimseye bir rahatsızlık verecek bir durum olmadığını, mahkeme sürecinin devam ettiğini söyledik. O sırada yukarıdaki, Atalar Belde Belediyesi'nin halk otobüsü gidiyordu. Hemen bir askere emir verip, şoförü çağırmasını istedi. Asker koşarak gitti, otobüse el edip durdurdu. Birkaç dakika içinde şoför komutanın karşındaydı. Jandarmalar komutanı sert bir ifadeyle, "Yolcularını köye boşaltıp hemen buraya geleceksin, anlaşıldı mı?" dedi. Şoför, olanları anlamaya çalışarak, "Tamam komutanım" deyip koşarak gitti.

O sırada Tarsus Emniyeti'nden Terörle Mücadele'den sivil bir ekip de araçlarıyla oradaydılar. Kanalın kenarında, arabalarına yaslanmış ya da gölgesine oturmuş bekliyorlardı. Burası onların değil de jandarmanın alanına girdiği için pek karışamıyorlar, ama "Bu eylemin içinde kimler var, kimler öncülük ediyor, neler yapılıyor?" diye tespit için oradaydılar. Ben yanlarından geçerken, sivil komiser yaklaştı, "Uğur, eğer sen istersen bu eylem biter. Seni dinlerler. Konuş onlarla eyleme son versinler"

dedi. Tepem atmıştı. "Siz niye konuşmuyorsunuz? Bakın işçilerin hapsi burada. İsterseniz bir deneyin. Onlar haklı bir mücadele veriyor. Ben de işçilere destek vermek için buradayım" dedim. Artık söyleyecek bir şey bulamamıştı. Sustu.

Jandarma komutanı bu kez işçilere ve oradaki herkese seslenerek, "Bu otobüs birazdan geri gelecek. Bize zorluk çıkarmadan bineceksiniz" dedi. O ara, önce biraz sessizlik oldu. Sonra işçilerle komite bir araya gelip, kol kola kenetlenileceğini ve gözaltına karşı direnme kararı aldı. Aradan on dakika geçmeden otobüs geri geldi ve işçilerin toplandığı yerin yakınında durdu. Jandarma, askerlere süngü tak emri verdi. Ardından, "Haydi, hepiniz otobüslere biniyorsunuz" dedi. Kimseden bir hareket gelmeyince, ikinci emrini verdi, "Asker, toplayın hepsini" dedi. Asker, topluluğa yaklaşıp birkaç kişinin kolundan çekiştirmeye başlamıştı ki, hepimiz orada kol kola kenetlenmiştik. Jandarma, birilerimizi aradan çekip almaya çalışıyor ama yerlerde sürünerek de olsa otobüse binmeye ayak diriyorduk. Orada üç-beş dakikalık kısa süreli bir arbede oldu. İşçiler birbirlerine sıkıca yapışmışlardı. Ortada kararlı bir irade vardı.

Sanırım Jandarma komutanı bu işin olmayacağına, çatışma ve başka sıkıntılara yol açacağını düşündü ki, askere "Bırakın, çavuş topla askerleri" emrini verdi. Askerler, komutanlarının karşısında hazır ol vaziyette askeri nizamda sıra oldular. Komutan, "Gidiyoruz. Araç bin" diye bir emir daha verdi. Kendisi de önde duran cipe binip uzaklaştılar.

Fabrikada üretim durmuştu. İşveren fabrikayı çalıştırmak için köylerden, oradan-buradan yeni işçiler bulmuştu. Bunlar grev kırıcılardı. Eylemci işçiler, bir sabah eylem kırıcı işçileri taşıyan servislerin önünü kestiler. Minibüsleri fabrikaya sokmadılar. Gelen işçilere, kendi başlarına geleni anlatıp, eylem kırıcılığı yapmamaları ve haklarıyla oynamamaları üzerine konuştular. İşçiler ikna olup geri döndü. İşverenin yeni planı tutmamıştı.

STP'DEN TURBO-FİLTRE İŞÇİLERİNE DESTEK

Turbo-Filtre işyerinde sendikalaşmak istedikleri için işlerinden çıkartılan ve bunun üzerine eyleme geçerek 45 gündür fabrika önünde açlık grevi yapan işçilerin jandarma tarafından gözaltına alınarak tartaklanması Sosyalist Türkiye Partisi'nce yapılan bir açıklama ile protesto edildi. Sosyalist Türkiye Partisi (STP) Tarsus ilçe sekreteri Bülent Ufuk Ateş tarafından yapılan açıklamada Turbo-Filtre işçilerinin önce çalışma haklarının ellerinden alındığını belirterek "Turbo-Filtre işçisinin 45 gündür açlık grevi ile sürdürdüğü onurlu direnişi hem düzenin güvenlik güçlerini hem de onların patronlarını, yani işvereni rahatsız etmiştir.

Turbo işçilerinin kararlı tavırları ile demokratik kitle örgütleri sendika ve ilerici partilerin desteğiyle yükselen mücadelenin başarıya doğru gitmesi işvereni korkutmuştur. İşçilerin gözaltına alınmalarını, tartaklanmalarını protesto ediyoruz.

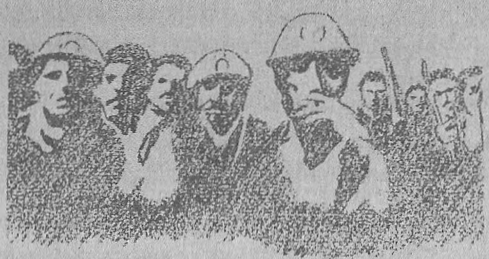
Bu ne biçim düzendir ki, bir yandan işçileri tutuyor, diğer yandan serbest bırakıyor. Yasaları çıkartanlar da yasaları bozanlar da onlardır. İnsan yaşamıyla oynanamayacağı bir kez daha Turbo işçisinin direnişi ile görülmüştür. STP olarak Turbo işçilerinin haklı direnişlerini destekliyoruz."

(Basından)

Ondan sonraki günlerde ne olduysa bir gecede oldu. Bir gece, fabrikanın bekçi kulübesi silahla taranmış, bir bekçi ölmüş, diğeri de yaralanmıştı. İşte o gece, daha önce işçileri gözaltına alamayan jandarmanın eline bir fırsat çıkmıştı. Üstelik gece sadece çadırda açlık grevinde 8-10 kişi vardı. O gece jandarma yaşanan olay üzerine harekete geçti. Önce fabrika önündeki işçileri gözaltına aldı. Eylem çadırını yıkıp dağıttı. Sonra da birçok işçiyi evinden toplayıp gözaltına aldılar. İşçiler geceyi Huzurkent Jandarma Karakolu'nda geçirdi. Gelişmelerden sabaha karşı haberimiz olmuştu. Ama o an yapacak fazla bir şey yoktu. Sadece onlardan haber almaya çalışıyorduk. Birkaç saat sonra, işçilerin mahkemeye getirileceği haberi üzerine Tarsus Adliyesi'nin önüne gittik. Bir süre sonra işçiler, adliyeye getirildi. Dışarıda meraklı ve gergin bekleyiş vardı.

TURBO FİLTRE'DE VAHŞİ KAPİTALİZM

İktidar (Tarsus)

Tarsus-Mersin yolu üzerinde kurulu bulunan Turbo-Filtre fabrikasında çalışan 3 kişi işten atıldı. Sendikalaşma çalışmasının yürütüldüğü işyerinde işten atılan arkadaşlarının işe dönmesi için eylem yapan işçilerin ilk gün yemek almayarak alkışlı protesto yaptıkları, ikinci gün ise işe 15 dakika geç başladıkları öğrenildi. İşçilerin işyerindeki sendikalaşma sürecini hızlandırmaları üzerine üretim durdurularak yaklaşık 200 işçinin işten çıkartıldığı bildirildi. İşverenin üretimi durdurarak işçileri çıkartması üzerine Turbo-Filtre işçileri fabrika önünde toplanarak eylem yaptılar. Eylem sırasında işçiler "İşçi kıyımına son, Çalışma hakkımız engellenemez ve sendika hakkımız söke söke alırız" gibi sloganlar atarak işverenin tavrına tepki gösterdiler. İşçiler burada basına yaptıkları açıklamada, işverenin İstanbul'daki fabrikanın yanması sonucu, yanık ve bozuk makinaları onarıp temizleyerek Tarsus'a Turbo-Filtre fabrikasını kurduğunu belirterek, bir yıl önce kurulan fabrikada makinaların bozuk olmasından dolayı sürekli iş kazası olduğunu ve 40 kadar arkadaşlarının yaralandığını belirttiler. İşçiler, bu durumun değişmesi için mücadele edeceklerini ve sendikalaşmak için çalışmalarını sürdüreceklerini belirttiler. Turbo-Filtre işçilerinin karşılaştığı gelişmeleri bir süredir izleyen ve işçilere destek veren Sosyalist Türkiye Partisi (STP) Tarsus'taki demokratik kitle örgütlerini, sendika ve partileri konuyla ilgili olarak bilgilendirerek kamuoyunu konuya duyarlı olmaya çağırarak bir de açıklama yaptı. STP'nin yaptığı açıklamada şöyle dendi.

Taşeronlaşmanın olduğu, sendikasız işçilerin çalıştığı Turbo-Filtre fabrikasında son bir yılda 50'ye yakın iş kazası yaşandı.

ASAF BUDAK

"Sömürü düzenin katmerlendirmeye çalışan, bu uğurda acımasız yöntemlere başvuran burjuvazi, bu kez de TURBO- FİLİTRE işçilerini açlığa mahkum etme çabasına girdi. Bu işyerinde şimdiye dek birer-ikişer çıkış veren işveren, işçilerin toplu direnişi karşısında fabrikayı kapattığını öne sürerek 250 işçiyi kapı önüne bıraktı.

Oysa biz biliyoruz ki, işveren sahip olduğu fabrikayı

İşçilerin savcılık ifadeleri uzun zaman almıştı. Birkaç saat aradan sonra işçileri adliye binasının kapısında görünce, dışarıda ne kadar insan varsa hepimiz gittik, işçilerle kucaklaştık. Savcılık serbest bırakmıştı. Adliye binasından Turbo-Filtre fabrikasının eylemci işçileri ile birlikte slogan atarak çıktık. Herkesin yüzü gülüyordu. Haklılıkları bir kez daha ortaya çıkmıştı.

Ama eylem bitmişti. Eylemi bitiren şey, bir cinayetle sonuçlanan olaydı. Bunlar yaşanmasaydı belki daha farklı ve işçilerin istedikleri gibi sonuçlanacaktı. Bu gelişmeler üzerine, işveren işten atılan işçilerin bir bölümünü işe geri almıştı. Turbo Filtre Fabrikası'nda üretim yeniden başladı. Sonraki yıllarda, işverenin zaman içinde, işe aldığı eylemci işçileri birer ikişer işten çıkarttığını öğrendim. Ama Turbo Filtre'de bir mücadele geleneği oluşmuştu. Bir dönem OR FİLTRE adını alan ve 2000'li yıllarda SCT OR-FİLTRE olan bu fabrikada yeniden işçi eylemleri gündeme geldi.

TURBO-FİLTRE'DE AÇLIK GREVİ DEVAM EDİYOR

45 gün önce Turbo-Filtre patronu tarafından işten atılan 163 işçinin sürdürdüğü açlık direnişi 15 Haziran gecesi işçi çadırlarının jandarma baskınına uğramasıyla bir başka boyut kazandı. Direnişteki işçiler yaptıkları basın açıklamasında hayati tehlike altında olan işçi arkadaşlarının tartaklanarak, dipçiklenerek, küfür ve hakaretlerle Huzurkent Jandarma Karakolu'nda gözaltına alındığını bildirdiler.

Yaklaşık iki aydır kamuoyunun gündemini oluşturan Turbo-Filtre işçileri emek ve onur mücadelelerini kararlı biçimde sürdürüyorlar. Ne var ki ülke yönetiminde sermayenin sözü egemendir ve işçiler, 1980'lerden itibaren sürekli baskı, zulüm, gözaltılar yaşarken; sürekli sendikal mücadeleler vermeye çalışırken ekmek-sermaye çatışması büyük bir hızla sürmeye devam ediyor.

Demokratik paket uygulama sözü ile iktidarı paylaşan DYP-SHP koalisyon hükümeti ise bu konuda da büyük bir keyif ile seyirciliğini sürdürüyor. Ülkemizde vergi ödeyen, bu ülkenin ekonomisine de en fazla katkı yapan kesimlerin başında işçiler geliyor kuşkusuz. Oy istemeye gelince işçilerden büyüğü yok, ama ya sıra ülke yönetmeye gelince, işçilerin adından bile eser yok (!). Elbette kusur yönetenlerde değil, yönetenleri

seçen bizlerde. İşçisiyle, köylüsüyle, memuruyla, öğretmeniyle, medyasıyla bizlerdedir. Eğer Ankara'nın havası (politik havası) kirlenmişse bu kirlilikte hepimizin payı olmalı.

Her neyse bu ülkede bir şeyler oluyor! Gençlik, güzellik, demokrasi adına Tansu Hanım'ı başbakan yaparken, haftalar boyu ülkenin gündemini cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık sorunlarıyla meşgul ederken, kimse nedense ne insan haklarıyla ne sendikal haklarla ilgilenme peşinde! Varsa yoksa medya, iş adamları ne diyor ve borsanın yükselişi... Ne diyelim, kolay gelsin!

Ve bu arada 40 günlük ekmek ve onur mücadelesini sürdüren 163 Turbo-Filtre işçisine hükümet kanadından sahip çıkan yok. Delegelik peşinde koşan partiler birileri kendilerini ve yakınlarını nasıl en iyi yerlere işe yerleştiririm pazarlığı yaparken, bu işçiler var olan işlerinden de oluyorlar. Suçları nedir? Şirketler birbiri ardına kurtarılırken, sıfır faizle büyük holdinglere halkın parası pompalanırken bu işçi düşmanlığı neden? SHP hâlâ hangi gaflet uykusunda? Biliyoruz onlar hâlâ kendi dertlerindeler (!) Halkın sorunu, işçilerin sorunu kimin umurunda (!) "Karakollar şeffaf olacakmış!" Peki, ama gece yarısı işçiler neden gözaltına alınıyor, dipçikleniyor, küfür ve tartaklamalar neden? İşte Turbo-Filtre işçileri direnme haklarına çirkince saldırıldığını ifade ediyorlar. Güvenlik güçlerinin suç işlediğini söyleyerek, savcılığı göreve çağırıyorlar ve tüm bu uygulamaları protesto ediyorlar! İstedikleri arkadaşlarının derhal serbest bırakılması ve hak arama direnişlerine hiçbir müdahalenin yapılmaması... (!)

Sosyalist Türkiye Partisi
STP Tarsus İlçe Örgütü

1994 yerel seçimleri ve belediye işçilerinin eylemi

1994'te yerel seçimler yapılır ve Tarsus siyasi tarihinde ilk kez MHP belediye seçimlerini kazanır. 12 Eylül sonrası ilk yerel seçimlerde önce ANAP kazanır ve bir dönem yerel yönetimi üstlenir. 1989 Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) belediye seçimlerini alır. 1994'te ise yerel yönetim MHP'dedir. Solun kalesi olarak bilinen Tarsus için ilginç bir durumdur. Tarsus'ta yerel yönetimi SHP'nin kaybetmesinin ya da MHP'nin alması-

Faşist belediye şimdi de kamu emekçileriyle uğraşıyor

Tarsus Belediyesi'nde çalışan 190'a yakın kamu emekçisi, belediyenin hakları uygulamalarını ve başkalarını protesto etmek için basın açıklaması yaptılar. Türk Bel-Sen sendikasına bağlı kamu emekçileri, basın açıklaması sırasında, 3 aylık maaşlarını almadıklarını, bu hakların belediyede çalışan işçilere de uygulandığını bildirdiler.

Kamu emekçileri, Tarsus Belediyesi'nin bu uygulamalarına son vermesi gerektiğini vurgulayarak, "Hükümetlerin yıllardır bilindi bir şekilde uyguladığı tek yanlı kemer sıkma ve enflasyon politikaları neticesinde tüm halk kesimleri gibi biz de yoksullaştık. Bu nedenle bizler, müdafelerimizi yüzdelik artışlar değil, toplu sözleşme usulünde yürütüyoruz. Onların ilişkilerimizi kadar yaşam sınırını reddediyoruz."

Kamu emekçilerinin sendikal taleplerini dile getirmek üzere gerçekleştirdikleri eylemlerin her defasında devlet tarafından baskı ve şiddet uygulanarak cezalandırılmaya çalışıldığına dikkat çeken belediye çalışanları, mücadelelerinde kararlı olduklarını dile getirdiler. Belediye çalışanları, devletin bu tavrıyla iş ve sosyal güvencenin sağlanması, örgütlenme ve düşünce özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması gibi yönelimlere ters düştüğünü, ardarda yaptığı zamlarla emekçilerin daha da yoksullaşmasına neden olduğunu vurguladılar.

Belediye çalışanları, basın açıklamasında şöyle devam ettiler: "Rüşvet, yolsuzluk, talan artık neredeyse iktidarların sürekli politikası haline geldi. Bizlerin cebinden çıkan vergiler, belli kesimlere kredi adı altında peşkeş çekildi. Biz kamu emekçilerinin genel durumu buyken, Hz. Ömer adaletiyle yönetmeyeceğini iddia eden Tarsus Belediye Başkanı daha da ileriye giderek karşısında bir köle gibi çalışanlar isteyerek, yasalar karşısında suç üstüne suç işlemektedir."

Basın açıklamasına birçok demokratik kitle örgütünün yanısıra SİP, ÖDP ve HADEP de katıldı. Açıklama ile, faşist Tarsus Belediyesi bir kez daha uyarılırken, tüm işçi ve emekçilerden destek vermeleri istendi.

(Tarsus)

nın birçok nedeni bulunuyor. Öncelikle SHP, sahip olduğu belediyeyi iyi yönetemedi. Bu sürecin devamı olması gerektiği üzerinden uzun vadeli ve kalıcı projelere yönelmedi. Kent hizmetlerinde birçok alanda ya eksik kaldı ya da kalitesiz işler yapıldı.

Diğer taraftan Tarsus'ta yerel seçimlere SHP dışında, DSP ile o dönemde yeniden açılan CHP de girdi. SHP'den ayrılanların kurduğu Halkın Emek Partisi (HEP) vardı. SHP ve CHP birer Arap aday çıkarmışlardı: Bedrettin Sarpkaya ve Ali Oksal. Bu iki aday hem bir çekişme halindeydiler hem de oyları bölüyordu. Bir başka önemli etken de o dönem Güneydoğu'daki çatışmalar üzerinden gerilen ülkede, iktidar eliyle milliyetçilik yükseltiliyordu. Seçim gecesi, "polis ve ülkücü işbirliği ile seçim sandıklarının kaçırıldığı ve oyların değiştirildiği" iddiaları da vardı. Bütün bu etkenlerin sonucu 17 bine yakın oy alan CHP, birkaç yüz oyla yerel yönetimi alamadı. Tarsus'ta yerel yönetim MHP'ye geçti. MHP'nin adayı Burhannettin Kocamaz Belediye başkanı oldu. Burhanettin Kocamaz aslında MHP'li değildi. Siyasi çevrelere göre o, "Süleymancılar Tarikatı"ndandı. Ve sonraki dört dönem boyunca da her seçimi MHP adayı olarak Burhanettin Kocamaz kazandı. Her seçimde ancak 20-25 bin arasında oy alan CHP ne bu dönemde ne de sonrasında bir muhalefet partisi bile olamadı. Dört dönem yapılan seçimleri Burhanettin Kocamaz kazanarak almadı. Onun kazanmasında, yukarıda sayılan etkilerin bir bölümü ile CHP'nin seçimleri neredeyse "altın tepsi" içinde sunmasının payı ve sorumluluğu olduğunu da belirtmek gerek.

MHP yerel yönetimi devraldıktan itibaren, belediye memurlarının bir bölümünü kendi alanlarının dışındaki görevlere "sürgün" gönderdi. Kabul etmeyenler istifaya zorlandı. Belediyede ülkücü terörü estiriliyordu. Memurların örgütlü olduğu KESK'e bağlı Tüm Bel-Sen, baskı ve yıldırmalarla devre dışı bırakıldı. İşçiler adına yetkili olan Türk-iş'e bağlı Belediye-İş Sendikası yerine de Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş Sendikası ile anlaştı. Yine burada belirtmek gerekir ki, SHP'li belediye, bir dinamik olarak DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası'nı arkasına almak yerine biraz da

Önce seyyar satıcılar, şimdi hayvancılıkla geçinenler...

Tarsus'ta MHP'li Belediye saldırganlaşıyor

"Geçim kaynakları üzerinden Kürt halkına yapılan faşist saldırılar yanıtsız kalmayacak..."

TARSUS- Tarsus Belediyesi bir süre önce aldığı, şehir içinde hayvan besiciliği yapmayı yasaklayan kararı uygulamaya sokarak, Fahrettin Paşa mahallesinde bulunan ahırları yıktırdı.

27 Mart yerel seçimlerinde iktidara gelen faşistlerin gün geçtikçe saldırganlaşan tutumları, MHP'li yerel yönetim ne kadar imaj değişikliği yapsa da devam ediyor. Eli kanlı MHP'li belediye, dün ve önceki gün Fahrettin Paşa mahallesine gelen belediye zabıta ekipleri ve yıkım araçları, çevik kuvvet eşliğinde mahalle halkının evlerinin altında ve bahçesinde bulunan ahırları yıktı. Daha önce, birçok kez polis operasyonunun yapıldığı ve Kürt mahallesi olarak bilinen Fahrettin Paşa mahallesinde hayvan besiciliği yapan vatandaşlar, belediyenin kendilerine herhangi bir tebligatta bulunmadıklarını belirterek, MHP'li belediyenin yanlı bir tutum içerisinde bu yıkımları gerçekleştirdiğini belirttiler.

Geçimini hayvan besiciliğiyle sağlayan mahallede başta koyun ve inek olmak üzere 10 bin civarında hayvan bulunduğu belirtilirken; tepki gösteren besiciler şöyle konuştu:

"Biz doğudan buraya göç etmişiz. Toprağımız, işimiz yoktur. Geçimimizi hayvan besleyip satarak sağlıyoruz." Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Fahrettin Paşa mahallesinde ahırların yıkılması sonucu besicilerin yaklaşık 10 milyar lira dolayında zarara uğradığı ifade edildi.

Öte yandan, HADEP Tarsus ilçe örgütünün yaptığı basın açıklamasında, "Irkçı yerel iktidarın ilk icraatları, zor koşullar altında yaşamını kazanan seyyar satıcıların ekmeğine göz

EĞİMİZ, GELECEĞİMİZ SOSYALİZM

onu dışladığı için seçimleri kaybetti.

MHP'li belediye başkanı Burhanettin Kocamaz'ın sonraki uygulamalarında seyyar satıcılara yönelik baskılar vardı. Bunu çoğunlukla Kürtlerin yaşadığı gecekondu mahallelerindeki ahırların yıkılması izledi. Bir dönem esnafa yüklenildi. Sonunda da seçimlerin yapıldığı 1994 yılının içinde Tarsus Belediyesi'nde çalışan 140 işçinin işine son verildi. İleride görüleceği gibi daha sonra belediyeden atılan işçilerin sayı 1.100 kişiyi bulacaktı.

Aynı yıl, Tarsus-Adana arasında bulunan ve Tarsus'tan servislerle işçilerin gidip çalıştığı Koniteks (Lee Coper) 1994 5 Nisan krizi nedeniyle 590 işçiyi işten çıkardı.

Bu arada, Çukurova Sanayi İşletmeleri'nde çalışan 770 işçi fabrika yönetiminin sendikal örgütlenmenin önünde engel olduğu için protesto eylemi yaptı. Kısa bir süre sonra da, Çukurova Sanayi İşletmeleri DİSK Tekstil'e geçmek isteyen 125 işçiyi ekonomik krizi gerekçe göstererek işten çıkarttı.

MHP'li belediyeler işçi kıyımında Refahlılarla yarışıyor

TARSUS- Tarsus Belediyesi MİSK'e bağlı Genel-Sen sendikasına kaydettiği işçileri bu kez de Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş sendikasına geçiriyor. Bunun nedeni ise, MİSK Genel-Sen'in belediye işkolunda Türkiye % 10 örgütlenme barajını aşamamış olması ve belediyelerle toplu-iş sözleşmesi yapma yetkisi bulunmaması. MHP'nin 27 Mart yerel seçimlerinde Tarsus'ta belediyeyi kazanması. Türk-İş'e bağlı Belediye-İş ile DİSK'e bağlı Genel-İş sendikasının yetki kavgasının sürdüğü bir sırada gerçekleşmesi işleri iyice karıştırmıştı. Seçimi kazanan MHP'li belediye bu iki sendikayı da devredışı bırakarak hem yaklaşık 500 işçiyi gruplar halinde işten çıkartmış, hem de MİSK'e bağlı Genel-Sen'in üye kayıtlarını başlatmıştı. Ancak bir yıldır MİSK Genel-Sen'in sözleşme yapma yetkisi olmadığı için bu sendika ile masaya oturamayan Tarsus Belediyesi başka arayışlara yöndü ve sonunda kendilerine yakın bulundukları Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş sendikasına işçileri kaydetmeyi uygun gördüler.

Başka MHP'li ve RP'li belediyelerin de MİSK'le sözleşme yapmaya çalışması daha önce Yargıtay 9. Hukuk Dairesi tarafından "kararların yasal prosedür işletilmeden yapılan toplu iş sözleşmelerinin yok sayılacağı" belirtilerek bozulmuş.

Edinilen bilgiye göre, bu yasal tıkanıklık nedeniyle MİSK'le sözleşme yapmayacağını anlayan Tarsus Belediyesi şimdi noter kanalıyla 600 belediye işçisinin kaydını Hizmet-İş sendikasına geçiriyor. İşçiler ise bir yıldır sendikasız ve sözleşmesiz ortada kaldıklarını ve kendilerine daha geri bir sendikanın dayatıldığını ifade ederek, Genel-İş ve Belediye-İş'in kendilerine yeterince sahip çıkmadığından yakınıyorlar.

İşçiler seçimlerden sonra belediyelerinde yaşanan en önemli sorunlardan biri olarak da, belediye yönetiminin işçi ve memurlara dönük sürgün, yıldırma ve baskı politikalarını görüyorlar.

Yine aynı yıl içinde (Yavuzlar İplik Fabrikası) YİDAŞ 430 işçinin işine son verdi.

1995 yılında Huzurkent'in yakınında Tarsus-Mersin Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kuruldu. Buranın en büyük işletmesi Trakya Cam Sanayi faaliyete geçti.

1996 yılında Tarsus Belediyesi'nde örgütlü olmadığı için üyesi kalmayan DİSK-Genel-İş'in kapanmasının ardından DİSK-Tekstil Sendikası Bölge Temsilciliği kuruldu. DİSK-Tekstil Sendikası, başta Çukurova fabrikası olmak üzere, tekstil işçileri içinde örgütlenme çalışmalarına başladı.

Yine 1996 yılında Tarsus Belediyesi, 270 işçiyi işten çıkarttı. MHP'li belediye başkanı Burhanettin Kocamaz'ın işten çıkarttığı işçilerin sayısı 1.100'ü buldu. Belediye işçilerine DİSK sahip çıktı. DİSK ve Sosyalist İktiadar Patisi (SİP), işçilerin haklarını alması yönündeki mücadelelerini örgütlü bir eyleme dönüştürdü. İşçiler Kleopatra Kapısı'ndan kent merkezine yürüyerek eylem yaptı. Sorunlarını kamuoyuna duyurmak için, basın açıklaması yapan ve bildiri dağıtan işçilerin ikinci eylemi ise kefen giyerek yaptıkları yürüyüş oldu.

Aksantaş (Sümerbank) 1998 yılının Ocak ayında 255 işçiyi işten çıkartır. Sonrası burası Sümer Tekstil adını alır, daha sonra da satılır.

Birkaç ay sonra YİDAŞ, kriz nedeniyle 210 işçi işten çıkartır.

Bu yıl içinde Çukurova Sanayi İşletmeleri de kriz nedeniyle 250 işçinin işine son verdi. Ancak daha yıl bitmeden Çukurova Sanayi İşletmeleri İplik-Dokuma kısmı 654 işçiyi daha işten çıkartır.

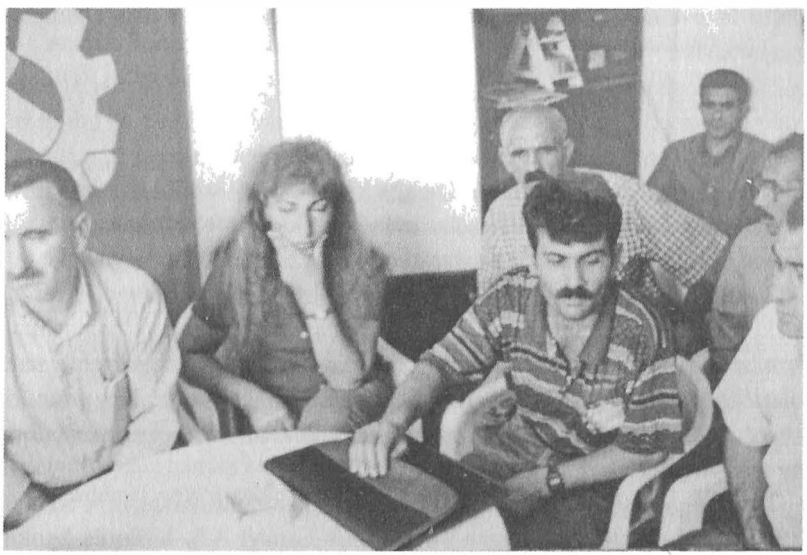
1998 yılının son işten çıkarmaları ise ÇUMİTAŞ'ta yaşanır. Beydeğirmeni civarındaki Karamehmetler'e ait ÇUMİTAŞ (Eski John Deer) fabrikası da, kriz nedeniyle 15 işçiyi işten çıkartır.

2000'li yıllara bakıldığına, bu dönem başta tekstil sektörü olmak üzere fabrikaların kapandığı bir süreç oldu. Çok sayıda orta ve küçük işletmenin de kapandığı Tarsus'ta sayıları 50 dolayında olan konfeksiyon atölyeleri de kapandı. Sadece bu nedenle yaklaşık 10 binin üzerinde işçi işsiz kaldı.

1990'lı yılların sonunda yapımı tamamlanan Tarsus-Mersin Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'de küçüklü-büyüklü işletme ve fabrikalar kurulsa da, yarattığı istihdamla Tarsus'un işsizliğini karşılamaktan uzak kalır.

Bu süreçte ilk kapanan fabrikalardan birisi 1960'lı yıllarda kurulmuş olan Karam Yağ Fabrikası o oldu.

Aynı yıl içerisinde Türkiye'nin en büyük entegre tesislerinden olan

Köy-Tür'ün Tarsus işletmeleri kapandı. Bunu ilerde görüleceği gibi Çukurova fabrikasının işçileri işten çıkarması izler.

Köy-Tür kapanıyor

Türkiye'nin hemen hemen aynı zaman diliminde olduğu gibi Köy-Tür'ün Tarsus işletmelerinde de 2000 yılında taşeronlaşma gündeme geldi. Tarsus Köy-Tür işletmelerinde çalışanların bir bölümünü sendikadan istifa ettirerek sözleşmeli olarak çalıştırdılar. İşçileri, sözleşmeli çalışmaya özendirmek için başlangıçta maaşlarda iyileştirme yapıp, durumu cazip hale getirdiler.

Sözleşmeye geçenler birkaç ay yüksek maaş aldılar. Ancak sonra işin rengi değişmeye başlar. Yöneticiler işçileri teker teker odasına çağırarak, onları sendikadan istifaya zorlar, yoksa işten çıkartınakla tehdit eder. Kabul edenler çalışmaya devam ederken, bu durumu reddeden işçilerin işine birer ikişer son verilmeye başlanır.

Bu gelişmelerin ardından işyerinde örgütlü Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş Sendikası'nın işletmede önce üye sayısı düşer, sonrasında da burada toplu sözleşme yetkisini yitirir. İşverenin karşında sendika kalmayınca, daha önce sözleşmeli çalışmaya ikna edilemeyen işçiler de işten çıkartılmaya başlar.

Taşeron sistemi altında çalışan işçiler bu kez daha ağır şartlar altında kalır. İşletmede önce az adama çok iş yaptırılmaya başlanır. Sendika ve yaptığı sözleşme de ortadan kalkınca, 8 saatlik çalışma süresi 12 saate çıkarılır. Giyecek yardımından yakacağa kadar birçok sosyal hak budanır, ikramiyeler kaldırılır. Ancak işçilerin kaybettikleri bunlarla kalmaz; fazla mesai ücretleri ödenmez, maaşlar geç ve parça parça ödenmeye başlar.

Bütün bu gelişmelerle işçiler haklarını birer birer yitirirken, işveren şirketi kurtarmak için çalışanlardan bir maaşlarını işletmeye bağışlamasını ister. İşçiler "çaresiz" razı olup, bir maaşlarını almayacaklarını yazılı olarak beyan eder. İşçiler, bir maaşlarını almadan çalışırlar. Ama sonraki süreçte Köy-Tür yöneticileri, ekonomik krizi bahane ederek işçilere dört ay maaş ödemez.

Türkiye genelinde beyaz et (tavukçuluk) pazarının yaklaşık % 50'sini elinde tutan Köy-Tür Entegre Tavukçuluk Sanayi A.Ş. birikmiş banka

kredi borçları, vergiler, mısır üreticilerine olan yem borçlarını ve çalışanların iki aydır maaşlarını ödeyemez duruma gelir.

Köy-Tür 2003 yılında iflasını ilan eder. Köy-Tür'ün Tarsus üretim tesislerinin kapanmasıyla 300 işçi işsiz kalır.

İşçilere birikmiş maaşları ödenmez ve tazminat verilmez. Bunun üzerine işçiler maaş, tazminat ve sosyal haklarını alabilmek için mahkemeye giderek dava açar. Tarsus Köy-Tür işçilerinin davası on yıla yakın sürer. Davayı kazandıktan sonra ise alacaklarını da ancak iki seferde alabilirler.

Köy-Tür'ün iflasından sonraki süreçte, Tarsus, Kayseri, Elazığ gibi birçok yerde bulunan tesisleri, Köy-Tür'ün müdür ve yöneticileri "ihale" yoluyla satın alırlar. Durum şudur; Köy-Tür'ün önce içi boşaltılmış, iflasa sürüklenilmiş, sonra da bu tesisler eski yöneticileri tarafından satın alınmıştır.

KÖY-TÜR İŞÇİLERİNİN EYLEMİ ÜZERİNE

Köy-Tür'ün Tarsus işletmelerinde işçileri taşeron firmaya geçirmeye çalışıldığını biliyordum. Bir gece telefon geldi. Arayan Köy-Tür'de kesimhanede çalışan bir bayan işçi arkadaştı. Bana maaşların ödenmediğini, fazla mesailerin yazılmadığını ve ustabaşlarının kafalarına göre iş verdiğini, çalışanların görev yerlerini değiştirdiğini, işçilerin huzursuz olduğunu, birkaç kişinin de sendika üyesi olduğu için işten çıkarıldığını dile getirdi ve ne yapmaları gerektiğine dair önerimi söylememi istedi.
Onlara iş bırakma eylemi yapabileceklerini ve amirlerini arayıp, konuşmalarını önerdim. O gece kesimhane işçilerinin bir bölümü çalışmadı.

Sabah işler daha da karışmıştı ve yine işçi kıyımı yaşandı. İşçiler dayanışma içine girdi. Köy-Tür işçileri, SİP binasında bir basın açıklaması yaptılar. Bir yandan işyerindeki sürece müdahil oldular, diğer yandan da hukuki mücadele yürüttüler. Bu süreçte işçiler, "Köy-Tür ürünleri kullanmıyoruz" diye bir kampanya da başlattılar. Köy-Tür işçileri bu çabalar içindeyken üyeleri oldukları Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş Sendikası, onlara sahip çıkmadı.

Tarsus Türk Telekom işçileri grevde

2003 yılında, Tarsus Türk Telekom'da idari ve teknik olarak çalışan yaklaşık 100 kişi haklarının verilmesi için toplu vizite eylemi gerçekleştirdi.

Türk Telekom Genel Müdürlüğü ile Türkiye Haber-İş Sendikası arasında 6 aydır süren toplu sözleşme sonucunda bir netice alınamaması, arabulucu görüşmelerinde de sonuç çıkmaması üzerine sendika yöneticileri tüm ülkedeki sendikalılara destek vermek amacı ile toplu greve çıktılar. Tarsus ve Çamlıyayla'da çalışan yaklaşık 100 kişi greve çıkarak taleplerinde ısrarcı olduklarını gösterdiler.

TARSUS'TA YOKSUL AİLELERİN KURDUĞU DEVLETEN ŞİRKET: KÖY-TÜR

Köy-Tür sisteminin ilk adımları 1970'li yılların başında TKV'nin öncülüğünde Tarsus'un Namrun yaylasında yoksul beş çiftçi ailesiyle ve tümüyle gönüllü çalışmalarla başlatıldı. Bölgede başarılı biçimde gelişen ve "Tarsus Projesi" olarak bilinen proje, Hollanda'da 1981 yılında küçük üreticilere yönelik uluslararası 250 benzer uygulama arasında en başarılı örnek seçildi ve ödüllendirildi. Model Dünya Bankası'ndan sağlanan 25 milyon dolar kredi ile gelişti. Tarım Bakanlığı ile TKV arasında 1982'de varılan anlaşmayla, TKV ülke çapında 12 bölgede tavukçuluk programı uyguladı ve Köy-Tür kuruldu. Köy-Tür, 2000 yılında Türkiye'nin ilk 500 şirketi arasında yer aldı.

TKV'nin kalkınmaya yönelik faaliyetlerinin sonucu olarak ortaya çıkan ve Türkiye'nin 12 ilinde kurulan tesislerde üretim yapılıyordu

Türkiye beyaz et (piliç) pazarının en büyük üreticisi olan Köy-Tür 1990'larda yanlış yönetimler, uygulamalar, kuş gribi gibi etkenlerle ve son olarak ekonomik krizlerin de etkisiyle kapanma noktasına geldi. Gözden kaçmaması gereken bir olgu da, son dönem yöneticilerinin Köy-Tür'ün içini boşaltmış olmalarıdır.

2000 yılında Bülent Ecevit'in 57. Hükümeti döneminde özel kararname ile kurtardığı Köy-Tür Tavukçuluk, yine mali krize girdi. 6 tesisini daha kapatma kararı alan şirkete, yem firmaları da mal gönderimini kesti. Kümesteki tavuklar açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldı.

Köy-Tür Tarsus Tesisleri 2001 mali krizinden sonra çöküntüye girdi. 10 Nisan 2003 tarihinde Köy-Tür için iflas kararı verildi. Fakat Yargıtay Köy-Tür'ün kendi kendini toparlayabilmesi için 1 yıl dokunulmazlık kararı verdi. Verilen 1 yıllık dokunulmazlık 18 Mart 2005 tarihinde sona erdi ve üretim durdu işçiler çıkarıldı. Alacaklılar tesisin tümüne el koydular.

Kaynak:http://www.ciftlikdergisi.com.tr/?p=12524

İhale yoluyla %55'i Lübnanlı iş adamlarının sahip olduğu OGER Türkiye Haber-İş Sendikası'yla her yıl toplu sözleşmeye oturuyordu. Ancak sosyal haklarının yanı sıra % 40 zam isteyen çalışanlar, görüşme dışı sendikasız çalışanlara % 40 zam verilmesi üzerine % 40 tan aşağı bir sözleşmeye imza atmak istemedikleri için greve gittiler.

Çukurova Fabrikası işçilerinin direnişi

2000'li yıllara gelindiğinde bankaları, Türkcell'i ve onlarca yatırımıyla Türkiye'nin ilk 250 büyük şirketi içine giren Çukurova Holding, Tarsus'taki Çukurova işletmelerini çoktan gözden çıkartmıştı. Tekstil sektörünün yaşadığı daralma, ekonomik krizler ve daha bir dizi gerek-

çeyle Çukurova Fabrikası'nda işten çıkarmalar başladı. Süreç, fabrikanın kapanmasına kadar gitti. Çukurova işçileri, sarı Teksif Sendikasına rağmen, Tarsus ve çevre illerdeki sosyalist parti ve örgütler, ilerici sendikalar ile demokratik kitle örgütlerinin desteğiyle aylarca süren bir hak arama direnişi içine girdiler.

Çukurova Fabrikası İşçilerinden Tarsus'ta hak arama mitingi

Alacaklarının ödenmesi için 19 aydır mücadele veren ve en son olarak açlık grevi başlatan Çukurova Tekstil Fabrikası işçileri, taleplerini dile getirmek için 21 Temmuz 2005 tarihinde bir miting gerçekleştirdi.

Tarsus Cumhuriyet Meydanı'nda yaklaşık 6000 kişinin katıldığı mitinge, 15 gündür açlık grevi yapan işçilerle aileleri, Mersin Limanı işçileri ile sendikalar ve siyasi partilerin temsilcileri de destek verdi.

Eylemci işçiler, "Çukurova işçisi yalnız değildir", "Vur vur inlesin AKP dinlesin" sloganları ile miting alanına yürüdü. Liman işçileri, Çukurova tekstil işçileri tarafından "Yaşasın sınıf dayanışması" sloganı ile karşılandı. Kamyonetle miting alanına gelen açlık grevindeki Çukurova Tekstil işçileri ise "Yaşasın onurlu mücadelemiz" sloganı ile alana girdi.

Teksif Tarsus Şube Başkanı Necdet İnandıoğlu'nun, "İşçiler burada nasıl aç yatıyorlarsa evde de çocukları aç yatıyor. Onlar ekmek mücadelesi veriyorlar. Bu miting zulme karşı onurun mücadelesidir" şeklindeki sözleri işçiler tarafından "İşçiler burada Erdoğan nerede" sloganı ile karşılandı.

Teksif Genel Başkanı Zeki Polat da Çukurova Holding'in Tarsus'tan doğduğunu hatırlatarak, "Bu işçiler, 19 aydır aç ve sefil durumda. Mehmet Emin Karamehmet'te zerre kadar vicdan varsa gelsin fabrikasındaki iş-

çilerinin halini görsün. Karamehmet bana ve Türk-İş Başkanı'na en az 5 defa söz verdi. Söz namustur. Gelsin namusuna sahip çıksın" dedi.

Türk-İş Genel Başkanı Salih Kılıç ise devletin görevinin çalışanların ekonomik ve sosyal haklarını korumak olduğunu ifade ederek yetkilileri görevlerini yerine getirmeye çağırdı. Özelleştirmelere de değinen Kılıç'ın "Buna izin verecek misiniz" sorusu işçilerin "Şalter inecek bu iş bitecek" sloganı ile karşılandı.

Çukurova Tekstil ve liman işçileri miting bittikten sonra pankartlarla Mersin Caddesi boyunca alkış ve sloganlarla yürüdü. Çukurova Fabrikası işçileri, "İş, ekmek yoksa barış da yok", "Tarsuslu uyuma işçine sahip çık" sloganlarını atan işçilere çevredekiler de alkışlarla destek verdi.

ONLAR Kİ, ÇUKUROVA İŞÇİLERİNE DÜŞMAN... / Makale[23]

Yüksel Akkaya

Çukurova Tekstil'de çalışırken, aylar önce işten çıkarılan işçiler, bir umut olarak, Başbakan'ın 29 Şubat Pazar günü, Mersin'e gelişini fırsat bilip değerlendirmek istemiş, bunun için de miting alanında bir pankart açmışlardı. Pankartı gören Başbakan, kendisinden beklenen tepkiyi göstermiş, işçilerin neden işten çıkarıldıklarını, niye mağdur edildiklerini öğrenmek yerine, onları azarlamış, devletin sırtından geçinmeye çalışan birer asalak olarak nitelendirmişti. "Boşuna pankart açmayın. Artık devlet istihdam kapısı değildir. Artık çalışanlarla yürüyeceğiz. Taşı sıkacaksın suyunu çıkaracaksın" söyleminin arkasında yatan gerçek, işçiden, emekçiden, işinden haksız yere atılan işçilerden yana olmak değil, tam tersine gözü kara, pervasız davranan, yasaları hiçe sayan sermayeye destek olmaktır.

Çocuklarını bir işverenin bursu ile dışarıda okutan, çocuklarının her düğününü yüz milyarlarca lira kazanmanın bir aracına dönüştüren, çeşitli şirketlerin mallarının dağıtım temsilciliğini alan, Belediye Başkanlığı dönemindeki yolsuzlukları nedeni ile hakkında dava açılan bir Başbakan'a yakışacak olan da bu türden "delikanlılıktır".

[23] Aratos dergisi, sayı 2, Mart-Nisan 2004, Tarsus

Peki de Başbakan'dan ne istiyordu işsiz bırakılmış olan Çukurova işçileri, bu kadar tepkiye neden olmuşlardı? Çukurova Tekstilin işçileri artık çalışanlarla yürümek isteyen Başbakan'ın istediği gibi sadece çalışmak istiyorlardı. İşlerini geri istiyorlardı. Taşı sıkıp, suyunu çıkarmak için değil, çocuklarının geleceğini kurtarmak için, eve bir parça ekmek götürmek için, okula giden çocuğunun bir defter, silgi parasını sağdan soldan borç edinerek almamak için işlerini geri istiyorlardı. Kendi emek güçleri, kendi geçimlerini sağlamak istiyorlardı. Tüm suçları ve günahları çalışmak istemekti; haksız yere çıkarıldıkları işlerine geri dönüp, üretim sürecine katılmaktı. Ama sermayenin başbakanı olan zat-ı muhterem, bunu bile dinleyip anlama zahmetine katlanmamış, gözü kararmış bir şekilde öfkesini kusmuştur. Bu patolojik bir durum olmayıp, bu zihniyetin kültürel yapısının, siyasal yaklaşımının bir parçasıdır. Bugüne kadar hak arayışında olanlara düşman olan bu zihniyette esas olan hak aramak değil, ihsan bahşetmektir. Hak arayanın alnı açık, kafası dik, yüreği pek olur. İhsana razı olan ise sürekli ezik bir duygu ile uysal, baş eğen bir kişiliği temsil eder. Bu nedenle AKP zihniyeti hak arayanlara düşman, ihsan bekleyenlere dosttur. Sosyal politika anlayışı bu temelde biçimlenir.

Bu zihniyete göre yoksullar tembel oldukları için, çalışmadıkları için yoksuldurlar. Çalışan kazanır, yoksulluktan kurtulur. Oysa bugün bu ülkede çalışan milyonlarca işçi, uzun çalışma süreleri ve ağır çalışma koşullarına rağmen, ancak bir parça ekmek yiyebilecek bir gelir elde edebilmektedirler. Bütün bunları görmezden gelmek emeğe ve halka düşman olmaktan başka bir şeyi ifade etmez. Onlar için devlet ancak sermayeye destek olmalıdır. Yoksula, işsize devletin yardım etmesi gerekmez, herkes başının çaresine bakmalıdır, işsizlik diz boyu olsa bile.

AKP'nin sosyal politika zihniyeti bu olduğu için de Çukurova tekstilden atılan işçileri bekleyen yoksulluğun da ötesinde sefilliktir. Hak ve hukuk onlar için değil, özel olarak konuk edilen eski patronları Karamehmetler için vardır.

Çukurova, Tarsus 1970'li yılların emek tarihine önemli şerhler düşmüş yerlerdir. Çukurova tekstilin işten atılan işçileri er ya da geç emek düşmanı bu zihniyete gereken dersi verecektir; kendileri olmasa bile çocukları verecektir. Yeter ki kararmasın sol memelerinin altındaki cevher, yeter ki yitip gitmesin dirençleri, umutları.

TARSUS: ÇUKUROVA'DA İŞÇİ SINIFININ "PROVOKATÖRÜ"/ Makale[24]

Yüksel Akkaya

Sözlükler "provokatör"ün karşılığını kışkırtıcı olarak veriyor. Yerindedir. En azından bu tanım 1970 yılında Tarsus'ta dokuma sanayi ile ilgili bir işyerinde başlayan (ki burası bir kumaş boyama fabrikasıdır) yüksek ücret artışı, Adana'daki tekstil sektöründe çalışan işçileri kışkırtmış, sendikalarını değiştirmeye, yüksek ücret istemeye ve giderek fabrika işgallerine neden olmuştur. Bu durum ise kelimenin tam anlamı ile bir provokasyondan başka bir şey değildir.

[24] Aratos kültür sanat dergisi, sayı 7, Ocak-Şubat 2005, Tarsus

SCT/TURBO FİLTRE FABRİKASI'NDA 742 GÜNÜN ARDINDAN ANLAŞMA

Tarsus'taki SCT/Turbo Filtre Fabrikası'nda yaklaşık 2 yıldır sürdürülen grev, toplu sözleşme sağlanmasıyla tamamlandı. Buna göre işçilere 1 Mayıs'ta ücretli izin verilecek. Toplu sözleşme, işçilerin ücret zammı oranı ile sosyal ödemelerinin nasıl gerçekleşeceğini içeriyor.
(Haber Merkezi) Mersin'in Tarsus ilçesinde kurulu Turbo Filtre Fabrikası'nda 742 gündür süren grev, toplu sözleşme imzalanması ile sona erdi. Grev, 15 Mart 2006 tarihinde başlamıştı.
Birleşik Metal-İş Sendikası'ndan yapılan yazılı açıklamada, 15 Mart 2006 tarihinde başlayan grev sonunda gerçekleşen toplu sözleşmeye göre, işçilerin 1 Mayıs tarihinde işbaşı yapacakları kaydedildi. Ancak sözleşmeye göre 1 Mayıs ücretli izin günü sayılacak.
Bunun önemli bir kazanım olduğu vurgulanan açıklamada, grevci işçilerin hak alma mücadelesinin galip geldiği belirtildi.
Sözleşmeye göre, işçi ücretlerine ilk 6 ay için yüzde 20,26 zam yapılacak, ikinci 6 ay zam oranı yüzde 7 olacak. Diğer 6 aylarda enflasyon rakamına 2 puan eklenmesiyle bulunacak oranda zam gerçekleştirileceği kaydedildi.
Ayrıca işçilere, sözleşmenin ikinci yılında 30 günlük ücret tutarında prim verileceği; bayram, yakacak, izin, evlenme, doğum, öğrenim ve çocuk ödemelerinin de gerçekleştirileceği duyuruldu.
Sözleşmeye göre Sosyal Güvenlik Kurumu'nun istirahatlerde ödeme yapmadığı ilk 2 günün ücretinin ise işveren tarafından ödenmesi konusunda anlaşma sağlandığı belirtildi.
Ayrıca işçilere, sözleşmenin ikinci yılında 30 günlük ücret tutarında prim verileceği; bayram, yakacak, izin, evlenme, doğum, öğrenim ve çocuk ödemelerinin de gerçekleştirileceği duyuruldu.
Sosyal ödemelerde üzerinde anlaşmaya varılan miktarlar şu şekilde gerçekleşti:
Evlenme ödeneği: 140,00 YTL
Doğum ödeneği: 70,00 YTL
Öğrenim ödeneği: İlköğrenim 55,00/ Lise 65,00/ Yüksek 95,00 YTL
Çocuk ödeneği: 2,50 YTL

*HYPERLINK "http://arsiv.sol.org.tr/index.php?yazino=29682" _http://arsiv.sol.org.tr/index.php?yazino=29682_*

Tarım işçilerinin eylemi (2007)

2007'de Çukurova'da yevmiye ücretleri ödenmediği için greve giden 50 bin tarım işçisinin karşısında toprak sahipleri geri adım attı. Çukurova Tarım Aracıları Derneği'nin çağrısıyla 50 bin tarım işçisi 3 aydır para alamadıklarını belirterek Adana, Ceyhan, Erzin, Dörtyol, Tarsus ve Mersin bölgelerinde greve gitti. Çukurova bölgesindeki tarım işçilerinin yaz aylarında yaptıkları günlük iş bırakma eylemlerinin ardından yevmiye ücreti 21 YTL belirlenmiş, fakat toprak sahipleri tarafından ödenmemişti.

İşçilerin greve gitmesi üzerine toprak sahiplerinin çoğunluğu belirlenen yevmiye ücreti üzerinden yevmiye ödemesini kabul ettiler. Tarım işçileri grevi bitirerek tekrar işbaşı yaptılar. Bu süreçte, konu ile ilgili açıklama yapan Çukurova Tarım Aracıları Derneği Başkanı Remzi Kaya, yaptıkları eylemin olumlu sonuçlar verdiğini söyleyerek, eylemin ardından firma sahiplerinin kendileri ile görüştüğünü ve talep ettikleri 21 YTL'yi ödeyeceklerini söyledi.

Adana'da bulunan balıçelere sahip 5 büyük toprak sahibinin, işçilerin ödenmeyen paralarını da ödeyeceklerini aktaran Kaya, Tarsus ve Mersin bölgesinde toprak sahiplerinin kendilerinin taleplerini kabul etme konusunda net bir cevap vermediğini belirtir. Bu yüzden tarım işçilerinin eylemi bu kentlerde bir süre daha devam eder. Burada vurgulamak gerekirse, özellikle Tarsus ve çevresinde yıllarca tarım işçilerinin ücretlerini belirleyen komisyonda Tarsus'un "sosyal demokrat" toprak ağası Ali Oksal da yer almaktadır.

http://arsiv.sol.org.tr/index.php?yazino=26317, 26 Kasım 2007, Pazartesi

1970 yılına kadar sendikal örgütlenme dışında pek ciddî bir işçi hareketi ile karşılaşmamış olan Tarsuslu emekçilerin 1970 yılında DİSK'e bağlı Tekstil sendikasına üye olmaları, bu sendikanın toplu pazarlık sonucunda o güne kadar alınan ücretleri ikiye katlaması Çukurova'yı karıştırmaya yetmiş ve artmıştır.

1967 yılında kurulmuş olan DİSK'in ve bağlı sendikaların daha çok Marmara ve Ege bölgesinde örgütlenmeye özen göstermesi, 1970 yılına kadar Güney'i ihmal etmesi, Çukurova'da emek gücü üzerindeki sömürünün de yoğunlaşmasına sebep olmuştur. DİSK ilk kez Tekstil aracılığı ile Güney'de Tarsus'ta örgütlenmiş, başarılı bir toplu pazarlık ile oldukça düşük olan işçi ücretlerini iki kat artırmıştır. Bu haber, işçiler arasında hızla yayılarak bir efsaneye dönüşmüş, Adana'da Akdeniz'in, Bossa'nın, Güney Sanayi'nin binlerce tekstil işçisinin başkaldırmasına, akın akın DİSK'e üye olmasına yol açmıştır.

Tarsus'ta başlayan provokasyon Adana'da adeta bir yangına dönüşmüştür. Adana'da DİSK'in şubesi bulunmadığı için işçiler TİP'in bürosuna akın etmiş, TİP üyeleri kahvehanelerde binlerce işçiyi, polis baskısına rağmen DİSK'e üye etmeye başlamıştır. Öyle ki geceleri, sokaklarda polis barikatı ile karşılaşan militan işçi ve TİP üyeleri yoğurtçu kılığında yoğurt kovaları içinde üyelik fişlerini taşıyarak evlerde işçilerin taleplerini karşılamaya çalışmışlardır.

Tarsus'tan açılan kapı, Çukurova'nın fethine yol açmış, sermaye cephesi, büyük bir panik içinde DİSK'in gelişimini önlemeye çalışmış, toplu pazarlık hakkını DİSK'e bağlı Tekstil sendikasına vermemek için büyük bir çaba harcamıştır. Toplu pazarlık hakkının DİSK'e bağlı Tekstil'e verilmemesinin işçiler tarafından algısı yine düşük ücretle çalışma olmuş-

tur. İşte bu durum, akabinde fabrika işgallerini başlatmış, 1970 Kasım'ı Adana'da emek ile sermaye arasındaki en çetin çatışmaya sahne olmuştur. Tarsuslu emekçilerin provokatörlüğü hak ettiği şekilde bir işçi ayaklanmasının başlangıcına yol açmıştır.

1970 Kasım'ında işçiler fabrikaları işgal edip emeklerine, sendikalarına sahip çıkarken, sermayedarlar da uçaklarda yerlerini ayırtarak kenti terk etmeye başlıyordu. Bu yıl, Devletin Güney'de "tehlikeli" şeyler olduğu düşüncesini de benimsediği yıldır. Öyle olduğu için de tepkisi oldukça sert olmuştur. Ancak, Tarsus'ta toprağa düşen tohum boy atmış, hızla işyerlerinde filizlenmiştir. Artık, işçi sınıfı daha bilinçli ve daha sınıf perspektifli hareket edebilmektedir. Tarsus'ta pencereden içeriye sızan ışık, Adana'da, Çukurova'da tüm karanlıkların yırtılmasına, aydınlığın her yere yayılmasına yol açmıştır.

SCT/Or-Turbo Filtre işçilerinin 742 günlük direnişi (2006)

Daha önce adı Turbo Filtre olan ve sonrada SCT Or-Turbo Filtre adını alan fabrikada taşeronlaşmaya karşı sendikalaşma mücadelesi 1994 yılında başlamış ve ilk direniş bu dönemde gerçekleşmişti.

Temmuz 2005 tarihinden itibaren Birleşik Metal-iş Sendikası'nda örgütlenmeye başlayan işçiler yeterli örgütlülük sayısına ulaşıp ve yetki almış ve toplu iş sözleşmesi görüşmelerine başlanmıştı. Fakat kısa sürede görüşme masasından kalkan işveren fabrikada sendika ve Toplu İş

Sözleşmesi (TİS) istemediğini bildirir. Daha sonra işveren resmi arabulucuya bir bildiri göndererek "Bu bölgede yatırım yapma nedenim, bölgede kalifiye olmayan ucuz işgücü bulunmasıdır. İşgücünün pahalılaşması halinde yatırım yapmayacağım ve fabrikayı kapatacağım" der.

Bunun üzerine işçiler, 15 Mart 2006'da fabrika önünde çadır kurarak direnişe geçerler. SCT filtre fabrikasının 300 işçisi ve DİSK'e bağlı Birleşik Metal-İş Sendikası'nın aldığı karar doğrultusunda fabrika önünde nöbet tutma kararı alınır. Çadırlarda gece ve gündüz değişimli olarak direnişe geçen işçiler, başlattıkları grevle sendikalı olarak çalışmak ve bu haklarını alabilmeyi amaçlar. Bu süreçte, fabrikada sendika istemeyen Rus asıllı Alman patron Jüri Sudheimer da grevi bitirmek için çeşitli yollarla girişimde bulunur.

SCT işçilerinin direnişi 742 gün sürer. 2008 yılının Mart ayında işveren işçilerin taleplerini kabul ederek sözleşmeye oturur. Uzun bir direniş sonunda işçiler haklarını almış olarak işbaşı yapar.

"İşçi kardeş gücünün farkında mısın?[25]"

21 Haziran 2009'da Türkiye Komünist Partisi (TKP), Yurtsever Cephe İşçi Birliği Tarsus Komitesi, 15-16 Haziran işçi direnişinin yıldönümünde bir toplantı gerçekleştirdi.

Türkiye işçi sınıfının 15-16 Haziran kalkışmasının yıldönümü kapsamında düzenlenen, "Sosyalizm ve İşçi Sınıfı" başlıklı etkinliğe konuşmacı olarak yazar İlhan Akalın ve Yurtsever Cephe Tarsus komitesi üyesi gazeteci-yazar Uğur Pişmanlık katıldı.

TKP ve Yurtsever Cephe'nin çağrısı ile gerçekleştirilen etkinlik programına 15-16 Haziran işçi eylemliliği üzerine hazırlanmış sinevizyon gösterisi ile başlandı. Film gösterisinin ardından İlhan Akalın, Türkiye işçi sınıfının 15-16 Haziran şanlı direnişinin başlama nedenleri ile onun arkasındaki süreci değerlendirerek sözlerini şöyle sürdürdü: "Bu direniş sendikalar yasasındaki değişikliğe karşı ortaya konmuş sıradan bir eylem değildir. 15-16 Haziran işçi direnişi siyasal bir direniştir ve ülkemiz sınıflar mücadelesinde bir mihenk taşıdır. Türkiye işçi sınıfının bu tür

25 http://haber.sol.org.tr/sol-partilerden/tarsus-da-sosyalizm-ve-isci-sinifi-tartisildi-haberi-14897"_http://haber.sol.org.tr/sol-partilerden/tarsus-da-sosyalizm-ve-isci-sinifi-tartisildi-haberi-14897

kalkışmaları, eğer ortada iktidarı hedeflemiş siyasal bir önderlik varsa mücadele başarıya ulaşır. DİSK'in bu çıkışı egemen sınıfı kaygılandırmış ve sendikaları teslim almaya yöneltmiştir. Bu da, sendikaların sınıf eksenli bir siyasal perspektifle hareket etmek yerine, ekonomik beklentileri öne çıkaran ücret sendikacılığı yapılmasına neden oldu. Çözüm sınıf sendikacılığıdır, emek iktidarı için siyasi mücadeledir." Akalın bugünkü gerici AKP iktidarını ve uygulamalarını da eleştirerek, emekçilerin bir kuşatma altında olduğunu, ülkenin önemli tüm kamusal değerlerinin emperyalizme peşkeş çekildiğini ifade ederek, örgütlü siyasal mücadeleye dikkati çekti.

Uğur Pişmanlık ise konuşmasında merkez-çevre ilişkisinde kimi zaman yerel işçi eylemlilikleri önemli deneyimler ortaya koyarak genel sınıf mücadelesine katkı koyarken, tersine yerel işçi mücadelelerinin de 15-16 Haziran İşçi kalkışması gibi eylemliliklerden beslendiğini belirtti.

Pişmanlık 15-16 Haziran işçi direnişinin bugüne devrolmuş bir miras oluşturduğunu ve günümüz mücadelelerinin de bu mirasa yaslanarak ilerlediğine vurgu yaptı. Pişmanlık, 1800'lü yılların başından 2000'li yıllara kadar geçen 200 yıllık süreçte Tarsus'ta sanayileşmenin kısa tarihi ve

tarımdan sanayi işçiliğine geçişle birlikte işçi eylemlerini, sendikal mücadeleleri üzerine de düşüncelerini paylaşırken "Bir zamanlar işçi yatağı olan kentte son yıllarda arkası arkasına kapanan fabrika ve işletmeler, son krizle birlikte işsiz sayısını ikiye katlamıştır. Tarsus Türkiye'de işsizliği en ağır hisseden kentlerden biri olmuştur" dedi. İşsizlik ağır bir sorun olarak varlığını korurken, örgütlü olunması halinde işsizlerin de bir dinamik olarak mücadele edebileceklerini dile getiren Pişmanlık sözlerini şöyle sürdürdü: "İşsiz olmak, güçsüz olmak, çaresiz olmak anlamına gelmemektedir. İşsizler, çıkıp gerek yerel yönetimlere gerekse devletin yerel temsilcilerine 'işimi istiyorum, fabrikalar açılsın' diye sorunlarını dile getirebilir ve taleplerini ortaya koyabilirler. İşsizler örgütlenmelidir."

BERDAN TEKSTİL KAPANIYOR (2009)

Tarsus'ta 1951'de çırçır ve prese tesisleri olarak faaliyete başlayan ve çalışan sayısı bir dönem 7 bin kişiye ulaşan Berdan Tekstil, üst üste yaşadığı ekonomik sorunlar nedeniyle 1992 yılında konfeksiyon bölümünü, 1999'da ise kentin içinde bulunan Berdan-1 fabrikasını kapatmak zorunda kaldı.

Ancak bankalara olan borcunu ödeyememesi, hammadde fiyatlarındaki artış nedeniyle yurt dışında rekabet edememesi, tekstil sektörünün Türkiye'de gerilemesine bir de küresel kriz eklenince Tarsus-Adana karayolu üzerinde yer alan Berdan-2 fabrikası 24 Mart 2009 sonunda kapanır.

Berdan Tekstil A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Muhteşem Ekenler, bir süre tesisleri yeniden açmanın çabası içerisine girdi. İşletme, 23 Mart 2010'da 535 işçisini ücretsiz izne gönderdi. Ancak gelişmeler umulduğu gibi olmayınca fabrika tamamen kapandı.

İşyerinde örgütlü sendika Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikasıydı. Sendikanın bir mücadele geleneği yoktu. Berdan Tekstil ise en baştan işçilerini sorun çıkarmayacak bir kesimden temin ediyordu. Berdan işçilerine göre başlarındaki patron değil, onlara "ekmek kapısı açan" ağalarıydı.

Berdan Tekstil'de daha önce yukarıda yer alan 3 Ocak 1991 genel grevi sürecinde yüzde yüz katılımın sağlandığı konfeksiyon bölümünün grevi dışında ciddi bir eylem olmamıştı.

Berdan Tekstil kapandıktan sonra da, uzun bir süre maaş ve tazminat alacaklarını bekleyen işçiler, Mart 2012 tarihinde Tarsus Cumhuriyet Alanı'nda toplanarak basın açıklaması yaparlar. Ardından da, bir süredir aldıkları işsizlik maaşları yakında son bulacağı için Berdan Fabrikası önünde toplanan işçiler, alacaklarının ne durumda olduğunu öğrenmeye çalışır.

Bu arada, Berdan Tekstil yönetimi ilk fabrikaları olan Berdan Tekstil-1 fabrikasının arazisini 2010 yılında 8 milyon euroya satar.

BERDAN İŞÇİLERİ TARİHLERİNDE İLK KEZ EYLEM YAPTI[26]

İşçiler adına Basın açıklamasını okuyan Sertan Aydın, "Biz kendimizi Berdan mağdurları olarak tanımlıyoruz" diyerek başladığı konuşmasında, "Bizler işçiyiz, bizler yıllarca çalışıp hakkını alamayan mağdurlarız" dedi.

Sertan Aydın, "Amacımız yıllarca çalışıp emek verdiğimiz ve hak etti-

[26] Akdeniz Gazetesi, 16 Mart 2012

ğimiz kıdem tazminatlarımızı almaktır. Birçok arkadaşımızın evine icra geldi, kimi arkadaşlarımız ailelerinin sağlık sorunlarıyla uğraştı, kimimiz tefecinin, kimimiz bankaların eline düştü. Ama artık yeter. Bizler iyi niyetimizi hep gösterdik. Berdan Tekstil A.Ş. yönetimi, görüşme taleplerimizi kabul etmedi. Yaptığı açıklamalar ise hiç de umut verici değil. Buradan siyasi parti yetkililerine de sesleniyoruz. Seçim zamanı oy sayınızı arttırmak için geziyorsunuz. Tek isteğimiz bizlere yardımcı olmanızdır" diye konuştu.

Mücadelelerine devam edeceklerini belirten Sertan Aydın, "Hakkımızı alana kadar durmayacağız ve bundan sonra mücadelemize hukuki yollarla devam edeceğiz" şeklinde konuştu.

"KİPA'YA SENDİKA GİRECEK, ZAFER DİRENEN EMEKÇİNİN OLACAK[27]!"

Tarsus'ta 2012 yılının ilk aylarında iki işçi eylemi oldu. İlki Berdan Tekstil'in kapanması sonucu işsiz kalan işçiler alacakları için bir eylem

[27] http://www.tezkoopis.org/eylemetkinlik-haberleri" _http://www.tezkoopis.org/eylemetkinlik-haberleri

gerçekleştirdi. Diğeri de Tez Koop-İş Sendikası'nın Kipa eylemi oldu.

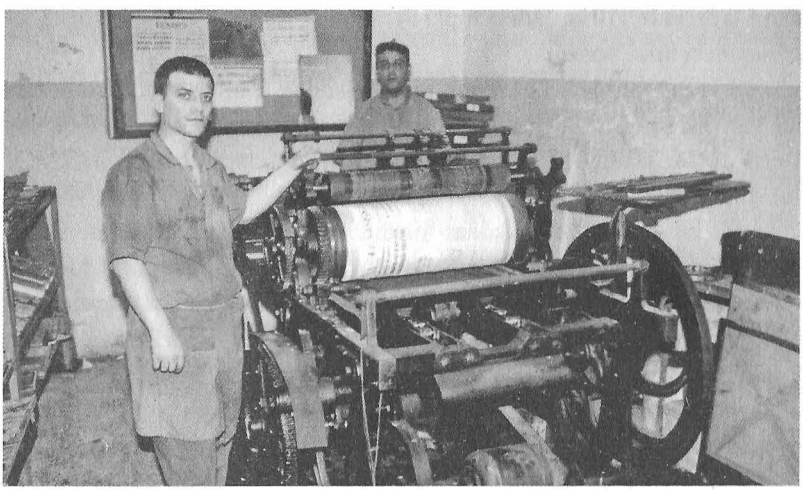
Tarsus'ta yeni yapılan TARSU Alış-Veriş Merkezi'nin ilk kapılarını açan mağazası olan KİPA'nın açılışında Tez-Koop-İş Sendikası üyeleri eylem yaptılar. Sendikasız işçi çalıştırılmasına tepki gösteren sendikacıların ve işçilerin eylemine bazı sivil toplum kuruluşları da destek verdi.

Alış-veriş merkezi ana giriş kapısı önünde eylem yapan işçiler adına basın açıklamasını okuyan Tez Koop-İş Sendikası Adana 1 Nolu Şube Başkanı Hülya Özcan, KİPA işçilerinin 9 yıldır ülke genelinde mücadele verdiklerini ifade ederek, "2003 yılında 'Sendikalı Çalışmak Haktır' diyerek çıktığımız yolun son metrelerindeyiz. Kipa hiçbir yeni mağazasını bizlerle yüzleşmeden açamayacak" dediğimiz eylemlerimiz yılmadan yorulmadan sürdü. Ankara, Balıkesir, İstanbul, Bandırma ve Bolu'da "Biz haklıyız biz kazanacağız. Yükselttiğimiz mücadelenin Tarsus durağındayız. Bugün, haklı mücadelemizle ördüğümüz duvara bir tuğla daha koymak üzere Tarsus'tayız. Aynı azim, aynı inat, aynı inanç, aynı kararlı sesle bir kez daha söylüyoruz; Kipa'da sendikalı, toplu sözleşmeli çalışıncaya kadar vazgeçmeyeceğiz. 2003 yılında çıktığımız yolda, Tesco-Kipa işvereni sendika düşmanlığından vazgeçip, toplu iş sözleşmesi masasına

oturuncaya dek yürümeye devam edeceğiz" dedi.

Atılan sloganlar eşliğinde konuşmasını yapan Özcan, "Bildiğiniz gibi Kipa işvereni Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Mayıs 2010'da Sendikamıza verdiği yetkiye itiraz etmişti. Hem işkolu yetkimize hem işyeri yetkimize itiraz eden işveren, toplu iş sözleşmesini geciktirmeye çalıştı. 9 yıldır sendikal mücadele veren, örgütlenme yolunda ağır bedeller ödeyen üyelerimizle birlikte, işverene "inadından vazgeç" çağrısı yaptık. Ancak, Kipa işvereni, haksız, yersiz ve asılsız iddialarla Çalışma Bakanlığı'nın sendikamıza verdiği yetkiye itirazdan vazgeçmedi" diye konuştu.

Tarsus Basını ve Sendikasız Gazetecilik...[28]

Tarsus basın tarihinde gazetecilerin sendikal örgütlenmesine dair hiç çabaya rastlanmamıştır. Çünkü Türkiye'de sendikaların ilk kurulduğu 1940'lı yıllardan günümüze kadar sendikalarla ciddi hiç bir ilişkisi olmamıştır.

[28] Uğur Pişmanlık: Tarsus Basın Tarihi/Tarsus Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, Mayıs-2009-İstanbul

Örneğin Mersin basınının 1960'lı yıllarda sendikalaştığını görmek mümkündür. Buna karşılık Tarsus'ta bu konuda adım atılmadığı, hatta sendikalaşmanın gündeme bile gelmediği anlaşılmaktadır.

Bu konudaki tek istisna, Tarsus basın tarihi ve basın emekçileri açısından az rastlanır ilginç ama bir o kadar da anlamlı bir uygulama ise, Basın-İş Sendikası İçel Şubesi, 27 Şubat 1975 tarihinde Mersin ve Tarsus'ta bulunan 6 işyerinde 110 işçi adına toplu iş sözleşmesi imzalamasıdır.

2008 yılı itibariyle 18 gazetenin yayımlandığı Tarsus'ta 4 basın kuruluş var: Tarsus Gazeteciler Cemiyeti (TGC), Tarsus Medya Mensupları Derneği (MEDYAD), Tarsus Gazeteciler ve Yazarlar Derneği (GAYAD), Anadolu Basın Birliği (ABB).

Ancak bu durum ve bu kadar kurum Tarsus basınında gazetecilerin sorunlarını çözemediği ve çözmeye yetmediği gibi, aralarında ciddi bir güvensizliği de beraberinde getiriyor. Bir önemli nokta da, dışarıdan bakıldığında Tarsus'ta 2008 yılı itibariyle yayımlanan 18 gazete, 1 TV ve 6 radyoya, 4 basın kuruluşu düşmesinin tuhaflığıdır. İlginçtir ki, bunlar arasında ne hizmet yarışı ne de işlevli bir basın kuruluşu olma çabası görülmektedir.

Matbaa ve gazete sahipleri ile gazete çalışanlarının aynı örgüte üye olmaları, bir bölümünün diğerlerini kendi lehlerinde yönlendirmeleri ve kullanmaları anlamına geliyor. Tarsus basınında sendikalaşma da bu yüzden gündeme gelmiyor.

Basın çalışanlarının sosyal hakları, sigorta ve sendika örgütlülüğüne gelince gerek yönetici ve muhabir düzeyinde çalışan gazetecilerin gerekse gazeteleri basan matbaa işçilerinin sendikal örgütlenmesinin olmadığını görürüz.

Tarsus Gazeteciler Cemiyeti Mersin'den daha önce kurulmasına karşılık, Tarsus'ta basın emekçilerinin sendikal örgütlülüğünün olmaması ilginçtir. Mersin'de Gazeteciler Cemiyeti 1971 yılında kurulmasına karşılık bu tarihten 3 yıl önce, 1968'de Mersin basın çalışanları Basın-İş Sendikası İçel Şubesi'ni kurarak örgütlü yapıya kavuştular.

Anadolu'nun her kentinde olduğu gibi Tarsus ya da Mersin gibi kentlerde yerel basında sendika neden gerekliydi? Sendikanın karşısında güçlü basın patronları olduğu için mi? Özellikle 1960 ve 1970'li yıllarda topu topu birkaç kişiyle çıkarılan yerel gazetelerin, sendikaların isteyebileceği ekonomik ve sosyal hakları karşılayarak çalışanlarına verebilmesi oldukça güçtü belki ama sonuçta işçilere bir sosyal güvence, haklar gerekliydi.

Yerel basında o yıllarda sendikalaşmak, çalışanların yüksek ekonomik taleplerinden çok sosyal hak ve güvenceler ile birlikte daha çok meslekisınıfsal dayanışma açısından önemliydi. Ancak Tarsus'ta hiçbir biçimde basında sendikalaşmanın gündeme gelmediği anlaşılmaktadır.

Bugün ise yerel basında ve daha çok da yaygın basında çalışan temsilci ve muhabirlerin hem tatmin edici ekonomik gelirlerden hem de sosyal güvenlik açısından iyi bir durumda olmadıklarının altını çizmek gerekiyor. Aynı şey basın emekçilerinin çalışma koşulları içinde söz konusudur ve yaşamak için elde ettikleri ücret ile çalışma şartları arasında ters bir orantı bulunmaktadır.

Basın emekçilerinin yaşadığı diğer sorunlara bakıldığında ise sıkça olmasa da iş kazaları, işten çıkartmalar (ama daha çok iş değiştirme), yaşanmaktadır. Gözaltı ve davalar ise yok denecek kadar azdır.

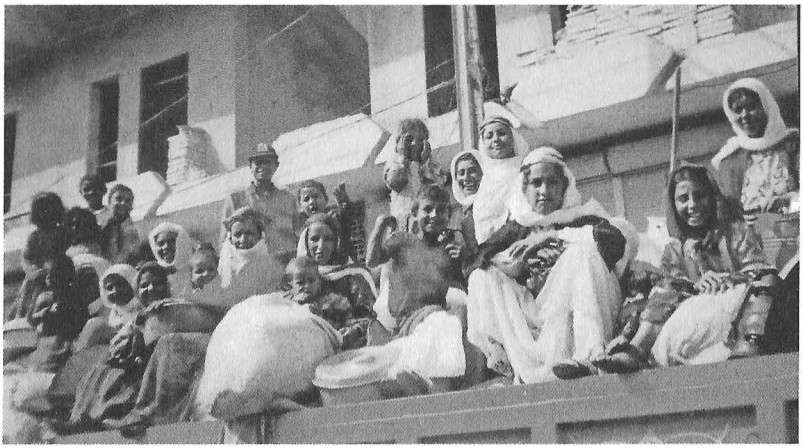
Sonuç olarak, Tarsus basın çalışanlarının öncelikle ekonomik ve sosyal hakları ön plana çıkmakla birlikte, uzun vadeli çözümler ve kalıcı sonuçlar elde edilmesi için, sendikal örgütlülük bir zorunluluktur.

12 Eylül yasalarıyla bugün daha da zorlaşan sendikalaşmanın Tarsus basınının daha da uzağında kaldığını belirtmek gerek.

Bölüm 7
1990-2000 Arası Tarsus'ta Sol Örgütlenme ve İşçi Hareketlerine Dair...

Emek ve Aydınlanma Kentine bakarken...

1980'lerden sonra Tarsus'ta ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelere bakıldığında, 24 Ocak kararlarının ekonomiyi düzeltmediği ve insanların yine geçim derdi içinde yoksul bir yaşam sürdürdüğü söylenebilir. Bu süreçle birlikte Tarsus'un 12 Eylül öncesindeki oldukça canlı olan sosyal yaşamı da önemli ölçüde daraldı. Kentte sinemalar birer ikişer kapandı. Artık neredeyse tiyatro gelmez olmuştu. Sindirilmiş ve korkutulmuş bir

ortamda insanlar birbirlerine bile gidip gelmeye çekinir hale gelmişti. Sonrasında ise dünyadaki gelişmelerle birlikte, bireyci, suskun ve tepkisiz bir tüketim toplumuna dönüşme sürecine girildi.

12 Eylül askeri cunta döneminde binlerce insan siyasi görüşlerinden ve eylemlerinden ötürü işkence gördü, sıkıyönetim mahkemelerinde gözaltına alındı, tutuklandı ve yargılandı.

Solun bıraktığı boşluğun yerini apolitik bir yaşam tarzı alıyordu. Partiler, sendikalar kapalı, toplantılar yasaktı. Toplumsal yaşamda, hiçbir hak talebinde bulunulmadığı baskıcı bir darbe rejiminin uygulamaları egemendi. Bu dönem her şeyden kuşku duyulduğu, polisin izlediği ve ihbarcılığın özendirildiği bir dönemdi. Bu ortamda geçmişte olduğu gibi insanlar arası paylaşım ve dayanışma zemini de ortadan kalkmıştı.

1980'lerin ikinci yarısında Kürt hareketinin eylemleriyle, Kürt sorunun gündeme geldiği yeni bir süreç başladı. Doğu ve güneydoğuda yaşananlar olaylar, devletin baskısı gibi nedenlerle binlerce köy boşaltıldı. Milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk ederek ülkenin çeşitli kentlerine zorunlu olarak göç ettirildiler.

Özellikle 1990'lı yılların başında, binlerce yoksul Kürt emekçisi Tarsus'a geldi. Kenti çevreleyen mahallelerde kimileri naylon çadırlar,

kimileri briketten çevirdikleri derme çatma evler kurarak buralarda yaşam sürmeye çalıştılar.

Gerici ve milliyetçi kesimlerin ötekileştirdiği Kürt halkı, kimi zaman belediye baskıları kimi zaman da operasyonlara maruz kaldı.

Bu dönemde kurulan Halkın Emek Partisi (HEP) bir anlamda Kürt insanının siyasi temsilcisi olarak ortaya çıktı. Sonraki süreçte partinin kapatılması nedeniyle HADEP, DEHAP gibi başka isimlerle yeniden kuruldu. Bugün Bağımsız Demokrasi (BDP) adıyla siyasi faaliyet yürüten partinin Tarsus'ta seçmen tabanı daha fazla olsa da genel olarak seçimlerde 10-15 bin dolayında oy almaktadır.

Bugün bakıldığında BDP'nin Tarsus'ta, Adana ve Mersin'de olduğu kadar etkili olmadığı söylenebilir. Geçmişte sosyalist çevrelerle "halkların kardeşliği" ilkesi temelinde, "Emek Barış Özgürlük Bloğu" gibi pek çok başlık altında ortak işler ve eylemler yapıldı.

Tarsus'ta sol yapılar ve sendikalara bakıldığında ise 12 Eylül sonrası yeniden örgütlenme çabaları içerisinde SP, HEP, ÖDP, SİP, gibi siyasi partiler, siyasi oluşumlar olarak ortaya çıktı.

'96 YILI CEZAEVLERİ ÖLÜM ORUÇLARINDA TARSUSLU BİR DEVRİMCİ: ALTAN BERDAN KERİMGİLLER

1996, içeride-dışarıda yani her yerde bedel ödendiği yıl oldu. İktidarın, cezaevlerindeki yaşam şartlarını daha da ağırlaştırma girişimine karşı hükümlü ve tutsaklar bir mücadele başlattılar. Türkiye'de devrimciler, 1996'da bir kez de cezaevlerinde Ölüm Oruçlarında bedel ödüyorlardı. Sermaye düzeni, dışarıda emekçilere, gençlere, kadınlara, aydınlara ve çocuklara yaptığı ideolojik, psikolojik, fiziki ve siyasi saldırılarını içeriye, cezaevlerine de yöneltmişti.

Devrimcilerin haklı gerekçeleri ve istekleri karşında, 12 Eylül yasalarıyla hareket eden gerici iktidar, cezaevlerinde yatan ilerici, sosyalist ve devrimci tutuklular ile hükümlülere saldırmakta gecikmedi.

1968 Tarsus doğumlu olan Altan Berdan Kerimgiller Arap kökenli bir devrimciydi. Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda okuyordu. Bir dönem Dev-Genç içerisinde yer ve çeşitli görevler de bulundu. Birçok defa gözaltına alındı. 1991 Nisan'ında İstanbul SDB'lerinde, ardından Ege Kır Gerilla Birliği'nde yer aldı. 1992 Eylül'ünde bir operasyon sonucu yakalandı. Buca, Aydın ve son olarak Sağmalcılar Hapishanesi'nde kaldı. 22 Temmuz 1996'da Ölüm Orucu eyleminin 65. günü yaşamını yitirdi.

Bugün Tarsus'ta mevcut düzen partileri dışında BDP, sol siyasi yapılardan ise TKP, ÖDP ve İP yer almaktadır. Ayrıca cılız da olsa birkaç devrimci ve sosyalist çevrenin varlığından söz edilebilir.

Gelenek hareketi partileşme sürecine girerken Tarsus'ta da yürütülen örgütlenme faaliyetleri ve toplantıları aynı Jakobenler gibi bu kentteki kilisede yapıldı. 1992 İktidar gazetesi Tarsus temsilciliği ile başlayan

sürecin sonunda, 16 Ocak 1993 Sosyalist Türkiye Partisi (STP) Tarsus İlçe Örgütü açılır. Programdaki Kürt halkıyla ilgili bir maddeden dolayı kapatılan STP'nin yerine Sosyalist İktidar Partisi (SİP) kurulur. 2001'de TKP adını alan parti 90'lı yılların ortasından itibaren Tarsus'taki sol yapılar içinde en dinamik örgüt olarak çalışır. TKP Tarsus'ta fabrikalarda ve emekçi mahallelerde bildiri dağıtımı, gazete satışı ve örgütlenme faaliyetlerinin yanı sıra kendi siyasi eylemlerini gerçekleştirir. Parti SASA işçileri grevine destek verdi. Turbo Filtre direnişini, MHP'li belediyenin işten çıkarttığı 1.100 işçinin hak arama mücadelesini DİSK'le birlikte örgütlü bir eyleme dönüştürdü. Köy-Tür eylemini örgütledi. Yine Çukurova Fabrikasında işten atılan işçilere ve taşeronlaşmaya karşı sendikalaşma mücadelesi yürüten SCT Filtre işçilerine destek verdi.

Bunun dışında ÖDP, Eğitim-Sen, Pir Sultan Abdal Derneği gibi parti ve Demokratik Kite Örgütleri(DKÖ)yle çeşitli başlıklar altında oluşturulan platformlarda yer aldı. Bu çevrelerle birlikte 'Savaşa Hayır' mitingi, Tekel işçilerine destek, Deniz Gezmişleri anma, 12 Eylül darbecilerinin yargılanması gibi pek çok başlıkta basın açıklaması ve ortak eylemlerde bulundu.

12 Eylül sonrası gerek sosyalist partilere gerekse DKÖ gibi ilerici sol yapılara yönelik baskılar devam etti. Yasaklanma girişimleri gözaltılar ve davalarla karşılaşıldı.

Sendikal alanda ise Tarsus 1980 öncesine göre daha cılız kaldı. Bu süreçten önce sarı sendika Teksif dışında, Türk-İş'e bağlı Öz Gıda-İş Sendikası, Kristal-İş Sendikası, Otomobil-İş Sendikası, Eğitim-İş, Belediye-İş gibi sendikalar vardı.

90'lı yıllarda Eğitim-Sen, Sağlık Emekçileri Sendikası (SES), DİSK Tekstil, DİSK Genel-İş, Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası bulunuyordu.

2000'li yıllara gelindiğinde Tarsus'taki sendikalar şunlardı: Eğitim-Sen, Teksif, DİSK Emekli-Sen temsilciliği. Bu yıllarda tekstil sektöründe yaşanan krizler nedeniyle Tarsus'ta birçok iplik-dokuma ve tekstil fabrikası kapandı.

Son olarak üç bin işçinin işten çıkarıldığı Çukurova fabrikası da kapa-

nınca Teksif Sendikası, önce şubeden temsilciliğe dönüştü, arından da kapandı.

1800'lerden başlayarak artan bir ivmeyle bir işçi kenti olan Tarsus 1940-1980 arası 40 yıllık dönemi işçi sınıfının hak arama mücadeleleri açısından oldukça hareketli geçmiş olsa da bugün o dinamik süreçten oldukça uzak durumda olduğu söylenebilir.

Tarsus'ta işçi hareketleri zaman zaman siyasal bir yan taşısa ve sosyalist hareketlerle yakınlaşma içinde olsa da bu durum çeşitli nedenle kalıcılık kazanmamıştır. Bu yüzden kentin işçi hareketleri mücadelesi, geçmişten bugüne bir şeyler devretmişse de, sınıf-siyaset ekseninde belirgin izler ve kalıcı bir gelenek bulamıyoruz. Aynı şekilde, sendikal mücadele içinde öne çıkmış birkaç isim dışında da işçi önderleri yetişmediğine tanık oluruz.

Gerek sol kadrolar gerekse örgütlenen işçilerde, derinlikli bir siyasal bilincin oluşturulamamış olması, örgütlenmedeki gevşeklikler ile içinden geçilen sürecin yoğun hareketliliği gibi belli başlı eksiklikler nedeniyle, Tarsus'ta sosyalist mücadele, 12 Eylül sonrasına çok sayıda diri unsurlar devredememiştir.

Hiç kuşkusuz sosyalist hareketin ve işçi sınıfının bu topraklarda eli boş değildir. Dünden bugüne kalan miras ve deneyimlerin emek mücadelesinin bugün yeniden şekillenmesinde önemli bir rehber olduğunu bilmek gerekiyor.

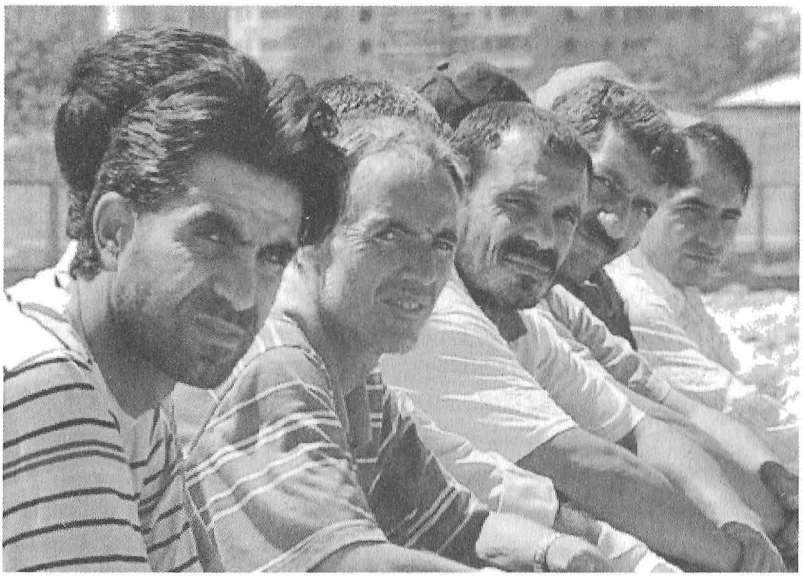
TARSUS'TA İŞSİZLİK ve GÖÇ[29]

Tarsus, bir dönem özellikle çok sayıda tekstil sanayi kuruluşlarını barındırsa da dün olduğu gibi bugün de ağırlıklı olarak tarım kenti olma özelliğini koruyor. Bir dönemin pamuk ve tekstil yatağı bilinen Tarsus'ta fabrikalar birbiri ardına kapanıyordu.

Tarsus, sorunlar açısından ülkedeki genel durumdan ve diğer kentlerden farklı değil. Hatta birçok kente göre daha da kötü durumda.

Fabrikaların kapanması, artan işsizlik ve yoksullaşma başlı başına bir sorun haline gelirken, bir zamanlar göç alan bir kent şimdi göç veren bir

[29] Uğur Pişmanlık, Cumhuriyet gazetesi Güney/Doğu Eki'nin 5 Şubat 2010

kente dönüşmeye başladı. Hırsızlık arttı. Okullarda uyuşturucu kullanımı hem yaygınlaştı hem de kullanma yaşı düştü. Diğer sorunlarla birlikte ise "suç işleme" yaşı düştü ve "suç" oranları arttı.

Tarsus'ta özellikle kent merkezi nüfusu 1980'lerin sonunda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçlerle çok arttı. Öte yandan 1994'te MHP'nin yerel yönetimi almasından sonra dağ köylerinden kente yönelik bir nüfus akışında etkili oldu. Tarımdaki yoksullaşmanın da kente göçü artıran önemli bir unsur olduğunu eklemek gerek.

Tarım açısından bakıldığında ise üretici köylünün durumu son derece kötü. Küçük işletmeler ve esnaflar da ayakta durmakta zorlanıyor. İşte rakamlarla Tarsus'ta kapanan fabrikalar ve işsizlik durumu.

1999-2010 Yılları Arası
Kapanan İşletmeler ve İşsiz Sayısı

Yavuzlar İplik Dokuma Fabrikası	650
Karam Yağ Sanayi A.Ş.	200

Köy-Tür Tavukçuluk A.Ş.	600
Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş.	3500
Başer İplik-Dokuma	1200
Berdan Tekstil 1. (konfeksiyon)	350
Berdan Tekstil 1. Fabrika-iplik	1600
Berdan Tekstil 2. Fabrika	2500
Portaş Tekstil (OSB)	350
Çınar Tekstil (OSB)	300
SCT Filtre Fabrikası	300
Levent Tekstil	450
Konfeksiyon atölyeleri (40 atölye)	600
Samedoğlu Sunta Fabrikası	150

Yaklaşık 10 bin işsiz, bir bu kadar da gizli işsiz var bu kentte. İşte toplam 20 bin işsiz. Yaklaşık 4 kişilik bir aile olarak düşünürsek bu insanları, 80 bin insan açlık ve yoksullukla karşı karşıya demektir. Bu düzende emekçiler için daha gelecek daha da karanlık görünüyor.

Tarsus, son yıllarda bu artan göçle birlikte son dönem ekonomik krizlerin yarattığı işsizliği bir arada yaşıyor. Bu da kentin sorunlarının katlanarak büyümesi anlamına geliyor. Devletin ya da yerel yönetimlerin nezdinde ise bir çözüm girişimi görünmüyor.

Bu yüzden de Tarsuslular çareyi üniversite kenti olmakta ve turizmde arıyorlar. Ama ne yazık ki bu alanlarda da durum iç açıcı değil. Söz konusu alanlara dönük ciddi bir niyet ve girişim görünmüyor. Tarsus kaderine terk edilmiş ve unutulmuş bir kent olarak varlığını sürdürmeye çalışıyor.

İŞSİZ OLMAK, GÜÇSÜZ, ÇARESİZ ve UMUTSUZ OLMAK DEĞİLDİR...[30]

Bu ülkenin krizleri hiç bitmedi, sorunları da... 1970'li yılların ekonomik ve toplumsal bunalımlarını bir kenara bırakırsak (ki 12 faşizmini getiren, 24 Ocak kararlarıyla ülkenin başına bela olan ve bugünkü krizleri de doğuran aynı nedendir) 1994 5 Nisan krizi, 2001 krizi ve son olarak da 2008

[30] Uğur Pişmanlık, Cumhuriyet gazetesi Güney/Doğu Eki'nin 5 Şubat 2010.

krizi Türkiye emekçilerinin yaşam koşullarını daha da ağırlaştırmıştır.

Kimi zaman iç kimi zaman da dış dinamiklerin etkisine bağlı olarak ortaya çıkan her ekonomik kriz sonunda küçüklü büyüklü çok sayıda işletme ve fabrika kapanmış, on binlerce, hatta yüz binlerce emekçi işsiz kalmıştır.

Bu ekonomik krizi ve bunun sonucu ortaya çıkan işsizliği emekçiler yaratmadı elbet. Bankaları işçiler hortumlamadığı gibi fabrikaları da onlar kapatmadı. Her ikisi de sermaye sınıfının aç gözlülüğünün ve kâr hırsının sonucudur. Dışa bağımlı, yanlış bir ekonomik politikanın ve özelleştirmeci siyasetin sonuçlarıdır. Emperyalizme bağımlılık ülkenin geleceğini karartıyor.

Hani halk arasında işsiz kişilerle ilgili olarak kullanılan "işsiz-güçsüz" diye bir deyim ya da tanımlama vardır. İşte bu deyim gerçekten işsizin durumunu ortaya koyuyor. Çünkü İşsiz olmak, bir yanıyla da güçsüz olmaktır.

Bir işi olmak demek, yapılan işe karşılık sadece bir ücrete sahip olmak değildir. Öncelikle, kişinin bir işinin olması demek, o çalışanın kendisini üretim süreci ve buradaki yeri ile tarif etmesi, anlamlandırması demektir. İşi olmak bu üretim sürecinin bir öznesi olarak bir kimlik taşımasıdır. Sonrasında da yaşamını sürdürmek için üretim sürecinde yer alarak çalışması ve tam karşılamasa da emeğine bir bedel almasıdır.

Üretim sürecinde yer almamak, bunun getirdiği kimlikten ve güçten de yoksun olmak demektir. Bu anlamada işsizlik, kimliksizliktir. İşsizlik, bir boşlukta kalma ve bu boşlukta yaşama halidir. Kapitalist sömürü düzeninin yedek bir iş gücüne dönüştürdüğü işsiz yığınlar da başka bir sömürü ve baskının kurbanıdırlar. Düzen onların işsiz kalmalarını uygun bulmuş olmakla birlikte, derinleşen ekonomik krizlerle bu kez kendi durduğu zeminin altını oymaktadır. Bu yanıyla işsizlik bir kader değil, düzenin bir oyunudur.

İnsanın çalışacağı bir işi yoksa bir amacı da olması çok zor. İş yoksa insanda yaşama gücü de kalmıyor. Yaşama gücü bulamayan kimi insanların ise hayata küsmeleri kaçınılmaz oluyor. İnsan çalışarak, üreterek yaşamını sürdürür. Hiç kuşkusuz bunun daha çok yaşamını emeğiyle ge-

çinerek kazanan insanlara özgü bir durum olduğu söylenebilir.

Çalışmak, yaşamın tam ortasında olmak demektir. Üretmek hayata bir şeyler katmak ve ondan bir şeyler almak demektir. Çalışan insan üretir. İşsizin, çalışma koşullarının dışında olması, hayata, dolayısıyla da kendisine bir şey katamaması anlamına gelir. Buna göre işsizliğin durumu, yaşamın kıyısında olma halidir. Bu nedenle işsiz insanın ruh hali, yaşama tutunma çabasını yansıtır.

İşsiz için uyanılan her gün, sıkıntıya başlayan bir gündür. İşsizin sorumluluğu bu nesnellik içinde önce kendini var etme çabasıdır. Sonra varsa ailesinin varlığını sürdürmesine karşı bir sorumluluktur bu. Ancak iş varsa sorumluluklarını yerine getirebilir ve yaşamını sürdürebilir insan.

Nasıl ki özgürlük olmadan eşitlik olmaz ise, "yaşama hakkı" ile "çalışma hakkı" birbirinden ayrılamaz. Yaşamak için çalışma hakkı kimsenin elinden alınamaz. Aldığında ise, bu insana artık "sen yaşama" demektir.

Bu kapitalist sömürü ve talan düzeninde işsiz olmak, güçsüz olmaktır. İşsiz olmak, yalnız olmak, yarınsız olmaktır. İşsiz olmak, umutsuz olmak, örgütsüz olmaktır.

Sermaye düzeni, sadece çalışan emekçileri teslim almaya çalışmakla kalmaz, işsiz yığınları da pasifize sürüklemeye çalışır. Ancak işsizlik kader değildir. İşsiz olmak da çaresiz olmak anlamına gelmemektedir.

İşsizler ordusu yaratan ve buradan da beslenen sermaye düzeninde işsiz olma halinden olmasa da umutsuz ve çaresiz olma halinden çıkılabilir, çıkılmalıdır. Umutsuzluk ancak umuda dönüşürse, örgütlülüğe dönüşürse çare de var demektir.

Kapitalizm, emekçi yığınları, sorunlarla yaşamaya ikna edebildiği ölçüde ve bu sorunları yaşamın ayrılmaz bir parçasıymış ve değişmezmiş gibi gösterebildiği ölçüde kendi düzeninin devamını sağlayabilir. Sermaye düzeninin en önemli başarılarından biri de, toplumu burjuva ideolojisinin etkisi altında tutabilmesi ve emekçileri de sorunlarıyla yaşamaya ikna edebilmesidir.

İşte bu anlayışa karşı verilecek mücadele de aynı ölçüde ideolojik ve siyasaldır. Yaşadığımız topraklarda işsizliğe de, haksızlığa da kararlı bir

duruşla karşı gelinebilir. Bu ise ancak örgütlü mücadele ile gerçekleşir.

Sonuç olarak işsiz olmak, çaresiz olmak değildir. Çare köklüdür. Kökten çözümdür. Yani ezilenlerin iktidarıdır. Bu yanıyla emekten yana bir düzen değişikliği işsiz emekçilerin derdinin tek dermanıdır. İşsizler de, içinde bulundukları kent yoksullarıyla birlikte işçi sınıfının iktidar mücadelesinde toplumsal ve siyasal değişimin dinamikleri arasında yer alırlar. Ama dönüştürülmemiş ve örgütlenmemiş işsizler, bu sürecin bir parçası değil, olsa olsa sınıfın iktidar mücadelesinin önünü kesen bir konumda yer alırlar.

Bu düzende iş yok... Bunu biliyoruz. Hem çalışma anlamında hem de ekonomik ve sosyal düzen anlamında. Bu düzende iş yok ama işsizliği yaşayan emekçilerin yaşama hakkı için, çalışma hakkını istemeleri en doğal talepleridir.

İşsizlerin hem iş ve ekmek gibi haklı taleplerini dile getirebilmeleri hem de bu sömürü düzeninde asalaklaştırılmalarını aşmaları ancak onların siyasallaşmasıyla mümkündür.

MERSİN NEREYE GİDİYOR?[31]

Tarsus, Mersin, Silifke: Bölgenin gelecekteki kaderini emperyalistler yeniden çiziyor...

Tarsus, 1800'lerin başında kaza merkeziydi. Mersin ise Tarsus'a bağlı küçük bir balıkçı köyüydü. 1830'lardan sonra bölgede pamuk ekiminin başlamasından sonra ilk çırçır fabrikaları, ardından ise tekstil fabrikalarının kurulması, hem tarımdan sanayiye hem de tarımda ırgatlıktan sanayi işçiliğine geçişin ilk adımları oldu.

Bu sanayi hammaddesinin işlenmesi için taşınmasının zorunlu bir sonucu olarak 1886'da Bağdat demiryolunun Adana-Tarsus-Mersin bağlantısının kurulmasını sağladı. Öte yandan neredeyse Antik Çağ'dan 17. yüzyıla kadar bir liman kenti olan Tarsus'un liman işlevi gören Regma Gölü'nün, yatağı değişen Berdan Nehri'nden beslenmemesinin sonucu olarak bir bataklığa dönüşmesi liman olarak önemini yitirmesine neden

[31] Uğur Pişmanlık, Şubat 2012, Sol Haber Portalı

oldu. Yeni bir liman ihtiyacı ortaya çıktı. Mersin'e liman yapımı gündeme geldi.

Bu tarihlerde (1887) Tarsus'ta Türkiye'nin neredeyse en büyük işletmelerinden biri olan Mavromati Şürekası iplik dokuma fabrikası ile onlarca çırçır ve pres fabrikası bulunuyordu. Daha sonra 1924'te bu fabrika Şadi Eliyeşil ile Karamehmet ailesinin eline geçti.

Yine o tarihlerde Tarsus'ta konsolosluklar ile ticari ataşelikler vardı ve sonraki zaman diliminde ise Die Deutsche Orient Bank'ın, Osmanlı Bankası'nın birer şubesi bulunuyordu. Türkiye'nin 1879'da kurulan ilk Ticaret ve Sanayi Odası Tarsus'ta idi ve pamuk ekimi ve işlemeciliği ile Tarsus yeniden ticari ve sosyal bir canlanma yaşıyordu.

İşte 1800'lerin ikinci yarısından sonra üretilen hammaddenin taşınmasına yönelik demiryolu ve limanını kurulması ile birlikte Tarsus Mersin'e bağlandı. 1888 yılında Mersin Tarsus'tan ayrı bir merkez yapıldı. Adana vilayetine bağlı olan Tarsus ise Mersin'e bağlı bir ilçe oldu.

Mersin'i kuranlar da yine bir anlamda Tarsuslu'lar oldu çünkü Tarsus'un ticari yaşamına yön veren varlıklı aileleri ile Rum ve Ermeniler Mersin'e gittiler. Bunu konsolosluklar ve ticari ataşeliklerin Mersin'e ta-

Tarsus Cumhuriyet Alanı. 1962 yılına ait bu fotoğraf bozulmamış bir Anadolu kentini yansıtıyor.

şınması izledi.

Deniz kıyısındaki bir köy olan Mersin, bölgedeki ekonomik gelişmelerin bir sonucu yeni bir kent oluyordu. Köyden kente dönüşürken yeni yapıların yükselmesi sürecinde ihtiyaç olan iş gücünün de önemli bir bölümü Tarsus'tan Mersin'e gitti. Tarsus'tan Mersin'e yönelik yerleşme neredeyse 150 yıldır kesintisiz sürüyor.

Mersin, yüz yılı aşkın zaman dilimi içinde hızla büyüdü. Asıl büyümesi, ekonomik olarak 1980'lerden sonra, nüfus açısından da Güneydoğu'dan aldığı göçlerle 1990'lardan sonra gerçekleşti.

Çukurova'nın Adana ve Tarsus'la birlikte üç büyük kentinden biri olan Mersin, bir anlamda Güney'in İstanbul'u gibi oldu. Krizler ve başka sıkıntılar olsa da ekonomik gelişmişliği sosyal ve kültürel gelişme izledi.

Ancak son göçlerle birlikte kentin demografik yapısı ciddi bir değişime uğradı ve kentin siyasal yelpazesindeki renkler bunu açıkça ortaya koymaktadır. Bugün Mersin birçok sorunla boğuşmaktadır. Burada Tarsus'un ekonomik, sosyal ve kültürel gerileme açısından daha vahim bir noktada olduğunu belirtmek gerek. Tarsus'ta sanayi bitti. Tarımı sürünüyor. Turizmde ise iktidarın o kadar atıp tutmasına karşın hiçbir atak olmadı. Tarsus-Kazanlı sahil bandı projesiyle de kentin tarımsal SİT olması gereken meyve ve sebze üretim havzasını yapılaşmayla yağmaya açacaklar.

Yıllardır Mersin ve Tarsus arasında bir çekişme var. Bu bir tür karşılıklı olarak birbirini kabullenememe olarak tanımlanabilir. Tarsus, Adana'ya 35, Mersin'e 27 km. Tarsus yıllardır il olmaya ve Adana-Mersin arasındaki sıkışmışlıktan kurtulmaya çalışıyor. Ancak Mersin siyasetçileri ve lobisi Tarsus'u il yapmak istemiyorlar. Tarsus ise bu konuda hiçbir zaman cesur, atak ve kararlı bir tutum sergileyemedi. Bunda Tarsus siyasetçilerinin, bürokrasisinin ve kentin eşrafı sayan iş dünyasının kendi aralarındaki çekişmeler, koordinasyonsuzluk ve daha pek çok etken var. Bu durum da Mersin'in işine geliyor. Zaten Tarsus'un cumhuriyet tarihi boyunca çıkardığı milletvekili sayısı bir elin parmakları kadardır. Bir de bakan çıkarmıştır. Ne var ki, bu ortalama siyasetçiler de kentin gelişmesine ciddi bir katkı koyamamışlardır.

Neredeyse son 10-15 yıldır bölgede bir hareketlilikle birlikte ilginç şeyler yaşanıyor. İlk bakışta doğal gibi görünen gelişmelerin o kadar da masum olup olmadığına bakmak gerekiyor.

Reel sosyalizmin çözülmesinin ardından ortaya çıkan Yeni Dünya Düzeni (YDD), "Globalleşme" ve "Yerelleşme" diye iki kavram ortaya attı. 1990'lardaki Körfez savaşından sonra, Kuveyt'in Irak tarafından işgali ve 2000'li yıllarda da ABD emperyalizminin bu sefer Irak'ı işgal etmesi, başta petrol olmak üzere yeni enerjilere ve pazarlara ihtiyaç duyulması, Büyük Orta Doğu Projesi (BOP), bu proje kapsamında Türkiye'ye biçilmeye çalışan roller, Avrupa Birliği kriterleri, bölgesel Kürt sorunu, İncirlik Üssü'nün varlığı dışında, İskenderun Körfezi, Mersin Limanı gibi bölgeleri de önemli duruma getirdi.

Zaten Turgut Özal tarafından dillendirilen "Başkanlık sistemi ve eyalete geçiş" gibi konular, yukarıdaki başlıklarla doğrudan ilişkiliydi ve "Adına "Yerelleşme" denilen şey, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, söz konusu yaklaşımları uygulamayı kolaylaştıracak geçiş sürecinin ara aşamalarıydı. Bu uygulama, uluslararası sermayenin doğrudan yerel yönetimlere işbirliği yapabilmesinin önünü açarak bağımlılığı arttıracak yeni yöntem anlamına geliyordu.

Mersin'de liman vardı. Bu liman önce genişletildi sonra özelleştirilme

yoluyla yabancılara devredildi. İşçilerin örgütlenmesi engellendi ve başta Liman-İş Sendikası ve Petrol-İş olmak üzere sendikalar etkisizleştirildi. Mersin'de "Serbest Bölge" vardı ve burada sendikal örgütlenmeye yıllarca göz açtırmadılar. Tarsus'un Yenice beldesi "Demiryolu Lojistik Merkezi" yapıldı. Tarsus "Karayolu Lojistik Merkezi" olacak. Yazının başında belirttiğimiz ulaşım konusundaki ihtiyaçlar bir kez de 2000'li yıllarda yeniden ortaya çıkıyor. Tarsus'a kargo taşımacılığına yönelik Uluslararası Çukurova Havaalanı kuruluyor. Çukurova Havaalanı, Baharlı Köyü yakınlarına değil, birinci sınıf tarım arazilerinin üzerine kuruluyor ve buna kimse sesini çıkartmıyor. Tarsus-Kazanlı arasındaki sahil bandına 10-15 bin yatak kapasiteli turistik oteller yapılıyor. Buraya golf sahası da yapacaklar. Türkiye'nin en önemli yaş sebze ve meyve depolarından biri olan Tarsus'un bu bölgesi de yapılaşma ve yağmaya açılarak tarım bitirilecek. Fabrikaları kapanmış ve bir işsizler kentine dönüşmüş Tarsus'un üretmekten çok hizmet sektörüne yönelmekten başka seçeneği kalmıyor.

Şimdi yıllarca "İl olma" hayali kuran Tarsuslular, hayal kırıklığı içinde Tarsus'un Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmasını izliyorlar. Yenice ise belde olmaktan çıkıyor, köy ya da Tarsus'un mahallesi oluyor. Burada AKP iktidarının önümüzdeki seçimlerde Mersin Belediyesi'ni almakta kararlığı olduğunu ve hazırlıklarını buna göre yaptığını belirmek gerek.

Türkiye'de siyası iktidar aynı anda birçok parametre üzerinden geliştirdiği bir kararla 6-7 kadar pilot kent seçti. Bu pilot kentler arasında Mersin de var. Eyalet sistemine geçişin ön adımı ve test aşaması olan bu uygulamaya göre Mersin Belediyesi'nin sınırları genişletiliyor. Önümüzdeki süreçte yerel yönetimlerin yetkisi daha da arttırılacak. Bu yüzden küçük belediyelerin elini kolunu kırıp etkisizleştirmeyi hedefliyorlar. Böylece büyükşehir belediyesi Anamur'dan Tarsus Çukurova Havaalanı'na kadar geniş bir bölgede yetkiyi elinde bulunduracak. Alt belediyelere alınan kararlara uymak düşecek.

Dahası var. Silifke'nin Taşucu beldesinde küçük bir NATO limanı var. Benzer bir durumda Anamur'un Aydıncık ilçesi için de söz konusu. Öte yandan, zaten yanlış bir karar ve yer seçimi ile Silifke'ye kurulan SEKA

kâğıt fabrikası yıllar önce kapandı. Şimdi SEKA arazisi de bir rant alanı olarak gerici iktidar tarafından birilerine peşkeş çekilip burada yer alan delta kuş cennetindeki doğal hayat ortadan kaldırılacak.

Adana ve çevresinden Mersin'e kadar İsrailliler'in de aralarında bulunduğu yabancılar geniş araziler satın alıyorlar ya da kiralıyorlar. Aynı şekilde çok sayıda yabancı şirketler bölgede geniş araziler alarak büyük tarım işletmeleri kuruyorlar. Israrla Akkuyu'ya nükleer santral kurmaya çalışılıyor. Sadece Tarsus Berdan Nehri üzerine 5 tane daha baraj ve Hidroelektrik Santralı (HES) yapılacak.

Bütün bunların bir anlamı olmalı. "Hükümetimiz ya da yabancılar bölgemize ilgi gösteriyor, yatırım yapıyor" diye sevinelim mi, yoksa "Yaşadığımız coğrafya ve kentlerimizde neler oluyor, nereye doğru gidiyoruz?" diye mi sormak gerekiyor.

İşte bölgemizi etkileyen bu değişimin öteki yüzünü sorgulamamız için üzerinde düşünmek gerek. Bölgenin yakın dönem geleceği hiç de parlak değil ve gelecekteki değişimlerin toplumun geniş kesimlerinde, özellikle emeği ile geçinenler açısından çok da iyi olmayacağını söylemek hem kehanet değildir hem de "kötümserlik" yaymak olmayacaktır. Bitirirken, gerçeğin yukarıda anlatılanlardan daha derin, daha çarpıcı ve daha acıtıcı olacağını söylemek gerekiyor.

Bugün yöre insanının, "Ne güzel uygulamalar oluyor, bölgemize yatırım yapılıyor, bölge ekonomisi gelişiyor" diye biraz safça ya da ham bir uyanıklıkla karşıladığı bu süreç, yakın gelecekte bölgeye ve bölge insanına ağır bedeller ödetecektir.

Uluslararası sermayenin bölgemize dönük yatırım ve emelleri, yerli sermayenin kâr hırsıyla buluştuğunda, önüne ne varsa katıp götürecektir. Hiç kuşkusuz giden, insanlığımız ve yarattığımız maddi ve insani değerlerimiz olacaktır.

TARSUS'UN GELECEĞİ ÜZERİNE NOTLAR[32]

Anadolu'da havza olarak bilinen yerler vardır. Bu havzalar, ona söz konusu adlandırmayı sağlayan bir takım iktisadi, toplumsal ya da kültürel

[32] Uğur Pişmanlık, Tarsus Şelalesi/13 Haziran 2010

özelikleri nedeniyle alırlar. Coğrafi anlamda ise havza adlandırması ya da tanımlaması, kimi yerlerde büyük bir yerleşimi kimi yerlerde ise birkaç kenti içine alır.

Söz gelimi bu açıdan en iyi örneklerden biri Zonguldak havzasıdır. Zonguldak, sadece bir kömür havzası değil, buna bağlı olarak aynı zamanda bir işçi havzasıdır. İstanbul ve Kocaeli gibi sanayi yoğunluğu olan kentler de bir yanıyla işçi havzasıdır. Bu anlamda bir tanımlama sadece iktisadi, sosyolojik değil, aynı zamanda siyasi bir tanımlamadır da.

Benzer bir durum da, bir zamanlar pamuk ve tekstil yatağı olan Çukurova bölgesi için de geçerlidir. Çukurova pamuk ve işçi havzasıdır. Özellikle sanayi yoğunluğu ve tarımsal alanların genişliği bakımından Çukurova havzası Adana-Tarsus ağırlıklıdır. Mersin ise son 40-50 yıldır liman ve demiryolu işçileri ile çok sayıda fabrikanın kurulduğu bir kent olarak Adana ve Tarsus'a katılır.

Böylece Çukurova'nın üç büyük kentine bakıldığında, oldukça geniş bir coğrafyanın işçi havzası olduğu görülür.

Bugün içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda Yeni Dünya Düzeni'nde kentlerin üretim ve hizmet alanlarındaki ağırlık noktalarında, sektörler ve daha birçok başlıkta değişimler yaşanmaktadır.

Sözgelimi düne kadar Türkiye'de önemli olan pamuk üretimi tekstil, önemini yitirmiştir. Bu örnekte olduğu gibi daha pek çok alanda üretim, yerini tüketime ve dev alış-veriş merkezlerine bırakmıştır.

Aynı şekilde AB gibi emperyalist odakların dayatmalarıyla tarım çökertilmektedir. Bu anlamda, gelecekte kırsal alanda ve tarımda hem işsizlik yaratacak, hem de kapitalist tarım tekelleri güç kazanacaktır. Bu bağlamda tütün üretim havzası olarak bilinen Ege bölgesi, bu özelliğini kaybetmiştir.

Turizmin öne çıktığı bu süreçte, çeşitli alanlarda hizmet sektörü ağırlık kazanmaktadır. Bu ve benzer örnekleri çoğaltabilecek değişimlerin, iç dinamiklerden çok dış dinamiklerin etkisi altında şekillendiğini söylemek mümkün.

Bir bölgenin pamuk ve tekstil havzası olmaktan çıkması ya da başka bir sektörde daha verimli olabilecekken, bir ülkenin elinin-kolunun bağlı

olması, ancak geri kalmışlık ve emperyalizme bağımlılıkla açıklanabilir.

İşte bu yüzden Tarsus artık canlı bir işçi kenti değil, ölgün bir işsiz kentidir. 1970'li yıllarda bu kentte toplumsal yaşam son derece canlı idi. Yoğun bir siyasal ortam vardı. Güçlü sendikalar ve hak arama mücadeleleri ve grevler vardı. Ama hiçbir fabrika kapanmıyordu, hiçbir işletme batmıyordu.

Yeni Dünya Düzeni ile birlikte emperyalist kuşatma sadece işçi sınıfına değil, sermayenin yani kendi sınıfının üyelerine de zarar verdi. Bu topaklardaki her kriz göstermiştir ki, sermayenin bir bölümü ya küçülmekte ya da yok olmaktadır.

Eskiden işçilerle pazarlığa oturan patronlar, sendikalarla yaptıkları toplu sözleşme pazarlıklarında emekçilere sadece kârlarından biraz daha fazla ödün veriyorlardı ama batmıyorlardı.

Bugün ise, emperyalizm onların elinde ne fabrika bıraktı ne de sermaye. Krizlerin bedelini asıl ödeyenler emekçi halk olmakla birlikte, krizden etkilenen işletme sahiplerinin ödediği bedel ile de sermaye daha büyük

ellerde toplandı. "Büyük balık küçük balığı yutar" kuralı belki emekçiden daha çok sermaye sınıfının kendisi için geçerli gibi görünüyor.

Bir ülkenin geleceği, ABD'si ve AB'si ile kapitalist-emperyalist sistemin ipoteği altında olunca, koca kentler, havzalar ve sektörler nasıl değişiyor? Nasıl çok uluslu şirketlerin çıkarları doğrultusunda işliyor?

Emperyalist güçler sadece bir ülkelerin devletlerini, siyasi yönetimlerini değil, yerel yönetimleri, şirket evlilikleriyle önemli sektörlerdeki dev işletmeleri de kendine bağlıyor. Türkiye'de bu bağlılıktan payını her yönüyle alıyor ve bedelini de oldukça ağır ödüyoruz. Daha doğrusu bu bedeli asıl bu ülkenin emekçileri ödüyor. Çünkü değerleri yaratan asıl onlardır.

Bugün Tarsus'taki işsizlik ve yoksulluk ile kentin kültürel açıdan gerilemesinin ve toplumda orta çıkan gericileşmenin nedenlerini de bu uluslararası sermayenin saldırılarında ve sömürgeleştirme politikalarında aramak gerekiyor. Tabi, yabancı sermayenin ülkemizdeki ayağını oluşturan yerli işbirlikçileri ve onların her dediğini tutan düzenin gerici siyasi iktidarları unutmadan...

İşsizi bol, yoksul bir kent, ezik bir kenttir. Çaresiz bir kenttir. Her toplumsal katmanı ile kendine güvenini yitirmiş bir kenttir.

Kendine güvenini yitirmiş bir kentin toplumsal ve siyasal dinamiklerinin, o kenti yeniden canlı bir kent yapabilmesi, özellikle emekçiler ile sermayeden yana çıkarı olmayan sınıflar, önüne siyasal bir program, bir toplumsal proje koymasına bağlıdır. Devamında ise bunları hayata geçirecek araçları kullanmadıkça ne bir ülkede, ne de bir kentte ileri doğru hiçbir adım atılamaz.

Tarsus'un işsizliği ve yoksulluğu dışında en önemli sorunu, emek eksenli bir siyasal dinamik oluşturmaktan yoksun oluşudur.

Tarsus işçi hareketleri tarihinin 200 yıllık dönemini anlatmayı deneyen bu çalışma, ne ilginçtir ki, fabrikaları ardı ardına kapanan Tarsus'un artık bir sanayi kenti olmaktan çıktığı, işsizlik ve yoksulluğun en yüksek seviyeye ulaştığı bir döneme denk düşmektedir. Bu anlamda kitap, bir yanıyla bir dönemin kapandığına tanıklığın belgesi olarak da algılanabilir.

Ama hiç kuşkusuz, tarihin ve toplumun yasaları ise bize gösteriyor ki,

eğer bir dönem kapanıyorsa, bu yeni bir dönemin de açılacağı ya da başlayacağının işaretidir.

Bunun anlamı, Tarsus'un geleceği; sanayiden çok turizm, eğitim ve giderek ağırlık kazanan hizmet sektöründe, yeni bir emekçi kimliği ve dinamiğiyle yeniden kendini var edebilmesindedir.

İşçi sınıfı yok olmuyor, yeni üretim araçları ya da hizmet alanlarında bir kez daha ortaya çıkıyor. Sermayenin her zaman emeğe ihtiyacı var. Emekçiler de hakları için örgütlenmelerini bu değişimlere göre yeniden kurgulayacaklardır elbet...

Bugün yarım milyona yaklaşan bir nüfusa sahip olan Tarsus'ta, emekçiler, bu sömürü düzeninden kurtulma yolundaki ilerici ve devrimci çabalarını daha da yükseltebileceklerdir.

Eşitlik ve özgürlük mücadelesi, savaşsız, sömürüsüz bir dünya kurma çabası ancak emekçilerin daha güçlü ve örgütlü bir sınıf dinamiği oluşturmalarına bağlıdır.

İşçi sınıfı son sözünü partisi aracılığıyla söyleyecek ve söylemelidir.

EMEK VE AYDINLANMA KENTİNDEN GERİCİLİĞE TESLİM EDİLEN TARSUS'A...

Sonuç

Sonuç olarak, kitapta yer alan yazılarda belirgin bir şekilde vurgulandığı gibi, bugün Türkiye'de var olan egemen üretim biçimi ve onun oluşturduğu siyasal üstyapı ile onu var eden iktisadi alt yapı değişmeden ülkenin bir istikrara ve toplumsal refaha kavuşması mümkün değildir. Çünkü bugün içinde yaşadığımız kapitalist düzenin, kendi içinde taşıdığı çelişki ve eşitsizlikleri içeren ciddi yapısal sorunları bulunmaktadır.

Türkiye sermaye sınıfı ile onun siyasal kurum ve kadroları, ne bu ülkenin ne de kentlerinin ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve tarihsel sorunlarını çözemeyecek kadar yeteneksizdir, güçsüzdür. Aslında daha gerçekçi bir ifadeyle, mevcut sömürü düzeninin sahiplerinin ne emekçi sınıfların ne de genel anlamda toplumun sorunlarını çözmek gibi bir derdinin de bulunmadığını söylemek gerek. Zaten, az önce vurgulandığı gibi, Türkiye kapitalizminin yapısal sorunları da doğası gereği buna izin vermemektedir.

Türkiye kapitalizmi daha yüzyılını doldurmadan sonuna yaklaşmıştır. Mevcut sistemin kendini yeniden üretebilmesinin sınırları bellidir. Bu da, içeride emekçi sınıflara dönük sömürü, her türden saldırı ve kuşatma arttırılırken, dışarıda ise, önemli ölçüde uluslararası kapitalist-emperyalist dinamiklerden beslenerek gerçekleşmektedir. Yeni Dünya Düzeni'nin geçirdiği her önemli sarsıntı, bir zayıf halka olarak tarif ettiğimiz Türkiye kapitalizmini biraz daha işçi sınıfı iktidarına yakınlaştırmaktadır.

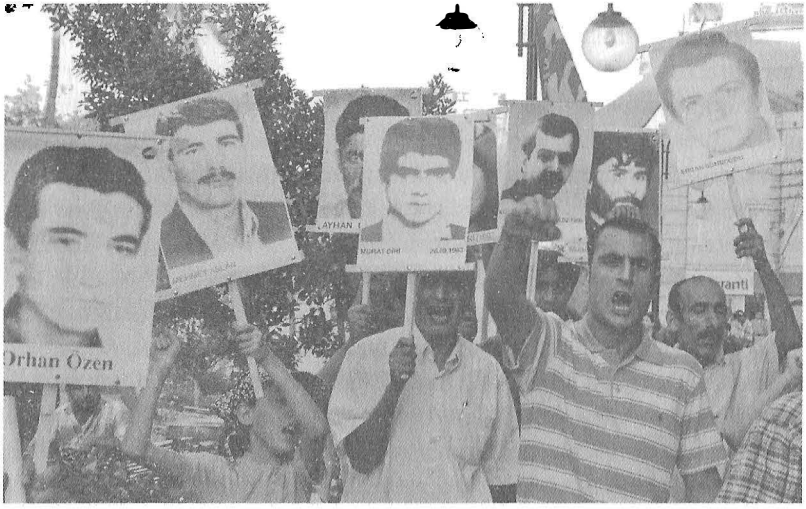
Türkiye'nin kendini yeniden üretmesinin yolu, mevcut iktisadi ve siyasi düzenden köklü bir kopuş gerçekleştirmesi ile mümkündür. Türkiye, bu köklü kopuşu gerçekleştirebilecek, eşitlik ve özgürlük temelinde toplumsal dönüşümleri hayata geçirebilecek hem sınıfsal, siyasal dinamiklere ve kadrolara hem de kaynaklara sahiptir.

Yeni insanın yaratılması, bilime, kültüre, sanata, tarihe ve her şeyden önce insana ve onun yaşadığı çevreye sahip çıkacak, insanlığı daha ileriye, aydınlığa taşıyacak yeni bir sosyo-ekonomik oluşum zorunludur.

Bunun adı sosyalizmdir. Üretim ve tüketimin adil toplumsal bölüşümü, bir ütopya değil, yeryüzünde gerçekliğe dönüşmüş yeni bir yaşam biçimidir.

İnsanı merkeze koyan ve onu çağımızın bir tüketim nesnesi ve kölesi olmaktan çıkartacak biricik toplumsal projedir sosyalizm.

İşte o zaman insan, insan olduğunu anlayacak, yaşadığını gerçek anlamda duyumsayacak, mutlu olacaktır. Ancak o sürece giden yolun da birileri tarafından döşenmesi gerekmektedir.

Orhan Özen

EĞİTİM SEN
TARSUS ŞUBESİ
1995

1993 Sivas katliamını protesto yürüyüşü. Birçok parti, sendika ve dernek katıldı.

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını anmak için yapılan eylemde yer alan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Tarsus Şube Başkanı Hasan Güvender

6 Mayıs, Deniz Gezmiş anması için yapılan bir eylem.

Eğitim-Sen'i kapatma girişimine karşı sendikanın bir basın açıklaması

İşten çıkartılan Çukurova Fabrikası işçilerinin mitingi.

İnsan Hakları Derneği'nin barış talepli basın açıklaması

Tez Koop-İş Sendikası'nın Kipa'da eylem yapan işçiler

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını anma eylemi

Tarsus Demokratik Kent Meclisi'nin demokratik anayasa için eylemi

İşten çıkartılan Çukurova Fabrikası işçilerinin Teksif mitingi

İktidarın Eğitim-Sen'i kapatma girişimine karşı sendikanın bir basın açıklaması

TKP'nin 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü nedeniyle gerçekleştirdiği bir eylem

Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Tarsus örgütünün krizle ilgili basın açıklaması

Türkiye Komünist Partisi (TKP) Tarsus örgütünün kent merkezinde yaptığı bir eylem

Sağlık Emekçileri Sendikası (SES)'nın "Sağlıkta Özelleştirmeye" karşı eylemi

İlerici parti, sendika ve derneklerin destek verdiği Tekel işçileri dayanışma eylemi

BASINDA TARSUS İŞÇİ EYLEMLERİ

AKSANTAŞ işçileri de hükümetin gerçek yüzünü gördü

iktidar (Tarsus büro)

1985 yılındaki borçlarından dolayı satışa çıkarılması için icranın elkoymak istediği AKSANTAŞ fabrikasının işçileri bir aydır işyerini terketmeden direniyorlar.

AKSANTAŞ işçileri yürüyor, tepki gösteriyor ve bütün bunlara karşılık Teksif sendikası sadece basın açıklamalarında bulunuyor. Hepsi bu. Ancak Aksantaş işçilerinin sorunları ortada duruyor.

Aksantaş işçilerinin sorunlarına çözüm aranması yolundaki talepleri hükümet tarafından geçiştirildi. Tarsus-Mersin ve Gaziantep otobanı yolunun açılışının Başbakan Süleyman Demirel tarafından yapılacağının haber alınması üzerine hareketi geçen Aksantaş işçileri, fabrikalarının üç kilometrelik açılış bölgesine yürüyüş yapma kararı aldılar. İşyerlerinin icra ve iflastan kurtarılması, üretime yeniden başlanması yolundaki taleplerini dile getirmek isteyen işçiler hazırladıkları yedi adet pankartla yürüyüşe geçtiler. "Fabrikamız açılsın", "İş güvencemiz sağlansın", "İşten atılmalara son" vb. sloganlar atarak açılış alanına gelen işçiler hükümet yetkililerini tedirgin etti ama amaçladıkları ilgiyi görmediler. Başbakan Süleyman Demirel'in de işçilere "Bu işlerin çözüm yeri burası değildir" diyerek geçiştirdiği gözlendi. Fabrikaya giderek görüştüğümüz işçiler ve işçi temsilcileri Aksantaş gerçeğini ve başları beri geliştirdikleri eylemlerini anlattılar. İşyeri sendika temsilcisi, Süleyman Dinkin ile Ramazan Güneş "1985 yılında eski tabirle Toprak Holdinge bağlı PAKTAŞ fabrikası iflas etti. Borcuna karşılık Maliye fabrikaya ei koyarak (ANAP döneminde) bütün işçi hakları ve tazminatlarımızla birlikte fabrikanın adı Sümer Tekstil olarak değiştirilerek Sümerbank'a devredildi. Bugünkü sorunun temelinde ise işte bu devrenin ait fabrika borçlarının devlet tarafından ödenmemiş olması yatmaktadır." dediler.

"Tekstil'de işleyen" ve %100'e yakın üretim yapıldığı belirtilen fabrikanın bir anda böyle bir sorunla karşı karşıya kalmasının işçileri zor durumda bırakabileceğini vurgulayan işçi temsilcileri, yedi yıl süren bir dönemden sonra Toprak Holdingden alacakları olanların icra yoluyla kapıya dayanması üzerine, alacaklılar adına gelen üç avukatın fabrikayı teslim etmeyip direndiklerini söylediler. Daha sonra avukatların fabrikaya ikinci kez gelerek, yanında getirdiği sekiz silahlı adamıyla işçilere görünür kılınmaya ve fabrikadan almaya çalıştığı, ancak işçilerin birlik olarak silahlı adamları ve avukatları dışarı attıkları bildirildi. İşyerindeki gelişmeler hakkında ve avukatları dışarı atmaları ile ilgili olarak, Başbakan Süleyman Demirel'in ilgilenmediğini, temsilci arkadaşlarının ve sendikalarının hiç bir yardımlarını görmediğini vurgulayarak, "Bugün gelinen noktada durum işçi adına ve karmakarışıktır. Biz tazminat değil, işlemesini açılmasını istiyoruz. Çözüldüğü anden itibaren gibi Ankara'ya kadar yürüyüş yapacağız ve direneceğiz." dediler. Ayrıca, Aksantaş işçileri, TEKSİF başkanı olarak izlenen ve fabrikanın bulunduğu bölgede milletvekili olarak izlenen Başbakan Süleyman Demirel'in, sendikaya ilgilenmek yerine patronlarının borçlarını ve yapmadıklarını ödemeleriyle ilgilenmek yerine patronlarının borçlarını ve yapmadıklarını "Bu işlerin çözüm yeri burası değildir" diyerek reddetmesini dile getirdiler.

Tarsus Berdan tekstil konfeksiyonbölümükapandı

iktidar (Tarsus büro)

Zarar ettiği gerekçesiyle Tarsus'ta bulunan Berdan Tekstil fabrikası kapatıldı. Bu iş yerinde çalışan 280 işçi işsiz kaldı. Kapanan Berdan Tekstil işçileri, "Gelen her hükümet ne vaad ediyorsa tersi oluyor. İşsizliği kaldıracağız diyorlar, daha çok işçi atıp, işsizliği arttırıyorlar," diye konuştular. Fabrikanın kapatılmasına ve işten atılmalara karşı bir direnişin olmamasında, sendikaları Teksif'in, işçilere yıllarca hiç bir şey vermemesinin payının büyük olduğunu vurguluyorlar.

Tarsus Berdan Tekstil (1) fabrikasının konfeksiyon bölümü kapatılırken çoğunun bayan olduğu toplam 280 işçi sendikalarının pasif tutumuna mahkum oldu. İşçiler çaresiz ve sendikanın bu yaklaşımından şikayetçiler. Berdan yetkilileri konfeksiyon bölümünün kapatılmasına siparişin gelmemesi, zarar etmesi ve fason üretim yapan atölyelerin aynı özellikleri ortaya koymasından dolayı rekabet edemediklerini gerekçe olarak gösteriyorlar. Berdan işyerinde çalışan konfeksiyon bölümünü kapatarak 280 işçinin işine son vermelerini Teksif Sendikası Tarsus şube başkanı Nejdet İnandıoğlu ise "Normal karşıladıklarını" söyleyerek sarı sendikacı pişkinliğini ortaya koydu. Ayrıca, "işten çıkartma işleminin toplu sözleşme görüşmelerine az bir zaman kala yapılması umarım anlamlı değildir." diyerek durumu kurtarmaya çalıştı.

Yaklaşık sekiz yıldır kurulu bulunan Berdan konfeksiyon işçileri ise, sözleşme görüşmeleri öncesi ve sonrası sürekli işçi çıkartılıp yeni işçi alındığını, bunu daha ucuz emek sömürüsü için hem de uzun vadede işçilerin örgütlenmesini engellemek amacıyla, işyerinin planlı bir uygulaması olduğunu vurgulayarak, "İşyerinde sürekli bir işçi sirkülasyonu var, bu nedenle aramızda bulunan bilinçli öncü arkadaşları hep çıkarttılar." diye konuştular. İşyerlerinin kapatılmasıyla birlikte çıkartıldıklarını ancak, henüz tazminatlarını ve birkmış sosyal haklarını alamadıklarını da belirten Berdan konfeksiyon işçileri, "Bizi oyalıyorlar, sendika yönetimi ise pasif ve ilgisiz. Zaten fabrikanın kapatılması ve işçilerin bir direniş göstermemesinin ile işverenle uzlaşmada sindikl Teksif yönetiminin büyük payı var. Bu sendika sarı sendikadır. İşveren işbirlikçisidir. Bunlar bir zamanlar sendikaya gidip gelen işçi arkadaşlarımızı patronlara telefonla ihbar eden ve işten çıkarttıran sendikacılardır. Hiç bir zaman gerçek anlamda işçi hak ve sorunlarıyla ilgilenmediler. İşyerinin kapatılmasının peşine bir bilgi olduğunu düşünüyor, ileride sendikasızlaşmaya yönelik bir adım olarak görüyoruz." diye konuştular. Teksif sendikasının işten çıkartmalara ve konfeksiyonun kapatılmasına karşı bir çaba da göstermediğini ifade eden işçiler, "Ne bu sendika yönetimi ne de bugünkü DYP-SHP koalisyon hükümeti inandırıcı değillerdir. Emek düşmanlarıdır." diye vurguladılar.

1990'lı yılların başında İktidar gazetesinde yayınlanan Berdan Tekstil ve Aksantaş Fabrikası işçileri ile ilgi yayınlanan haberler.

Tarsus Belediyesi'nde işten atılan belediye işçileri direnmekte kararlı

Kesinlikle vazgeçmeyeceğiz

Tarsus Belediyesi'nden temizlik işlerinin özelleştirilmesi sonucu, geçen hafta çıkartılan 300'ü yakın işçi, haklarını almak için geçen hafta kendi aralarında oluşturdukları komitenin alınış olduğu kararla bir yürüyüş gerçekleştirdiler. Yürüyüşün ardından bir dizi eylem hazırlıkları planlayan komite, bir bildiri halkına sunmuştu. Tarsus'un değişik semtlerinde 2000 bildiri dağıtıldı. Bildiride şu sözlere yer verildi: "Bizler, özelleştirmeden ve taşeronlaştırmadan dolayı 27 Mart'tan bu yana çeşitli tarihlerde 900'e yakın kişi işten atıldık. Bu demektir ki, 5000 aile bireyi açlığa mahkum edilmiştir. Özelleştirme demek, işçi sınıfını örgütsüz bırakmak demektir.

Özelleştirme demek açlık ve sefalet demektir. Özelleştirme demek, fukirin daha fakir, zenginin daha zengin olması demektir. Özelleştirme demek, çalışan kesimin sosyal güvenliğinin olmadığı bir yönetim biçimi demektir. Kısaca; emeği ile geçinen insanların köleleştirilmesi demektir. Onun için bir

Tarsus Belediyesi'nin çeşitli birimlerinde çalışan işçiler olarak diyoruz ki; Gelin bugün bizim başımıza gelenler, yarın sizin başınıza gelmeden, birleşeceğimiz bu saldırılara dur diyelim. Bugün özelleştirmelerin dolayı birleri işten atan MHP ve onun belediye başkanını uyarıyla seçimlere Kocaman'ı şikayet ediyoruz. Belediye başkanına ve yöneticilerine soruyoruz, işçilerimiz bırakın perişan eden sizlerin, belediyeden kaçar nasıl alacaklarınız var dır. Haklarımızı gaspedenlerin karşısında bütün emekçileri, esnafları ve Tarsus halkını haklı mücadelemize destek vermeye çağırıyoruz ve diyoruz ki; Susma, üstüküze sıra sana gelecektir. Susmak, onaylamak demektir. Haklarınızı alana kadar eylemlerimiz devam edecektir. Zafer direnenlerin olacaktır. Yaşasın işçilerin haklı mücadelesi."

Ayrıca işçiler önümüzdeki günlerde, "Kefen giyerek" yeni bir yürüyüş yapma kararı da aldılar. Tarsus.

İktidar

Tekstil işçileri öfkeli!

Tarsus'ta tekstil işçileri kızgın, öfkeli ve hınçlı. Tarsus'ta bir kez daha sarı sendikacıların oyununa gelen tekstil işçileri haykırıyor: "Bir daha olmayacak! Asla!"

İktidar (Tarsus)- Tarsus'ta Teksif sendikasının delege seçimleri 8 Nisan'da yapıldı. Yaklaşık beş fabrikadan 7'bin tekstil işçisinin oy kullandığı delege seçimlerini, yıllardır sendika ağalığı yapan **Necdet İnandıoğlu** kazandı. İlk kez sendika başkanlığına adaylığını koyan **Zekeriya Erdoğan** ile **Süleyman Güllü**, delege seçimlerini kaybettiler.

BU SON OLACAK...

caklardır" dedi.

Tarsus'ta bulunan beş tekstil fabrikasında çalışan yaklaşık 7 bin tekstil işçisi nasıl aldatıldıklarını bir kez daha gördü. Delege seçimlerinde **önceden hazırlanmış oyları sandığa atmaktan** başka birşey yapmadıklarını, bunun yıllardır böyle sürdüğünü açıklayan tekstil işçileri ilk kez bunu biraz olsun kırmaya çalıştıklarını vurguladılar. Tarsus tekstil işçileri gelişmelerle ilgili düşüncelerini açıkladılar.

Berdan Tekstil'e bağlı **EKSAN TEKSTİL**'de çalışan konfeksiyon işçilerinden bir kadın işçi adının açıklanmadı ve dinlemedi. Ancak işleri düştüğünde fabrikaya gelirler. Bunların mücadelesi sınıf mücadelesi değildir. Yaptıkları açıkça uzlaşmacılıktır. İşçiyi satmaktır. Teksif Genel Merkezi de aynı bunları gibi sarı sendikacılık. Artık tekstil işçisi bunları aşmak zorundadır. Türkiye işçi sınıfı ve tekstil emekçileri ne bu kapitalist sömürü çarkını ne de bu kan emici patron yanlısı sendikacıları sırtında bir kamburgibi taşımak zorunda değildir" dediler.

Son yıllarda işten çıkartmaların yoğun olarak yaşandığı **YİDAŞ** (Yavuz İplik) fabrikasının işçileri, hayatın gi-

Bütün güçlük ve engellere rağmen

Tekstil işçisi sınıf tavrını koymalı

TARSUS-Çukurova Türkiye'nin pamuk ve tekstil yatağıdır. Tekstil işçiliği de pamuk işçiliği kadar zor ve çilelidir. Tarsus, Adana ve Mersin kentlerinin oluşturduğu Çukurova havzasında bulunan tekstil fabrika ve atölyelerinde, tezgahlarında tekstil işçileri sömürülerek ağır bir yaşam sürdürmektedirler. Yaklaşık 30 bin tekstil işçisinin bulunduğu Çukurova bölgesinde çalışma şartlarının ağırlığına karşın işçi ücretleri ve sosyal haklar alabildiğine düşüktür. Üç tekstil sendikasının da örgütlü bulunduğu bölgede en çok üyeye Türk-İş'e bağlı gericisarı Teksif sendikası sahiptir. Tekstil ise diğer sendikalardan bir farkı olmadığı için bölgede öne çıkamamıştır. Özellikle Adana'daki binlerce tekstil işçisi düşünüldüğünde, sendikalar ücret artışı talepleri dışında işçi sınıfına ve onun kurtuluşu adına hiçbir şey vaadetmemektedir. Sınıfın bilincini köreltici işlev gören bu sendikalar düzen içi birer kurum haline gelmişlerdir. Yedi tekstil fabrikasının bulunduğu Tarsus'ta ise Teksif sendikası var. Yaklaşık onbeşyirmi yıldır örgütlenmeyi elinde tutan Teksif sendikası Tarsus şubesi işçinin değil işverenin temsilcisiymiş gibi işlev görüyor. Öte yandan Berdan Tekstil, Çukurova Sanayi İşletmeleri, (Çukurova Basma-Dokuma ve Yeni İplik Tesisleri) Yidaş, Aksantaş, Koniteks gibi fabrikalarda çalışan ve sosyal güvenceden de yoksun olan tekstil işçileri her an işten atılmakla karşı karşıya bulunuyorlar. Sömürünün son kerteye ulaştığı, işten çıkartmayı sessiz ve derinden gerçekleştirmeyi ve toplu değil tek tek işçi çıkartmayı politika haline getiren bu tekstil fabrika yönetimleri son yıllarda binlerce işçiyi sokağa attılar. Büyük tekstil fabrikalarından çıkartılan işçilerin bir kısmı işsizler ordusuna katılırken, çok az bir bölümü de Adana, Mersin ve Tarsus'ta son yıllarda hızla yaygınlaşan tekstil atölyelerinde ve daha kötü koşullarda çalışmaya başladılar.

Böyle bir sömürü düzeninde, diğer sektörlerde olduğu gibi tekstilde de tekstil işçisini daha yoğun emek sömürü, daha çok baskı, iş kazaları, meslek hastalıkları, sendikasızlaştırma ve işten atılmalar bekliyor. Bu ülkeyi emeğiyle yaratan, demirçelik işçisi, madencisi, eğitimcisi, tarım emekçisi, sağlıkçısı ve tekstil işçisi, bu yalan, dolan, talan ve sömürü düzeninde değil insanın insan olduğu özgür ve eşit olduğu sömürüsüz bir düzende yaşamayı hakediyor.

Tekstil işçilerinin de kendi sektörlerinde kan emici patronlarına ve topyekun burjuva sınıfına ve onun iktidarına karşı vereceği bir mücadele ise örgütlü siyaset yapmaktan geçiyor. Bu iktidar mücadelesinde ise tekstil çalışanlarının tekstilde sınıf tavrını ortaya koymaları gerekiyor. Çünkü onlar sömürücü burjuva sınıfı, biz zincirlerinden başka kaybedecek birşeyi olmayan işçi sınıfıyız. Biz zincirlerimizi kaybetmeye hazırız, ya onlar emek sömürüsü üzerine kurdukları lüks yaşamlarını ve saltanatlarını bırakmaya hazırlar mı acaba? Önemli olan onların hazır olup olmadıkları değil, işçi sınıfının örgütlü siyasal gücünün hazır olması ve iktidarı alması için elini uzatmasıdır. Örgütlüysek güçlüyüz demektir. Tekstilde sınıf tavrının bu anlamda bir önemi vardır.

Sosyalizmin başarısı da, fabrikalarda, atölyelerde, tezgah başlarında yaşamı üreten işçi sınıfının ve yoksul emekçilerin iktidar mücadelesi için yerini almasıyla gerçekleşebilir. Bu memleket bizim, bu düzen onların. Yarının aydınlık ve güzel günleri ise bu ülkenin güzel ve onurlu insanlarının olacaktır.

Tarsus eylemler kenti oldu

Tarsus'ta emekçiler, yeni yıla ...ğun bir mücadele gündemiyle ...ladılar. Bir yanda 31 Aralık'ta ...lerine yeni yıl hediyesi olarak ...ten çıkış kağıtları tutuşturulan ...işçiler, bir yanda davalar, diğer ...nda anma toplantıları. Tarsus'ta ortam sıkılaşıyor. Bunun ...de faşist belediyenin geçmesi ...saksın değil. İşçiler, parti... ...e örgütlülükleriyle hakları... ...e geçilmesine karşı durmak... ...lar.

"Baskısız ve sömürüsüz bir Türkiye yaratacağız"

Tarsus'ta düzenlenen bir etkinlikte, öldürülen Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe dahil, katledilen bütün basın emekçilerini anma toplantısı yapıldı. SİP Tarsus İlçe Örgütü, DİSK Genel-İş, Pir Sultan Abdal Derneği ve Eğitim-Sen Tarsus Şubesi'nin katılımıyla, Cumhuriyet Alanı'nda gerçekleştirilen, "Basın Şehitlerini Anma" toplantısı öncesi, Tarsus polisi ile SİP'liler arasında gergin bir tartışma yaşandı. Polisin, eylemi yaptırmama yönündeki tavrına karşılık SİP'lilerin kararlı tutumu sonucunda eylem gerçekleştirildi. Yüzlerce insanın toplandığı Cumhuriyet Alanı'nda devrim ve basın şehitleri anısına bir dakikalık saygı duruşunun ardından SİP, DİSK Genel-İş, Pir Sultan Abdal Derneği ve Eğitim-Sen adına yapılan ortak basın

...lukları gizleyemezler, gizleyemeyeceklerdir. Türkiye'nin sosyalistlerinin, devrimci demokratlarının ve gerçeğin izini süren basın emekçilerinin emperyalizmin uşağı sermaye sınıfına ve onun faşist iktidarına bir yanıtımız vardır. Bu ülkede açlığın, işsizliğin, yoksulluğun, KİT'lerde, eğitimde, sağlıkta özelleştirmenin işçi sınıfına ve sosyalistlere saldırıların, kirli savaşın, yakılan ve boşaltılan Kürt köylerinin, faili meçhul cinayetlerin, gözaltında kayıpların, Maraş ve Sivas katliamının, Gazi'de 23 kişinin öldürülmesinin, Onat Kutlar'ın, Uğur Mumcu'nun, Musa Anter'in, Turan Dursun'un, Metin Göktepe'nin sorumlusu sermaye ve devlettir. Onun gerici siyasal iktidarıdır. Bu ülkenin aydınlık ve onurlu geleceğini savunan bizler, kapitalizmin bütün baskı ve sömürülerine, işkencelerine karşı mücadelemizi yükselteceğiz. Aydınlık ve güzel günleri, baskısız ve sömürüsüz bir Türkiye'yi kendi ellerimizle yaratacağız.

Katledilen basın emekçileri mücadelemizde yaşıyor. Onat Kutlar'ı, Turan Dursun'ları, Uğur Mumcu'ları, Musa Anter'leri, Metin Göktepe'leri saygıyla anıyoruz. Onların şahsında bütün devrimci şehitleri saygıyla anıyoruz." denildi.

Eğitim-Sen, Tüm-Sağlık-Sen ve SİP'liler yargılandı

...dan sonra 22.03.1996 tarihine ertelendi.

"Asıl terörist MHP'li Belediye"

MHP'li Tarsus Belediyesi'nin temizlik işlerinin özelleştirilmesi nedeniyle yıl başında işten çıkarttığı 200'e yakın işçi eylemlerine bir yenisini eklediler.

Kısa bir süre önce gerçekleştirdikleri yürüyüşün ardından, DİSK Genel-İş Sendikası'nda biraraya gelen yüzlerce işçinin hazır bulunduğu, HADEP İlçe Başkanı Ahmet Kızmaz, SİP İlçe Başkanı Uğur Pişmanlık ve yöneticilerin katıldığı bir basın açıklaması yapmışlardı.

Yeniden yürütme kararı alan işçiler geçtiğimiz cuma günü "kefenli" bir yürüyüş düzenlediler. Yürüyüşe Tarsus Belediyesi'nin bugüne kadar çıkarttığı 900 işçiden tazminatlarını alanların dışında, belediye yetkililerinden dayak yiyerek, tazminatsız çıkışa zorlanan işçiler de katıldılar. Kleopatra kapısı önünde başlayan yürüyüşte işçiler, kefenlerini giyerek, "Bizi yaşarken öldüren, Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz'dır", "İşçi kıyımına son, özelleştirmeye hayır", "Özelleştirme işçi sınıfına saldırıdır" dövizlerini taşıdılar. İşten atılan işçilerin ailelerinin de katıldığı yürüyüşe, SİP, HADEP, Eğitim-Sen ve Disk Genel-İş, Liman-İş yöneticileri de destek verdi. Tarsus Belediye binası ö...

TARSUS'TA İŞÇİ KIYIMI BAŞLAD...

AKKOZA GAZETESİ- Tarsus'ta son 10 yılda yaşanan işçi kıyımları ile işsizlik had safhaya ulaşırken bugünlerde yeni bir işçi kıyımı daha başlamış bulunuyor.

Daha önce kapanan Yidaş fabrikası, Çukurova Sanayi İşletmeleri, Boya fabrikası, Berdan 1 fabrikalarının kötü gidişat ve ardından kapanmasıyla işsiz kalan binlerce işsiz insana geçen yıl Lee Cooper fabrikası işçileri eklenmişti.

Kapanan 50'nin üstündeki çırçır fabrikasına Afra'nın kapanması ve birçok irili ufaklı tekstil fabrikasının kapanmasının eklenmesiyle işsiz kalan insanlar yetmezmiş gibi şimdi iki işyeri daha işçi çıkarmaya başladı.

Biri Jhoon Deere fabri... bir ambalaj fabrikası ol... Karamehmetlere ait iki f... çıkarmaya başladı.

Bu nedenle yeni işsiz ka... üzerindeki insan sokağa... işsiz kalırken resmi olma... sayımızın 30 bini ge... sürülüyor.

TEKSİF, Koniteks işçilerini sattı

Türk-İş'e bağlı TEKSİF kendisine örgütlü işçileri yine sattı. Asgari ücret artışlarından bir ay önce Adana'daki Lee Cooper Koniteks fabrikasında çalışan işçiler adına toplu iş sözleşmesi görüşmelerine oturan TEKSİF yüzde 35 ücret artışına imza atarak bu fabrikada çalışan 500 işçiyi sattı.

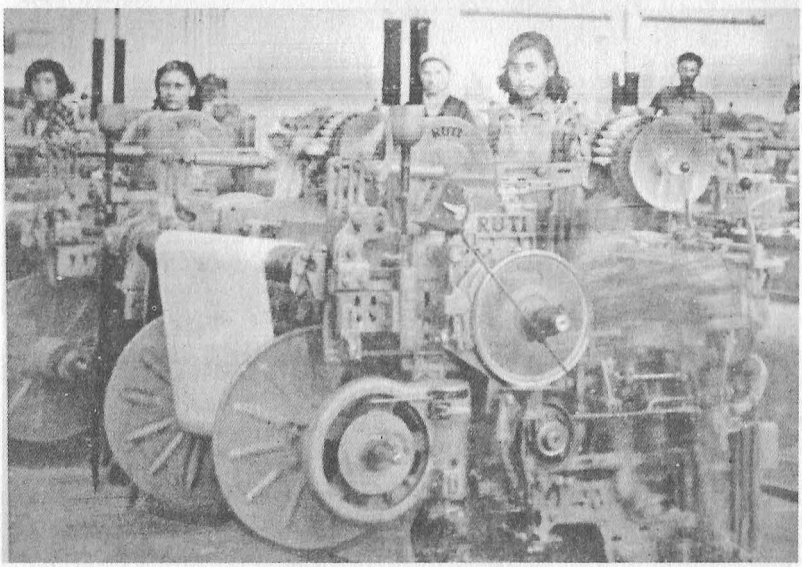
Çalışma şartlarının çok zor olduğunu belirten Koniteks işçileri sendikanın toplu iş sözleşmesi görüşmelerindeki tutumuna tepkilerini gazetemize dile getirdiler. TEKSİF'e olan öfkesini dile getiren bir Koniteks işçisi şöyle konuştu: "Sendika iki yıllık toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin ikinci yılında da bizleri sattı. Geçen yıl sendika başkanımız bize 'Ben anlaştım, siz ne derseniz deyin' demişti. Bu da TEKSİF'in işçiyi ne kadar önemsemediğinin göstergesidir. Bizler günde 12 saat çalıştırılıyorsak, mesailere itiraz ettiğimizde karşımızda patronu değil TEKSİF yöneticilerini buluyorsak, her itirazımızda bizlere bizleri sattıkları satış sözleşmesinden söz ediyorlarsa, bu nasıl sendika, benim buna aklım ermiyor". Bu işçiyi bir arkadaşı şöyle tamamlıyor: "İşyerindeki çalışma şartlarımız berbat. Her gün birkaç arkadaşımız bayılıp düşüyor. Hasta olan arkadaşlarımıza vizite kağıdı verilmiyor. Vizite kağıdı verilenlere ise rapor alamayacaklarını, aldıkları anda işten atılacakları söyleniyor. Patronun karısı kendi keyfine göre işçi çıkarabiliyor. Peki soruyorum bütün bunlar olurken TEKSİF nerede?"

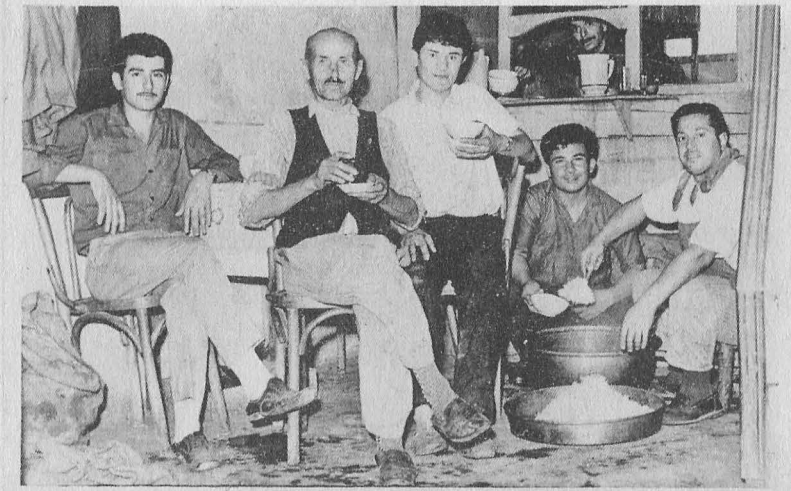
En son bir ay önce işten çıkarmaların yaşandığı Koniteks'te yeni çıkışlar bekleniyor. Çıkışların nedeni olarak mesaiye kalmamak, rapor almak gösteriliyor. Ücretsiz mesaiye bırakılmaya çalışılan işçiler "Bizler artık bu sömürüye dur demeliyiz. Herşeyi yaratan biz isek, sahipleri de biz olmalıyız." diyorlar. Koniteks işçileri Arat Tekstil, Günay Tekstil ve diğer tekstil fabrika ve atölyelerindeki kardeşleriyle patronlara karşı mücadele giriştiklerini belirtiyorlar.

(İşçi Sendika Servisi)

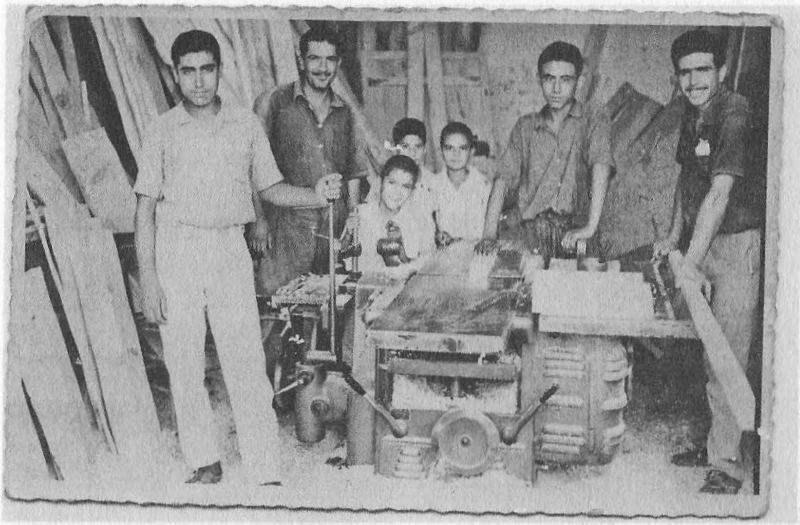
TARSUS'TAN EMEK KARELERİ

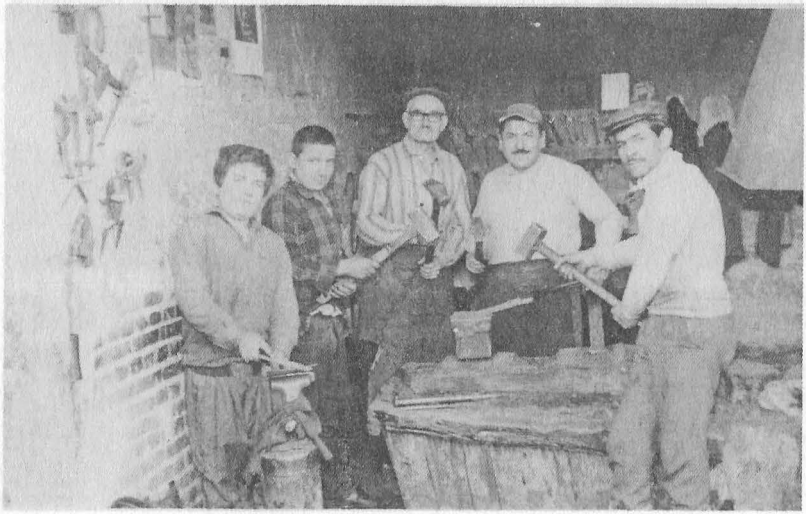

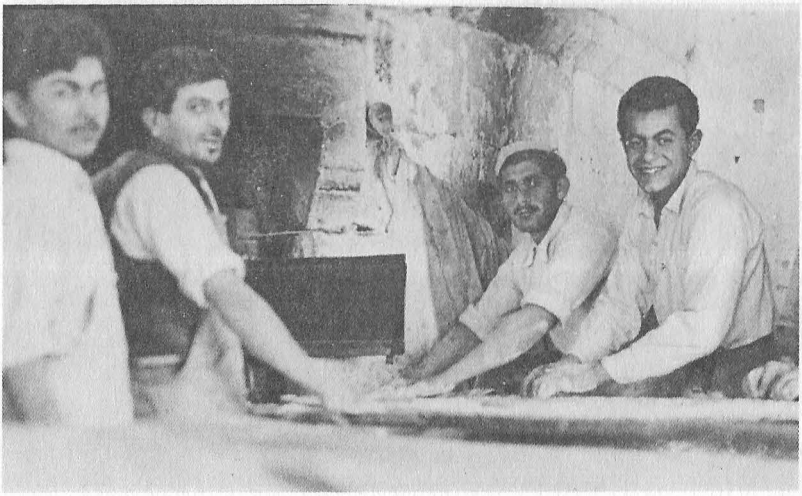

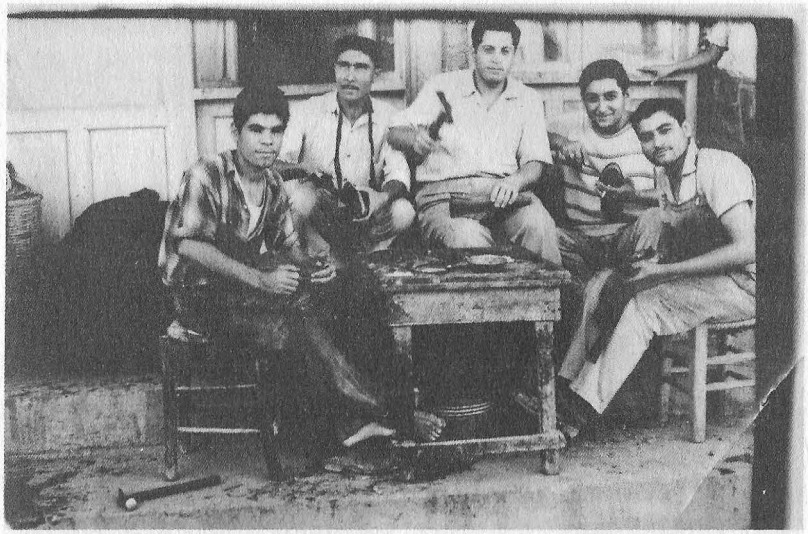

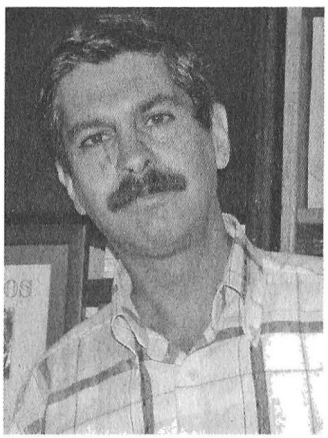

Uğur PİŞMANLIK

1961 yılında Tarsus'ta doğdu. Yarım bıraktığı öğreniminin ardından yaşamının bir bölümünü çeşitli iş kollarında işçilik yaparak sürdürdü. Sol siyasetle 1977 yılında tanıştı. 1978'de Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP)'nde sosyalist mücadeleye katıldı. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından toplam 8 ay gözaltında ve cezaevinde kaldı.

1983-88 yılları arasında Özel Tarsus Amerikan Koleji'nde çalıştı. İlgi duyduğu fotoğraf sanatına 1984 yılında amatör olarak başladı.

İlk kişisel fotoğraf sergisini, 1988 1 Mayısı'nda "Emek ve Barış" adıyla açtı. Bu sergide, 'Halkı devlete karşı isyana, işçileri de greve teşvik edici' fotoğraflar bulunduğu ve komünizm propagandası yapıldığı gerekçesiyle gözaltına alındı. DGM'ye gönderilen dava, buradan çıkan görevsizlik kararı sonrası Asliye Hukuk Mahkemesince görüldü ve bir yıl sonra beraatla sonuçlandı.

1989 yılında İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi'nin açtığı "İnsan Manzaraları" konulu karma fotoğraf sergisine katıldı.

1988-91 yılları arasında Berdan Tekstil'de çalışan Uğur Pişmanlık burada, DİSK ve Türk-İş konfederasyonlarının ülke çapında uygulama kararı aldıkları 3 Ocak 1991 tarihindeki bir günlük Genel Grev'e 300 konfeksiyon işçisini örgütlediği için işten çıkartıldı.

1989'da tanıştığı Gelenek Dergisi (hareketi)'ne katıldı ve siyasi çalışmalarını, sonradan partileşen bu yapıda sürdürdü.

1992 yılı sonunda İktidar Gazetesi'nin Tarsus temsilciliğini yaptı ve partinin örgütlenme çalışmalarını yürüttü.

1992 yılında kurulan Sosyalist Türkiye Partisi (STP) girişim kurulunda ve kurucular arasında yer aldı. Partinin kapatılmasının ardından kurulan

SİP Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyeliği ve Tarsus İlçe Başkanı olarak görev üstlendi.

1992-94 yılları arasında İçel'de Katılım Gazetesi Tarsus temsilciliği ve Özgür Gündem Gazetesi muhabirliğini yürüttü.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan erken genel seçimlerde 4 partinin (HADEP-SİP-ÖDP-DBP) oluşturduğu, "Emek, Barış, Özgürlük Bloku"nun HADEP listesinden İçel Milletvekili adaylarından biri olarak görev aldı. Bu siyasal süreçte, afiş, bildiri, gazete satışı ve yazdığı yazılar ile yaptığı konuşmalardan dolayı birçok kez gözaltına alındı. Hakkında açılan davalarla karşılaştı.

Değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış makale, araştırma ve yorumlarını bir araya getirdiği "Kent Masalları" adlı kitap 1997 yılında yayımlandı. Uğur Pişmanlık, Mayıs 97'de ise "Yarına Umut" adıyla üçüncü kişisel fotoğraf sergisini Tarsus, İstanbul ve İzmir'de Ege Üniversitesi'nde düzenlenen "Eşit, Parasız, Bilimsel Eğitim Şenliği" kapsamında açtı.

18 Nisan 1999'da yapılan genel ve yerel seçimlerde Sosyalist İktidar Partisi (SİP) Tarsus Belediye Başkan adayı olarak yer aldı. 1999-2003 yılları arasında partinin Mersin İl Yönetim Kurulu Üyeliği'ni üstlendi.

1994-2001 yılları arasında Dünya Gazetesinin Tarsus temsilciliğini yürüttü. Bu dönem içerisinde gazetede yayınlanan çok sayıda haber ve makalesi dışında Tarsus'u tanıtan bölge ekleri çıkardı. Bu gazetenin aylık yayınlar içinde yer alan Expo Touristik Dergisi'nde gezi yazıları ve fotoğrafları yayınlandı.

2002'de "Antik Çağ'da Tarsuslu Filozoflar" adını taşıyan kitabı yayınlandı.

2 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimlerde, Türkiye Komünist Partisi (TKP) Mersin 1. sıra Milletvekili adayı olarak katıldı ve siyasi faaliyet yürüttü.

2004 yılı Ocak ayında tarih, felsefe kültür ve sanat konularını işleyen Aratos dergisini yayımlamaya başladı.

2004 yılı 28 Mart yerel seçimlerde, Türkiye Komünist Partisi (TKP)'nin Tarsus Belediye Başkan adayı olarak görev üstlendi ve siyasi faaliyet yürüttü.

27-30 Mayıs 2004 tarihleri arasında gerçekleşen "6.Tarsus Gençlik Festivali" kapsamında, "Anadolu'da Tarih, Mekân ve İnsan" adıyla dördüncü kişisel fotoğraf sergisini açtı.

22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleştirilen Milletvekilliği Genel Seçimleri'nde Türkiye Komünist Partisi (TKP) listesinden Hatay 1. sıra milletvekili adayı olarak gösterildi.

Ocak 2008'de "Tarsuslu Yazarlar ve Sanatçılar Antolojisi" adlı kitabı Aratos Yayınları'ndan çıktı.

29 Mart 2009 yerel seçimlerde Türkiye Komünist Partisi tarafından Kilis Belediye Başkan adayı olarak gösterildi.

24-27 Nisan tarihleri arasında gerçekleştirilen 3. Uluslararası Çukurova Sanat Günleri (UÇSG) kapsamında Gaziantep Üniversitesi'nde "Anadolu'da Tarih, Mekân ve İnsan" konulu fotoğraf sergisi açtı. Aynı etkinliklerin Tarsus programında ise hazırladığı eski siyah-beyaz işçi fotoğraflarından oluşan "Biziz Hayatı Yeniden Üreten" Emek Fotoğrafları Sergisi'ni açtı. UÇSG'in kapanış seremonisi için "Bu Topraklarda Hayatımızı Aydınlatan Ustalara" başlıklı sinevizyon gösterisi hazırladı.

Mayıs 2009'ta "Tarsus Basın Tarihi/100 Yıllık İzler" adlı kitabı, Tarsus Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları arasından çıktı.

Tarsuslu ailelerden derlediği ve işçi fotoğraflarından hazırladığı "Biziz Hayatı Yeniden Üreten" Emek Fotoğrafları Sergisi'ni Mart'ta İstanbul, Nisan'da İzmir ve Haziran'da Ankara Nazım Hikmet Kültür Merkezleri'nde açtı.

"Antik Çağ'da Tarsus'ta Felsefe" adlı kitabı senaryolaştırıldı ve 7-8-9 Mayıs 2010 tarihleri arasında Tarsus'ta çekimleri yapılarak belgesel film oldu. Bu belgeselin senaryosunu Arkeolog Burak Köroğlu ile birlikte yazdı ve yardımcı yönetmenliğini üstlendi. Belgesel, "Antik Çağ'da Tarsus'ta Felsefe" başlığıyla Aralık 2010'da İZ TV'de yayınlandı.

2010 yılında Barış ve Aydınlanmaya Adanmış Bir Yaşam: İsmail Hakkı Öztorun adlı kitabı Barış Derneği Yayınları arasından çıktı.

Aralık 2010'da "Tarsus Çeşme ve Hayratları" başlıklı kitabı yayınlandı.

Türkiye'de İlk Elektrik: Tarsus adıyla derlediği kitap Mart 2011'de Aratos Kitaplığı/Kültür Dizisi'nin 22. eki olarak yayınlandı.

Mayıs 2011'de ise roman, öykü ve şiirlerden derlediği Edebiyatımızda Radyolar başlıklı kitapçığı, Aratos Kitaplığı/Kültür Dizisi'nin 23. çalışması olarak yayınlandı.

Aratos dergisinde yayınladığı "Tarsus Çıplak Mahallesi" başlıklı yazısı Mayıs-Temmuz 2011 tarihleri arasında TRT Belgesel kanalı tarafından belgesel film olarak çekildi. "Çıplak Mahallesi" belgeselinin danışmanlığını üstlendi. Belgesel, 8 Nisan 2012'de TRT Belgesel kanalında gösterildi.

2011 yılında dergi bünyesinde Aratos Felsefe Okulu'nu kurdu.

22 Haziran 2011 Milletvekili genel seçimlerinde Türkiye Komünist Partisi (TKP) tarafından Adana Milletvekili 2. sıra adayı olarak gösterildi.

Ocak 2012'de arkeolog Burak Köroğlu'yla hazırladığı "Gezginlerin Gözüyle Tarsus" adlı kitabı Arkeoloji ve Sanat Yayınları'ndan çıktı.

2012 yılında Örsan Öymen'in öncülüğünde başlayan Assos'ta Felsefe etkinliklerinin "Aristoteles'in Ayak İzlerinde Assos'ta Felsefe" belgesel filminin senaryosunu yazdı. Yapımcı ve yönetmenliğini Umut Hacıfeczioğlu'nun üstlendiği belgeselin yardımcı yönetmenliğini üstendi. Aristoteles'i de canlandırdığı belgesel 2-7 Temmuz 2012 tarihleri arasında Assos'ta çekildi.

20-25 Temmuz tarihleri arasında Antakya'da Ehliddar Kültür Evi'nde "Emek Fotoğrafları" sergisini açtı. 22 Temmuz 2012'de Antakya'da Aratos dergisi ve Allen-Antakya Kültür Derneği işbirliği kapsamında, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) Antakya Temsilciliği'nde Aratos Felsefe Okulu kapsamında "Kent ve Aydın" başlıklı bir ders verdi.

Temmuz 2012'de Tarsus Fotoğraf Derneği'ne, Türkiye'ye ve Tarsus'a elektriğin gelişinin 110. yılı anısına bir proje önerdi. "Aydınlığın Kenti Tarsus" başlıklı fotoğraf sergisi projesi, Aratos dergisi ve Tarsus Fotoğraf Derneği'nce gerçekleştirildi. 15 Eylül'de aynı isimle açılan serginin seçici kurulunda yer aldı ve sergiye fotoğraflarıyla katıldı.

1987'den bu yana kente gelen konuklar başta olmak üzere, yerli yabancı gruplara yerel fahri rehberlik yapmaktadır.

Halen, tarih, felsefe, kültür sanat içerikli Aratos Dergisi ile Areios Tıp, Eczacılık ve Halk Sağlığı dergisinin yayımını sürdürmekte ve "Tarsus

Ansiklopedisi"ni yayına hazırlamaktadır.

Barış Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS), Edebiyatçılar Derneği, PEN Yazarlar Birliği Türkiye Merkezi, ÇEKÜL Vakfı, Tarsus Gazeteciler Cemiyeti üyesi ve DİSK Emekli-Sen Tarsus Temsilcisidir.

UĞUR PİŞMANLIK'IN YAYINLANMIŞ DİĞER KİTAPLARI

Kent Masalları (1997) Yorum Ofset Yayıncılık-Tarsus

Tarsuslu Sanatçı ve Yazarlar Antolojisi (2008) Aratos Yayınları

Antik Çağ'da Tarsuslu Filozoflar (2008) Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Tarsus Basın Tarihi/Yüz Yılık İzler (2009) Tarsus Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, İstanbul

Barış ve Aydınlanmaya Adanmış Bir Yaşam: İsmail Hakkı Öztorun (2010) Barış Derneği Yayını, İstanbul

Tarsus Çeşme ve Hayratları (2011) Çekül Vakfı/Mersin Valiliği Ortak Yayını

Gezginlerin Gözüyle Tarsus (2012) Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Tarsus İşçi Hareketleri Tarihi (2013) Yazılama Yayınevi

Tarsuslu Şair M. Sami Aşar Yaşamı ve Şiirleri (2007) Aratos Kitaplığı

Tarsus Olimpiyatları ve Tarsus Maratonu (2008) Aratos Kitaplığı

Tarsus Bibliyografyası (2009) Aratos Kitaplığı

Edebiyatta Tarsus/Derleme (2009) Aratos Kitaplığı

Edebiyatımızda Çeşmeler/Derleme (2010) Aratos Kitaplığı

Edebiyatımızda Radyolar/Derleme (2011) Aratos Kitaplığı

Türkiye'de İlk Elektrik: Tarsus/Derleme (2011) Aratos Kitaplığı

KAYNAKLAR

Yenises gazetesi, (1969-1980 arası arşivleri) Tarsus

Tarsus'un Sesi gazetesi (1988-1991 arası arşivleri) Tarsus

Tarsus Yeni Doğuş gazetesi (1983-2010 arası arşivleri) Tarsus

Makal, Ahmet; Ameleden İşçiye, s. 172, İletişim Yayınları, 2007-İstanbul

Sülker, Kemal; Türkiye Sendikacılık Tarihi, Tüstav Yayınları, Üçüncü Basım, 2004-İstanbul

Petrol-İş Sendikası Yıllıkları, (1985-1997 yılları arası tüm yıllıklar), İstanbul

Ünsal, Engin; İşçiler Uyanıyor, İşçinin Sesi Yayınları İlk Kitap, Sayfa 30-31-32, Tan Gazetesi ve Matbaası 1963-İstanbul

Üstüngel, S; Savaş Yolu, sayfa 9, Konuk Yayınları, Birinci Baskı Ağustos 1977-İstanbul

Pamuk, Şevket; Osmanlı Ekonomisi'nde Bağımlılık ve Büyüme (1820-1913), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Mart 2005, İstanbul.

Tarsus gazetesi, 1 Mayıs 1923, Yıldız Matbaası

İhmalyan, Vartan; Bir Yaşam Öyküsü, s. 286-287, Cem Yayınevi, 2. Baskı, 1989-İstanbul

Matteson; Roger P., Tarsus'taki Yıllarım, Aratos Kitaplığı/Kültür Dizisi-8, Kasım-Aralık 2007-Tarsus

Ertekin; Efrumiye, Dion Khryostomos'un İkinci Tarsus Söylevi Işığında Tarsus Kentinin Siyasal Problemleri, Tarih İçinde Mersin, Kolokyum II, Mersin Üniversitesi, s. 52, Eylül 22-24-2005-Mersin

Işık; Yüksel, Osmanlı'dan Günümüze İşçi Hareketleri'nin Evrimi (1876-1994), Öteki Yayınevi, Ankara-1995

Llyod; Seton, Türkiye'nin Tarihi, (Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları), Tübitak Yayınları, 16. Basım, Nisan 2002-Ankara

Toplumsal Mücadeleler ve Sosyalizm Ansiklopedisi, İletişim Yayınları-İstanbul

Şişmanov; Dimitır, Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi Kısa Tarihi (1908-1965), Belge Yayınları, İkinci Baskı Ocak 1990-İstanbul

Kocabaşoğlu; Uygur, Anadolu'daki Amerika, İmge Yayınları, 3. Baskı,

Ağustos 2000-İstanbul

Avcıoğlu; Doğan, Türkiye'nin Düzeni, Tekin Yayınevi, 1987-İstanbul

Sınıfa Saldırı (Parti Özelleştirme Politikalarıyla Hesaplaşıyor), STP Yayını, 1993-İstanbul

Avcıoğlu; Doğan, Türklerin Tarihi, Tekin Yayınları, 1991-İstanbul

Soydan; Fikret, Anadolu İşçi Sınıfı Tarihi, Kaldıraç Yayınevi, 1 Baskı 1999-İstanbul

Demir; İsmet, Grev ve Direnişler Üzerine Anılar-Deneyler, Diyalektik Yayınları-11, 2. Baskı-İstanbul

Oğuz; Şeyda; 1927 Adana Demiryolu Grevi, TÜSTAV, 1. Basım 2005-İstanbul

Tunçay; Mete, 1923 Amele Birliği, BDS Yayınları, Ekim 1989-İstanbul

Çeçen; Anıl, Türkiye'de Sendikacılık, Özgür İnsan Yayınları, Nisan 1973-Ankara

Çavdar; Tevfik, Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Kesitler, Nazım Kitaplığı, 2005-İstanbul

Sönmez; Mustafa, Kırkharamiler, Gözlem Yayıncılık, 3. Baskı Ocak 1988-İstanbul

Boratav, Korkut; Türkiye İktisat Tarihi, (1908-1985), Gerçek Yayınevi, 2. Baskı, 1989, Ankara

Aratos tarih, felsefe, kültür ve sanat dergisi (çeşitli sayılar), Tarsus

Sosyalist İktidar gazetesi, (1993-1999 arası çeşitli sayılar), İstanbul

İktidar gazetesi (1991-1992 arası çeşitli sayılar) İstanbul

Akalın; ilhan, Sendikaların Mahzun Öyküsü, Gelenek Yayınları, Nisan 2000-İstanbul

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları-İstanbul

Daşlı; Özgür; 80 Yıllık Öykü: Tarsus İdman Yurdu, Antik Sahaf Yayınları, 1998-Tarsus

Akdağ; Tuncay; Yenice Tarihi ve Kültürü, Yenice Belediyesi Yayınları, Ocak 2008-Tarsus

Güzel; M. Şehmus, Türkiye'de İşçi Hareketleri, Kaynak Yayınları, Şubat 1996-İstanbul

Avcıoğlu; Doğan, Milli Kurtuluş Tarihi, Tekin Yayınevi, 1988-İstanbul

Yurt ansiklopedisi, İçel Cildi, Anadolu Yayıncılık, 1988-İstanbul

Pişmanlık; Uğur/Köroğlu; Burak, Gezginlerin Gözüyle Tarsus, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012-İstanbul

Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Rehberi, Arba Yayınları, İstanbul 1986

Pişmanlık; Uğur, Tarsus Basın Tarihi/100 Yıllık İzler (1908-2008) , Tarsus Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, Birinci Basım, 2009-İstanbul

Toprak; Zafer, "Çukurova'da Emek ve Sermaye", Tarih Vakfı Yayınları, sayı 96, İstanbul

Cumhuriyet gazetesi Güney/Doğu eki, çeşitli tarihteki sayıları

Targan; Sönmez, Venseremos/Zafer Bizimdir, s. 107-108, Hasat Yayınları, 2000-İstanbul

Pişmanlık; Uğur, Türkiye'de İlk Elektrik: Tarsus, Aratos Kitaplığı, Mart 2011-Tarsus

Gençlik Dünyası gazetesi, Sayı 24, Şubat 1990-İstanbul

Bu çalışma, özellikle Cumhuriyet yıllarından başlayarak yakın dönem Tarsus tarihinin, onu var eden dinamiklerden biri olarak emekçi sınıfın mücadelesi ekseninde yazılması gerektiği düşüncesiyle ortaya çıktı. Bu kitap, bir anlamda, yakın dönem Tarsus sınıf hareketleri ve siyasi tarihine bir bakış, bir yerel tarih denemesidir. Tarsus'un son 200 yıllık tarih süreci içinde, kentin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel evrelerindeki değişimlere sınıfsal eksende uzanmayı da amaçlamaktadır.

Kentin değişim ve dönüşüm süreçlerinin temelinde, üretim ve paylaşım ilişkileri ile yapı ve üstyapı kurumları arasındaki uzlaşmaz (antagonistik) çelişkiler yatmaktadır. Bilimsel açıdan sınıflar mücadelesi olarak tanımladığımız bu ilişki sürecinin belirleyici iki temel dinamiği bir yanda burjuvazi ve onun siyasal temsilcileri, diğer yanda işçi sınıfı ve bu sınıfın kendisini kurtuluşa taşıyacak ideolojisi ile bunun aracı olan partisidir.

Kitap, adından da anlaşıldığı gibi Tarsus'ta işçi sınıfı tarihini merkeze koymakla birlikte, kentin sanayileşme sürecine ve tarihsel süreçler içinde toplumsal ve kültürel yaşama dair bilgilere de yer vermektedir. Kitapta, bir kentin emek tarihiyle birlikte, bu tarihin hem tanığı olan, hem de yaratılmasına katkıda bulunanların hikâyelerini ve izlerini bulacaksınız.

028202
ALE

18 TL

Yazılama

9 786055 892616